ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Όπου είναι δυνατόν, στον Πίνακα 2 δηλώνονται με έντονα στοιχεία οι λέξεις που σημαίνουν ποικιλότητα ή διαφοροποίηση. Για να μην προκληθεί σύγχυση, *δεν* σημειώνονται τα έντονα στοιχεία και οι αραιώσεις της *Νεοελληνικής Γραμματικής*. Όταν τα αποσπάσματα είναι εκτενή, δεν ακολουθείται πάντα ο χωρισμός τους σε παραγράφους. Μικρές αποκλίσεις από την πρωτότυπη διατύπωση έγιναν μόνο στη μεταφορά στοιχείων από Πίνακες και καταλόγους της Γραμματικής. Για την παράλειψη, εκτός από την ένδειξη «[…]», χρησιμοποιώ και την ένδειξη «κλπ.» για να δηλώσω αποσιώπηση περισσότερων παραδειγμάτων, που θα φόρτωναν υπερβολικά τις καταχωρίσεις (η *Νεοελληνική Γραμματική* χρησιμοποιεί αποκλειστικά το «κτλ.», ώστε δεν υπάρχει περίπτωση σύγχυσης). Δεν δηλώνω με αποσιωπητικά τις εσωτερικές παραπομπές (σε παραγράφους ή υποσημειώσεις), τις οποίες απλώς παραλείπω. Δεν αποδελτιώθηκαν τα «Προλεγόμενα» (σσ. ιε′-λα′) και η «Συνοπτική ιστορία της ελληνικής γλώσσας» (σσ. 1-8).

Πίνακας 2: Ποικιλότητα στη *Νεοελληνική Γραμματική (της Δημοτικής)*

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
	Α′. Πρότυπα και καθιέρωση	
1. νεοελληνική φωνητική	βάση της η **κοινή** προφορά	13 σημ. 1
2. νεοελληνική φωνητική	σύμφωνα με την **πρότυπη αθηναϊκή**	13 σημ.1
3. προφορά	**πρότυπη** η **αθηναϊκή**	28/46
4. *γάγγλια, γάγγραινα, παλιγγενεσία*	λέγονται συμφωνότερα με την προφορά της **δημοτικής**	36/75
5. συντομογραφίες	συχνότερες και πιο **καθιερωμένες** συντομογραφίες	67-9/137
6. ορθογραφία	**ιδανική** ορθογραφία	69/138
7. ορθογραφία	της **σχολικής δημοτικής**	71/141
8. ποικιλία τριών τόνων και δύο πνεύματα	χωρίς αυτά να εξυπηρετούν καμιά πραχτική ανάγκη της **εθνικής γλώσσας**	71/142
9. ποικιλία τριών τόνων και δύο πνεύματα	για την ορθογραφία της **εθνικής γλώσσας** φτάνει ένα μόνο τονικό σημάδι	71/142
10. ποικιλία τριών τόνων και δύο πνεύματα [πολυτονικό]	δε δικαιολογιούνται από τη **σημερινή γλώσσα**	71/142
11. τύποι χωρίς το *ι* ύστερ᾽ από το *σ*, *ζ*, καθώς *δροσά*	δεν ανήκουν στην **κοινή γλώσσα** και πρέπει ν᾽ αποφεύγωνται	74 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
12. συμφωνικά συμπλέγματα	οι λόγιες [λέξεις] **κανονίζονται** συχνά κατά τις **δημοτικές** (*πτωχοκομείον – φτωχοκομείο*), και πάντοτε όσο πρόκειται για σχηματιστικές καταλήξεις (*προκηρύχτηκε* κατά το *αρπάχτηκε*)	86/194
13. συμφωνικά συμπλέγματα	οι λόγιες λέξεις διατηρούν στη ρίζα τους τ' αρχαϊκά συμπλέγματα με προφορά διαφορετική απ' ό,τι ζητεί ο συμφωνισμός της **νέας γλώσσας**	86/194
14. απλοποιημένα συμφωνικά συμπλέγματα	στη **σημερινή γλώσσα** [π.χ. *μ* αντί *γμ*: *σαμάρι* αντί *σαγμάρι*]	86/193
15. ξένες λέξεις	[οι λέξεις που μπήκαν στην ελληνική γλώσσα στα μεσαιωνικά χρόνια ή αργότερα] και αν ακόμη ανήκουν στην **κοινή**, δε συνηθίζονται πάντοτε **απ' όλους**	96/211
16. ξένες λέξεις	[οι λέξεις που μπήκαν στην ελληνική γλώσσα ώς τους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες] έγιναν σηνήθως **πανελλήνιες**	96/211
17. αφομοίωση ξένων λέξεων	[οι λέξεις που μπήκαν στην ελληνική γλώσσα μέχρι τα μεσαιωνικά χρόνια] **εξελληνίστηκαν**, **κανονίστηκαν** κατά τις άλλες ελληνικές λέξεις, φωνητικά και μορφολογικά	96/211
18. λεξιλόγιο – καταγωγή	[οι νεώτερες] ξένες λέξεις – αντίθετα από τις **παλιότερες**, συχνά δεν **τρίφτηκαν** αρκετά στη λαϊκή γλώσσα και δεν **κανονίστηκαν** φωνητικά και μορφολογικά	97/213
19. λεξιλόγιο	νεολογισμοί **δημοτικοί**	100 σημ. 3
20. λεξιλόγιο	ιδίως οι νεόπλαστες [λόγιες λέξεις]είναι […] σημαντικό στοιχείο της **νέας γλώσσας**	100/220
21. παραγωγή - σύνθεση	**παλιότερα** σχηματίζονταν παράγωγα και σύνθετα και με άλλο τρόπο [αλλαγές του θεματικού φωνήεντος, *λέγω – λόγος*· πτώση α′ συνθετικού, *Χριστού γέννα - Χριστούγεννα*]	108/242
22. ριζική λέξη	δεν μπορούμε να κρίνωμε αν μια απλή λέξη της γλώσσας μας είναι ριζική ή όχι, αν δεν εξετάσωμε και την **παλιότερη γλώσσα**	108 σημ. 1
23. ατονημένες παραγωγικές καταλήξεις *-ος/ -ή* (*βοσκός / βοσκή*)	δεν είναι πια **σήμερα για μας** και για το γλωσσικό μας αίσθημα ζωντανές ως παραγωγικές καταλήξεις	110/247
24. *θερμός* ζεστό νερό	λιγότερο **κοινό**	115 σημ. 1
25. παραγωγή – ουσιαστικά	η **δημοτική** κατάληξη *–ειό* βρίσκεται σε μερικές λαϊκές λέξεις καθώς: *λιοτριβειό*	123/255

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
παράγωγα από ρήματα		
26. εθνικά ή πατριδωνυμικά	υπάρχουν μερικ[ά] που μπήκαν στην **κοινή χρήση**, αλλά συχνά δεν έγινε το ίδιο και με τα παράγωγά τους εθνικά: *Ίος* αλλά *Νιότης* κλπ.	130-1/285
27. αντρωνυμικά	οι **κοινότερες** καταλήξεις των αντρωνυμικών είναι *–αίνα, -ίνα*	131/287
28. αντρωνυμικά	στην **κοινή** και στην **επίσημη** γλώσσα η γυναίκα (ή η θυγατέρα) προσδιορίζονται με το οικογενειακό όνομα του αντρός (ή του πατέρα της) σε γενική συνδεδεμένο από το *κυρία* (ή το *δεσποινίς, δεσποινίδα*)	132/287
29. λόγια αχώριστα μόρια	από τις αρχαίες προθέσεις μερικές λέγονται και **σήμερα** κάποτε	144/315
30. λόγια αχώριστα μόρια	από τα λόγια αχώριστα μόρια το *διά* και το *συν* ιδίως συνηθίζονται και σε σύνθετα λαϊκά, για **σήμερα** όμως μπορούν να θεωρηθούν όλα τους ατονημένα παραγωγικά στοιχεία	144/316
31. λάθη στα λόγια σύνθετα	**επικράτησε** ωστόσο και λέγεται *πολεμοφόδιο*, αν και το σωστό θα ήταν *πολεμ-εφόδιο*	154/342
32. λάθη στα σύνθετα	μερικοί λένε και άλλα σύνθετα σε *–ούπολη*, ενώ το σωστό είναι σε *–όπολη*: *κοσμόπολη* κλπ. **Επικράτησε** ωστόσο το *μεγαλούπολη*	157/353
33. τονισμός συνθέτων	πολλά σύνθετα που το ρήμα τους δε συνηθίζεται **σήμερα**: *οπισθόδομος – οικοδόμος* κλπ.	170/396
34. τονισμός συνθέτων	η μετακίνηση του τόνου στη σύνθεση, όσο το δυνατό ψηλότερα από τη λήγουσα, είναι πανάρχαιος νόμος της ελληνικής γλώσσας, που του έμεινε **ώς σήμερα** πιστή	171/398
35. τονισμός συνθέτων	**σημερινή γλώσσα**, που το παραγωγικό της , όσο και αν νεωτέρισε δεν έγινε ανεξάρτητο από το αρχαίο —και όπου ακόμη η **σύγχρονη χρήση** θολώθηκε με τις λόγιες λέξεις που καθιερώνουν δικό τους τονισμό	171/398
36. λόγια συνθετικά	στα λόγια σύνθετα παρουσιάζονται πολλές φορές συνθετικά που δε συνηθίζονται πια στη **σημερινή γλώσσα** ή και που, αν λέγωνται, έχουν άλλο τύπο και διαφορετική σημασία	171/399
37. αφομοίωση ξένων λέξεων	ευκολία [της γλώσσας μας] ν' **αφομοιώνη** και να συνταιριάζη στον παραγωγικό της πλούτο τις ξένες λέξεις που πολιτογράφησε	179/411

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
38. παραγωγικός πλούτος	κάθε τόσο σχηματίζονται κατά τις ανάγκες της ζωής νέες λέξεις […] Για να **καθιερωθούν** όμως πρέπει φυσικά ν' ανταποκρίνωνται σε ανάγκη και να ικανοποιούν το γλωσσικό αίσθημα	180/412
39. λεξιλογική ανανέωση	στη **σημερινή γλώσσα** μας, που βρίσκεται σε **μεταβατική κατάσταση**	182/415
40. λεξιλογική ανανέωση	είναι φανερό ότι η έκφραση ζωντανεύει με το **συγχρονισμό** της	183/415
41. λεξιλογική ανανέωση	εδώ [περιπτώσεις **συγχρονισμού** του λεξιλογίου] ανήκουν σύνθετα καθώς *αρτισύστατος – νεοσύστατος*, *ημιάγριος – μισοάγριος* κλπ.	183 σημ. 1
42. διφορούμενος τονισμός	αυτό γίνεται […] σε μερικές λόγιες λέξεις που δεν είναι αρκετά **γνωστές** και **κοινές**	189 σημ. 1
43. *ατμοσφαίρα – ατμόσφαιρα*	παροξύτονος ωστόσο τύπος **ρίζωσε** και λέγεται όσο τουλάχιστον και ο προπαροξύτονος	189 σημ. 2
44. *μεσαιώνας*	το λόγιο *μεσαιώνας* τονίστηκε από πολλούς και προπαροξύτονα, αλλά ο παροξύτονος τύπος παραμένει ο **πιο κοινός**	189 σημ. 3
45. συνώνυμα	[λέξεις που δεν ανήκουν] στην **πρότυπη σχολική**	191/435
46. συνώνυμα	[λέξεις που δεν ανήκουν στην **πρότυπη σχολική**], λ.χ *μούρη* κλπ.	191 σημ. 1
47. συνώνυμα	[ποιητικά γραμματικά στοιχεία] ξένα στην **κοινή γλώσσα**	192 σημ. 1
48. συνώνυμα	είναι χρήσιμο να μελετά κανείς πλάι στους λαογραφικούς θησαυρούς τους δόκιμους συγγραφείς, που **καθιέρωσαν** τη χρήση [συνωνύμων]	192/437
49. συνώνυμα	δίνεται έτσι με τις αρχαίες λέξεις ευκαιρία να πλουτιστή η **νέα γλώσσα** και ο πολιτισμός που εκφράζει	193/437
50. ταυτόσημα	οι ταυτόσημες λέξεις υπάρχουν επειδή συνηθίζονται η καθεμιά σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, χωρίς να είναι καμιά τους **κοινή**	193 σημ. 1
51. ταυτόσημα	και έτσι **καταστάλαξαν** και λέγονται στην **κοινή** γλώσσα περισσότερες από μία λέξη, συνήθως δύο	193 σημ. 1
52. ταυτόσημα	στα μεγάλα κέντρα, όπου διαμορφώνεται η **κοινή γλώσσα** και **κατασταλάζει** το λεξιλόγιό της	194/439
53. ταυτόσημα	ταυτόσημες λέξεις της **κοινής** είναι λ.χ. *αραποσίτι – καλαμπόκι* κλπ.	194/439

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
54. ταυτόσημα	με την ποικιλία που παρουσιάζει η γλωσσική χρήση στα διάφορα μέρη της Ελλάδας τυχαίνει μερικές από τις λέξεις που είναι στην **κοινή γλώσσα** ταυτόσημες να έχουν σε μερικά μέρη διαφορετική σημασία, και το ανάποδο	194 σημ. 4
55. ταυτόσημα	είναι συχνότερες οι περιστάσεις που είναι δυνατό να προτιμηθή ένας τύπος, όταν η **κοινή γλώσσα**, όπως τουλάχιστο μιλιέται στην πρωτεύουσα, έχη καθιερώσει μια λέξη ή όταν για άλλους λόγους μπορή να ξεχωρίσωμε μία ανάμεσα από άλλες ταυτόσημες	194/440
56. ιδιωματισμός [ορισμός]	μια λέξη που δεν ανήκει στην **κοινή γλώσσα** παρά συνηθίζεται σ' ένα ή περισσότερα ιδιώματα (τοπικές γλώσσες) λέγεται ιδιωματισμός ή ιδιωματική λέξη	195/441
57. ιδιωματισμοί	οι ιδιωματισμοί πρέπει ν' αποφεύγωνται, εκτός από τις περιστάσεις που δεν υπάρχει λέξη **πιο κοινή** για την έννοια που εκφράζουν ή όταν είναι δυνατό να χρησιμέψουν ως συνώνυμα	195/441
58. κοινά – ιδιωματικά	κάποτε μπορεί μια λέξη να είναι **κοινή** αλλά μια σημασία της να είναι ιδιωματική, καθώς λ.χ. στο *ανήμερα*	195 σημ. 1
59. επαρχιωτισμός [ορισμός]	γλωσσικό στοιχείο που δεν ανήκει στην **κοινή** αλλά και που έχει μεγάλη διάδοση λέγεται επαρχιωτισμός (αντί ιδιωματισμός)· έτσι λ.χ. το *σε χαρίζω* αντί *σου χαρίζω*, που λέγεται από τους μισούς σχεδόν Έλληνες	195 σημ. 1
60. φωνητικά διπλόμορφα	περιστάσεις που μεταχειριζόμαστε στην **κοινή γλώσσα** για την ίδια έννοια μια λέξη με δύο διαφορετικούς τύπους, [καθώς] *παιχνίδι – παιγνίδι*	195/442
61. φωνητικά διπλόμορφα	είναι συχνότερες οι περιστάσεις όπου ο ένας φωνητικός τύπος είναι **κοινότερος** ή που είναι δυνατό να προτιμηθή	196-7/445
62. ιδιωτισμοί	οι ιδιωτισμοί είναι στοιχεία εκφραστικά και αναντικατάστατα , που πλουτίζουν την **κοινή γλώσσα**.	197/449
63. ιδιωματισμοί	οι ιδιωματισμοί είναι στοιχεία διαλεχτικά, που συνηθίζονται σε διάφορα ιδιώματα, είναι όμως άγνωστα στην **κοινή**	198/449
64. στερεότυπες εκφράσεις	οι λόγιοι ιδιωτισμοί έχουν συνήθως γραμματικά στοιχεία που δε συνηθίζονται πια στη **σημερινή γλώσσα**	200/453

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
65. λόγιες φράσεις	από τους λόγιους ιδιωτισμούς ή τις λόγιες φράσεις **διατηρήθηκαν** στη γλώσσα, δηλαδή ακούονταν και λέγονταν πάντοτε, όσες συνηθίζονται στην εκκλησία	200/456
66. ιδιωτισμοί αρχαϊκοί	το σωστό είναι *μάλλον ή ήττον* και όχι *μάλλον και ήττον*. Στη **δημοτική** λένε *λίγο πολύ* κλπ.	200/457
67. τοπωνυμίες	η καταγωγή: Από τις τοπωνυμίες άλλες κληρονομήθηκαν από την αρχαία ή τη μεσαιωνική εποχή και άλλες γεννήθηκαν στη **νέα γλώσσα** στους τελευταίους αιώνες	205-6/465
68. οικογενειακά ονόματα – ξενικά	πολλά οικογενειακά συνηθίζονται **σήμερα εξελληνισμένα**, λ.χ. *Μπαλαμπάνογλου – Βαλαβάνης* κλπ.	205/462
69. τοπωνυμίες – λόγιες αντί ξενικών ή λαϊκών	οι αντικαταστάσεις αυτές που συνεχίζονται **ώς τις μέρες μας**, εν μέρει μόνο **ρίζωσαν**. Συχνά είναι δύσκολο να ζωντανέψουν οι λόγιες τοπωνυμίες, και προπάντων να μπη σε **κοινή** χρήση το παράγωγό τους εθνικό	207/468
70. τοπωνυμίες – μορφή	μερικές τοπωνυμίες που λέγονται στον τόπο τους με ιδιωματική προφορά **καθιερώθηκαν** κάποτε έτσι και στην **κοινή γλώσσα** (κάποτε και στην επίσημη), όπως λ.χ. συμβαίνει με τα ονόματα *Λιβαδειά, Καρδίτσα, Μακρινίτσα, Τζια*	208/470
71. ουσιαστικά με δύο γένη	υπάρχουν και περιπτώσεις που το ένα γένος είναι λιγότερο **κοινό**: ο *αρραβώνας* και σπανιότερα η *αρραβώνα*. Ανάλογα ουσιαστικά είναι (αναγράφεται έξω από την παρένθεση ο πιο **κοινός** τύπος): *ο φράχτης* (*η φράχτη*), *η συνήθεια* (*το συνήθειο*) κλπ.	219/505
72. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	για την *Πάρνηθα* ήταν και στην αρχαία γλώσσα δοκιμότερος ο θηλυκός τύπος *η Πάρνης* (αλλά και *ο Πάρνης*). Το θηλυκό έρχεται **σήμερα** ευκολώτερο στη **νέα γλώσσα**	221 σημ. 2
73. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	το *Ρέθυμνο* λέγεται **σήμερα** στην Κρήτη και *το Ρέθεμνο* και *το Ρέθεμνος*· επίσημα λέγεται *το Ρέθυμνον*, και ο νομός: *Ρεθύμνης*	221 σημ. 3
74. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	το θηλυκό *η Αυλώνα* είναι **κοινότερο** σήμερα. Οι αρχαίοι το έλεγαν αρσενικό, *ο Αυλών*	221 σημ. 5
75. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	η αλλαγή του γένους μερικών παλαιότατων ουσιαστικών σε *-ος* από θηλυκό σε αρσενικό είχε αρχίσει ήδη στην αρχαία ή τη μεταγενέστερη γλώσσα (*ο γέρανος*, *ο γύψος*, *ο*	221-2 σημ. 1-5 [προσάρτημα]

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	πλάτανος, *ο στενωπός*, *ο σχίνος* κτλ.) και συνεχίστηκε στη μεσαιωνική και τη **νεώτερη γλώσσα**.	
76. κλίσεις των ουσιαστικών	τα δύο γένη των εμψύχων (εκτός από τ' αρσενικά σε *–ος*) είναι και τα περισσότερο αλλαγμένα από την αρχαία κλίση, τα πιο **συγχρονισμένα**	226/521
77. γενική	σε πολλά ιδιώματα, ιδίως της Β. Ελλάδας, αποφεύγουν τη γενική, σε πολλά σχηματιστικά παραδείγματα […] Αλλά και στην **κοινή γλώσσα** περιορίστηκε αρκετά η χρήση της γενικής	227/521
78. δοτική	η δοτική εξαφανίστηκε εντελώς. Έμεινε απολιθωμένη σε σύνθετα καθώς *ενόσω* (*εν όσω*), *τωόντι* (*τω όντι*) και σε μερικές **στερεότυπες λόγιες εκφράσεις** και φράσεις: *φύσει* κλπ.	227/521
79. γενική	σε πολλά μέρη λέγουν *οι κότες – των κοτιών*, αλλά **κανονικά**: *των κοτών*	229 σημ. 2
80. άκλιτα ουσιαστικά	συνήθως λέξεις ξένες που μπήκαν **παλιότερα** στα ελληνικά κλίνονται, ενώ οι όμοιες **νεώτερες** δεν κλίνονται: *το Μιλάνο – του Μιλάνου* αλλά *το Όσλο – του Όσλο*	255/598
81. απόδοση αριθμών με το αλφάβητο	η αρίθμηση με το ελληνικό αλφάβητο […] είναι […], γενικά, λιγότερο συχνή **σήμερα** από άλλοτε	284/705
82. προσωπικές αντωνυμίες	σε πολλά μέρη της Ελλάδας, στις βόρειες επαρχίες και στην Πόλη, μεταχειρίζονται τους αδύνατους τύπους της αιτιατικής *με, σε, τον ,την ,το , τις, τα*, εκεί που στην **κοινή** συνηθίζομε το *μου, σου, του, της, τους* για γενική του προσώπου, σαν έμμεσο αντικείμενο, και λένε έτσι: *θα σε πω* κλπ.	288 σημ. 2
83. απαρέμφατο	**λείψανα** του αρχαίου απαρεμφάτου **διατηρήθηκαν** στη σημερινή λαϊκότερη γλώσσα	309/821
84. χρόνοι	σε στερεότυπες λόγιες φράσεις φυλάχτηκαν μερικοί ρηματικοί τύποι από αρχαίες εγκλίσεις και χρόνους που δεν υπάρχουν πια στη **σημερινή γλώσσα**	312/836
85. χρόνοι	άλλοι τύποι απαρχαιωμένοι, που αντικαταστάθηκαν στη **σημερινή γλώσσα** με **νεώτερους**	312/836

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
86. αύξηση	για το γλωσσικό αίσθημα η αύξηση (εκτός από την τονισμένη αύξηση της αρχής) δεν είναι πια **σήμερα**, καθώς στην αρχαία αττική γλώσσα, απαραίτητο στοιχείο για να δηλωθή ο περασμένος χρόνος	321-2/874
87. αύξηση	μερικοί αοριστικοί τύποι, που **επικράτησαν** στην οριστική με την αύξηση ενώ αυτή είχε γενικά ατονήσει, μετάδωσαν το νέο τους αυτό θέμα σε όλες τις εγκλίσεις του αορίστου, επιβάλλοντας μάλιστα την ίδια ρίζα στο ενεστωτικό θέμα	322/874
88. αύξηση	**σήμερα** πολλοί, ακόμη και γραμματισμένοι, κάνουν το λάθος και μεταφέρουν την αρχαϊκή αύξηση της οριστικής στην προσταχτική του αορίστου και αλλού, και λένε λ.χ. *προσέταξέ τον*, *διέταξέ τον* κλπ. Τα συχνά αυτά «λάθη» δείχνουν πόσο ξένη μάς είναι **σήμερα** η εσωτερική αυτή αύξηση	322 σημ. 1
89. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	στον παθητικό ενεστώτα της οριστικής οι τύποι *δένουμαι*, *δένουνται*, με *ου*, αντί *δένομαι*, *δένονται*, δεν είναι τόσο **κοινοί**	337 σημ. 1
90. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	η τάση της **κοινής** είναι να τρέπωνται σε *–άς* όλο και περισσότερα ρήματα που λέγονται κανονικά σε *–είς* [*μιλείς – μιλάς* κλπ.]	341 σημ. 1
91. υποταχτική	συντάσσονται με οριστική τα μόρια που εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις όταν πρόκειται για κάτι επιθυμητό ή που το προσδοκούμε ή για επανάληψη χρονικά αόριστη […] **Επικράτησε** ωστόσο να γράφεται υποταχτική γενικά ύστερα από το *αν*, *θα*, *να*, *ας*	343/913
92. παράλληλα ρήματα	από τους παρακάτω παράλληλους τύπους που λέγονται στην **κοινή γλώσσα**, είναι προτιμότερος για την πεζογραφία ο ένας, που σημειώνεται έξω από την παρένθεση: *δαγκάνω* (*δαγκώνω*), *μαζεύω* (*μαζώνω*) κλπ.	349/921
93. διπλοσχημάτιστα ρήματα	από τους παρακάτω διπλούς ενεστώτες που λέγονται στην **κοινή γλώσσα**, είναι προτιμότερος για την πεζογραφία ο ένας, που σημειώνεται έξω από την παρένθεση: *αλείβω* (*αλείφω*), *βάζω* (*βάνω*) κλπ.	351/927
94. διπλοσχημάτιστα ρήματα	πολλών διπλοσχημάτιστων ρημάτων μόνο ο ένας τύπος είναι **κοινός** πλάι σε άλλους	351/928

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	σπανιότερους ή ιδιωματικούς. Αναφέρεται μόνο ο κοινός: *ανάβω*, *αρέσω*, *αστράφτω*, κλπ.	
95. διπλοί αόριστοι	ρήματα που σχηματίζουν διπλό αόριστο είναι πολλά, όταν ιδίως λογαριαστούν τύποι λιγότερο **κοινοί** ή ιδιωματικοί. Στα παρακάτω παραδείγματα αναγράφονται μόνο οι **κοινοί** τύποι, ενώ η λογοτεχνία μεταχειρίζεται κάποτε και τους λιγότερο συχνούς: *δίστασα*, *ζήτησα*, *κράτησα* κλπ.	354/935
96. διπλοί αόριστοι	[το αοριστικό θέμα] έχει συνήθως για κάθε ρήμα τύπο **πάγιο** με λίγες σχετικά εξαιρέσεις, ενώ το ενεστωτικό θέμα παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία. Το αοριστικό θέμα έμεινε συνήθως από την αρχαία γλώσσα **αμετάβλητο**, ενώ το ενεστωτικό μετασχηματίστηκε με την επίδραση του αοριστικού […] Το αοριστικό θέμα εξακολουθεί και **σήμερα** να επιδρά στο ενεστωτικό	354/938
97. διπλοί αόριστοι	ο αόριστος *έκανα* είναι στην **κοινή** πιο συχνός από τον *έκαμα*, είναι όμως προτιμότερος ο τύπος με το *μ*, επειδή έτσι ξεχωρίζομε με το διαφορετικό θέμα το εξακολουθητικό από το συνοπτικό	355-6 σημ. 1
98. ορθογραφία αορίστου	τ' αρχαία *δυσφημώ*, *διευκρινώ* λέγονται συνήθως **σήμερα** σε *-ίζω*	359 σημ. 2
99. διπλές παθητικές μετοχές	υπάρχουν και άλλες παθητικές μετοχές με δεύτερο τύπο, σ' αυτές όμως μπορεί να προτιμηθή ο πιο **κοινός**. Αυτός είναι: *αγγιγμένος*, *αφημένος*, *βασταγμένος* κλπ.	367/961
100. επιτατικό *πάρα*	δεν έχει καθοριστή στη γλώσσα μας η χρήση αυτή [όταν το *πάρα πολύ* φανερώνει το υπερβολικά πολύ, το περισσότερο απ' ό,τι έπρεπε] **πάγια** και κάποτε μένει αμφιβολία για τη σωστή σημασία	382 σημ. 2
101. προθέσεις	αρχαίες προθέσεις που λέγονται **σήμερα** μόνο ως αχώριστα μόρια	387/1012
102. προθέσεις	η πρόθεση *προς*, όχι πολύ συχνή στη λαϊκή γλώσσα, έγινε κάπως συχνότερη με τη **σημερινή** χρήση. Στην **κοινή** γλώσσα μπορεί ν' αντικατασταθή με τις προθέσεις *κατά*, *σε*, *με*, *για*	390/1023
103. απαρχαιωμένες προθέσεις	λέγονται κάποτε και μερικές άλλες [προθέσεις], αρχαίες, ή τύποι αρχαίοι από προθέσεις **σημερινές**, σε μερικές ιδίως	392/1030

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	εκφράσεις στερεότυπες ή άλλες φράσεις, ιστορικές κτλ.	
104. απαρχαιωμένες προθέσεις	*διά* (στη **σημερινή γλώσσα**: *για*)	392/1030
105. απαρχαιωμένες προθέσεις	*εκ - εξ* (**σήμερα** *ξε-*)	392/1030
106. απαρχαιωμένες προθέσεις	πολλές ωστόσο από τις παρόμοιες στερεότυπες αρχαϊκές εκφράσεις λέγονται και χωρίς τους αρχαϊσμούς αυτούς, με πιο **συγχρονισμένη** έκφραση: *στο σύνολο* (*εν τω συνόλω*) κλπ.	393/1030
107. ορθογραφία	οι **νεώτερες** λέξεις της γλώσσας μας γεννούν πυκνές δυσκολίες	405/1077
108. ρύθμιση ορθογραφίας	αρχές της **μεταρρυθμισμένης** ιστορικής ορθογραφίας, που εξαρχής εφαρμόστηκε στη **σχολική δημοτική** και της έχει γίνει πια παράδοση	406/1078
109. Ορθογραφικός Οδηγός	[καταχωρίστηκαν στον Ορθογραφικό Οδηγό] και λέξεις λόγιες λ.χ. *ακκισμός*) ή ξένες (λ.χ. *ραφινάτος*), χωρίς αυτό να σημαίνη πως συσταίνεται η χρήση τους στη **σχολική γλώσσα**	406 σημ. 1
110. ορθογραφία	οι ρίζες [πρέπει να] διατηρούν τον πιο **κοινό** φωνητικό τύπο, με την ιστορική του ορθογραφία όσο πρόκειται για ονόματα ελληνικά: *Γρηγόρης* (και όχι *Γληγόρης*) κλπ.	425/1099
111. ορθογραφία	είναι όμως πάντα σωστό να διατηρηθή η **καθιερωμένη** ορθογραφία ιστορικών ονομάτων: *Κοραής*, *Βηλαράς*, *Σολωμός*	426/1100
112. ορθογραφία	όσα [ξενικά] κύρια έχει **καθιερωθή** από καιρό μια γραφή (εξελληνισμένη) ή μια ορθογραφία, φυλάγεται αυτή αμετάβλητη: *Λιψία* (όχι *Λάιψιγκ*) κλπ.	427/1102

Β′. Ως προς την καταγωγή – Ξενικά

1. συλλαβή μόνο με σύμφωνα	κάποτε σε μερικές **ξενικές** λέξεις, *μο–νό–κλ*	24/36
2. αναλυμένη προφορά των *μπ*, *ντ*, *γκ*	σε **λόγιες** λέξεις ή **ξένα** κύρια ονόματα	35/72
3. αναλυμένη προφορά των *μπ*, *ντ*, *γκ*	σε λέξεις **ξένης** καταγωγής	35-6/72
4. δίψηφα *μπ, ντ, γκ, γγ*	η χρησιμοποίηση των δίψηφων *μπ, ντ, γκ, γγ* για ν' αποδοθούν άλλοτε δίψηφα και άλλοτε ρινικά συμπλέγματα [...]γεννά δυσκολίες αναγνωστικές, ιδίως όταν πρόκειται για λέξεις	36 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	ξένης καταγωγής και μάλιστα κύρια ονόματα (λ.χ. τα γερμανικά *Freud – Freund* κλπ.)	
5. δε χρειάζονται δασεία και παίρνουν ψιλή	λέξεις **ξένης** καταγωγής που έχουν στη γλώσσα τους δασύ πνεύμα	48/96
6. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **αρχικές** ή **ινδοευρωπαϊκές** – συγγενικά ονόματα	91/199
7. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **αρχικές** ή **ινδοευρωπαϊκές** – που σημαίνουν πρόσωπα	91/199
8. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **αρχικές** ή **ινδοευρωπαϊκές** – ονόματα φυτών	91/199
9. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **αρχικές** ή **ινδοευρωπαϊκές** – διάφορα κοινά ονόματα	91/199
10. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **αρχικές** ή **ινδοευρωπαϊκές** – [κοινά] επίθετα, αριθμητικά, αντωνυμίες, ρήματα	91/199
11. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **προελληνικές** – κοινά ουσιαστικά σχετικά με τη θάλλασσα	91/200
12. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **προελληνικές** – κοινά ουσιαστικά σχετικά με φυτά	91-2/200
13. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **προελληνικές** – κοινά ουσιαστικά σχετικά με μέταλλα	92/200
14. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **προελληνικές** – κοινά ουσιαστικά σχετικά με ιδιωτική και δημόσια ζωή	92/200
15. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **προελληνικές** – τοπωνυμίες	92/200
16. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις από τα **ιλλυρικά** – τοπωνυμίες	92/200
17. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ανατολίτικες**	92/201
18. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **εβραϊκές** ή **αραμαϊκές** – από τα ευαγγέλια και το χριστιανισμό	92/202
19. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **εβραϊκές** ή **αραμαϊκές** – μερικές καθιερώθηκαν μόνο στα χρόνια μας, συνήθως με διάμεσο των **ευρωπαϊκών γλωσσών**	92 σημ. 2
20. λεξιλόγιο – καταγωγή	**ελληνικές** λέξεις που με την επίδραση της **εβραϊκής** γλώσσας και του χριστιανισμού πήραν νέα σημασία: *άγγελος* κλπ.	93/203
21. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **λατινικές** – φυτά	93/205
22. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **λατινικές** – οικοδομική	93/205
23. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **λατινικές** – αντικείμενα καθημερινής ζωής	93/205

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
24. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **λατινικές** – μαγειρική	93/205
25. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **λατινικές** – ιματισμός	93/205
26. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **λατινικές** – στρατός	93/205
27. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **λατινικές** – ναυτική ζωή	93/205
28. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **λατινικές** – εκκλησία	93/205
29. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **λατινικές** – ημερολόγιο	93/205
30. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **λατινικές** – διάφορες	93/205
31. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις από **βαλκανικές** γλώσσες – **σλαβικές** – καθημερινής αγροτικής ζωής	94/207
32. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις από **βαλκανικές** γλώσσες – **σλαβικές** – τοπωνυμίες	94/207
33. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις από **βαλκανικές** γλώσσες – **σλαβικές** – καθημερινής αγροτικής ζωής	94/207
34. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις από **βαλκανικές** γλώσσες – από τα **ρωσικά** – για **ξένες** συνήθως **έννοιες**	94/207
35. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις από **βαλκανικές** γλώσσες – **βλάχικες** – από την ποιμενική προπάντων ζωή	94/207
36. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις από **βαλκανικές** γλώσσες – **αρβανίτικες** – ελάχιστες μαζί με μερικές τοπωνυμίες	94/207
37. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ιταλικές** – ναυτική ζωή	95/208
38. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ιταλικές** – ιματισμός	95/208
39. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ιταλικές** – επαγγέλματα, εργαλεία κτλ.	95/208
40. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ιταλικές** – νοικοκυριό	95/208
41. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ιταλικές** – ζώα	95/208
42. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ιταλικές** – φυτά	95/208
43. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ιταλικές** – φαγώσιμα και μαγειρική	95/208
44. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ιταλικές** – μουσική	95/208

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
45. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ιταλικές** – διάφορες	95/208
46. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **τούρκικες** – ανήκουν κυρίως σε έννοιες της καθημερινής και της δημόσιας ζωής	95/209
47. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **τούρκικες** – μαγειρική	95/209
48. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **τούρκικες** – σκεύη και έπιπλα	95/209
49. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **τούρκικες** – ιματισμός	95/209
50. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **τούρκικες** – σπίτι	95/209
51. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **τούρκικες** – δημόσια ζωή	95/209
52. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **τούρκικες** – φυτική ζωή	95/209
53. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **τούρκικες** – επαγγέλματα	95/209
54. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **τούρκικες** – στρατιωτικά είδη	95/209
55. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **τούρκικες** – διάφορες	95/209
56. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **αραβικές** – από τα **τούρκικα**, τα **ιταλικά**	95/210
57. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **αραβικές** – τον τελευταίο αιώνα, ως **λόγιες** από τις **νεώτερες ευρωπαϊκές γλώσσες**	95/210
58. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **περσικής καταγωγής** – από τα **τούρκικα**	95/210
59. **ξένες** λέξεις	σε παροιμίες	96/211
60. **ξένες** λέξεις	σε παροιμίες	96 σημ. 1
61. αφομοίωση ξένων λέξεων	[οι **ξένες** λέξεις που μπήκαν στην ελληνική γλώσσα **μέχρι τα μεσαιωνικά χρόνια**] **εξελληνίστηκαν**, κανονίστηκαν κατά τις άλλες ελληνικές λέξεις, φωνητικά και μορφολογικά [...] Η **αφομοίωση** όμως στάθηκε και βαθύτερη, εσωτερικότερη, αφού σαν τις άλλες ελληνικές σχημάτισαν παράγωγα και σύνθετα, χρησιμοποιήθηκαν σε μεταφορές, παροιμίες κτλ. και συχνότατα πλούτισαν τη γλώσσα	96/211
62. λεξιλόγιο – καταγωγή	[οι νεώτερες] **ξένες** λέξεις – αντίθετα από τις παλιότερες, συχνά δεν τρίφτηκαν αρκετά στη λαϊκή γλώσσα και δεν κανονίστηκαν φωνητικά και μορφολογικά	97/213

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
63. λεξιλόγιο – καταγωγή	**ξένες** λέξεις – συχνά, με το να εκφράζουν ανώτερες έννοιες πολιτισμού, όρους επιστημονικούς ή τεχνικούς, περιορίστηκαν σε μικρό κύκλο ειδικών	97/213
64. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **γαλλικές** – για έννοιες πολιτισμού εξωτερικού, υλικού, τεχνικού (ιματισμό, μόδα, είδη πολυτελείας, φαγώσιμα κτλ.)	97/214
65. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **γαλλικές** – για έννοιες ανώτερου πολιτισμού	97/214
66. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **αγγλικές** – συνήθως μέσο των γαλλικών	97/214
67. λεξιλόγιο – καταγωγή	**ξένες** λέξεις – συμμορφωμένες στη λαϊκή γλώσσα, όπως *πουρές* κλπ.	97 σημ. 1
68. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **γερμανικής** καταγωγής (έμμεσα από άλλες γλώσσες)	98/214
69. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **από πλήθος γλώσσες** και σχεδόν από κάθε μέρος του κόσμου	98/215
70. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις **ξένες ελληνικής καταγωγής** [αντιδάνειες]	98/216
71. λαϊκή – λόγια σύνθεση	λαϊκά σύνθετα από λέξεις **ξένης** καταγωγής και από ελληνικές (*ξεσκονόπανο*)	111-2 σημ. 1
72. λαϊκή – λόγια σύνθεση	λόγια σύνθετα, με συνθετικά μια **ξένη** λέξη και μια λόγια (*τορπιλο-βόλο*)	112 σημ. 1
73. λαϊκή – λόγια σύνθεση	[λόγια σύνθετα] από **ξενικά** και **αρχαία** ελληνικά στοιχεία, πρωτοσχηματίστηκαν σε **ξένη** γλώσσα (*ραδιό-φωνο*)	112 σημ. 1
74. παραγωγή – ρήματα παράγωγα από ονόματα	η κατάληξη *–άρω*, σπανιότερα *–έρνω*, που συνηθίζεται σε ρήματα **ξένης** καταγωγής	117/258
75. *-ιέρης*	συνήθως σε **ξενικές** λέξεις	133-4/289
76. χαλαρά σύνθετα	τον τελευταίο καιρό μερικοί συνήθισαν από **ξενισμό** να γράφουν ένα είδος σύνθετα [όπως:] *ο ποιητής-φιλόσοφος* κλπ.	177-8/408
77. *στρατόσφαιρα*	το **ξενικό** *στρατόσφαιρα* λέγεται προπαροξύτονο	189 σημ. 2
78. φωνητικά διπλόμορφα	μερικές **ξένες** λέξεις που λέγονται στη γλώσσα μας με *γκ* αλλά και με *γ* είναι προτιμότερο να γράφωνται με γ: *γρίλια* (*γκρίλια*) κλπ.	197/446
79. φωνητικά διπλόμορφα	είναι προτιμότερες οι γραφές με *γ, β, δ* αντί *γκ, μπ, ντ* σε [**ξένες**] λέξεις καθώς *Βαγδάτη* κλπ.	197/446
80. βαφτιστικά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **αρχαία ελληνικά**	202/460
81. βαφτιστικά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **χριστιανικά**	202/460
82. βαφτιστικά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **βυζαντινά**	202/460

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
83. βαφτιστικά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **νέα ελληνικά**	202/460
84. βαφτιστικά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **ξενικά**	202/460
85. βαφτιστικά ονόματα – χριστιανικά	μερικές από τις λέξεις αυτές έχουν **εβραϊκή** καταγωγή: *Ζαχαρίας* κλπ. Άλλες είναι **λατινικές**: *Αντώνης* κλπ.	202/460
86. βαφτιστικά ονόματα – αρχαία ελληνικά	υπάρχουν όμως και πολλά **αρχαία ελληνικά** ονόματα που έγιναν νωρίς χριστιανικά και διατηρήθηκαν με την εκκλησιαστική παράδοση	202 σημ. 1
87. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **πατρωνυμικά**	204/462
88. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **μητρωνυμικά**	204/462
89. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **επαγγελματικά**	204/462
90. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **εθνικά**	204/462
91. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **παρατσούκλια**	204/462
92. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **ξενικά** (ή από **ξενικά** βαφτιστικά) – **αρβανίτικα**	205/462
93. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **ξενικά** (ή από **ξενικά** βαφτιστικά) – **βλάχικα**	205/462
94. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **ξενικά** (ή από **ξενικά** βαφτιστικά) – **σλαβικά**	205/462
95. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **ξενικά** (ή από **ξενικά** βαφτιστικά) – **τούρκικα**	205/462
96. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **ξενικά** (ή από **ξενικά** βαφτιστικά) – **ιταλικά**	205/462
97. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **ξενικά** (ή από **ξενικά** βαφτιστικά) – **ισπανικά**	205/462
98. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **ξενικά** (ή από **ξενικά** βαφτιστικά) – **γερμανικά**	205/462
99. οικογενειακά ονόματα	ως προς την καταγωγή: **βυζαντινά**, συνηθισμένα και στη **μεσαιωνική** γλώσσα	205/462
100. οικογενειακά ονόματα – ξενικά	κάποτε ελληνικά ονόματα πήραν **ξενική** κατάληξη: *Αυγέρης – Αβέρωφ, Τσακάλης – Τσακάλωφ*	205/462
101. οικογενειακά ονόματα – εθνικά	**ξενική** η κατάληξη *-λης*	204/462
102. οικογενειακά ονόματα – ξενικά	πολλά οικογενειακά συνηθίζονται σήμερα **εξελληνισμένα**, λ.χ. *Μπαλαμπάνογλου – Βαλαβάνης* κλπ.	205/462

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
103. τοπωνυμίες	η καταγωγή: Από τις τοπωνυμίες άλλες κληρονομήθηκαν από την **αρχαία** ή τη **μεσαιωνική** εποχή και άλλες γεννήθηκαν στη **νέα** γλώσσα στους τελευταίους αιώνες. Καθώς γίνεται και με τις άλλες λέξεις της γλώσσας μας, υπάρχουν και τοπωνυμίες **ξένης** καταγωγής και τοπωνυμίες λόγιες	205-6/465
104. τοπωνυμίες – καταγωγή	**νεοελληνικές** τοπωνυμίες	206-7/466
105. τοπωνυμίες – καταγωγή	**βυζαντινές** τοπωνυμίες	207/467
106. τοπωνυμίες – καταγωγή	**αρχαίες** ελληνικές τοπωνυμίες	207/468
107. τοπωνυμίες – λόγιες	για ν' αντικαταστήσουν **ξενικές** τοπωνυμίες: *Λαμία* (*Ζιτούνι*), *Ηγουμενίτσα* (*Γουμένιτσα*)	207/468
108. τοπωνυμίες – λόγιες	οι αντικαταστάσεις αυτές [λόγιες αντί **ξενικών** ή λαϊκών] που συνεχίζονται ώς τις μέρες μας, εν μέρει μόνο ρίζωσαν. Συχνά είναι δύσκολο να ζωντανέψουν οι λόγιες τοπωνυμίες, και προπάντων να μπη σε κοινή χρήση το παράγωγό τους εθνικό	207/468
109. τοπωνυμίες – καταγωγή	**ξενικές** τοπωνυμίες – παρμένες από τους προελληνικούς κατοίκους της ελληνικής γης	207/469
110. τοπωνυμίες – καταγωγή	**ξενικές** τοπωνυμίες – γαλλικές	208/469
111. τοπωνυμίες – καταγωγή	**ξενικές** τοπωνυμίες – σλαβικές	208/469
112. τοπωνυμίες – καταγωγή	**ξενικές** τοπωνυμίες – ιταλικές	208/469
113. τοπωνυμίες – καταγωγή	**ξενικές** τοπωνυμίες – αρβανίτικές	208/469
114. τοπωνυμίες – καταγωγή	**ξενικές** τοπωνυμίες – τούρκικες	208/469
115. τοπωνυμίες	**αρχαίες** ελληνικές ή **ξενικές**	208 σημ. 1
116. αόριστο άρθρο	το μεταχείρισμά του είναι κάποτε **ξενισμός**, καθώς λ.χ. στη φράση: *πράμα φυσικό για* (*έναν*) *άνθρωπο με πολλές δουλειές*	212/484
117. ατονία της γενικής	δεν είναι σωστό να γίνεται κατάχρηση [της γενικής], όπως κάνουν όσοι επηρεάζονται υπερβολικά από το ύφος που συνηθίζεται σε μερικές **ξένες** γλώσσες	230/524
118. αρσενικά σε *–ες*	όμοια κλίνονται διάφορες λέξεις **ξένης** καταγωγής: *καναπές* κλπ.	235/536

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
119. θηλυκά σε *–έ*	είναι **ξενικά**, κοινά ή βαφτιστικά και χαϊδευτικά: *νενέ*, *Βαλιδέ*, *Εσμέ*, *Φατμέ*, *Λελέ*	247 σημ. 1
120. άκλιτα ουσιαστικά	πολλές λέξεις **ξένης** καταγωγής	254/596
121. άκλιτα ουσιαστικά	πολλά ονόματα ανθρώπων **ξενικά**	254/597
122. άκλιτα ουσιαστικά	πολλά οικογενειακά ονόματα Ελλήνων, **ξενικά** και πολλά **ελληνικά** που έχουν τον τύπο της γενικής	254-5/597
123. άκλιτα ουσιαστικά	στη λαϊκή γλώσσα κανονίζονται συχνά και οι **ξένες** (ή **αρχαίες** άκλιτες) λέξεις και κλίνονται κατά τις επίλοιπες **ελληνικές**	255/598
124. άκλιτα ουσιαστικά	συνήθως λέξεις **ξένες** που μπήκαν **παλιότερα** στα ελληνικά κλίνονται, ενώ οι όμοιες **νεώτερες** δεν κλίνονται: *το Μιλάνο – του Μιλάνου* αλλά *το Όσλο – του Όσλο*	255/598
125. βαθμοί του επιθέτου	όλα τ' άλλα επίθετα, **νεώτερα** ή **νεώτερου** τύπου, ή ακόμη και σε *–ος* ιδίως πολυσύλλαβα ή **ξένης** καταγωγής, ή ουσιαστικά μ' επιθετική έννοια σχηματίζουν το συγκριτικό μόνο περιφραστικά	270 σημ. 1
126. ρήματα με αλλαγή θέματος	**ξενικά** ρήματα σε *-άρω*, *-ίρω*	347/917
127. παράλληλα ρήματα	παράλληλους σχηματισμούς έχουν και μερικά ρήματα **ξενικά** σε *-άρω* αλλά και σε *-έρνω*: *τρατάρω* – αορ. *τρατάρισα*, και *τρατέρνω* – αόρ. *τράταρα*	349 σημ. 1
128. ιδιορρυθμίες αορίστου	τα **ξενικά** ρήματα σε *-άρω* (*-έρνω*) έχουν συνήθως αόριστο σιγματικό σε *-άρισα*: *λιντσάρω – λιντσάρισα* κλπ.	357/942
129. ορθογραφία	οι **νεώτερες** λέξεις της γλώσσας μας γεννούν πυκνές δυσκολίες	405/1077
130. ορθογραφία	[καταχωρίστηκαν στον Ορθογραφικό Οδηγό] και λέξεις […] **ξένες** (λ.χ. *ραφινάτος*)	406 σημ. 1
131. ορθογραφικές απλουστεύεις	μεταγράφονται φωνητικά […] οι **μεταχριστιανικές** γενικά λέξεις και καταλήξεις **ξένης** καταγωγής	407/1080
132. ορθογραφία	οι λέξεις *θελιά*, *κρανιά* (αρχ. *κράνεια*), *οξιά* (αρχ. *ὀξύη*), *προβιά* (επιθ. *πρόβειος*) έρχονται πιθανότατα από τους **μεταγενέστερους** ή **μεσαιωνικούς** τύπους *θηλέα*, *κρανέα*, *οξέα*, *προβέα* και γράφονται κανονικά με *ι*. Το ίδιο αληθεύει και για τα θηλυκά επίθετα σε *–ιά*, *πλατιά* (αρχ. *πλατεῖα*, μεσαιων. *πλατέα*)	411 σημ.1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
133. ορθογραφία	λέξεις **αρχαίας** καταγωγής [που γράφονται με δύο όμοια σύμφωνα]	419/1092
134. ορθογραφία	**ξενικά** κύρια ονόματα, που γράφονται έτσι και στην **ξένη** γλώσσα [γράφονται με δύο όμοια σύμφωνα]	419/1092
135. ορθογραφία	λέξεις **αρχαίας** καταγωγής [που γράφονται με ένα σύμφωνο]	419/1093
136. ορθογραφία	λέξεις **ξένης** καταγωγής, εκτός από τα κύρια ονόματα [γράφονται με ένα σύμφωνο]	419/1093
137. ορθογραφία	**ξένες** λέξεις που είχαν μπη ήδη στην **αρχαία** γλώσσα, καθώς και οι **εβραϊκές** [διατηρούν το διπλό τους σύμφωνο]	419/1093
138. ορθογραφία	λέξεις **αρχαίες** ή και **νέες**, που σύμφωνα με τον αρχαίο κανόνα γράφονται με *ρ* [εξακολουθούν και γράφονται με ένα *ρ*]	422/1094
139. ορθογραφία	οι αυξημένοι ρηματικοί τύποι των **περασμένων** χρόνων [γράφονται με ένα *ρ*]	422/1094
140. ορθογραφία	τα **νεώτερα** σύνθετα [γράφονται με ένα *ρ*]	422/1094
141. ορθογραφία	οι **ξένες** λέξεις [γράφονται με ένα *ρ*]	422/1094
142. ορθογραφία	[γράφονται με *γγ*] όσες λέξεις γράφονταν έτσι στην **αρχαία** γλώσσα και τα παράγωγά τους	423/1095
143. ορθογραφία	[γράφονται με *γγ*] μερικές ακόμη **νεώτερες** λέξεις **ελληνικής** καταγωγής με **αρχαίο** *γ*: *αγγούρι*, *σπαράγγι*	423/1095
144. ορθογραφία	[γράφονται με *γγ*] μερικά **ξενικά** κύρια με *ng*	423/1095
145. ορθογραφία	[γράφεται με *ι* το πρώτο μέρος του καταχρηστικού διφθόγγου (*ια*) κλπ. σε λέξεις] με ετυμολογικό **αρχαίο** *ι*	424/1097
146. ορθογραφία	[γράφεται με *ι* το πρώτο μέρος του καταχρηστικού διφθόγγου (*ια*) κλπ. σε λέξεις] **νεώτερες ελληνικές**	424/1097
147. ορθογραφία	[γράφεται με *ι* το πρώτο μέρος του καταχρηστικού διφθόγγου (*ια*) κλπ. σε λέξεις] **ξένης** καταγωγής	424/1097
148. ορθογραφία	[γράφεται με *ι* το πρώτο μέρος του καταχρηστικού διφθόγγου (*ια*) κλπ. σε λέξεις] με ετυμολογικό **αρχαίο** *ε*, *αι*	424/1097
149. ορθογραφία	τα θηλυκά σε (*ι*) [πρέπει να γράφονται] με *η*: *Βασιλική* κλπ. και όχι, όπως γίνεται κάποτε, **ξενότροπα**, με *υ* ή με *ι*: *Πόλυ* κλπ.	425/1099
150. ορθογραφία	τα οικογενειακά **νεοελληνικά** ονόματα [συχνά γράφονται] με ορθογραφικούς **εξελληνισμούς**:	426/1100

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	Λάγιος – Λάιος, κάποτε άνισους: *Βουρνάζος* κλπ. αλλά και *Μπουρνάζος* κλπ.	
151. ορθογραφία	τα **ξενικά** κύρια ονόματα. – Γραφή και ορθογραφία	426-8/1101-5

Γ′. Γεωγραφική/διαλεκτική διαφοροποίηση

1.	φθόγγος *ϊ*	λέγεται και σε μερικά **μέρη της Ελλάδας**	15/18
2.	προφορά	διαφέρει **από τόπο σε τόπο**, κατά τα **ιδιώματα**	28/46
3.	προφορά των δίψηφων	σε **μερικά μέρη της Ελλάδας** προφέρουν τα δίψηφα *μπ*, *ντ*, *γκ* σα να ήταν ρινικά συμπλέγματα	31 σημ. 1
4.	προφορά των *ντζ,, ντς*	σε **μερικά μέρη της Ελλάδας** προφέρουν κάθε *ντζ* σαν *τζ*	32 σημ. 1
5.	ονοματοποιίες	η λαϊκή γλώσσα είναι πλούσια σε ονοματοποιίες, και αυτές συχνά διαφέρουν **κατά τους τόπους**	104/230
6.	ονοματοποιίες: *τσικλιτίρα*	ή *ξυλοφαγάς*, όπως λέγεται **αλλού**	105/231
7.	εθνικά ή πατριδωνυμικά	**κατά τόπους** συνηθίζονται και άλλες καταλήξεις ή μεταχειρίζονται για την ίδια λέξη διαφορετική κατάληξη: *Πύργος – Πυργί – Πυργιώτης* αλλά και *Πυργούσης* (**Χίος**)	128 σημ. 1
8.	αντρωνυμικά	σπανιότερες ή **ιδιωματικές** είναι οι καταλήξεις *–ιά, -ού*	131 σημ. 2
9.	αντρωνυμικά	**σε μερικά μέρη** συνηθίζουν και σύνθετα από το βαφτιστικό του πεθερού και το *νύφη*: *η Μιχαλονύφη* κλπ.	131 σημ. 2
10.	υποκοριστική ή μετριαστική σημασία α′ συνθετικού	στη λαϊκή γλώσσα και στα **ιδιώματα**	150 σημ. 1
11.	συνώνυμα	οι ποιητές χρησιμοποίησαν συχνά λέξεις **του τόπου τους**	192 σημ. 1
12.	ταυτόσημα	οι ταυτόσημες λέξεις υπάρχουν επειδή συνηθίζονται η καθεμιά σε **διάφορες περιοχές της Ελλάδας**, χωρίς να είναι καμιά τους κοινή	193 σημ. 1
13.	ταυτόσημα – συνώνυμα	στα συνώνυμα ανήκουν, και όχι στα ταυτόσημα, και λέξεις που δεν εκφράζουν το ίδιο ακριβώς πράμα, καθώς λ.χ. οι ποικίλες λέξεις που μεταχειρίζονται **στα διάφορα μέρη** για τα παραθυρόφυλλα κατά το είδος τους: *παντζούρια* ή *ξώφυλλα* κλπ.	193-4 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
14. ταυτόσημα	**στα μεγάλα κέντρα**, όπου διαμορφώνεται η κοινή γλώσσα και κατασταλάζει το λεξιλόγιό της	194/439
15. ταυτόσημα	με την ποικιλία που παρουσιάζει η γλωσσική χρήση στα **διάφορα μέρη** της Ελλάδας τυχαίνει μερικές από τις λέξεις που είναι στην κοινή γλώσσα ταυτόσημες να έχουν **σε μερικά μέρη** διαφορετική σημασία, και το ανάποδο	194 σημ. 4
16. ταυτόσημα	**σε μερικά μέρη** λ.χ. ξεχωρίζουν τα *παντζάρια* από τα *κοκκινογούλια*	194 σημ. 4
17. ταυτόσημα	**αλλού** πάλι ονομάζουν *καϊσιά* τα βερίκοκα ενώ **στην Αθήνα** πολλοί τα ξεχωρίζουν	194 σημ. 4
18. ιδιωματισμοί	μια λέξη που δεν ανήκει στην κοινή γλώσσα παρά συνηθίζεται σ' ένα ή περισσότερα **ιδιώματα** (**τοπικές γλώσσες**) λέγεται **ιδιωματισμός** ή **ιδιωματική** λέξη	195/441
19. κοινά – ιδιωματικά	κάποτε μπορεί μια λέξη να είναι κοινή αλλά μια σημασία της να είναι **ιδιωματική**, καθώς λ.χ. στο *ανήμερα* [που] σε μερικά ιδιώματα σημαίνει την παραμονή ή την επαύριο	195 σημ. 1
20. ιδιωματισμοί	φωνητικοί **ιδιωματισμοί**	195 σημ. 1
21. ιδιωματισμοί	**ιδιωματισμοί** μορφολογικοί, καθώς λ.χ. *φαινόσαντε* αντί *φαίνονταν*	195 σημ. 1
22. ιδιωματισμοί	συνταχτικοί **ιδιωματισμοί**, καθώς *φαίνεταί μου* αντί *μου φαίνεται*	195 σημ. 1
23. επαρχιωτισμός [ορισμός]	γλωσσικό στοιχείο που δεν ανήκει στην κοινή αλλά και που έχει μεγάλη διάδοση λέγεται **επαρχιωτισμός** (αντί **ιδιωματισμός**)· έτσι λ.χ. το *σε χαρίζω* αντί *σου χαρίζω*, που λέγεται **από τους μισούς σχεδόν Έλληνες**	195 σημ. 1
24. ιδιωματισμοί	φωνητικοί **ιδιωματισμοί** [παραδείγματα]	196/445
25. ιδιωματισμοί	η *σεγκούνα* λέγεται και *σιγκούνα*, όπως προφέρεται στη **Ρούμελη** και στη **βορειότερη Ελλάδα**	197 σημ. 1
26. ιδιωματισμοί	οι **ιδιωματισμοί** είναι στοιχεία **διαλεκτικά**, που συνηθίζονται σε διάφορα **ιδιώματα**, είναι όμως άγνωστα στην κοινή και δεν πρέπει να γράφωνται σ' αυτή χωρίς ιδιαίτερο λόγο	198/449
27. διπλά βαφτιστικά	**σε μερικά μέρη**, καθώς στην **Κεφαλληνία**, συνηθίζουν και διπλά βαφτιστικά: *Πετράγγελος*, ακόμη και *Σιμοσπυράγγελος*	201 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
28. οικογενειακά ονόματα – πατρωνυμικά	**κατά τόπους** συνηθίζονται και άλλες παραγωγικές καταλήξεις για τα πατρωνυμικά: *-άτος* (**Κεφαλληνία**), *-έας* (**Μάνη**) κτλ.	204/462
29. οικογενειακά ονόματα – εθνικά	**τοπικές** καταλήξεις είναι: *-άντης, -ούσης, -λης* κ.ά.	204/462
30. διπλά βαφτιστικά	όπως συνηθίζονται **σε μερικά μέρη**	204/463
31. οικογενειακά ονόματα	**κατά τόπους** και άλλες [παραγωγικές πατρωνυμικές καταλήξεις], καθώς *–ούλι, -ίτσα*	205/464
32. τοπωνυμίες – μορφή	μερικές τοπωνυμίες που λέγονται **στον τόπο τους** με **ιδιωματική** προφορά καθιερώθηκαν κάποτε έτσι και στην κοινή γλώσσα (κάποτε και στην επίσημη), όπως λ.χ. συμβαίνει με τα ονόματα *Λιβαδειά, Καρδίτσα, Μακρινίτσα, Τζια*	208/470
33. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	το *Ρέθυμνο* λέγεται σήμερα **στην Κρήτη** και *το Ρέθεμνο* και *το Ρέθεμνος*· επίσημα λέγεται *το Ρέθυμνον*, και ο νομός: *Ρεθύμνης*	221 σημ. 3
34. γενική	σε πολλά **ιδιώματα**, ιδίως της **Β. Ελλάδας**, αποφεύγουν τη γενική, σε πολλά σχηματιστικά παραδείγματα	227/521
35. γενική	**σε πολλά μέρη** λέγουν *οι κότες – των κοτιών*, αλλά κανονικά: *των κοτών*	229 σημ. 2
36. *–αίοι*	η τελευταία αυτή κατάληξη είναι […] **σε μερικές επαρχίες** άγνωστη	238 σημ. 1
37. οικογειακά ονόματα	δεν είναι σωστό, όπως γίνεται από **πολλούς Αθηναίους**, να μεταχειρίζεται κανείς οικογενειακά ονόματα που κλίνονται, σα να ήταν άκλιτα: *είδα τους Ψάλτη* κλπ.	239/546
38. προσωπικές αντωνυμίες	**σε πολλά μέρη της Ελλάδας**, **στις βόρειες επαρχίες** και **στην Πόλη**, μεταχειρίζονται τους αδύνατους τύπους της αιτιατικής *με, σε, τον ,την ,το , τις, τα*, εκεί που στην κοινή συνηθίζομε το *μου, σου, του, της, τους* για γενική του προσώπου, σαν έμμεσο αντικείμενο	288 σημ. 2
39. προσωπικές ανωνυμίες περιφραστικές	η αντωνυμία *του λόγου μου* κτλ., απαρχαιωμένη πια σήμερα, λέγεται **στις πόλεις** μόνο προς κατώτερους ή με σημασία ειρωνική ή μειωτική	291/737
40. δειχτικές αντωνυμίες	στην ποίηση, την **εφτανησιώτικη** ιδίως, συνηθίζεται και ο τύπος *εκειός, εκειά, εκειό*	295 σημ. 2
41. συλλαβική αύξηση	κανονικά μεταχειρίστηκαν την άτονη συλλαβική αύξηση μερικοί **Εφτανησιώτες** συγγραφείς: *δεν εμπορούσαν* κλπ.	320 σημ. 2

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
42. αύξηση	τέτοια παραδείγματα [ατονημένης αύξησης] παρουσιάζονται πολύ αφθονώτερα σε πολλά **ιδιώματα** της **νησιώτικης Αν. και ΝΑ Ελλάδας**, όπου λένε λ.χ. και *ανετριχιάζω* κλπ.	322/874
43. σχηματισμός των ρημάτων	οι τύποι αυτοί [σε *–μασταν –σασταν*] […] είναι συνηθισμένοι **σε μεγάλο μέρος της Ελλάδας** (πιο αποκλειστικοί **στα μέρη της Βόρ. Ελλάδας**)	325 σημ. 1
44. σχηματισμός των ρημάτων	ο τύπος σε *–σαστε* συνηθίζεται **στα περισσότερα μέρη** και για τον ενεστώτα: *Πού καθόσαστε;* κλπ.	325 σημ. 1
45. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	η τάση της κοινής είναι να τρέπωνται σε *–άς* όλο και περισσότερα ρήματα που λέγονται κανονικά σε *–είς*, **σε μερικές** όμως **επαρχίες**, προπάντων **στη νησιώτικη Ελλάδα**, συνηθίζονται αποκλειστικά σε ρήματα καθώς τα παραπάνω [*μιλείς – μιλάς* κλπ.] οι τύποι σε *–είς*	341 σημ. 1
46. διπλοσχημάτιστα ρήματα	πολλών διπλοσχημάτιστων ρημάτων μόνο ο ένας τύπος είναι κοινός πλάι σε άλλους σπανιότερους ή **ιδιωματικούς**. Αναφέρεται μόνο ο κοινός: *ανάβω*, *αρέσω*, *αστράφτω*, κλπ.	351/928
47. διπλοί αόριστοι	ρήματα που σχηματίζουν διπλό αόριστο είναι πολλά, όταν ιδίως λογαριαστούν τύποι λιγότερο κοινοί ή **ιδιωματικοί**	354/935
48. ορθογραφία	καταλήγουν σε *-ηνός* μερικά αρχαία εθνικά, ιδίως **μικρασιατικά**: *Αβυδηνός* κλπ.	413 σημ. 1

Δ′. Είδη και επίπεδα λόγου

1. φθόγγοι – γράμματα	βαθιά ριζωμένη συνήθεια όταν μιλούμε για γλώσσα και για φθόγγους να πηγαίνη ο νους μας σε λέξεις **τυπωμένες** [διαφοροποίηση **γραπτού** – **προφορικού** λόγου]	10/13-14
2. φθόγγοι – γράμματα	[διαφοροποίησή τους – διαφοροποίηση **γραπτού** – **προφορικού** λόγου]	27-36/41-74
3. μπορεί ν᾽ ακουστούν διπλά σύμφωνα *ν, σ, ζ* ανάμεσα σε δύο λέξεις	στη **σιγανή και προσεχτική ομιλία**, λ.χ. σε **απαγγελία**	34 σημ. 1
4. όμοια σύμφωνα προφέρονται διπλά	σε μερικές **λόγιες** σύνθετες λέξεις	34 σημ. 1
5. αναλυμένη προφορά των *μπ*, *ντ*, *γκ*	σε **λόγιες** λέξεις ή **ξένα** κύρια ονόματα	35/72

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
6. *γάγγλια, γάγγραινα, παλιγγενεσία*	λέγονται συμφωνότερα με την προφορά της **δημοτικής**	36/75
7. *γγ* προφέρεται *νγκ*	σε μερικές **λόγιες** λέξεις	36/73
8. βαρεία	παίρνει βαρεία και το (**ποιητικό**) αιτιολογικό *τι*	45 σημ. 1
9. δε χρειάζονται δασεία και παίρνουν ψιλή	το **αρχαίο** *αθρόος – αθροίζω*κλπ.	47/96
10. δε χρειάζονται δασεία και παίρνουν ψιλή	οι **νεώτεροι** φωνητικά αλλαγμένοι τύποι από λέξεις **αρχαίες** δασυνόμενες: *αμάδα* (*ομάδα*) κλπ.	47-8/96
11. *αψηλός, ολάκερος, ογρός, ορμηνεύω*	τα **ποιητικά** *αψηλός, ολάκερος, ογρός, ορμηνεύω* δεν δασύνονται	48 σημ. 1
12. συνδετικό (⏑)	σ' **επιστημονικές μελέτες** και **μετρικά συγγράμματα**	51/103
13. διαλυτικά	σ' **εκδόσεις φιλολογικές** ή **μετρικές**	51-2/105
14. κόμμα (,)	σε **κείμενα θεατρικά**, **βιβλία διδαχτικά**	55/113
15. κόμμα (,)	τη χρήση του [κόμματος] τη ρυθμίζει η υποκειμενική κρίση εκείνου που γράφει και το **είδος των γραφομένων**	60/117
16. ορθογώνια παρένθεση / αγκύλες	κάποτε χρησιμοποιούμε την ορθογώνια παρένθεση, ιδίως σ' **επιστημονικές μελέτες**	64/126
17. φθόγγοι – γράμματα	οι ελλείψεις της νεοελληνικής ορθογραφίας [αναντιστοιχία φθόγγων - γραμμάτων / **προφορικού** – **γραπτού** λόγου]	69-70/139
18. ορθογραφία	της **σχολικής δημοτικής**	71/141
19. συναλοιφή	από τις πολλές συναλοιφές που λέγονται δε σημειώνονται **όταν γράφωμε** παρά λίγες	74/155
20. συναλοιφή	η συναλοιφή στη συμπροφορά είναι πολύ συχνή, συχνότερη στην **καθημερινή ομιλία**, και μάλιστα **όταν μιλούμε γρήγορα**	75/155
21. συναλοιφή – ακέραιοι τύποι	μεγαλύτερη ελευθερία έχουμε στο **διάλογο**, στη **λογοτεχνία** και προπάντων στην **ποιητική γλώσσα**	75/155
22. έκθλιψη	[σε **ανάγνωση – γραφή**]στην περίπτωση των όμοιων φωνηέντων κάνομε συνήθως **διαβάζοντας** και εκθλίψεις που δε **σημειώνονται**	76/160
23. *κι* αντί για *και*	είναι προτιμότερο να μη γίνεται αυτό συχνά στη **συνηθισμένη γραπτή γλώσσα**	76/161
24. *μες* αντί για *μέσα*	είναι προτιμότερο να μη γίνεται η αποκοπή αυτή συχνά στη **συνηθισμένη πεζογραφία**	76/162

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
25. έκθλιψη	γράφεται χωρίς απόστροφο και το **λαϊκό** *αμέ, αμ πώς*	76 σημ. 2
26. έκθλιψη	στο **διάλογο** και στον **ποιητικό λόγο**	76/160
27. αφαίρεση στη συμπροφορά – ακέραιοι τύποι	στη **συνηθισμένη πεζογραφία** είναι σωστό να προτιμούμε τους ακέραιους τύπους	77/165
28. αφαίρεση στη συμπροφορά	ιδίως στην **αφήγηση**, σε **παροιμίες** και στην **ποιητική γλώσσα**	77/165
29. αφαίρεση στη συμπροφορά	σε **παροιμίες**	77/165
30. αφαίρεση	δε σημειώνεται απόστροφος σε μερικούς αντωνυμικούς και επιρρηματικούς τύπους, γεννημένους από αφαίρεση, που είναι αρκετά συνηθισμένοι στο **διάλογο** και στην **ποιητική γλώσσα**	77/166
31. κράση	σημειώνεται στην **ποιητική γλώσσα**, όταν […] συναιρούνται το *ου-ε* σε *ο*	78/168
32. αφαίρεση [άτονης συλλαβικής αύξησης]	[παθαίνουν] οι ρηματικοί τύποι **περασμένων χρόνων**	79/172
33. αφαίρεση	αφθονώτερες παρουσιάζονται οι λέξεις που έπαθαν αφαίρεση στην **ποιητική γλώσσα**: *μολογώ* κλπ.	79 σημ. 1
34. αφαίρεση	δε σημειώνεται απόστροφος ούτε στις λέξεις από σύμφωνο που άρχιζαν στ' **αρχαία ελληνικά** από φωνήεν: *νοίκι*, *ξέρω* κτλ.	79 σημ. 2
35. αλλαγή	οι λέξεις [με αλλαγή] είναι συχνότερες όταν λογαριάσωμε και τύπους που συνηθίζονται και στη **λογοτεχνία**: *εγγίζω – αγγίζω – γγίζω* κλπ.	80/176
36. *αψηλός*	το *αψηλός* [συνηθίζεται] μόνο στην **ποίηση**	80/177
37. πρόταξη	η πρόταξη είναι συχνή στην **ποιητική γλώσσα**, που συνηθίζει τύπους καθώς *αμάχη* κλπ.	80 σημ. 1
38. αφομοίωση	το **ποιητικό** *θενά – θανά*	81 σημ. 2
39. μετάθεση	το **ποιητικό** *όνειρο – είνορο*	81 σημ. 3
40. ανάπτυξη του *γ*	αυτό γίνεται συχνότερα στην **ποιητική γλώσσα**: *α(γ)έρας* κλπ. Στην **ποιητική γλώσσα** το *γ* αναπτύσσεται και στην αρχή λέξης: *γήλιος* κλπ. και ακόμη αναπτύσσεται κάποτε ένα *γ* σε λέξεις με *νν*: *έγνοια* κλπ.	81 σημ. 4
41. τύποι *τόνε, τήνε*	[τους] συνηθίζει η **ποιητική γλώσσα**	82/183
42. τελικό *ν*	στο **διάλογο** και στην **ποιητική γλώσσα** προφέρεται συχνά το *ν* και όταν ακολουθή άλλο φωνήεν: *μιαν όμορφη βασιλοπούλα*	82/183

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
43. τελικό *ν*	καμιά φορά στο **στίχο** γι' αποφυγή της χασμωδίας μπαίνει ένα *ν* στα ουδέτερα σε *–ι* και σε *–ο*: *Καράβιν έρχετ' απ' τη Χιο*	83/184
44. προσθήκη *ν* στην αρχή λέξης	λέγονται στην **ποιητική γλώσσα** *νήλιος, νύπνος*	84 σημ. 1
45. απλοποίηση συλλαβών	το **ποιητικό** *αροδάφνη*, *Αροδαφνούσα* αντί *(α)ροδοδάφνη*	84 σημ. 2
46. συμφωνικά συμπλέγματα	διαφορές **λόγιων**-**λαϊκών** τύπων	86-7/191-194
47. ορθογραφία συμφωνικών συμπλεγμάτων	τα συμφωνικά συμπλέγματα είναι **ποικίλα**, παρουσιάζονται σε πάρα πολλές λέξεις και δε **γράφονται** ομοιόμορφα	87-9/195
48. συμφωνικά συμπλέγματα	στην **ποιητική γλώσσα** έχουν το **λαϊκότερο** τύπο και μερικές από τις λέξεις που αλλιώς λέγονται με τα **λόγια** συμπλέγματα	89 σημ. 1
49. ξένες λέξεις	σε **παροιμίες**	96/211
50. ξένες λέξεις	σε **παροιμίες**	96 σημ. 1
51. λεξιλόγιο – καταγωγή	ξένες λέξεις – αντίθετα από τις **παλιότερες**, συχνά δεν τρίφτηκαν αρκετά στη **λαϊκή γλώσσα** και δεν κανονίστηκαν φωνητικά και μορφολογικά	97/213
52. λεξιλόγιο – καταγωγή	ξένες λέξεις – συχνά, με το να εκφράζουν **ανώτερες έννοιες πολιτισμού**, όρους **επιστημονικούς** ή **τεχνικούς**, περιορίστηκαν σε **μικρό κύκλο ειδικών**	97/213
53. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις γαλλικές – για **έννοιες πολιτισμού εξωτερικού**, **υλικού**, **τεχνικού** (ιματισμό, μόδα, είδη πολυτελείας, φαγώσιμα κτλ.)	97/214
54. λεξιλόγιο – καταγωγή	λέξεις γαλλικές – για **έννοιες ανώτερου πολιτισμού**	97/214
55. λεξιλόγιο – καταγωγή	ξένες λέξεις – συμμορφωμένες στη **λαϊκή γλώσσα**, όπως *πουρές* κλπ.	97 σημ. 1
56. λεξιλόγιο: **λαϊκές** – **λόγιες** λέξεις [ορισμός]	**λαϊκές λέξεις** είναι [….]οι λέξεις της παλιάς κληρονομιάς, που έρχονται από την αρχαία γλώσσα και όσες άλλες πολιτογραφήθηκαν στη γλώσσα μας αργότερα από ξένες γλώσσες […]. Ονομάζονται λαϊκές, επειδή ήταν εξαρχής λαϊκές ή τις καθιέρωσε συνήθως ο λαός. Πλάι όμως σ' αυτές υπάρχουν και άλλες πολλές, που μπήκαν στη γλώσσα μας τα τελευταία εκατόν πενήντα χρόνια παράλληλα με τις εκπολιτιστικές προσπάθειες των λογίων, για να εκφράσουν όλες τις έννοιες της παιδείας, των	99/218

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	επιστημών (ιατρική, νομικά, φυσικές επιστήμες, φιλοσοφία κτλ.), των τεχνών, ολόκληρου του ανώτερου πολιτισμού, που έλειπαν ως τότε και φυσικά δεν είχε παρουσιαστή η ανάγκη να δημιουργηθούν αντίστοιχες λέξεις. Οι λέξεις αυτές χρησιμοποιήθηκαν στην αρχή από συγγραφείς και λογίους· γι' αυτό ονομάζονται **λόγιες λέξεις**: *Ακαδημία*, *γυμνάσιο*, *εφέτης*, *ρυμοτομώ*, *τηλέφωνο*, *φωτογραφία*, *ωδείο* κτλ.	
57. λεξιλόγιο	**λόγιες** λέξεις - **αρχαίες**	99-100/219
58. λεξιλόγιο	**λόγιες** λέξεις - **νεόπλαστες**	100/219
59. λεξιλόγιο	**λόγιες** λέξεις – ιδίως οι **νεόπλαστες** είναι κύριο συστατικό του **επιστημονικού λόγου** και σημαντικό στοιχείο της **νέας γλώσσας**	100/220
60. λεξιλόγιο	**λόγιες** λέξεις – **νεόπλαστες**, πλασμένες από ξένους **επιστήμονες** ή **λόγιους**	100 σημ. 2
61. λεξιλόγιο	νεολογισμοί **δημοτικοί**	100 σημ. 3
62. λεξιλόγιο	διαφορά των **λόγιων** από τις **λαϊκές** λέξεις	100-1/221
63. λεξιλόγιο	**λαϊκές** λέξεις που συχνά άλλαξαν ως προς τη σημασία τους (*πετεινός*: πουλί – κόκορας)	100/221
64. λεξιλόγιο	διαφορά των **λόγιων** από τις **λαϊκές** λέξεις – διαφορά μόνο στη σημασία	101/222
65. λεξιλόγιο	συχνά δώσαμε σε μια **κληρονομημένη λαϊκή** λέξη μια **αρχαία** σημασία [π.χ. *μοίρα*: η τύχη, το πεπρωμένο και το μερίδιο]	101/222
66. λεξιλόγιο	συχνά οι σημασίες που δώσαμε στις **αρχαίες λόγιες** λέξεις δεν ήταν οι αρχαίες παρά άλλες, **ευρωπαϊκές**	101/223
67. παράλληλοι φωνητικοί τύποι	περιπτώσεις που μεταχειριζόμαστε παράλληλα δύο λέξεις, αντίστοιχες, τη μια κληρονομημένη **λαϊκή** και την άλλη **λόγια**, π.χ. *εκκλησιά – εκκλησία*	101-2/224
68. λεξιλόγιο	διαφορά των **λόγιων** από τις **λαϊκές** λέξεις – διαφορά στη φωνητική μορφή – παράλληλοι φωνητικοί τύποι	101-3/224-6
69. *μοιράδι*	στη **λαϊκή γλώσσα**	101 σημ. 1
70. παράλληλοι φωνητικοί τύποι	όπου καθιερώθηκαν οι **λόγιοι** φωνητικοί τύποι περιορίστηκαν οι **λαϊκοί** στη **λαϊκότερη** και στην **ποιητική γλώσσα**: *λειτουργία - λειτουργιά*	102 σημ. 1
71. *Ανάπλι – Ναύπλιο, Έπαχτος – Ναύπακτος*	**λαϊκά απαρχαιωμένα**	102 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
72. λεξιλόγιο	διαφορά των **λόγιων** από τις **λαϊκές** λέξεις — διαφορά στη φωνητική και στη σημασία — σημασιολογικά ζεύγη	103/227
73. σημασιολογικά ζεύγη: *Ρωμιός - Ρωμαίος*	στην **εκκλησιαστική γλώσσα** ο Πατριάρχης στην Πόλη λέγεται ακόμη «Πατριάρχης των Ρωμαίων»	103 σημ. 1
74. λεξιλόγιο – σημασιολογικά ζεύγη	τα παραδείγματα είναι αφθονώτερα όταν λογαριαστούν και οι **ποιητικές** και **λαϊκότερες** λέξεις: *βιος – βίος* κλπ.	103 σημ. 2
75. ονοματοποιίες	η **λαϊκή γλώσσα** είναι πλούσια σε ονοματοποιίες	104/230
76. αλλαγή του γραμματικού είδους	ένα επίθετο ουδέτερο μπορεί να γίνη, στο **ανώτερο** ιδίως **ύφος**, ουσιαστικό αφηρημένο: *το ωραίο, το καλό , το σωστό*	105/233
77. παραγωγή – σύνθεση με αλλαγή του θεματικού φωνήεντος	σε **λόγιους** σχηματισμούς	108/242
78. προτιμώμενο θέμα στη σύνθεση	η προτίμηση του ενός ή του άλλου θέματος **ρυθμίζεται από πολλούς λόγους**, καθώς είναι το είδος του παραγώγου ή συνθέτου και η σημασία του, η σχετική συχνότητα **στην ομιλία** του κάθε θέματος, η αναλογία, η ευφωνία, η σαφήνεια	108-9 σημ. 2
79. παραγωγή – σύνθεση	**λαϊκή** και **λόγια** παραγωγή και σύνθεση	111-5/249-50
80. λαϊκή – λόγια παραγωγή / σύνθεση	δεν είναι πάντοτε εύκολο να χωριστή από τη **λαϊκή** η **λόγια** παραγωγή, και ιδίως η σύνθεση	111-2 σημ. 1
81. λαϊκή – λόγια παραγωγή	λέξεις **λόγιες** που καθιερώθηκαν πια και σχηματίζουν παράγωγα από καταλήξεις **λαϊκές**, π.χ. *συγγραμματ-άκι*	111 σημ. 1
82. λαϊκή – λόγια σύνθεση	**λαϊκά** σύνθετα από λέξεις ξένης καταγωγής και από ελληνικές (*ξεσκονόπανο*)	111-2 σημ. 1
83. οικογένειες των λέξεων	**λαϊκές** και **λόγιες** λέξεις σε οικογένειες λέξεων [συγγενικές]	112-3/251-3
84. λαϊκή – λόγια σύνθεση	σχηματίστηκαν τις τελευταίες ιδίως δεκαετίες **λαϊκά** σύνθετα από λέξεις **λόγιες** και **λαϊκές** (*τηλεγραφό-ξυλο*), κάποτε και μόνο από **λόγιες** (έτσι το παρασύνθετο *εξω-φρεν-ικός*)	112 σημ. 1
85. λαϊκή – λόγια σύνθεση	**λόγια** σύνθετα από στοιχεία της **λαϊκής** γλώσσας ή που έγιναν πια **λαϊκά** (*ψυχ-όρμητο*)	112 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
86. λαϊκή – λόγια σύνθεση	**λόγια** σύνθετα, με συνθετικά μια **ξένη** λέξη και μια **λόγια** (*τορπιλο-βόλο*)	112 σημ. 1
87. λαϊκή – λόγια σύνθεση	[**λόγια** σύνθετα] από **ξενικά** και **αρχαία** ελληνικά στοιχεία [που] πρωτοσχηματίστηκαν σε ξένη γλώσσα (*ραδιό-φωνο*)	112 σημ. 1
88. *ακμή – ακμάζω – ακμαίος – παρακμή – παρακμάζω*	[**λόγιος** φωνητικός τύπος χωρίς αντίστοιχο **λαϊκό**]	113/252
89. παραγωγή – σύνθεση	λέξεις **λαϊκές** και λέξεις **λόγιες** στην παραγωγή και στη σύνθεση	114-5/254
90. οικογένειες λέξεων	**λόγιες** λέξεις, που πολλές φορές συμπλήρωσαν και κάποτε αντικατάστησαν τις **λαϊκές** με την ίδια σημασία	114/254
91. οικογένειες λέξεων	[όπου] όλες οι λέξεις είναι **λαϊκές**	114/254
92. οικογένειες λέξεων	[όπου] στην ίδια πρωτότυπη **λαϊκή** λέξη αντιστοιχούν παράγωγα **λαϊκά** και **αρχαία**	114/254
93. οικογένειες λέξεων	[όπου] η πρωτότυπη λέξη είναι **λαϊκή** αλλά μερικά παράγωγα **λόγια** είναι σχηματισμένα από την αντίστοιχη **αρχαία** λέξη	114-5/254
94. οικογένειες λέξεων	[όπου]πλάι στην πρωτότυπη **λαϊκή** λέξη με τα παράγωγά της λέγεται και η αντίστοιχη **αρχαία** με τα παράγωγά της	115/254
95. παραγωγή – ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	μερικά (**λόγια**) ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα σε *-αύω –εύω* τελειώνουν σε *–αυση –ευση* αντί να τελειώνουν σε *-αψη –έψη*: *ανάπαυση* κλπ.	120/264
96. παραγωγή – ουσιαστικά από ρήματα	μερικές **λαϊκές** λέξεις έχουν την κατάληξη *–ιά*: *μιλιά* κλπ.	121/264
97. παραγωγή – ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	στη **λαϊκότερη** γλώσσα δείχνεται προτίμηση για τα θηλυκά σε *–τήρα*: *φορτωτήρα* κλπ. [αντί –τήρας]	122/265
98. παραγωγή – ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	η **δημοτική** κατάληξη *–ειό* βρίσκεται σε μερικές **λαϊκές** λέξεις καθώς: *λιοτριβειό*	123/255
99. υποκοριστικά	σπάνιες **λόγιες** καταλήξεις *-άριο, -ίδιο, -ίσκος*	123/270
100. μεγεθυντικά	τα μεγεθυντικά συνηθίζονται στη **γλώσσα του σπιτιού**, είναι όμως σπάνια στη **συνηθισμένη ομιλία** και ακόμη πιο σπάνια στο **γραπτό λόγο**	126/276
101. τοπικά	οι **λόγιες** καταλήξεις *–ιο* (σπάνια): *εστιατόριο* κλπ. και *–είο*: *βιβλιοπωλείο* κλπ.	127/280

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
102. εθνικά σε *-ιός*	μερικά εθνικά σε *–ιός* σχηματίζονται **λογιότερα** και σε *-αίος*: *Μυτιληνιός – Μυτιληναίος*	129/283
103. θηλυκά των εθνικών σε *-ος*	τα θηλυκά των προπαροξύτονων και παροξύτονων εθνικών σε *–ος* τελειώνουν σε *–ίδα*· μερικά έχουν και **λαϊκότερο** τύπο σε *–α*: *Βούλγαρος – Βουλγαρίδα* και *Βουλγάρα*, *Ρώσος, - Ρωσίδα* και *Ρώσα* κλπ.	130/284
104. εθνικά	λέγονται συνήθως πλάι στις **λόγιες** τοπωνυμίες τα **παλιά λαϊκά**: *Ίος* αλλά *Νιώτης* (*Νιο*), *Νάξος* (*Αξιά*) – *Αξιώτης* (και *Ναξιώτης*) κλπ.	130-1/285
105. εθνικά ή πατριδωνυμικά	κάποια ανωμαλία παρουσιάζουν και εθνικά από ονομασίες πόλεων ή χωριών στην Ελλάδα που αντικαταστάθηκαν στην **επίσημη γλώσσα** ή με τύπους αλλαγμένους φωνητικά ή με λέξεις διαφορετικές	130-1/285
106. αντρωνυμικά	[συνηθίζονται για γυναίκες] στη **λαϊκότερη** γλώσσα και στη **γλώσσα του σπιτιού**, προπάντων όταν πρόκειται για ανθρώπους του λαού	131/287
107. αντρωνυμικά	στη θέση του αντρωνυμικού συνηθίζει ακόμη η **λαϊκή** γλώσσα τη γενική του βαφτιστικού ή του οικογενειακού: *η Ειρήνη του Δημήτρη*	132/287
108. αντρωνυμικά	στην κοινή και στην **επίσημη γλώσσα** η γυναίκα (ή η θυγατέρα) προσδιορίζονται με το οικογενειακό όνομα του αντρός (ή του πατέρα της) σε γενική συνδεδεμένο από το *κυρία* (ή το *δεσποινίς, δεσποινίδα*)	132/287
109. *-λόγος*	β′ συνθετικό σε **λόγιες** λέξεις καθώς *γλωσσολόγος*	134/290
110. παραγωγή	σπάνιες και **απαρχαιωμένες** καταλήξεις	134/290
111. παράγωγα σε *-ότητα*	έχουν σπανιότερα, ιδίως στην **ποιητική γλώσσα**, τον τύπο *-ότη*	135/292
112. λόγια παράγωγα σε *-τέος*	στη **διοικητική γλώσσα** και στη **γλώσσα της παιδείας** συνηθίζονται και μερικά **αρχαϊκά** επίθετα σε *-τεος*	137/296
113. παραγωγή – επίθετα από ουσιαστικά	**λόγιες** παραγωγικές καταλήξεις ατονημένες	139-40/299
114. παραγωγή – επίθετα από ουσιαστικά	**λόγια** παραγωγή	140/301
115. παραγωγή – επίθετα από ουσιαστικά	**νεώτερα λαϊκά** παράγωγα	140/301

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
116. παραγωγή – ονόματα από [επίθετα]	μερικά **λόγια** παράγωγα […] με χαρακτήρα *τ* έχουν στη θέση του *σ* […]: *αδιάθετος – αδιαθεσία* κλπ.	140/302
117. αχώριστα μόρια	**λαϊκά**	143-4/311-4
118. αχώριστα μόρια	τα σύνθετα με το *ανα-* δεν είναι όλα τους **λαϊκά**	143/311
119. *ξε-*	συχνότατο στην **ομιλία**	143/313
120. στερητικό *ανε-*	[συνηθίζεται] στην **ποιητική** ιδίως **γλώσσα**	143 σημ. 1
121. στερητικό *α-*	λέγεται εμπρός από φωνήεν και ο τύπος *α-* σε **λόγια** σύνθετα καθώς *άεργος*	143 σημ. 2
122. αχώριστα μόρια	**λόγια**	144-6/315-7
123. λόγια αχώριστα μόρια	από τα **λόγια** αχώριστα μόρια το *διά* και το *συν* ιδίως συνηθίζονται και σε σύνθετα **λαϊκά**	144/316
124. λόγια αχώριστα μόρια	μερικά από τα **λόγια** αυτά μόρια έχουν τ' αντίστοιχά τους **λαϊκά**, και έτσι και τα σύνθετα από αυτά λέγονται συχνά ή μπορεί να ειπωθούν με **λαϊκότερη** λέξη	144/316
125. υποκοριστική ή μετριαστική σημασία α′ συνθετικού	στη **λαϊκή** γλώσσα και στα ιδιώματα	150 σημ. 1
126. σύνθετα	λάθη στα **λόγια** σύνθετα, όπως *απο-θανατίζω*	154
127. συνθετικό φωνήεν	στη **λόγια** σύνθεση	155-6/344-6
128. συνθετικό φωνήεν *ο*	το χάνουν πολλές **λόγιες** λέξεις: *αλληλασφάλεια* κλπ.	155/344
129. σύνθεση - τροπή άηχου στιγμιαίου σε εξακολουθητικό	μερικές **λόγιες** σύνθετες λέξεις ή και **λαϊκές** που έχασαν ως πρώτα συνθετικά το τελικό τους φωνήεν τρέπουν το προηγούμενο άηχο στιγμιαίο *κ, π, τ* στο αντίστοιχο εξακολουθητικό	155-6/345
130. αποκοπή συλλαβών α′ συνθετικού	μπορεί να είναι φαινομενική, όταν η σύνθεση έγινε **παλαιότερα**, από συντομώτερο τύπο, λ.χ. *αλυσοδένω*	155 σημ. 1
131. α′ συνθετικό όνομα	**λόγια** σύνθεση	157-8/355-8
132. συνθετικό φωνήεν *υ*	έχουν *υ* στη θέση συνθετικού φωνήνετος και τα **λόγια** σύνθετα από τις **αρχαίες** λέξεις: *άστυ* κλπ.	157/355
133. ποικιλία στο συνθετικό φωνήεν	**λόγια** σύνθετα με διάφορα συνθετικά φωνήεντα	157-8/356
134. α′ συνθετικό όνομα - ανωμαλίες στο θέμα	**λόγια** σύνθετα με ανωμαλίες στο θέμα	157/358

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
135. α′ συνθετικό όνομα – ομαλά θέματα	ομαλά θέματα που βρίσκονται στα **λαϊκά** σύνθετα	158 σημ. 1
136. α′ συνθετικό ρήμα	**λόγια** σύνθεση – **λόγια** σύνθετα με ανωμαλία στο συνθετικό φωνήεν	160/362
137. α′ συνθετικό άκλιτο	από τις προθέσεις μόνο οι *κατά, παρά, από* είναι ζωντανά στοιχεία για τη σύνθεση, αλλά και η πρόθεση *αντί* είναι συχνή σε **λόγια** σύνθετα	161/365
138. α′ συνθετικό άκλιτο	στα **νεώτερα λαϊκά** σύνθετα [οι προθέσεις *κατά, παρά, από, αντί*] δε χάνουν συνήθως το τελικό τους φωνήεν	161/365
139. σύνθεση με προθέσεις	στη **λαϊκότερη** γλώσσα [χρησιμεύει στη σύνθεση] και η *μετά* (*ματά*)	161 σημ. 2
140. σύνθεση με αρχαίες προθέσεις	**αρχαίες** προθέσεις που δε συνηθίζονται πια σήμερα	161 σημ. 3
141. σύνθετα – α′ συνθετικό άκλιτο	άλλοτε πάλι το απλό ρήμα είναι λέξη **λόγια** που λέγεται σπάνια: *ενοχλώ - οχλώ*	162/366
142. *οχλώ*	όρ[ος] **νομ**[**ικός**]	162/366
143. σύνθεση σε *-ση* (*-ψη, -ξη*)	λέξεις **λόγιες** και **λαϊκές**	163/371
144. σύνθετα – β′ συνθετικό ουσιαστικό	**λόγια** σύνθεση	163-4/370-4
145. παρασύνθετα σε *-σιά*	τα **λαϊκά** *αφροντισιά, ασυλλογισιά, αστοχασιά, ασυνερισιά* κτλ.	163 σημ. 1
146. σύνθεση σε *-ση* (*-ψη, -ξη*)	η σύνθεση αυτή έγινε σύμφωνα με το **νεώτερο** γλωσσικό αίσθημα ([για άλλα] **λαϊκά** παραδείγματα πρβ. λ.χ.: *ανεμοτάραξη, λιόκρουση, κρασοκατάνυξη* κτλ.). Ο κανόνας αυτός δείχτηκε τόσο δυνατός, ώστε να επηρεάση και τους **λόγιους** που έπλασαν άλλες λέξεις.	163 σημ. 2
147. σύνθεση σε *-ση* (*-ψη, -ξη*)	ειπώθηκε όμως και αντίθετα [κατά το **λόγιο** πρότυπο]: *κατεβασιά* και *καταβασία* κλπ.	163 σημ. 2
148. *καταβασία*	**εκκλησ**[**ιαστικό**]	163 σημ. 2
149. β′ συνθετικό ουσιαστικό	μερικά **λόγια** σύνθετα παίρνουν την κατάληξη *–ιο*: *επιστήμη - πανεπιστήμιο*	164/374
150. β′ συνθετικό ουσιαστικό	τα ουδέτερα σε *–μα* τελειώνουν στα **λόγια** σύνθετα σε *-μο· σήμα*: *γραμματόσημο*	164/374
151. β′ συνθετικό επίθετο	οι **νεώτεροι λαϊκοί** σχηματισμοί τελειώνουν σε *–ος*: *ανάερος*	165/3801
152. *-ονόματος* (*συνονόματος*)	στα **λόγια** σύνθετα μετασχηματίζεται σε *–ώνυμος*: *ανώνυμος* κλπ.	165/379

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
153. β′ συνθετικό επίθετο	**λόγια** σύνθεση	165/380-1
154. β′ συνθετικό επίθετο	**λόγια** σύνθετα σε *–μος* από ουδέτερα δισύλλαβα σε *–μος*: *αίμα - θερμόαιμος*	165/380
155. β′ συνθετικό επίθετο	μερικά **λόγια** σύνθετα επίθετα από ουσιαστικά παίρνουν την κατάληξη *–ιος*: *αέρας - εναέριος*	165/381
156. *ομόνω*	**ποιητ**[**τικό**]	165 σημ. 1
157. β′ συνθετικό επίθετο σε *-ος*	τα **λόγια** *πανάρχαιος, παμπάλαιος* από επιθετα με θηλυκό σε *–α*: *αρχαία, παλιά*	166/385
158. β′ συνθετικό ρήμα	όταν το σύνθετο είναι ουσιαστικό, το ρήμα σχηματίζεται σε […] (σε **λόγια** ιδίως σύνθεση) *–ος*: […] *γράφω - σεισμογράφος*	166-7/386
159. β′ συνθετικό ρήμα	τα **λαϊκά** σύνθετα [δε τονίζονται στη λήγουσα]	167/388
160. *πανώγραμμα*	**λαϊκό**	167/388
161. β′ συνθετικό ρήμα	**λόγια** σύνθεση	167/388-9
162. τονισμός συνθέτων	άλλα επίθετα, ιδίως **λόγια** σε *-ικός*, δεν ανεβάζουν τον τόνο: *νηστικός*	170/394
163. τονισμός συνθέτων	**λόγια** σύνθεση	170/395-6
164. τονισμός συνθέτων	τα **λόγια** ρηματικά επίθετα σε *–τός*	170/395
165. τονισμός συνθέτων	τα **λόγια** ρηματικά επίθετα σε *–ός*	170/396
166. τονισμός συνθέτων	πολλά σύνθετα που το ρήμα τους δε συνηθίζεται **σήμερα**: *οπισθόδομος – οικοδόμος* κλπ.	170/396
167. τονισμός συνθέτων	εξαιρούνται τα **λόγια** *κριτής – δικαιοκρίτης, ονειροκρίτης* [που αναβιβάζουν τον τόνο]	171/397
168. τονισμός συνθέτων	η σύγχρονη χρήση θολώθηκε με τις **λόγιες** λέξεις που καθιερώνουν δικό τους τονισμό	171/398
169. λόγια συνθετικών	Πίνακας **λόγιων** συνθετικών	171-5/399
170. λόγια συνθετικά	στα **λόγια** σύνθετα παρουσιάζονται πολλές φορές συνθετικά που δε συνηθίζονται πια στη **σημερινή γλώσσα** ή και που, αν λέγωνται, έχουν άλλο τύπο και διαφορετική σημασία	171/399
171. παρασύνθετα	**νεώτερα λόγια** σύνθετα που σημαίνουν επαγγέλματα ή καταστήματα μειχτά	176/404
172. παρασύνθετα πολυσύλλαβα	γεννήθηκαν συνήθως **στο χαρτί** και μερικά τους **μόνο γράφονται**	176/404
173. αφομοίωση ξένων λέξεων	ευκολία [της γλώσσας μας] ν' αφομοιώνη και να συνταιριάζη στον παραγωγικό της πλούτο τις **ξένες** λέξεις που πολιτογράφησε και να σχηματίζη από αυτές άφθονα παράγωγα και σύνθετα	179/411
174. σύνθεση	η **ποιητική γλώσσα**	180-1/413
175. νέα σύνθετα	και είναι δυνατό να σχηματιστούν από τον καθένα ή από τους **συγγραφείς** νέα σύνθετα,	180/412

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	που αμφιβάλλει κανείς αν έχουν ξαναειπωθή ή αν είναι νεολογισμοί	
176. νέες λέξεις	νέες λέξεις παράγωγες και ιδίως σύνθετες παρουσιάζονται στη **λογοτεχνία** και προπάντων στην **ποιητική γλώσσα**	180/413
177. νέες λέξεις	[η] **ποιητική γλώσσα**, κινημένη από την τάση ν' ανανεώση την έκφραση, συνήθως όμως από την ανάγκη να ξεχωρίση από τη **συνηθισμένη γλώσσα** της καθημερινής ζωής	180/413
178. σύνθεση	**ποιητικά** σύνθετα, π.χ. *αργοσαλεύει*	180/413
179. σύνθετα	η πύκνωση [της έκφρασης] παρουσιάζεται και στις **παροιμίες** με το επιγραμματικό τους ύφος: *όποιος μικρομάθη δε γερονταφήνει* κλπ.	180 σημ. 1
180. λεξιλόγιο και παραγωγικό	**λόγιο** λεξιλόγιο και παραγωγικό	181-3/414-5
181. εκφραστικά σύνθετα	στις **νεοελληνικές** μεταφράσεις των **αρχαίων** κλασικών ποιητών	181/413
182. λεξιλογική ανανέωση	η **γλώσσα της παιδείας** και της **επιστήμης** είναι πια ανάγκη [...] να πλησιάση και λεξιλογικά προς τα πλατύτερα εθνικά στρώματα	183/415
183. λεξιλογική ανανέωση	φυσικά θα διατηρηθούν λέξεις που έχουν κρυσταλλωθή με τον **αρχαϊκό** τους τύπο: *ημίτονο* κλπ.	183 σημ. 1
184. μεταφορά	μεταφορικά λέγονται και εκφράσεις, φράσεις ολόκληρες και οι **παροιμίες**: *έχασε τα νερά του* κλπ.	185/419
185. μεταφορά	σε μερικές περιστάσεις συνηθίζεται για τη μεταφορά **λόγιος** φωνητικός τύπος ή **λόγια** λέξη: *ψηλό βουνό – υψηλά νοήματα*	185/420
186. ομώνυμα ή ομόηχα	οι ομόηχες λέξεις της γλώσσας μας έγιναν πολύ αφθονώτερες με τις **λόγιες** λέξεις που μπήκαν σ' αυτή: *πείρα – πύρα* κλπ.	186/423
187. παρώνυμα	μερικοί δεν τις ξεχωρίζουν και τις μπερδεύουν, ιδίως όταν πρόκειται για λέξεις **λόγιες** και όχι τόσο συνηθισμένες	187/426
188. *μέραρχος*	ο διοικητής μεραρχίας (**στρατιωτ**. μονάδα)	187 σημ. 1
189. διφορούμενος τονισμός	αυτό γίνεται […] σε μερικές **λόγιες** λέξεις που δεν είναι αρκετά γνωστές και κοινές	189 σημ. 1
190. διφορούμενος τονισμός	αυτό γίνεται […] σε ονόματα που λέγονται συνήθως σε πτώση που δε βαστούσε ίσως στην **αρχαία** γλώσσα το βασικό τόνο (*της συντελείας του αιώνος* κλπ.)	189 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
191. *ατμοσφαίρα – ατμόσφαιρα*	η **λόγια** αυτή λέξη εξαρχής τονίστηκε και με τους δύο τρόπους	189 σημ. 2
192. λέξεις με διφορούμενο τονισμό	πλάι στους τύπους *στερεός*, *στρογγυλός* λέγεται **στην ποιητική γλώσσα** και *στέρεος* (σπανιότ.) *στρόγγυλος*. Κάποτε λέγεται και *σκότεινος*. **Ποιητικό** και **αρχαϊκό** είναι το *ασφοδελός*	189 σημ. 4
193. αμφίβολος τονισμός	υπάρχουν μερικές λέξεις, προπάντων σύνθετες ή **λόγιες**, που μερικοί αμφιβάλλουν σε ποια συλλαβή πρέπει να τις τονίσουν ή που τονίζονται λανθασμένα	190/432
194. συνώνυμα	[διαφοροποιούν] το ύφος που μεταχειριζόμαστε **μιλώντας** και ιδίως **γράφοντας**	191/435
195. συνώνυμα	κατά το **είδος** εκείνου που **γράφομε**	191/435
196. συνώνυμα	σε μια **επίσημη περίσταση**	191/435
197. συνώνυμα	η **διοικητική** πάλι **γλώσσα** […] προτιμά λέξεις αχρωμάτιστες και όχι τόσο συνηθισμένες	191/435
198. συνώνυμα	στην **καθημερινή ιδιωτική ομιλία** μπορεί να μεταχειριζόμαστε λέξεις και εκφράσεις που δε λέγονται **στον κόσμο** ή **δημόσια** και προπάντων δεν ανήκουν στη **συνηθισμένη γραπτή γλώσσα** —ακόμη λιγότερο στην **πρότυπη σχολική**	191/435
199. συνώνυμα	η διαφορά όμως στο λεξιλόγιο παρουσιάζεται προπάντων στην **ποιητική γλώσσα** — στην **ποίηση** αλλά και γενικότερα στη **γλώσσα της πεζογραφίας**, ιδίως της **λογοτεχνικής**, όταν υπάρχη ποιητική έξαρση	192/436
200. συνώνυμα	λέξεις **ποιητικές** [*αλάργα* κλπ.]	192/436
201. συνώνυμα	λέξεις **ποιητικές** [*άτι*, *τρανεύω* κλπ.]	192 σημ. 1
202. συνώνυμα	**ποιητικά** γραμματικά στοιχεία	192 σημ. 1
203. συνώνυμα	τα συνώνυμα είναι μεγάλος πλούτος για μια γλώσσα. Με τη μελέτη τους πλουτίζεται η **ατομική γλώσσα**	192/43
204. συνώνυμα	πλουτισμός με **αρχαίες** λέξεις	192/437
205. συνώνυμα	έγιναν αφθονώτερα με τις **λόγιες** λέξεις που προστέθηκαν στις **λαϊκές**	192/437
206. συνώνυμα	πλάι στο λεξιλογικό πλούτο που μας δίνει έτοιμο η **μητρική γλώσσα** μάς δόθηκε η τύχη να έχωμε και δεύτερη πλουσιότατη κληρονομιά από την **αρχαιότητα** και την **κλασική** της **φιλολογία**, που φύλαξε μαζί με τις **αρχαίες λέξεις** τόσες έννοιες του **αρχαίου πολιτισμού**	193/437

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
207. συνώνυμα	για τη γενική λ.χ. έννοια της *συντροφιάς*, πλάι σε μερικές **λαϊκές** λέξεις συνώνυμες, είναι πραγματικός πλουτισμός γλωσσικός οι **λόγιες** *αδερφάτο* κλπ.	193/437
208. ταυτόσημα	από τις συχνότερες ταυτόσημες λέξεις είναι ονόματα πουλιών, ψαριών, φυτών, παιδικών παιχνιδιών και άλλες ακόμη, που για το νόημα που έχουν δεν πολυσυνηθίζονται στην **καθημερινή επικοινωνία** των ανθρώπων	194/439
209. λεξιλόγιο	φωνητικά διπλόμορφα – από **λόγιες** λέξεις που καθιερώθηκαν πλάι στις αντίστοιχες **λαϊκές**, λ.χ. *κρύσταλλο – κρούσταλλο*	195-6/443
210. λεξιλόγιο	φωνητικά διπλόμορφα – που γεννιούνται με **ποιητικές** λέξεις: *δεντρί* (*δέντρο*) κλπ.	196/443
211. λεξιλόγιο	φωνητικά διπλόμορφα – ρήματα που έχουν δεύτερο φωνητικό τύπο όταν γίνωνται δεύτερα συνθετικά σε **λόγια** σύνθετα. Τέτοια ρήματα είναι: (*α*)*γγίζω*, *ξαναγγίζω* αλλά *προσ-εγγίζω* κλπ.	196/444
212. φωνητικά διπλόμορφα	υπάρχουν και μερικές άλλες [λέξεις], **λόγιες**, που λέγονται κάποτε λανθασμένα [π.χ. *ανησυχητικός* αντί για *ανησυχαστικός*]	197/447
213. *εγκαινιάζω – εγκαινίζω*	το *εγκαινιάζω* σχηματίστηκε **τον τελευταίο αιώνα** από τα *εγκαίνια*, που λέγονται στον πληθυντικό. Το *εγκαινίζω* είναι **παλαιό** (από το *εν-καινίζω*)	197 σημ. 3
214. *Κλυταιμήστρα – Κλυταιμνήστρα*	*Κλυταιμήστρα* ήταν, καθώς φαίνεται, τ' όνομα της γυναίκας του Αγαμέμνονα, αλλά και *Κλυταιμνήστρα* γράφεται κατά **παλιά**, ίσως και **αρχαία**, **παράδοση**	197 σημ. 6
215. ιδιωτισμοί	συνηθίζομε στη γλώσσα μας πολλές εκφράσεις που λέγονται μόνο σ' αυτή και έχουν πάρει ξεχωριστή σημασία. Οι εκφράσεις αυτές λέγονται **ιδιωτισμοί**: *ο Τάκης περπατεί στα δύο* κλπ.	197-198/448-51
216. παροιμιακές φράσεις	**στερεότυπες εκφράσεις** […], γεννημένες συχνά από **παροιμίες** [*σιγανό ποτάμι* κλπ.]	198/451
217. ιδιωτισμοί	**λόγιοι ιδιωτισμοί** – **λόγιες** παροιμίες και φράσεις [*έφτασε στο άκρον άωτο της ευτυχίας* κλπ.]	199-201/453-8
218. στερεότυπες εκφράσεις	**παροιμίες**, **φράσεις λαϊκές** που εκφράζουν κάτι με παρομοίωση επιγραμματικά: *παπούτσι από τον τόπο σου* κλπ.	199/452

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
219. στερεότυπες εκφράσεις	[τα **γνωμικά**] φανερώνουν μια πραχτική αλήθεια ή δίνουν παραγγέλματα για τη λαϊκή ζωή: *καθαρός ουρανός αστραπές δε φοβάται* κλπ.	199/452
220. στερεότυπες εκφράσεις	**φράσεις ιστορικές** [*σα σ' αρέσει μπάρμπα-Λάμπρο, ξαναπέρνα από την Άνδρο* κλπ.]	199/452
221. στερεότυπες εκφράσεις	**φράσεις λογοτεχνικές**, παρμένες από τη **λογοτεχνία**, που μνημονεύονται για μια αλήθεια που εκφράζουν, για την επιγραμματικότητα ή την ομορφιά τους [*Του κύκλου τα γυρίσματα* κλπ.]	199/452
222. λόγιοι ιδιωτισμοί	εκτός από τους **λαϊκούς ιδιωτισμούς** λέγονται, αν και συνήθως δεν έχουν τόσο πλατιά χρήση, και ιδιωτισμοί λόγιοι: *έφτασε στο άκρον άωτο της ευτυχίας*	199/453
223. στερεότυπες εκφράσεις	λέγοναι ακόμη κάποτε **παροιμίες αρχαίες**, **γνωμικά** και άλλες **φράσεις αρχαϊκές**, **εκκλησιστικές** προπάντων, ή **ιστορικές** και **λογοτεχνικές**: *συν Αθηνά και χείρα κίνει* κλπ.	199-200/453
224. στερεότυπες εκφράσεις	οι **λόγιοι ιδιωτισμοί** έχουν συνήθως γραμματικά στοιχεία που δε συνηθίζονται πια στη **σημερινή γλώσσα**	200/453
225. λόγιες φράσεις	οι **αρχαϊκές φράσεις**, και μάλιστα οι **ιστορικές**, μπορεί φυσικά να λέγωνται με τον **αρχαϊκό** τους τύπο· αν όμως αυτός δεν είναι ευκολονήτος ή γνωστός, μπορεί να λέγωνται πιο απλά	200/455
226. λόγιες φράσεις	από τους **λόγιους ιδιωτισμούς** ή τις **λόγιες φράσεις** διατηρήθηκαν στη γλώσσα, δηλαδή **ακούονταν** και **λέγονταν** πάντοτε, όσες συνηθίζονται στην **εκκλησία**. Οι περισσότερες όμως μπήκαν σε χρήση, όπως και οι **λόγιες** λέξεις, από τους **λογίους**, που τις πήραν από τα **παλαιά κείμενα** και **βιβλία**, ή και πλάστηκαν κάποτε από αυτούς	200/456
227. λόγιες φράσεις	οι **λόγιοι** αυτοί **ιδιωτισμοί** και οι **αρχαϊκές φράσεις** μπορεί να **λέγωνται** και να **γράφωνται**· μερικές **αρχαϊκές εκφράσεις** παίρνουν τη θέση και μερικών ακλίτων. Ωστόσο δεν πρέπει να γίνεται χωρίς λόγο κατάχρηση στις **λόγιες** εκφράσεις, όταν υπάρχη ισοδύναμη **λαϊκή**	200-1/458
228. βαφτιστικά ονόματα – αρχαία ελληνικά	οι ονομασίες αυτές είναι **λόγιες** εκτός από τ' όνομα *Αλέξανδρος*	202 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
229. βαφτιστικά ονόματα – αρχαία ελληνικά	υπάρχουν όμως και πολλά **αρχαία** ελληνικά ονόματα που έγιναν νωρίς **χριστιανικά** και διατηρήθηκαν με την **εκκλησιαστική παράδοση**	202 σημ. 1
230. βαφτιστικά ονόματα – μετασχηματισμένοι χαϊδευτικοί τύποι	συνηθίζονται **στον κύκλο του σπιτιού**, **των συνομηλίκων** και **των φίλων** και άλλοι τύποι, συχνά συντομώτεροι. Αυτοί γεννιούνται συνήθως στη **γλώσσα των παιδιών**	203/461
231. οικογενειακά ονόματα – πατρωνυμικά	καταλήξεις των **πατρωνυμικών** είναι και οι **λόγιες**: *-ίδης, -άδης, -ιάδης*	204/462
232. οικογενειακά ονόματα	συνηθίζονται στη **λαϊκή** γλώσσα και στη **γλώσσα του σπιτιού** ως παραγωγικές πατρωνυμικές οι καταλήξεις: *-όπουλο, -άκι* κλπ.	205/464
233. τοπωνυμίες	υπάρχουν και τοπωνυμίες ξένης καταγωγής και τοπωνυμίες **λόγιες**	206/465
234. τοπωνυμίες	πλάι στις λαϊκές τοπωνυμίες που παραδόθηκαν από την αρχαιότητα ώς εμάς φωνητικά αλλαγμένες, υπάρχουν και πολλές **λόγιες**, **αρχαίες** και αυτές ή **νεόπλαστες**	207/468
235. τοπωνυμίες – λόγιες αντί ξενικών ή λαϊκών	είναι δύσκολο να ζωντανέψουν οι **λόγιες** τοπωνυμίες, και προπάντων να μπη σε κοινή χρήση το παράγωγό τους εθνικό	207/468
236. τοπωνυμίες – μορφή	μερικές τοπωνυμίες που λέγονται στον τόπο τους με ιδιωματική προφορά καθιερώθηκαν κάποτε έτσι και στην κοινή γλώσσα (κάποτε και στην **επίσημη**), όπως λ.χ. συμβαίνει με τα ονόματα *Λιβαδειά, Καρδίτσα, Μακρινίτσα, Τζια*	208/470
237. οριστικό άρθρο *τις – τες*	στην **ποιητική γλώσσα** γράφεται κάποτε στη θέση του άρθρου της πληθ. αιτιατικής του θηλυκού το *τες*	211/479
238. κλητικό επιφώνημα	στην **ποιητική γλώσσα** μεταχειριζόμαστε κάποτε το κλητικό επιφώνημα *ω*: *ω ουρανέ*	212 σημ. 1
239. ορθογραφία κύριων και κοινών ονομάτων – κεφαλαία	σε μερικές περιστάσεις τη χρησιμοποίηση του κεφαλαίου την κανονίζει […] το **είδος των γραφομένων** (**περιγραφή**, **ρητορεία**· σε **γράμμα** μερικοί προτιμούν να γράφουν το *εσείς*, *σας* κτλ. με κεφαλαίο)	215/491
240. *αυτοκρατόρισσα*	**ποιητ**.	217/499
241. παραγωγή θηλυκών από ουσιαστικά που ώς τώρα δεν είχαν	η **λαϊκή** γλώσσα δημιουργεί συνήθως τις λέξεις που χρειάζονται κατά τα παραπάνω πρότυπα: *εισπραχτόρισσα* κλπ· *δικηγορίνα* κλπ.·	217 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	ειρηνοδίκαινα, *ξενοδόχαινα* (μόνο για τη γυναίκα του ξενοδόχου) και *ξενοδόχα*	
242. ουσιαστικά με δύο γένη	*πλευρό – πλευρά* όρ. **γεωμετρ**.	220/507
243. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	του *Πίνδου* το αρχαίο όνομα ήταν θηλυκό, *η Πίνδος* (σπανιότ. και *ο Πίνδος* και *το Πίνδον όρος*), το αρσενικό είναι όμως πολύ πιο σύμφωνο με τη γραμματική της **λαϊκής γλώσσας**	221 σημ. 1
244. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	το *Ρέθυμνο* λέγεται σήμερα στην Κρήτη και *το Ρέθεμνο* και *το Ρέθεμνος*· **επίσημα** λέγεται *το Ρέθυμνον*, και ο νομός: *Ρεθύμνης*	221 σημ. 3
245. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	είναι καλύτερο και συμφωνότερο με τη **λαϊκή** γραμματική να λέγωνται σε αρσενικό γένος οι λέξεις *άσφαλτος, άμμος, παράγραφος, υπόνομος, ψήφος*	222 σημ. 1-5
246. κύρια ονόματα στον πληθυντικό	στην **ποιητική γλώσσα**: *Απ' των Ολύμπων της πλαγιές* κλπ.	223/513
247. ονόματα ανθρώπων στον πληθυντικό	στην **ποιητική γλώσσα** [Βελλερεφόντες κλπ.]	224/513
248. δοτική	η δοτική εξαφανίστηκε εντελώς. Έμεινε απολιθωμένη σε σύνθετα καθώς *ενόσω* (*εν όσω*), *τωόντι* (*τω όντι*) και σε μερικές **στερεότυπες λόγιες εκφράσεις** και φράσεις: *φύσει* κλπ.	227/521
249. ανωμαλίες στην κλίση των ουσιαστικών	**κληρονομημένοι** τύποι ασυμμόρφωτοι: *μήνας – μηνός* κλπ.	229/521
250. ατονία της γενικής	στην **καθημερινή ομιλία** δεν αισθανόμαστε καμιά δυσκολία από την ατονία αυτή της γενικής	230/524
251. ατονία της γενικής	στο **γραπτό** πάλι **λόγο**, όπου τα νοήματα διατυπώνονται πυκνότερα και παρουσιάζεται μεγαλύτερη η ανάγκη της γενικής, οι **λόγιες** λέξεις που υπάρχουν σ' αυτόν αφθονώτερες έχουν συνήθως και τον τύπο της γενικής	230/524
252. *πάτερ*	το *πατέρας* έχει και τον άκλιτο προταχτικό τύπο *πάτερ*, που μπαίνει εμπρός από τα **ονόματα των κληρικών** σαν τιμητικός τίτλος: *ο πάτερ Σωφρόνιος* κλπ. [**εκκλησιαστική** γλώσσα]	232/528
253. ουσιαστικά αρσενικά σε *-ος*	φυλάγουν τον τόνο στην προπαραλήγουσα οι πολυσύλλαβες και οι **νεώτερες** (**λαϊκές**) λέξεις: του *αντίλαλου* κλπ.	237/540

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
254. *-αίοι*	η τελευταία αυτή κατάληξη είναι, για μερικούς τουλάχιστο τύπους ονομάτων, προπάντων **λαϊκή**	238 σημ. 1
255. *η εγκύκλιος – της εγκυκλίου*	**αρχαιόκλιτα** θηλυκά σε *–ος*	240/551
256. *η δύναμη – οι δυνάμεις*	**αρχαιόκλιτα** θηλυκά σε *–η*	240/551
257. *γυναίκα / νύχτα*	στη γενική του ενικού έχει και δεύτερο, σπανιότερο τύπο σε –ός το *γυναίκα – γυναικός*, στην **ποιητική γλώσσα** και το *νύχτα – νυχτός*	241 σημ. 1
258. ουσιαστικά θηλυκά σε *-η*	στη **λαϊκότερη** και στην **ποιητική γλώσσα** μερικά θηλυκά σε *–η* σχηματίζουν συχνά όλο τον πληθυντικό ανισοσύλλαβα: *αδερφή – αδερφάδες* κλπ.	244 σημ. 1
259. ουσιαστικά θηλυκά σε *–η* αρχαιόκλιτα	**αρχαιόκλιτα**	244-5/560-2
260. ουσιαστικά θηλυκά σε *–η* αρχαιόκλιτα	στην **ποιητική γλώσσα**, κάποτε και στην **πεζογραφία**, η ονομαστική, αιτιατική και κλητική του πληθυντικού σχηματίζονται σύμφωνα με τη **λαϊκή** χρήση σε *–ες*: *θέσες* κλπ.	245 σημ. 1
261. ουσιαστικά θηλυκά σε *-ω*	όμοια κλίνονται και τα **λαϊκά** και **ποητικά**: *βάβω*, *θειάκω*, και λέξεις καθώς οι ακόλουθες, που γράφονται όμως με *–ο*: *άμμο, Τήνο, Κόρθο, Σέρφο, Σκιάθο*	245 σημ. 2
262. ουσιαστικά θηλυκά σε *-ος* αρχαιόκλιτα	**αρχαιόκλιτα**	246/566-8
263. ουσιαστικά θηλυκά σε *-ος* αρχαιόκλιτα	[η ενική ονομαστική σχηματίζεται κάποτε και σε *–ο*: *η άβυσσο.*] Αυτό γίνεται ιδίως **στη λογοτεχνία**	246 σημ. 1
264. ουσιαστικά θηλυκά σε *-ος* αρχαιόκλιτα	τα **αρχαιόκλιτα** σε *–ος* δεν ακολουθούν τους […] κανόνες	248/573
265. ουσιαστικά ουδέτερα σε *-ο*	το *όνειρο* σχηματίζει στην **ποιητική** προπάντων **γλώσσα** τον πληθυντικό σε *–ατα*, *-άτων*	249/576
266. ουσιαστικά ουδέτερα σε *-ος*	για το *πέλαγος* συνηθίζεται, ιδίως στη **λογοτεχνία**, ο τύπος *το πέλαγο – του πελάγου* (και *του πέλαγου*) *– τα πέλαγα*	251/585
267. κλητική	λέγεται κάποτε και για τα ονόματα των πραγμάτων, ιδίως όταν προσωποποιούνται, όπως γίνεται πολλές φορές στην **ποίηση**	253 σημ. 1
268. άκλιτα ουσιαστικά	μερικές **λαϊκότερες** λέξεις: *το διάβα, το έχει, η γης*	254/596

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
269. άκλιτα ουσιαστικά	**λαϊκότερα** λέγεται και *της κυρία-Μελάς* κτλ., όπως λέγεται και *της κυρα-Ρήνης*	255 σημ. 1
270. άκλιτα ουσιαστικά	λέξεις με περιορισμένη χρήση και **λόγιες**	255/598
271. άκλιτα ουσιαστικά	στη **λαϊκή** γλώσσα κανονίζονται συχνά και οι ξένες (ή **αρχαίες** άκλιτες) λέξεις και κλίνονται κατά τις επίλοιπες ελληνικές	255/598
272. ιδιόκλιτα ουσιαστικά σε *-έας*	στον πληθυντικό […] ακολουθούν την **αρχαία** κλίση	256/602
273. διπλοκατάληχτα ουσιαστικά	σε *–αίοι* σχηματίζει τον πληθυντικό και το **λαϊκό** *νομάτοι – νοματαίοι*	259/615
274. επίθετα – ουσιαστικά	δεν υπάρχουν όρια καθαρά ανάμεσα στο επίθετο και το ουσιαστικό· και στην **καθημερινή γλώσσα** βλέπει κανείς ουσιαστικά που παίρνονται για επίθετα […] και επίθετα που παίρνονται για ουσιαστικά	260 σημ. 1
275. επίθετα σε *-ος, -η, -ο*	στην **ποιητική γλώσσα** το επίθετο *μεγάλος* έχει στον ενικό και τους **απαρχαιωμένους** τύπους *μέγας – μέγα*	262 σημ. 1
276. επίθετα σε *-ος, -α, -ο*	[λέγεται και ασυνίζητα] το **ποιητ**. *στέριος – στέρια* αλλά *στερεός – στερεή*	263/624
277. βαθμοί του επιθέτου	όλα τ' άλλα επίθετα, **νεώτερα** ή **νεώτερου τύπου**, ή ακόμη και σε *–ος* ιδίως πολυσύλλαβα ή ξένης καταγωγής, ή ουσιαστικά μ' επιθετική έννοια σχηματίζουν το συγκριτικό μόνο περιφραστικά […] Η κατάληξη *–τερος* συνηθίζεται σ' επίθετα ήδη **αρχαία** […] ή σε μερικά **νεώτερα**, λιγοσύλλαβα συνήθως, που τους μοιάζουν στον τύπο	270 σημ. 1
278. βαθμοί του επιθέτου	όταν ένα επίθετο σχηματίζη το συγκριτικό του και μονολεχτικά, λόγοι ύφους και αρμονίας κανονίζουν στη **γραπτή γλώσσα** την προτίμηση του συγκριτικού τύπου	270/647
279. ανώμαλα συγκριτικά	*καλός – καλύτερος* (**ποιητ**. *κάλλιος*)	271/650
280. υπερθετικός βαθμός	το μονολεχτικό υπερθετικό συνηθίζεται περισσότερο στη **γλώσσα της λογοτεχνίας** και της **επιστήμης**	271 σημ. 2
281. υπερθετικός βαθμός	υπερθετικού απόλυτου σημασία έχουν και μερικά **λόγια** συνήθως επίθετα σύνθετα, με πρώτο συνθετικό το *παν-, παγ-, παμ-*: *πανάγιος* κλπ.	272/653
282. ανώμαλα υπερθετικά	τ' ανώμαλα αυτά υπερθετικά είναι, καθώς και τ' άλλα μονολεχτικά, **λόγια** και όχι τόσο συχνά	272 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	στην **καθημερινή ομιλία**, συνηθίζονται ωστόσο όχι μόνο στην **επιστημονική γλώσσα** παρά και στη **λογοτεχνία**: *το σημείο της ελάχιστης έντασης* κλπ.	
283. ελλειπτικά παραθετικά	συνηθίζονται ακόμη μερικά (**λόγια**) υπερθετικά μονολεχτικά, καθώς *φίλτατος* κλπ.	273/658
284. αριθμητικά	στην περίπτωση που μνημονεύονται με τη σειρά οι αριθμοί, […] λέγονται περισσότερο μερικοί **λόγιοι** τύποι	275 σημ. 1
285. *Εβδομήκοντα*	του *εβδομήντα* ο **παλιός** τύπος διατηρήθηκε στην έκφραση: οι *Εβδομήκοντα* [**εκκλησιαστική** γλώσσα]	277/672
286. αριθμητικά – ο καθορισμός του τόκου	ο τόκος και γενικότερα το ποσοστό, φανερώνεται με τον πληθυντικό της αιτιατικής του ουδετέρου του άρθρου και συνήθως με την πρόθεση *σ(ε)*, ή κάποτε με την **αρχαία** δοτική του άρθρου *τοις*: *πέντε τα εκατό* κλπ.	279/685
287. αριθμητικά – αριθμητική προσέγγιση	στην **καθημερινή ομιλία** γίνεται αυτό και με το στερεότυπο ένα δυο: ήταν ένα δυο φίλοι κλπ.	279 σημ. 1
288. τακτικά αριθμητικά	για ταχτικά αριθμητικά μεταχειριζόμαστε στη **λαϊκότερη** γλώσσα […] μόνο τα πρώτα πεντε ή έξι	280/690
289. τακτικά αριθμητικά	μερικά τακτικά αριθμητικά έγιναν ουσιαστικά και τότε φύλαξαν πολλές φορές **αρχαιότερο** φωνητικό τύπο. Τέτοια είναι: α) Τα ονόματα για τις ημέρες της εβδομάδας, *Δευτέρα* κλπ., καθώς και τ' όνομα της **εκκλησιαστικής** γιορτής: *Πεντηκοστή*. Έτσι και το (**νεώτερο**) *Σαρακοστή*. β) Οι **μουσικοί** όροι: *τρίτη*, *πέμπτη*, *ογδόη* κτλ. γ) Τα ουσιαστικά: *πρώτη* (για την πρώτη παράσταση ενός **θεατρικού** έργου), πάω φέτος στην *τετάρτη* (δηλ. τάξη) [**σχολική** γλώσσα], *δεκάτη* είδος φόρου κτλ.	280/691
290. πολλαπλασιαστικά αριθμητικά	συνηθίζονται, στη **λαϊκότερη** ιδίως **γλώσσα**, και πολλαπλασιαστικά σύνθετα από το *διπλός*: *τρίδιπλος* κλπ.	281/698
291. *πολλαπλάσιο*	όρος **αριθμητικής**	281/700
292. παράγωγα αριθμητικών	*-άρα*. Φανερώνει […] όρους σε διάφορα παιχνίδια: *δυάρα, τριάρα, εξάρα*	282/702
293. παράγωγα αριθμητικών	στη **στρατιωτική γλώσσα** ονομάζονται οι τιμωρίες πέντε, δέκα […] ημερών *πεντάρα*, *δεκάρα* κτλ.	282 σημ. 2

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
294. παράγωγα αριθμητικών	απαρχαιωμένο αριθμητικό είναι και το **λόγιο** *τεταρταίος* [πυρετός]	283/702
295. απόδοση των αριθμών με το ελληνικό αλφάβητο	[στην **εκδοτική πρακτική**]	283-4/705-6
296. λατινικοί αριθμοί	[στην **εκδοτική πρακτική**]	285/709
297. προσωπικές αντωνυμίες	στην **ποίηση**, στο **διάλογο** της **πεζογραφίας** και σε **φράσεις στερεότυπες** συνηθίζονται, εκτός από τους τύπους με αρχικό *ε*: *εγώ* κλπ. και οι αντίστοιχοί τους χωρίς το αρχικό *ε*: *γω* κλπ.	288-9/725
298. προσωπικές αντωνυμίες	στη **λογοτεχνία** υπάρχουν και οι εγκλιτικοί τύποι *τονε*, *τηνε*	290 σημ. 1
299. προσωπικές αντωνυμίες	η αντωνυμία ακολουθεί το ρήμα και σε μερικές **στερεότυπες φράσεις** και **παροιμίες**: *ήταν πατείς με πατώ σε* κλπ.	291/734
300. προσωπικές αντωνυμίες περιφραστικές	στη **λαϊκότερη** γλώσσα συνηθίζονται για περισσότερη ευγένεια και μερικές άλλες προσωπικές αντωνυμίες περιφραστικές, **απαρχαιωμένες** σήμερα	291/736
301. προσωπικές ανωνυμίες περιφραστικές	η αντωνυμία *του λόγου μου* κτλ., **απαρχαιωμένη** πια σήμερα, λέγεται στις πόλεις μόνο προς κατώτερους ή με σημασία ειρωνική ή μειωτική	291/737
302. προσωπικές ανωνυμίες περιφραστικές	[φρασεις όπως *η Εξοχότητά του* κλπ.] λέγονται για πρόσωπα με μεγάλη θέση στην **πολιτική** ή **εκκλησιαστική** ιεραρχία	292/737
303. προσωπικές ανωνυμίες περιφραστικές	λέμε ακόμη για την Παναγία και τους Αγίους: *η Χάρη της* κλπ. [**εκκλησιαστική** γλώσσα]	292/737
304. οριστικές αντωνυμίες	τα **ποιητικά** *ατός μου*, *ατός σου* κτλ., *απατός μου* κτλ. και το **λαϊκότερο** *από λόγου μου*	295 σημ. 1
305. δειχτικές αντωνυμίες	στον **καθημερινό διάλογο** και στην **ποιητική γλώσσα** συνηθίζεται το *κείνος*, χωρίς το αρχαίο *ε*	295/757
306. δειχτικές αντωνυμίες	στην **ποίηση**, την εφτανησιώτικη ιδίως, συνηθίζεται και ο τύπος *εκειός*, *εκειά*, *εκειό*	295 σημ. 2
307. αναφορικές αντωνυμίες	στη θέση του αναφορικού *που* λέγεται σπανιότερα στη **λαϊκή γλώσσα** το *όπου*	296 σημ. 1
308. αναφορικές αντωνυμίες	το *που* είναι πολύ συχνό και στην **ομιλία** και στο **γραπτό λόγο**	297/766
309. αναφορικές αντωνυμίες	αυτό [κατάχρηση με την επισώρευση πολλών *που*] γίνεται λ.χ. στην **αφήγηση**	297 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
310. αναφορικές αντωνυμίες	στην **ποιητική** γλώσσα, ιδίως στην **παλιότερη**, χρησιμεύει κάποτε για αναφορική αντωνυμία και το άρθρο: *ήβρηκε το δεν ήθελε*	298 σημ. 1
311. αναφορικές αντωνυμίες	το αναφορικό *ο οποίος* είναι σπάνιο στη **λογοτεχνία**	298 σημ. 2
312. αναφορικές αντωνυμίες	χρησιμοποιούμε **μιλώντας** συχνότερα το [εμπρόθετο] *που*, αλλά μένει σε μερικές περιπτώσεις κάποια αοριστία, που την αποφεύγομε **γράφοντας** το *ο οποίος*	298/769
313. αναφορικές αντωνυμίες	στη θέση του *όποιος* λέγεται, κάποτε, στη **λαϊκότερη γλώσσα**, το *όπου*	298 σημ. 4
314. αόριστες αντωνυμίες – *παν*	το ουδέτερο αυτό λέγεται κάποτε σε μερικές **στερεότυπες φράσεις** καθώς: *είναι το παν* κλπ.	302-3/795
315. απαρέμφατο	μεταχειριζόμαστε κάποτε στη **φιλοσοφική γλώσσα** και μερικά **αρχαία** απαρέμφατα. Λέγονται μαζί με το άρθρο και είναι ουσιαστικά άκλιτα: *το είναι, το γίγνεσθαι*	308/820
316. απαρέμφατο	λείψανα του αρχαίου απαρεμφάτου διατηρήθηκαν στη **σημερινή λαϊκότερη γλώσσα** σε ουσιαστικά καθώς: *το είναι του* κλπ. Από αρχαία απαρέμφατα έρχονται και τα ουσιαστικά *το φαγί* κλπ.	309/821
317. χρόνοι	**αρχαίοι** τύποι σε **στερεότυπες φράσεις**. – Σε **στερεότυπες λόγιες φράσεις** φυλάχτηκαν μερικοί ρηματικοί τύποι από **αρχαίες** εγκλίσεις και χρόνους που δεν υπάρχουν πια στη **σημερινή γλώσσα**, καθώς και άλλοι τύποι **απαρχαιωμένοι**, που αντικαταστάθηκαν στη **σημερινή γλώσσα** με **νεώτερους**	312/836
318. *έστω*	ο **αρχαίος** τύπος *έστω* […] συνηθίζεται […] στη **γλώσσα των μαθηματικών**: *έστω η ευθεία AB*. Στην περίπτωση αυτή λέγεται κάποτε στον πληθυντικό ο **αρχαίος** τύπος *έστωσαν*	312/837
319. συλλαβική αύξηση	η ασάφεια και η ανάγκη να την αποφύγωμε παρουσιάζεται όταν **διαβάζωμε** περισσότερο παρά όταν **μιλούμε**	320 σημ. 1
320. συλλαβική αύξηση	αυτό [αποφυγή ασάφειας] γίνεται και στη **ζωντανή γλώσσα**, περισσότερο όμως στη **γραπτή** και ιδίως στον **ποιητικό λόγο**	320/868
321. αρχαϊκή εσωτερική αύξηση	εσωτερική αύξηση παίρνουν ανώμαλα και μερικοί περασμένοι τύποι **λόγιων** ρημάτων, σύνθετων ή με πρόθεση (**νέα** ή **αρχαία**), που ακολουθούν τον **αρχαίο** σχηματισμό […]: *εγκρίνω – ενέκρινα* κλπ.	321/873

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
322. σχηματισμός των ρημάτων	οι διάφοροι τριτοπρόσωποι ρηματικοί τύποι σε *–ν* συνηθίζονται και με ένα πρόσθετο *ε* στο τέλος, ιδίως στη **λογοτεχνία**: *δένουν – δένουνε* κλπ.	324/882
323. σχηματισμός των ρημάτων	αυτό [προσθήκη *ε* στους ρηματικούς τύπους σε *–ν*] γίνεται ιδίως στην **ποιητική γλώσσα** για τις ανάγκες του μέτρου και της ευφωνίας	325/882
324. σχηματισμός των ρημάτων	κάπως συχνότερα λέγονται με *ε* και στη **συνηθισμένη πεζογραφία** οι μονοσύλλαβοι ρηματικοί τύποι: *βρούνε* κλπ.	325/882
325. σχηματισμός των ρημάτων	στον παθητικό παρατατικό συνηθίζονται […] για τα τρία ενικά πρόσωπα, ιδίως στο **διάλογο** και στην **ποιητική γλώσσα**, οι τύποι σε *–όμουνα*, *-όσουνα* και σε *–ουμουν*, *-ουσουν*, *-ονταν* ή *-ούνταν*	325/883
326. σχηματισμός των ρημάτων	χάνουν συχνά την αύξηση στην **ομιλία** όταν προηγήται μόριο σε φωνήεν: *θα (ε)στεκόμαστε*, θα *(ε)καθόμαστε*	325 σημ. 1
327. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	το β′ πληθυντικό πρόσωπο της προσταχτικής του αορίστου, που τελειώνει κανονικά σε σύμφωνο και *–τε*, τελειώνει κάποτε στον **επισημότερο λόγο** σε σύμφωνο και *–ετε* (ιδίως σε λόγια ρήματα): *επιτρέψετέ μου* κλπ.	335/896
328. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	το *αφήνω* έχει στη **γλώσσα του σπιτιού** για προσταχτική αορίστου και τους συγκομμένους τύπους: *άσε*, *άσ’* (λ.χ. *άσ’ το*) *-άστε*	335 σημ. 1
329. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	οι τύποι *δένουμαι*, *δένουνται*, με *ου*, αντί *δένομαι*, *δένονται*, δεν είναι τόσο κοινοί και δεν ανήκουν στη **γλώσσα της πεζογραφίας**, αν και τους έχουν μεταχειριστή μερικοί συγγραφείς	337 σημ. 1
330. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	για το β′ και γ′ ενικό πρόσωπο του παθητικού αορίστου, η ποιητική γλώσσα μεταχειρίζεταικαι τους **απαρχαιωμένους** τύπους σε *-ης*, *-η*, αντί σε *-ηκες*, *-ηκε*: […] *εγίνης* κλπ.	337 σημ. 1
331. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	οι απαρχαιωμένοι αυτοί τύποι [σε *-ης*, *-η*, αντί σε *-ηκες*, *-ηκε*] λέγονται και σε **στερεότυπες φράσεις**: *Χριστός ανέστη*, και βρίσκονται και στην **παλιότερη** συνήθως **πεζογραφία**	337 σημ. 1
332. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπά*] και *αγαπάει* (*-η*), προπάντων στην **ποιητική γλώσσα**. Χρήσιμο και στην **πεζογραφία** για ευφωνικούς ιδίως λόγους	338 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
333. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπούμε*] και *αγαπάμε*, στη **λογοτεχνία** και ιδίως στην **ποίηση**	338 σημ. 2
334. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπούν*] και *αγαπάν*, στη **λογοτεχνία** και ιδίως στην **ποίηση**	338 σημ. 3
335. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπούσα*] και *αγάπαγα, αγάπα*(*γ*)*ες, αγάπα*(*γ*)*ε* κτλ., στη **λογοτεχνία**	338 σημ. 4
336. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*θυμούμαι*] και *θυμάμαι*, ιδίως στην **ποιητική γλώσσα**	340 σημ. 1
337. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	**αρχαϊκή** κλίση παθητικής φωνής. – Μερικά **λόγια** ρήματα σε *-ούμαι* ακολουθώντας **αρχαϊκή** κλίση σχηματίζονται στον ενεστώτα και στον παρατατικό [κατά το παράδειγμα: *στερούμαι*, *στερείσαι* κλπ.]	342/909
338. συναιρεμένα ρήματα	διατηρούν όμως κάποτε πλάι [στους συναιρεμένους τύπους] και τους ασυναίρετους, αν και λιγότερο συχνούς στην **καθημερινή ομιλία**	342/910
339. συναιρεμένα ρήματα	το ίδιο γίνεται [παίρνουν έν *γ* μεταξύ *αι* και *ε*] στην **ποιητική γλώσσα** και με το *έκαιγα*, *καίγαμε* κτλ. και με το *ακούω*: *ακουγόταν*, *ακούγεται* κτλ.	343 σημ. 1
340. παράλληλα ρήματα	είναι προτιμότερος για την **πεζογραφία** ο [τύπος] που σημειώνεται έξω από την παρένθεση: *δαγκάνω* (*δαγκώνω*), *μαζεύω* (*μαζώνω*) κλπ.	349/921
341. διπλοσχημάτιστα ρήματα	από τους παρακάτω διπλούς ενεστώτες που λέγονται στην κοινή γλώσσα, είναι προτιμότερος για την **πεζογραφία** ο ένας, που σημειώνεται έξω από την παρένθεση: *αλείβω* (*αλείφω*), *βάζω* (*βάνω*) κλπ.	351/927
342. διπλοσχημάτιστα ρήματα	στην **ποιητική γλώσσα** συνηθίζονται και άλλα όμοια ρήματα της δεύτερης συζυγίας, για λόγους ποιητικούς, μετρικούς, ευφωνίας: *αναγαλλιάζω – αναγαλλιώ*, *αναβρύζω – αναβρώ* κλπ.	351-2 σημ. 1
343. διπλοσχημάτιστα ρήματα	ανάλογη διαφορά [δεύτερο ενεστωτικό θέμα μόνο σε σύνθετα] παρουσιάζουν συχνά τα **λόγια** σύνθετα: (*αγγέλω*), *παραγγέλνω* [-] *αναγγέλλω*, *απαγγέλω* κλπ.	352/930

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
344. διπλοί αόριστοι	στα παρακάτω παραδείγματα αναγράφονται μόνο οι κοινοί τύποι, ενώ η **λογοτεχνία** μεταχειρίζεται κάποτε και τους λιγότερο συχνούς: *δίστασα* [και *δίσταξα*] κλπ.	354/935
345. διπλοί αόριστοι	ο αόριστος του *καθίζω* είναι *κάθισα*, προσταχτ. *κάθισε*, λέγεται όμως στη **γλώσσα του σπιτιού** και *έκατσα – κάτσε*	354/937
346. διπλοί αόριστοι	το αοριστικό θέμα έμεινε συνήθως από την **αρχαία** γλώσσα αμετάβλητο, ενώ το ενεστωτικό μετασχηματίστηκε με την επίδραση του αοριστικού […] Το αοριστικό θέμα εξακολουθεί και σήμερα να επιδρά στο ενεστωτικό· γι' αυτό ο ενεστώτας των **λόγιων** ρημάτων μετασχηματίζεται συχνά σύμφωνα με τον τύπο που αποζητεί ο αοριστικός τους τύπος. Λ.χ. κατά το *έδειξα – δείχνω* λέγεται και (ε)*κήρυξα – κηρύχνω* (αντί *κηρύσσω*)	354/938
347. ιδιορρυθμίες αορίστου	μερικά **λόγια** ρήματα σε *–εύω* έχουν αόριστο σε *–ευσα* […]: *επιτρόπευσα*	355/939
348. ιδιορρυθμίες αορίστου	μερικά (**λόγια**) σύνθετα από το *χωρώ* σχηματίζονται σε –ήσα: *αποχώρησα*, *παραχώρησα*	355/939
349. ιδιορρυθμίες αορίστου	σπανιότερα, ιδίως στη **λογοτεχνία**, έχουν τους σχηματισμούς σε *–κα* και τα ρήματα *δίνω*, *αφήνω*: *έδωσα* και *έδωκα*, *άφησα* και *αφήκα* (*άφηκα*)	356 σημ. 1
350. ορθογραφία αορίστου	τ' **αρχαία** *δυσφημώ*, *διευκρινώ* λέγονται συνήθως σήμερα σε *-ίζω*, ανάλογα με τα όμοια ρήματα *δυσφημίζω – δυσφήμισα* (*δυσφήμιση*) και *διευκρινίζω – διευκρίνισα* (*διευκρίνιση*). Όσοι προτιμούν τους **παλιούς** τύπους *δυσφημώ*, *διευκρινώ* θα πρέπη να γράφουν *δυσφήμησα*, *διευκρίνησα*, *δυσφήμηση*, *διευκρίνηση*	359 σημ. 2
351. ορθογραφία αορίστου	τα **λόγια** *σαφηνίζω*, *αποσαφηνίζω*, *διασαφηνίζω*, έχουν και τους τύπους *αποσαφώ – αποσάφησα* (*αποσάφηση*), *διασαφώ – διασάφησα* (*διασάφηση*)	359 σημ. 2
352. ιδιορρυθμίες αορίστου	όμοια [σε *-ήθηκα*] σχηματίζεται και το **ποιητικό** *βουλήθηκα* από τον **απαρχαιωμένο** ενεστώτα *βούλομαι* (*βουλιέμαι*)	364 σημ. 1
353. ανώμαλες παθητικές μετοχές	μερικά **λόγια** ρήματα σε *–εύω* έχουν μετοχή σε *–ευμένος*: *δεσμευμένος*, *στρατευμένος*	366/958

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
354. ανώμαλες παθητικές μετοχές	μερικές **αρχαίες** μετοχές λέγονται ως ουσιαστικά ή ως επίθετα και τότε κρατούν τον **αρχαίο** αναδιπλασιασμό: *εκτεταμένος* κλπ. Αλλιώς, λέγεται κανονικά: *είμαι πεισμένος* κλπ.	367/959
355. ορθογραφία – μετοχή παθητικού παρακειμένου	[με δύο μ] και οι μετοχές αποσκληρυμένος κλπ. Με δύο *μ* γράφονταν στην **αρχαία** γλώσσα και οι παθητ. μετοχές *ὠξυμμένος*, *ἐξηραμμένος* και το μεταγενέστερο *μεμαραμμένος*	367 σημ. 1
356. ορθογραφία – μετοχή παθητικού παρακειμένου	[γράφονται με ένα *μ*] οι **παλιές** μετοχές που έγιναν ονόματα *διακεκριμένος* και *συγκεκριμένος* (αλλά *επιτετραμμένος*)	368/963
357. ελλειπτικά	υπάρχουν και μερικά άλλα [ελλειπτικά ρήματα], **αρχαία**, που συνηθίζονται μόνο σε μερικές **στερεότυπες φράσεις**, ιδίως **λόγιες**. Τέτοια είναι το *οδύρομαι* (*κλαίω και οδύρομαι*), το *πένομαι* (*αυτός πένεται*) κτλ.	368 σημ. 1
358. απρόσωπα ρήματα	χρησιμεύουν γι' απρόσωπα και πολλά άλλα ρήματα, τότε όμως παίρνουν ειδική σημασία ή αυτό γίνεται μόνο **σε ορισμένες φράσεις**. Τέτοια ρήματα είναι: *αλλάζει* (*έτσι αλλάζει, τότε αλλάζει*), *ακούεται* (*ακούεται πως θα γίνη ο γάμος*) κλπ.	369-70/966
359. απρόσωπα ρήματα	έτσι [απρόσωπα] και τα ρήματα **στις φράσεις**: *μου δόθηκε, δε στάθηκε μπορετό, του κατέβηκε, έχει και παραέχει, δεν έχει μα και ξεμά*	370/966
360. ανώμαλα ρήματα	τα **λόγια** ρήματα σημειώνονται με αστερίσκο [στον κατάλογο ανώμαλων ρημάτων της §968, σσ. 371-3]	370 σημ. 1
361. κατάλογος ανώμαλων ρημάτων	[**λόγιοι** τύποι:] *ανατέλλω* αυξάνω* αφέθηκα * -βάλλω** κλπ.	370-3/968
362. ανώμαλα ρήματα	*βούλομαι* (**ποιητ**.)	371/968
363. ενεργητική μετοχή	στην **ποιητική γλώσσα**, όπως και στη **λαϊκότερη** χρήση, σχηματίζεται ενεργητική μετοχή και από άλλα αποθετικά ρήματα: *κάθοντας*, *φτερνίζοντας* κλπ.	374 σημ. 2
364. μετοχή παθητικού ενεστώτα	ανάλογα τονίζονται [προπαροξύτονα ως επίθετα, οξύτονα ως ουσιαστικά] και οι **παλιές** μετοχές *προϊστάμενος – προϊστάμενη* και *προϊσταμένη, συνισταμένη*	375-6/978
365. μετοχή παθητικού ενεστώτα	οι μετοχές σε *–όμενος* και οι **λόγιες** σε *-ούμενος* δε συνηθίζονται στη **λογοτεχνία** σε μετοχική χρήση	376/979
366. μετοχή παθητικού ενεστώτα	η **λαϊκή γλώσσα** μεταχειρίζεται συνήθως στη θέση τους [των μετοχών σε *–όμενος, -ούμενος*]	376/979

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	τη μετοχή του παθητικού παρακειμένου (λ.χ. *καθισμένος* κλπ.)	
367. μετοχή παθητικού ενεστώτα	[τις μετοχές σε *–όμενος, -ούμενος*] τις μεταχειρίζονται όμως κάποτε μερικοί **συγγραφείς** […] και είναι περιστάσεις όπου βοηθούν την έκφραση στο συνθετώτερο **επιστημονικό λόγο**	376/979
368. τοπικά επιρρήματα	(**ποιητ**.) *αλάργα*	377/984
369. τοπικά επιρρήματα	είναι και άλλα, πιο συχνά στην **ποιητική γλώσσα**: *εντός, αυτούθε, όθε* κλπ., επίσης διάφορα σύνθετα σε *-ής, -ίς, -α* κτλ., συχνά και στην **πεζογραφία**: *καταμεσής, κατακαμπίς, μεσουρανίς* κλπ.	377-8/984
370. χρονικά επιρρήματα	συχνότερα στην **ποιητική γλώσσα**: *ταχιά, σύνταχα, σύναυγα* κλπ.	379/989
371. τροπικά επιρρήματα	στα τροπικά επιρρήματα ανήκουν και διάφορες κατηγορίες από λέξεις απλές, παράγωγες ή σύνθετες που συνηθίζονται στη **γλώσσα του σπιτιού**, στη **λαϊκή** ή στη **λογοτεχνική γλώσσα**: α) *αντάμα* κλπ. β) σύνθετα με το *αλα-*: *αλαφράγκα* κλπ.	379-80/992
372. τροπικά επιρρήματα	*γυναίκεια* (και για **ιππασία**)	380/993
373. τροπικά επιρρήματα	τα επιρρήματα αυτά [από το ουδέτερο της παθητικής μετοχής] συνηθίζονται στην **νεώτερη λογοτεχνία**	380/993
374. ομοιωματικό μόριο *ως*	στην **ποιητική γλώσσα** το επίρρημα *ως* λέγεται και με ρήμα: *ως τρέμει το καρυόφυλλο*	381/997
375. *πώς δα*; *αμ πώς, αμέ*	στη **γλώσσα του σπιτιού** λέγεται […] και το *πώς δα; αμ πώς, αμέ* κτλ.	383/1002
376. αφαιρέσεις	εννοείται πως οι αφαιρέσεις αυτού του είδους [σε αντωνυμίες που αρχίζουν από *ε*, επιρρήματα *εδώ, εκεί*] δεν είναι συχνές στη **συνηθισμένη πεζογραφία**	386/1008
377. προθέσεις	μερικές προθέσεις βρίσκονται συνταγμένες και με γενική. Αυτό γίνεται προπάντων σε **στερεότυπες εκφράσεις** και **φράσεις**, συνήθως **λόγιες**. Τη σύνταξη αυτή τη βρίσκομε και σε μερικές λέξεις σύνθετες από προθέσεις που διατήρησαν έτσι την **παλιά** σύνταξη: *καταγής*	387/10111
378. προθέσεις	η πρόθεση *από* συχνά παθαίνει αποκοπή του *ο* εμπρός από τους τύπους του άρθρου που αρχίζουν από *τ*. Αυτό γίνεται προπάντων στο **διάλογο** και στην **ποιητική γλώσσα**	387/1012

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
379. προθέσεις	**αρχαίες** προθέσεις που λέγονται σήμερα μόνο ως αχώριστα μόρια	387/1012
380. *εις*	το *εις*, **παλιότερος** τύπος του *σε*, βρίσκεται σπάνια, σε μερικές **στερεότυπες** ή ιστορικές φράσεις, σε **δημοτικά τραγούδια** κτλ: *και εις έτη πολλά* κλπ.	388/1015
381. προθέσεις	μερικοί μεταχειρίζονται στη θέση του *ως* την **αρχαία** πρόθεση *μέχρι*: *από Μακεδονία μέχρι Ταίναρο*	389/1019
382. προθέσεις	[η πρόθεση *προς* σημαίνει και] το σκοπό (*για*), ιδίως σε μερικές **λόγιες** εκφράσεις: *εγώ κι αν ετραγούδησα, προς μοιρολόγι το 'πα*	389-90/1022
383. προθέσεις	η πρόθεση *προς*, όχι πολύ συχνή στη **λαϊκή γλώσσα**, έγινε κάπως **συχνότερη** με τη **σημερινή** χρήση	390/1023
384. *κατά*	η πρόθεση *κατά* σπάνια συντάσσεται με γενική σε **φράσεις στερεότυπες** καθώς *κατά διαβόλου* […] και σε **φράσεις λόγιες** καθώς: *ο πόλεμος κατά των Περσών*	390/1024
385. *μετά*	η πρόθεση *μετά* συντάσσεται με γενική στις **στερεότυπες φράσεις** *μετά χαράς*, *μόλις και μετά βίας*	390/1025
386. απαρχαιωμένες προθέσεις	**απαρχαιωμένες** προθέσεις σ' **εκφράσεις στερεότυπες**	392-3/1030
387. απαρχαιωμένες προθέσεις	λέγονται κάποτε και μερικές άλλες [προθέσεις], **αρχαίες**, ή τύποι **αρχαίοι** από προθέσεις **σημερινές**, σε μερικές ιδίως **εκφράσεις στερεότυπες** ή άλλες **φράσεις**, **ιστορικές** κτλ.	392/1030
388. απαρχαιωμένες προθέσεις	*διά* (στη **σημερινή γλώσσα**: *για*)	392/1030
389. απαρχαιωμένες προθέσεις	*εκ - εξ* (**σήμερα** *ξε-*)	392/1030
390. απαρχαιωμένες προθέσεις	χρησιμεύουν ως **μαθηματικοί** όροι συνταγμένες με ονομαστική οι αρχαίες προθέσεις *συν*, *επί*, *διά*, το *πλην* και το *μείον*	393/1030
391. απαρχαιωμένες προθέσεις	πολλές ωστόσο από τις παρόμοιες **στερεότυπες αρχαϊκές εκφράσεις** λέγονται και χωρίς τους **αρχαϊσμούς** αυτούς, με πιο **συγχρονισμένη έκφραση**: *στο σύνολο* (*εν τω συνόλω*) κλπ.	393/1030
392. παραταχτικοί σύνδεσμοι	το *ουδέ*, *μηδέ* λέγονται σπάνια, προπάντων στον **ποιητικό λόγο**	394/1034

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
393. παραταχτικοί σύνδεσμοι	στη **γλώσσα της λογοτεχνίας** και του **σπιτιού** χρησιμεύει για διαχωριστικός σύνδεσμος και το *για*	395/1037
394. παραταχτικοί σύνδεσμοι	οι σύνδεσμοι *μα*, *αλλά*, *όμως*, *και όμως*, *ωστόσο* καταντούν συχνά συνώνυμοι και συναλλάζονται στο **γραπτό λόγο**	395/1039
395. παραταχτικοί σύνδεσμοι	ο σύνδεσμος *λοιπόν*, συνηθίζεται ιδίως στην **αφήγηση** και στη **γλώσσα του σπιτιού**, στην αρχή του λόγου	396/1043
396. παραταχτικοί σύνδεσμοι	οι σύνδεσμοι αυτοί [*άρα*, *επομένως*] συνηθίζονται στη **λογιότερη γλώσσα**, ιδίως το *άρα*, συχνό στις **μαθηματικές** αποδείξεις	396/1043
397. υποταχτικοί σύνδεσμοι	το λόγιο *ότι*, σπάνιο στην **ποιητική γλώσσα**, είναι και γενικά σπανιότερο από το ισοδύναμο *πως*	396/1046
398. υποταχτικοί σύνδεσμοι	σπανιότερα χρησιμεύουν για χρονικοί σύνδεσμοι και οι ακόλουθες λέξεις: *ό,τι* […] *ως*, στην **ποιητική** ιδίως **γλώσσα**	397/1051
399. υποταχτικοί σύνδεσμοι – αιτιολογικοί	*τι* (**ποιητικό απαρχαιωμένο**)	398/1053
400. υποταχτικοί σύνδεσμοι – αιτιολογικοί	*σαν* (ιδίως στη **λαϊκότερη γλώσσα**)	398/1053
401. μόρια	υπάρχει και *για* ερωτηματικό αιτιολογικό, **απαρχαιωμένο**: *Για δε λες τίποτε;*	400 σημ. 1
402. μόρια – *ως*	σύνδεσμος χρονικός (**ποιητ**. *ως φάνηκε*)	400/1069
403. ορθογραφία	πολλές λέξεις της γλώσσα μας, **λόγιες** ή **λαϊκές**, που διατήρησαν τον **αρχαίο** τύπο, έχουν ορθογραφία που αμφιβάλλεται	405/1077
404. ορθογραφία	[καταχωρίστηκαν στον Ορθογραφικό Οδηγό] και λέξεις **λόγιες**	406 σημ. 1
405. ορθογραφία	πλάι στο *στυλώνω* λέγεται και το **λαϊκό** *αναστυλώνω* (και *αναστύλωμα*)	409 σημ. 1
406. ορθογραφία	ο **λόγιος αρχαιολογικός** όρος [*αναστυλώνω* (και *αναστύλωμα*)]	409 σημ. 1
407. ορθογραφία	καταλήγουν σε *-ηνός* μερικά **αρχαία** εθνικά, ιδίως μικρασιατικά: *Αβυδηνός* κλπ.	413 σημ. 1
408. ορθογραφία	τα **χριστιανικά** βαφτιστικά ονόματα *Χριστόδουλος* κλπ. είναι απίθανο να έχουν σχέση με το *Χρήστος* [**εκκλησιαστικά**]	425 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	Ε′. Διπλοτυπίες – Πολυτυπίες	
1. εσωτερικά ρινικά συμπλέγματα *μπ, ντ, γκ*	έχουν κάποτε **και** μια δεύτερη *αναλυμένη* προφορά	35/72
2. σημεία στίξης	η χρήση των σημείων της στίξης **ποικίλλει** κατά τις εποχές, τις τυπογραφικές συνήθειες και κατά τους ανθρώπους, την ψυχική τους διάθεση και το σκοπό που επιδιώκουν	53/107
3. συνίζηση	λέμε συνήθως *αδιάβροχο*, *βασίλειο* κλπ., αλλά μπορεί να πούμε **και** *αδιάβροχο*, *βασίλειο* κλπ.	73/149
4. *ίσια ίσια – ίσα ίσα*	λέγεται **ακόμη** *ίσια ίσια* αλλά και *ίσα ίσα*, και πάντοτε *ίσια κι ίσια· ισιώνω* και *ισώνω*, *ισώνομαι*, *εξισώνω*, *ισοδύναμος* κτλ.	74/152
5. αφαίρεση [που δε γεννιέται στη συμπροφορά]	έχει γι' αποτέλεσμα **δύο** τύπους ισότιμους, που λέγονται συνήθως **και** με το αρχικό φωνήεν **και** χωρίς αυτό [*αγελάδα*, *αγκλίτσα* κλπ.]	79/172
6. από αλλαγή	μερικές λέξεις παρουσιάζουν κάποτε **τρεις** τύπους [*επάνω – απάνω – πάνω*]	80/176
7. από αλλαγή	κάποτε οι **τύποι** με διαφορετικό φωνήεν αποτελούν ξεχωριστές συγγενικές λέξεις [*ίχνος – αχνάρι*]	80/177
8. από προσθήκη *σ* στην αρχή λέξης	*βόλος – σβόλος, τρίποδο – στρίποδο, φαντάζω – σφαντάζω*	84/188
9. από ανομοίωση διπλού ρ	*γρήγορα - γλήγορα*	84/188
10. από απλοποίηση συλλαβών	*αστραποπελέκι – αστροπελέκι, διδάσκαλος - δάσκαλος*	84/189
11. από μετάθεση συμφώνων	*βρούτσα – βούρτσα, πρινάρι – πουρνάρι*	84/190
12. από διαφορά στο συμφωνικό σύμπλεγμα	*κτυπώ – χτυπώ* κλπ.	85-87/191-4
13. παράλληλοι φωνητικοί τύποι	περιπτώσεις που μεταχειριζόμαστε **παράλληλα δύο** λέξεις, αντίστοιχες, τη μια κληρονομημένη λαϊκή και την άλλη λόγια, π.χ. *εκκλησιά – εκκλησία*	101-2/224
14. παράλληλοι φωνητικοί τύποι	η **διαφορά** στη φωνητική μορφή **απλώνεται** συχνά και στα παράγωγα	102/225
15. παράλληλοι φωνητικοί τύποι	**διπλοτυπίες** [λόγιοι – λαϊκοί τύποι: *σκολειό – σχολείο* κλπ.]	102 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
16. σημασιολογικά ζεύγη	**διαφορά** των λόγιων από τις λαϊκές λέξεις και στη φωνητική και στη σημασία, π.χ. *αργαλειός – εργαλείο*	103/227
17. επιλογή θέματος σε παραγωγή – σύνθεση	τα **διπλόμορφα** *γέροντας – γέρος*, *δράκοντας – δράκος* σχηματίζουν παράγωγα και από τα δύο θέματα	110/245
18. παράλληλες παραγωγικές καταλήξεις	η ίδια παραγωγική κατάληξη που κληρονομήθηκε από την αρχαία γλώσσα έχει ξαναμπή στη νέα ως λόγια με **μορφή διαφορετική**, π.χ *–ειό* και *–είο*	111-2/250
19. οικογένειες λέξεων	η κοινή ρίζα των λέξεων μιας οικογένειας παρουσιάζει συχνά **δύο** φωνητικούς τύπους (τον ένα λαϊκό και τον άλλο λόγιο), που μπορεί να έχουν και διαφορετική σημασία: *θωρώ – θωριά* κλπ. *θεωρώ – θεωρία* κλπ.	113/253
20. κοινή ρίζα με δύο φωνητικούς τύπους	όταν μερικά από τα παράγωγα έχουν διαφορετική σημασία ή **αλλαγμένη** τη φωνητική μορφή (όταν προπάντων υπάρχουν μεταξύ τους και λόγιες λέξεις), […] δεν αισθανόμαστε πια πως οι συγγενικές αρχικά ανήκουν στην ίδια οικογένεια: *καράβι, καραβάκι* κλπ. και από το άλλο μέρος *καραβίδα*	113/253
21. εθνικά σε *-άνος*	μερικά λέγονται **και** οξύτονα: *Αμερικάνος* (ιδίως για τους Έλληνες της Αμερικής) και *Αμερικανός*	129/283
22. θηλυκά των εθνικών σε *-ος*	τα θηλυκά των προπαροξύτονων και παροξύτονων εθνικών σε *-ος* τελειώνουν σε *-ίδα*· μερικά έχουν **και** λαϊκότερο τύπο σε *-α*: *Βούλγαρος – Βουλγαρίδα* **και** *Βουλγάρα*, *Ρώσος, - Ρωσίδα* **και** *Ρώσα* κλπ.	130/284
23. θηλυκά των εθνικών σε *-ος*	μερικά θηλυκά εθνικών σε *-ος* σχηματίζονται **και** σε *-έζα*: *Δανέζα, Ουγγαρέζα* κτλ.	130/284
24. εθνικά	αντί *Μακεδόνες* λέγεται **και** *Μακεδονίτες*	130/285
25. εθνικά	*Βενετός* **και** *Βενετσιάνος*	130/285
26. εθνικά	*Παριζιάνος* (**και** *Παρισινός*)	130/285
27. εθνικά	*Σκοτζέζος* (**και** *Σκότος*)	130/285
28. εθνικά	λέγονται συνήθως **πλάι στις** λόγιες τοπωνυμίες τα παλιά λαϊκά: *Ίος* αλλά *Νιώτης* (*Νιο*), *Νάξος* (*Αξιά*) – *Αξιώτης* (και *Ναξιώτης*) κλπ.	130-1/285
29. *-γος*	*άφραγος* (**και** *άφραχτος*), *αχόρταγος* (**και** *αχόρταστος*)	137/296

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
30. παράγωγα σε *-ικός*	μερικά παράγωγα σε *–ικός* τονίζονται **και** στη λήγουσα **και** στην προπαραλήγουσα: *αμερικάνικος* και *αμερικανικός*, *βουλγάρικος* και *βουλγαρικός*	139/298
31. παραγωγή – επίθετα από ουσιαστικά	μερικά παράγωγα έχουν **και** τους **δύο** τύπους [λόγιο και λαϊκό]: *αθηναίικος* και *αθηναϊκός* κλπ.	140/301
32. στερητικό *-α*	*άεργος* (**πλάι στο** *άνεργος*)	143 σημ. 2
33. λόγια αχώριστα μόρια	μερικά από τα λόγια αχώριστα μόρια παρουσιάζουν **διπλούς** και **πολλαπλούς** τύπους	144/315
34. *στενόχωρος*	σπανιότερα **και** *στενάχωρος*	154/342
35. *Μακρυράχη*	**και** *Μακραράχη*	156/349
36. α′ συνθετικά *μεσο-*, *μισο-*	λέγονται με *ε* αλλά **και** με *ι* τα σύνθετα: *μεσοδρομίς – μισοδρομίς, μεσοκαλόκαιρο – μισοκαλόκαιρο* κλπ.	157/352
37. λέξεις που δε λέγονται πάντοτε με το ίδιο συνθετικό φωνήεν	υπάρχει κάποια τάση να συμμορφωθούν οι ανωμαλίες στα σύνθετα που γίνονται λαϊκότερα και που τα αισθανόμαστε ακόμη σύνθετα. Έτσι λέγεται συνήθως: *αγγελιο-φόρος, αγορο-πωλησία* **και** όχι *αγγελιαφόρος, αγοραπωλησία*. Λέγεται ακόμη συχνά: *λαμπαδοφορία* αντί *λαμπαδηφορία*. Ακούονται **και** μερικά σύνθετα με συνθετικό *(σ)ο* αντί *(σ)ιο*: *επιθεωρησογράφος*	158/357
38. *πεντα-*	λέγεται **και** με συνθετικό *ο*: *πεντόδραχμο* κλπ.	159 σημ. 1
39. *πενηντα-*	**και** *πενηντόδραχμο*	159 σημ. 1
40. σύνθεση σε *–ση, -σία*	έχουν **και** τους **δύο** τύπους, π.χ. *απαρχή* και *αναρχία*	163-4/372
41. β′ συνθετικό επίθετο	μερικά σύνθετα σχηματίζονται **και** σε *-ος* και σε *-ης*: *καλόμοιρος – καλομοίρης*	164/378
42. σύνθεση	**διπλότυπα** σύνθετα, π.χ. *ξιδό-λαδο* και *λαδό-ξιδο*	175/400
43. λόγιο λεξιλόγια και παραγωγικό	με τις λόγιες λέξεις που πολιτογραφήθηκαν στη γλώσσα μας καθιερώθηκαν σε μερικές περιστάσεις εκφράσεις **παράλληλες πλάι στις** λαϊκές: *φράχτης* (*φραγή*), *φράξιμο – φράγμα, φραγμός* κλπ.	181/414
44. λεξιλογική ανανέωση	σε πολλές περιπτώσεις θα μπορή να χρησιμοποιούνται κατά την περίσταση παράλληλες εκφράσεις από τη λαϊκή **και** τη λόγια γλώσσα	183/415

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
45. λεξιλογική ανανέωση	[περιπτώσεις συγχρονισμού του λεξιλογίου:] σύνθετα καθώς ***αρτι****σύστατος* – ***νεο****σύστατος*, ***ημι****άγριος* – ***μισο****άγριος* κλπ.	183 σημ. 1
46. τονικά παρώνυμα	λέξεις με **διφορούμενο** τονισμό, π.χ. *ατελείωτος - ατέλειωτος*	189/431
47. τονισμός	[**διφορούμενος** τονισμός] σε μερικές σύνθετες λέξεις	189 σημ. 1
48. τονισμός	[**διφορούμενος** τονισμός] σε μερικές λόγιες λέξεις	189 σημ. 1
49. τονισμός	[**διφορούμενος** τονισμός] σε ονόματα που λέγονται συνήθως σε πτώση που δε βαστούσε ίσως στην αρχαία γλώσσα το βασικό τόνο	189 σημ. 1
50. *ατμοσφαίρα – ατμόσφαιρα*	η λόγια αυτή λέξη εξαρχής τονίστηκε **και** με τους **δύο** τρόπους	189 σημ. 2
51. λέξεις με διφορούμενο τονισμό	**πλάι στους** τύπους *στερεός*, *στρογγυλός* λέγεται στην ποιητική γλώσσα **και** *στέρεος* (σπανιότ.) *στρόγγυλος* Κάποτε λέγεται **και** *σκότεινος*	189 σημ. 4
52. αμφίβολος τονισμός	είναι πιο κανονικό να τονίζωμε *αεροπλάνο*, *κινηματογράφος*, **αν και** παρατηρούμε κάποια τάση να τονιστούν οι λέξεις αυτές στην προπαραλήγουσα	190 σημ. 1
53. λεξιλόγιο	**ταυτόσημα**	193-5/438-41
54. ταυτόσημα	και έτσι καταστάλαξαν και λέγονται στην κοινή γλώσσα **περισσότερες από μία** λέξη, συνήθως **δύο**	193 σημ. 1
55. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα**	195-7/442-7
56. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα** – από αφαίρεση, λ.χ. *εξοδεύω – ξοδεύω*	195/443
57. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα** – από πρόταξη, λ.χ. *βδέλλα – αβδέλλα*	195/443
58. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα** – από αλλαγή, λ.χ. *εγγόνι – αγγόνι*	195/443
59. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα** – από άλλα πάθη φωνηέντων, λ.χ. *ξυράφι – ξουράφι*	195/443
60. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα** – από πάθη συμφώνων, λ.χ. *τρίποδο – στρίποδο*	195/443
61. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα** – από λόγιες λέξεις που καθιερώθηκαν πλάι στις αντίστοιχες λαϊκές, λ.χ. *κρύσταλλο – κρούσταλλο*	195-6/443
62. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα** – άλλα παραδείγματα: *γκρεμνός – γκρεμός* κλπ.	196/443

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
63. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα** – που γεννιούνται με ποιητικές λέξεις: *δεντρί* (*δέντρο*) κλπ.	196/443
64. λεξιλόγιο	(*α*)*γγίζω*	196/444
65. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα** – ρήματα που έχουν **δεύτερο** φωνητικό τύπο όταν γίνωνται δεύτερα συνθετικά σε λόγια σύνθετα. Τέτοια ρήματα είναι: (*α*)*γγίζω*, *ξαναγγίζω* **αλλά** *προσ-εγγίζω* κλπ.	196/444
66. λεξιλόγιο	φωνητικά **διπλόμορφα** – ρήματα με **διπλό** ενεστώτα, καθώς *σπω - σπάνω*	196/444
67. φωνητικά διπλόμορφα	λέγεται *Αμφιαράειο* αλλά **και** *Αμφιάρειο*, *Κλυταιμνήστρα* αλλά **και** *Κλυταιμήστρα*	197/447
68. *εγκαινιάζω – εγκαινίζω*	το *εγκαινιάζω* σχηματίστηκε τον τελευταίο αιώνα από τα *εγκαίνια*, που λέγονται στον πληθυντικό. Το *εγκαινίζω* είναι παλαιό (από το *εν-καινίζω*)	197 σημ. 3
69. *Κλυταιμήστρα – Κλυταιμνήστρα*	*Κλυταιμήστρα* ήταν, καθώς φαίνεται, τ' όνομα της γυναίκας του Αγαμέμνονα, αλλά **και** *Κλυταιμνήστρα* γράφεται κατά παλιά, ίσως και αρχαία, παράδοση	197 σημ. 6
70. λόγιες φράσεις	δεν πρέπει να γίνεται χωρίς λόγο κατάχρηση στις λόγιες εκφράσεις, όταν υπάρχη **ισοδύναμη** λαϊκή, εκφραστικότερη μάλιστα, η όταν είναι εύκολο να μπη στη θέση της μια **άλλη** πιο απλή. Έτσι λ.χ. οι λόγιοι ιδιωτισμοί *άπαξ διά παντός*, *για παν* (*κάθε*) *ενδεχόμενο* κλπ. μπορούν να λέγωνται *μια για πάντα*, *για καλό κακό* κλπ.	200-1/458
71. βαφτιστικά – χαϊδευτικοί τύποι	ένα βαφτιστικό μπορεί έτσι να έχη **πολλούς** μετασχηματισμένους τύπους: *Γιάννης*, *Γιαννιός*, *Γιάννος* κλπ.	203/461
72. αόριστο άρθρο *μια – μία*	το *μια* λέγεται κάποτε **και** *μία*	212/482
73. ουσιαστικά με δύο τύπους (αρσενικό – θηλυκό)	πολλά ουσιαστικά έχουν **δυο** τύπους, ένα για το αρσενικό και ένα για το θηλυκό. Αυτό γίνεται συνήθως σε ονόματα που σημαίνουν επάγγελμα ή ιδιότητα	217/498
74. θηλυκά με διπλό τύπο	μερικά θηλυκά έχουν **διπλό** τύπο: *αραπίνα* και *αράπισσα* κλπ.	217/499
75. ουδέτερος τύπος για ονόματα ζώων	μερικά από τ' αρσενικά ή θηλυκά ονόματα ζώων έχουν ουδέτερο τύπο (χωρίς αυτός να έχη σχέση με το φύλο των ζώων): *γάιδαρος – γαϊδούρι* κλπ.	218/501

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
76. ουσιαστικά με δύο γένη	μερικά ουσιαστικά συνηθίζονται με **δύο** γένη, που έχουν **διαφορετική** κατάληξη και κάποτε και **διαφορετικό** τονισμό: *ο πλάτανος* και *το πλατάνι*	219/504
77. ουσιαστικά με δύο γένη	υπάρχουν και περιπτώσεις που το ένα γένος είναι λιγότερο κοινό: ο *αρραβώνας* **και** σπανιότερα η *αρραβώνα* κλπ.	219/505
78. ουσιαστικά με δύο γένη	*πλευρό – πλευρά* όρ. γεωμετρ.	220/507
79. ενικός – πληθυντικός	μερικών πόλεων τ' όνομα, που συνηθίζεται στον ενικό, λέγεται κάποτε **και** στον πληθυντικό: *Αθήνα – Αθήνες* κλπ.	225/516
80. *άντρας, μήνας, Δίας*	τα ονόματα *άντρας, μήνας, Δίας* σχηματίζουν την ενική γενική **και** σε *–ός*: *το είπε του αντρός της* κλπ.	232/528
81. *πάτερ*	το *πατέρας* έχει και τον άκλιτο προταχτικό τύπο *πάτερ*	232/528
82. *ελέφαντας – ελέφας*	**διπλόμορφα**	232/528
83. *κότσυφας – κοτσύφι*	**διπλόκλιτα**	232/528
84. *Οιδίπους*	**διπλόμορφο**	235/537
85. αρσενικά σε *-ος*	το *Παύλος* έχει κλητική *Παύλε* **και** *Παύλο*	237/539
86. αρσενικά σε *-ος*	το *καμαρότος* και το *καπετάνιος* έχουν την κλητική **και** σε *–ε*	237/539
87. αρσενικά σε *-ος*	το *συμπέθερος* σχηματίζει ολόκληρο τον πληθυντικό **και** παροξύτονο: *οι συμπεθέροι* κλπ.	237/543
88. *ο πλούτος – τα πλούτη* κλπ.	**διπλόκλιτα**	238/544
89. *γέρος – γέροντας* κλπ.	**διπλόμορφα**	238/544
90. *νομάτοι – νοματαίοι* κλπ.	**διπλοκατάληχτα**	238/544
91. *γυναίκα, νύχτα*	στη γενική του ενικού έχει **και δεύτερο**, σπανιότερο τύπο σε *-ός* το *γυναίκα – γυναικός*, στην ποιητική γλώσσα και το *νύχτα – νυχτός*	241 σημ. 1
92. *μάνα*	ο πληθυντικός του *μάνα* είναι: *μάνες - μανάδων*	242/554
93. *-ότητα, -ότη*	διπλόμορφα θηλυκά σε *–ότητα* **και** σε *–ότη*	242/554
94. *κυρά*	το *κυρά* σχηματίζει τον πληθυντικό *κυρές* **και** *κυράδες*	242/555
95. *νύφη, αδερφή, εξαδέρφη*	[σχηματίζουν γενική πληθυντική **και**] ανισοσύλλαβα: *των νυφάδων* κλπ.	244/558
96. *πήχη – πήχης, τίγρη – τίγρης*	έχουν **και** δεύτερο τύπο	244/559

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
97. *Άρτεμη – Αρτέμιδα* κλπ.	**διπλόμορφα**	244/559
98. θηλυκά σε *-η* αρχαιόκλιτα	η γενική του ενικού, ιδίως των υπερδισυλλάβων, σχηματίζεται **και** σε *–εως*, κατεβάζοντας τον τόνο κατά μία συλλαβή: *της δυνάμεως* κλπ.	244/561
99. θηλυκά σε *-ω* – ορθογραφία	τα θηλυκά ονόματα γυνακών σε (*ο*) γράφονται με *ω*: *Φρόσω*, *Λενιώ* (*η*). Αλλά *το Λενιό*, *το Κατερινιό*	245/565
100. ουσιαστικά θηλυκά σε *-ος* αρχαιόκλιτα	η ενική ονομαστική σχηματίζεται κάποτε **και** σε *–ο*: *η άβυσσο*	246/568
101. ουσιαστικά θηλυκά σε *-ος* αρχαιόκλιτα	[η ενική ονομαστική σχηματίζεται κάποτε **και** σε *–ο*: *η άβυσσο.*] Αυτό γίνεται ιδίως στη λογοτεχνία	246 σημ. 1
102. ουσιαστικά ουδέτερα σε *-ο*	μερικά προπαροξύτονα ουδέτερα σχηματίζονται **και** κατά το *σίδερο* **και** κατά το *πρόσωπο*. Έτσι το *βούτυρο*, *γόνατο*, *πρόβατο*, *ατμόπλοιο*	249/576
103. ουσιαστικά ουδέτερα σε *-ος*	για το *πέλαγος* συνηθίζεται, ιδίως στη λογοτεχνία, ο τύπος *το πέλαγο – του πελάγου* (**και** *του πέλαγου*) *– τα πέλαγα*	251/585
104. ανώμαλα ουσιαστικά	διπλόκλιτα	254/594
105. ανώμαλα ουσιαστικά	**διπλόμορφα**	254/594
106. ανώμαλα ουσιαστικά	**διπλοκατάληχτα**	254/594
107. ελλειπτικά ουσιαστικά	*σέβας*: έχει πληθυντικό *τα σέβη* **και** *τα σεβάσματα*	255/599
108. διπλόκλιτα ουσιαστικά	**διπλόκλιτα**	257-8/605-7
109. διπλόμορφα ουσιαστικά	έχουν κάποτε **και** δεύτερο τύπο, στην ενική ονομαστική μόνο, το *έρωτας – έρως, Μίνωας – Μίνως*	258/610
110. διπλόμορφα ουσιαστικά	**διπλόμορφα**	258-9/608-13
111. διπλόμορφα ουσιαστικά	το *δεσποινίδα* έχει ως τίτλος στην ενική ονομαστική και κλητική **και** τον τύπο *δεσποινίς*	259/610
112. διπλόμορφα ουσιαστικά	φωνητικά **διπλόμορφα**	259/611-3
113. διπλοκατάληχτα ουσιαστικά	**διπλοκατάληχτα**	259-60/614-8

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
114. επίθετα σε *-ος, -α, -ο*	μερικά επίθετα σε *–ιος* με καταχρηστικό δίφθογγο λέγονται **και** ασυνίζητα σε *–αιος*: *δίκιος – δίκαιος, παλιός – παλαιός*. Τότε το θηλυκό σχηματίζεται σε *–η* αντί σε *–α: δίκια* αλλά *δίκαιη, παλιά* αλλά *παμπάλαιη*	263/624
115. επίθετα με το αρσενικό σε *-ής*	*(ε)λαφρύς*	266/630
116. επίθετα με το αρσενικό σε *-ής*	*δεξής* (αλλά συχνότερα *δεξιός*)	266/630
117. επίθετα σε *-ης, -α, -ικο*	μερικά από τα θηλυκά των επιθέτων αυτών έχουν **διπλό** τύπο: *ακαμάτα* **και** (με σημασία μάλλον ουσιαστικού) *ακαμάτρα*. Κάποτε τα θηλυκά παίρνουν **και** την κατάληξη *–ούσα* ή *-ού*: *ξανθομάλλα – ξανθομαλλούσα* και *ξανθομαλλού* κλπ.	267/637
118. βαθμοί του επιθέτου	μερικά επίθετα έχουν διπλό συγκριτικό, σε *–ότερος* **και** σε *-ύτερος*: *ελαφρότερος* και *ελαφρύτερος* κλπ.	270/646
119. υπερθετικός βαθμός	το απόλυτο υπερθετικό μπορεί να σχηματιστή περιφραστικά **και** με το θετικό, ειπωμένο δυο φορές στη σειρά: *ένα ψηλό ψηλό βουνό*	271/653
120. παραθετικά των επιρρημάτων	*περισσότερο* (*πιότερο*)	274/662
121. παραθετικά των επιρρημάτων	*πολύ λίγο* (*ελάχιστα*)	274/662
122. παραθετικά των επιρρημάτων	*(ε)μπρός – μπροστύτερα*	274/662
123. παραθετικά των επιρρημάτων	και τα επιρρήματα σχηματίζουν συχνά, όπως και τα επίθετα, το απόλυτο υπερθετικό με την επανάληψη ή με σύνθετα με το *κατά, όλος, θεός*: *βράδυ βράδυ* κλπ.	274/664
124. αριθμητικά	*μία – μια*	275/670
125. αριθμητικά	*εφτά* (*επτά*)	275/670
126. αριθμητικά	*ενδέκατος* (*εντέκατος*)	275/670
127. αριθμητικά	*δεκαέξι* (*δεκάξι*)	275/670
128. αριθμητικά	*δεκαεφτά* (*δεκαεπτά*)	275/670
129. αριθμητικά	*τρ(ι)ακόσιοι, τρ(ι)ακόσιες, τρ(ι)ακόσια*	276/670
130. αριθμητικά	το αριθμητικό *δύο* […] έχει […] για τη γενική **και** το σπανιότερο τύπο *δυονών*	277/673
131. αριθμητικά	*ένα(ν)*	277/676
132. αριθμητικά	*μία, μια*	277/676

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
133. αριθμητικά	η αιτιατική του *ένας* τελειώνει σε *ν* όταν ακολουθή όνομα από φωνήεν ή και από στιγμιαίο σύμφωνο	278/678
134. αριθμητικά	[*μια* **και**] *μιαν*	277/678
135. αριθμητικά	η γενική του *μια*, ιδίως όταν λείπη το ουσιαστικό, σχηματίζεται σπανιότερα **και** *μιανής*	277/678
136. αριθμητικά – ο καθορισμός του τόκου	ο τόκος και γενικότερα το ποσοστό, φανερώνεται με τον πληθυντικό της αιτιατικής του ουδετέρου του άρθρου και συνήθως με την πρόθεση *σ(ε)*, **ή** κάποτε με την αρχαία δοτική του άρθρου *τοις*: *πέντε τα εκατό* κλπ.	279/685
137. τακτικά αριθμητικά	το αρσενικό *ένας και μισός* λέγεται **και** *ενάμισης*	280/694
138. τακτικά αριθμητικά	αντί *απλός* λέγεται **και** *μονός*	281/698
139. αναλογικά αριθμητικά	αντί *διπλάσιος*, *τριπλάσιος* κτλ. λέγεται **και** *δύο*, *τρεις* κτλ. *φορές μεγαλύτερος*	281/700
140. αναλογικά αριθμητικά	αντί *διπλάσιος* λέγεται **και** *διπλός*	281/700
141. αναλογικά αριθμητικά	αντί *διπλάσιος* λέγεται **και** *άλλος τόσος*, αντί *τριπλάσιος, τετραπλάσιος* κτλ. λέγεται **και** *τρεις, τέσσερεις φορές τόσος* κτλ.	281/700
142. προσωπικές αντωνυμίες	*τις* (*τες*)	287/715
143. προσωπικές αντωνυμίες – κλίση	η αδύνατη τριτοπρόσωπη αντωνυμία έχει στην πληθυντική αιτιατική του θηλυκού **δύο** τύπους, *τις* και *τες*. Το *τις* μπαίνει πριν από το ρήμα, το *τες* ύστερ' από αυτό	288/722
144. προσωπικές αντωνυμίες περιφραστικές	όταν προηγούνται οι προθέσεις *από, για , με, σε* το άρθρο συχνά παραλείπεται: *έφαγα με* (*του*) *λόγου του*	291/737
145. προσωπικές αντωνυμίες περιφραστικές	στην αρχή προπάντων της φράσης λέγεται χωρίς το άρθρο και με προθετικό *ε*: *ελόγου σου*	291/737
146. κτητικές αντωνυμίες	το *-(τ)ους* δεν είναι τόσο εύφωνο σε φράσεις καθώς: *τους νόμους τους* κλπ. Έτσι μπορεί να γραφτή: *όσοι πρωτόγραψαν τη ζωντανή γλώσσα του έθνους των και της εποχής τους* [**διπλοτυπία** *τους – των*]	292/742
147. αόριστες αντωνυμίες	*τίποτε* (*τίποτα*)	301/787

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
148. αόριστες αντωνυμίες – *κάμποσος*	όταν λέγεται απόλυτα μπορεί **και** να παροξύνεται: *ήταν καμπόσοι*	302/789
149. αόριστες αντωνυμίες	*καθεμία* (*καθεμία*)	302/790
150. αόριστες αντωνυμίες	το *καθεμιάς* λέγεται στην απόλυτη χρήση **και** *καθεμιανής*	302/791
151. αόριστες αντωνυμίες *ο δείνα, ο τάδε*	η ενική ονομαστική του αρσενικού μπορεί να τελειώνη **και** σε *ς· ο τάδες*, (σπανιότ.) *ο δείνας*	302/793
152. αόριστες αντωνυμίες	οι αντωνυμίες σε *–ος*, *αυτός* κλπ., έχουν, ιδίως όταν βρίσκωνται στο λόγο απόλυτα, **και** δεύτερο τύπο στη γενική, κάποτε και στην πληθυντική αιτιατική […]: *αυτουνού* κλπ.	303/796
153. αόριστες αντωνυμίες	οι ποσοτικές αντωνυμίες *πόσος*, *τόσος*, *όσος* χάνουν συνήθως […] στη γενική πληθυντική το τελικό τους *ν* όταν είναι ο λόγος για ηλικία: *όταν ήμουν δεκαοχτώ χρονώ παλικάρι*	303/797
154. φωνές	μερικά αποθετικά ρήματα έχουν σπανιότερα **και** τον ενεργητικό τύπο: *στέκομαι – στέκω* κλπ.	307/810
155. συλλαβική αύξηση	(*ε*)*ξομολογώ*	320 σημ. 3
156. συλλαβική αύξηση	(*ε*)*ξοφλώ*	320 σημ. 3
157. εσωτερική αύξηση	*παραήπιε*, *κουτσοήπιαμε*, δεν το *παραήθελε* (αλλά **και** συναιρεμένα: *παράπιες*, *παράφαγε*, *παράθελε*)	321/872
158. *έχω*	δεύτεροι τύποι	323/876
159. *είμαι*	δεύτεροι τύποι	323/877
160. σχηματισμός των ρημάτων	οι διάφοροι τριτοπρόσωποι ρηματικοί τύποι σε *–ν* συνηθίζονται **και** με ένα πρόσθετο *ε* στο τέλος, ιδίως στη λογοτεχνία: *δένουν – δένουνε* κλπ.	324/882
161. σχηματισμός των ρημάτων	(*έ*)*δεναν* – (*ε*)*δένανε*, (*έ*)*δεσαν* – (*ε*)*δέσανε*	324/882
162. σχηματισμός των ρημάτων	στον παθητικό παρατατικό συνηθίζονται ακόμη: α) για το α′ και β′ πληθ. πρόσωπο, εκτός από τους κανονικούς τύπους σε *-μαστε*, *-σαστε* **και** οι τύποι σε *–μασταν*, *-σασταν* […] β) για τα τρία ενικά πρόσωπα, ιδίως στο διάλογο και στην ποιητική γλώσσα, οι τύποι σε *–όμουνα*, *-όσουνα* **και** σε *-ουμουν*, *-ουσουν*, *-ονταν* ή *-ούνταν*	325/883

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
163. σχηματισμός των ρημάτων	χάνουν συχνά την αύξηση στην ομιλία όταν προηγήται μόριο σε φωνήεν: *θα (ε)στεκόμαστε*, θα (ε)*καθόμαστε*	325 σημ. 1
164. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	*δένομε, δένουμε* [οριστ.] *δένωμε, δένουμε* / *δέσωμε, δέσουμε* [υποτ.]	326/884
165. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	*κρύβομε, -ουμε* [οριστ.] *κρύβωμε, -ουμε* / *κρύψωμε, -ουμε* [υποτ.]	326/886
166. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	*πλέκομε, -ουμε* [οριστ.] *πλέκωμε, -ουμε* / *πλέξωμε, -ουμε* [υποτ.]	326/888
167. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	*δροσίζομε, -ουμε* [οριστ.] *δροσίζωμε, -ουμε* / *δροσίσωμε, -ουμε* [υποτ.]	326/890
168. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	**διπλοί** τύποι. – **Πλάι στους** τύπους *δένομε* της οριστικής, *δένωμε, δέσωμε* της υποταχτικής, λέγονται οι τύποι *δένουμε, δέσουμε*	334/893
169. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	το β′ ενικό πρόσωπο της προσταχτικής του αορίστου χάνει συχνά το τελικό του *ε* στη συμπροφορά […]: *φέρ' το* κλπ.	334-5/894
170. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	στη προσταχτική *δώσε* χάνεται το *ε* και πριν απ' όλες τις αδύνατες προσωπικές αντωνυμίες: *δώσ' μου* κλπ.	335/894
171. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	ο χαρακτήρας *ξ*, *ψ* τρέπεται συχνά σε *χ*, *φ* στο β′ πληθ. πρόσωπο της προσταχτικής του αορίστου: *ρίξτε* **και** *ρίχτε*, *αλείψτε* **και** *αλείφτε*	335/894
172. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	σχηματίζουν το β′ πρόσωπο της ενεστωτικής προσταχτικής σε *-α*, *-ατε*, διατηρωντας κάποτε **και** τους ομαλούς τύπους, τα ρήματα *στέκομαι*, *στέκω*: *στέκα – στεκάτε* (αλλά συχνότεροι είναι οι αοριστικοί τύπου *στάσου – σταθήτε*)· *τρέχω*: *τρέχα – τρεχάτε*· *φεύγω*: *φεύγα - φευγάτε*	335/897
173. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	σχηματίζουν το β′ εν. πρόσωπο της αοριστικής προσταχτικής σε *-α* (κάποτε και το β′ πληθυντικό σε *-άτε*) τα ρήματα *ανεβαίνω*: *ανέβα* (*ανεβήτε*)· *κατεβαίνω*: *κατέβα* (*κατεβήτε*)· *έρχομαι*: *έλα*, *ελάτε*	335/897
174. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	σχηματίζουν το β′ πρόσωπο της αοριστικής προσταχτικής σε *-ές* τα ρήματα: *βλέπω*: *δες* (αλλά **και** *για ιδέ*), *λέ(γ)ω*: *πες*, *βρίσκω*: *βρες*, *πίνω*: *πιες* (**και** *πιε*). Το β′ πληθυντικό πρόσωπο είναι: *δήτε* (**και** *δέστε*), *πήτε* (**και** *πέστε*), *βρήτε*, *πιήτε* (**και** *πιέ(σ)τε*)	335/897

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
175. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	το *μπαίνω* και το *βγαίνω* σχηματίζουν το β′ εν. πρ. αορ. σε *-α* **και** σπανιότερα σε *-ές*: *έβγα* (και *βγες*) – *βγήτε*, *έμπα* (και *μπες*) – *μπήτε*	335/897
176. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	το *αφήνω* έχει στη γλώσσα του σπιτιού για προσταχτική αορίστου **και** τους συγκομμένους τύπους: *άσε*, *άσ'* (λ.χ. *άσ' το*) – *άστε*	335 σημ. 1
177. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	το ρήμα *τελειώνω*, καθώς και το *στεριώνω* – *στερεώνω* με το σύμπλεγμα *εω*, έχουν **και** τους **δύο** τύπους: *τέλειωσα* και *τελείωσα*, *στέριωσα* και *στερέωσα*.	336/898
178. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	διαφέρει ο τονισμός ανάμεσα στ' απλά και στα σύνθετα, σε ρήματα καθώς *έδιωξα* – *καταδίωξα*, *επιδίωξα· ζήμιωσα - αποζημίωσα*	336/898
179. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	του *σηκώνομαι* ο παθητικός αόριστος έχει β′ εν. πρόσωπο *σηκώσου* **και** συχνότερα *σήκω*	337/900
180. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	**διπλούς** τύπους	337/901
181. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπά*] **και** *αγαπάει* (*-η*)	338 σημ. 1
182. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπούμε*] **και** *αγαπάμε*	338 σημ. 2
183. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπούν*] **και** *αγαπάν*	338 σημ. 3
184. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπούσα*] **και** *αγάπαγα, αγάπα*(*γ*)*ες, αγάπα*(*γ*)*ε κτλ.*	338 σημ. 4
185. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπιέμαι*] **και** *αγαπιούμαι*	339 σημ. 1
186. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπιόνταν*] **και** *αγαπιούνταν*	339 σημ. 2
187. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*θυμούμαι*] **και** *θυμάμαι*	340 σημ. 1
188. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*θυμόνταν*] **και** *θυμούνταν*	340 σημ. 2

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
189. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	πολλά ρήματα της δεύτερης συζυγίας κλίνονται στην ενεργητική φωνή **και** κατά την πρώτη τάξη **και** κατά τη δεύτερη: *μιλείς* και *μιλάς* κλπ.	341/908
190. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	*κουνάς* (**ή** *κουνείς*), *ξεκινάς*, *ξανακινάς* **αλλά** *κινείς* (βάζεις σε κίνηση)	341/908
191. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	*μιλάς* **ή** *μιλείς* **αλλά** *συνομιλείς* κλπ.	341/908
192. συναιρεμένα ρήματα	διατηρούν όμως κάποτε **πλάι** [**στους** συναιρεμένους τύπους] **και** τους ασυναίρετους	342/910
193. συναιρεμένα ρήματα	*ακούν*(*ε*)	342/910
194. συναιρεμένα ρήματα	*καί*(*γ*)*ε*	342/910
195. συναιρεμένα ρήματα	*λέ*(*γ*)*ω* […] *λέ*(*γε*)*τε*	342/910
196. συναιρεμένα ρήματα	*τρώ*(*γ*)ω […] *τρώ*(*γ*)*ει* […] *τρώνε* (σπάν. *τρώγουν*) […] *τρώ*(*γ*)*ε*	342/910
197. συναιρεμένα ρήματα	*φυλά*(*γ*)*ω* […] *φυλάν*(*ε*) (**και** *φυλάγουν*)	342/910
198. συναιρεμένα ρήματα	*θα φά*(*γ*)*η* […] *θα φάνε* (σπάν. *θα φάγουν*) […]*φά*(*γ*)*ε* […] *φά*(*γ*)*ει*	342/910
199. συναιρεμένα ρήματα	*θέλεις* **και** *θες* […] *θέλουμε* **και** *θέμε*, *θέλετε* **και** *θέτε*, *θέλουν* **και** *θένε*	343/910
200. ρήματα με αλλαγή θέματος	*αρέσω*, παρατ. *άρεσα* **και** *άρεζα*	347/917
201. ρήματα με αλλαγή θέματος	ξενικά ρήματα σε *-άρω*, *-ίρω*, που έχουν αόριστο σε *-άρισα* ή *-άρα*, *-ίρισα* ή *-ίρα*, και τότε συνήθως παρατατικό σε *-άριζα*, *-ίριζα* και προσταχτική σε *-άριζε*, *-ίριζε* [π.χ. *μαϊνάρω*]	347/917
202. παράλληλα ρήματα	**παράλληλα** ρήματα [π.χ. *ανακατεύω* **και** *ανακατώνω*]	348-50/919-25
203. διπλοσχημάτιστα ρήματα	**διπλοσχημάτιστα** ρήματα [ρήματα με **διπλό** (κάποτε και **τριπλό**) ενεστώτα, λ.χ.] *σπάζω – σπάζε – σπάζοντας* – (παρατ.) *έσπαζα* αλλά **και** *σπάνω – σπάνε – σπάνοντας – έσπανα* και *σπω – σπώντας – σπούσα*	350-2/926-9
204. διπλοχημάτιστα ρήματα	[**διπλοσχημάτιστα** ρήματα· διαφορά τους από τα] φωνητικά **διπλόμορφα**	352/930
205. διπλοί αόριστοι	**διπλοί** αόριστοι.– Σε μερικά ρήματα συμβαίνει ν' αντιστοιχούν στον ίδιο ενεστώτα **δύο** αόριστοι, σιγματικοί, που σχηματίζονται **και** σε *–σα* **και** σε *–ξα*: *αγγίζω – άγγισα* **και** *άγγιξα* κλπ.	353-4/934

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
206. διπλοί αόριστοι	ρήματα που σχηματίζουν διπλό αόριστο είναι πολλά, όταν ιδίως λογαριαστούν τύποι λιγότερο κοινοί ή ιδιωματικοί. Στα παρακάτω παραδείγματα αναγράφονται μόνο οι κοινοί τύποι, ενώ η λογοτεχνία μεταχειρίζεται κάποτε **και** τους λιγότερο συχνούς: *δίστασα* [**και** *δίσταξα*], *ζήτησα* [**και** *ζήτηξα*] κλπ.	354/935
207. διπλοί αόριστοι	*βάσταξα* (*βάστηξα*)	354/935
208. διπλοί αόριστοι	μερικά από τα ρήματα που σχηματίζουν τον αόριστο σε *-ξα* τον σχηματίζουν σε *-σα* όταν είναι σύνθετα: *άγγιξα* (και *άγγισα*) αλλά *προσέγγισα* κλπ.	354/936
209. διπλοί αόριστοι	το *μαζεύω* έχει αόριστο *μάζεψα* **και** (σπάν.) *έμασα*. Ο αόριστος του *καθίζω* είναι *κάθισα*, προσταχτ. *κάθισε*, λέγεται όμως στη γλώσσα του σπιτιού **και** *έκατσα – κάτσε*	354/937
210. διπλοί αόριστοι	[το αοριστικό θέμα] έχει συνήθως για κάθε ρήμα τύπο πάγιο με λίγες σχετικά εξαιρέσεις, ενώ το ενεστωτικό θέμα παρουσιάζει μεγάλη **ποικιλία**. […] Και την **ποικιλία** του ενεστωτικού θέματος την προκάλεσε το αοριστικό […] Το αοριστικό θέμα εξακολουθεί και σήμερα να επιδρά στο ενεστωτικό· γι' αυτό ο ενεστώτας των λόγιων ρημάτων μετασχηματίζεται συχνά σύμφωνα με τον τύπο που αποζητεί ο αοριστικός τους τύπος. Λ.χ. κατά το *έδειξα – δείχνω* λέγεται **και** *(ε)κήρυξα – κηρύχνω* (αντί *κηρύσσω*)	354/938
211. διπλοί αόριστοι	το *κάνω* έχει **διπλό** αόριστο, *έκαμα* και *έκανα*	355/940
212. διπλοί αόριστοι	ο αόριστος *έκανα* είναι στην κοινή πιο συχνός από τον *έκαμα*, είναι όμως προτιμότερος ο τύπος με το *μ*, επειδή έτσι ξεχωρίζομε με το διαφορετικό θέμα το εξακολουθητικό από το συνοπτικό	355-6 σημ. 1
213. ιδιορρυθμίες αορίστου	σπανιότερα, ιδίως στη λογοτεχνία, έχουν τους σχηματισμούς σε *-κα* και τα ρήματα *δίνω*, *αφήνω*: *έδωσα* **και** *έδωκα*, *άφησα* **και** *αφήκα* (*άφηκα*). Οι τύποι αυτοί με *κ* λέγονται σπανιότερα και στον μέλλοντα και στην υποταχτική του αορίστου: *θα δώκω*, *να τ' αφήκης*	356 σημ. 1
214. ιδιορρυθμίες αορίστου	*(ξε)μακραίνω – (ξε)μάκρυνα*	357/941

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
215. ιδιορρυθμίες αορίστου	*τρατέρνω – τρατάρισα* (**και** *τράταρα*)	357/942
216. ιδιορρυθμίες αορίστου	στην υποταχτική και στο απαρέμφατο, όταν η προηγούμενη λέξη τελειώνη σε φωνήεν, λέγονται **και** οι τύποι με το αρχικό (*ι*) του *είδα, είπα*: *θα ιδώ, να ιδούμε, θα ειπήτε, έχω ιδεί*	358/943
217. ιδιορρυθμίες αορίστου	μερικοί άσιγμοι αόριστοι τονίζονται στην υποταχτική του αορίστου **και** στη λήγουσα: *ν' ανέβω – ν' ανεβώ* κλπ.	358/944
218. ιδιορρυθμίες αορίστου	(*ι*)*δω*, (*ει*)*πω*	358/944
219. ορθογραφία αορίστου	**διπλοσχημάτιστα** (*ανθίζω* **και** *ανθώ*) κλπ.	358/946
220. ορθογραφία αορίστου	*σφάλισα* και *σφάλιξα*	358/946
221. ορθογραφία αορίστου	τα λόγια *σαφηνίζω*, *αποσαφηνίζω*, *διασαφηνίζω*, έχουν και τους τύπους *αποσαφώ – αποσάφησα* (*αποσάφηση*), *διασαφώ – διασάφησα* (*διασάφηση*)	359 σημ. 2
222. ρήματα – τα θέματα	(*ε*)*παινεμένος*	362/948
223. ιδιορρυθμίες αορίστου	*βούλομαι* (*βουλιέμαι*)	364 σημ. 1
224. ιδιορρυθμίες αορίστου	να (*ι*)*δη*	365/955
225. κανονικός και δεύτερος αόριστος	*γράφτηκα* αλλά κάποτε **και** *γράφηκα* σε μερικά σύνθετα (*προγράφηκα*, *διαγράφηκα*)	365/956
226. κανονικός και δεύτερος αόριστος	*βράχηκα*, αλλά **και** *καταβρέχτηκα*	366/956
227. κανονικός και δεύτερος αόριστος	*στράφηκα* (*στραμμένος*, *καταστραμμένος* κτλ. αλλά **και** καταστρεμμένος, *διαστρεμμένος*)	366/956
228. διπλοί παθητικοί αόριστοι	υπάρχουν μερικά ρήματα που σχηματίζουν **δύο** παθητικούς αορίστους: *ξύθηκα – ξύστηκα* κλπ.	366/957
229. ανώμαλες παθητικές μετοχές	κάποτε η παθητική μετοχή αναπληρώνεται από τη μετοχή **παράλληλου** ρήματος· έτσι λέγεται: *αρχίζω – αρχισμένος* **και** συνήθως (*αρχινώ*) *αρχινισμένος* ή *αρχινημένος*	366/958
230. διπλές παθητικές μετοχές	μερικά ρήματα έχουν **διπλό** τύπο για την παθητική τους μετοχή, αντίστοιχα συχνά με το **διπλό** παθητικό αόριστο που σχηματίζουν: *βουτη*(*γ*)*μένος* κλπ. *ξυ*(*σ*)*μένος* κλπ. *σφαλισμένος – σφαλιγμένος* κλπ. *στραμμένος – στρεμμένος*	367/960

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
231. διπλές παθητικές μετοχές	υπάρχουν και άλλες παθητικές μετοχές με **δεύτερο** τύπο, σ' αυτές όμως μπορεί να προτιμηθή ο πιο κοινός. Αυτός είναι: *αγγιγμένος*, *αφημένος*, *βασταγμένος* κλπ.	367/961
232. ανώμαλα ρήματα	από τους **διπλούς** τύπους μνημονεύονται παράλληλα οι ισότιμοι· οι λιγότερο συχνοί ή και σπανιότεροι αναγράφονται μέσα σε παρένθεση ή και παραλείπονται [στον κατάλογο ανώμαλων ρημάτων της §968, σσ. 371-3]	370 σημ. 1
233. κατάλογος ανώμαλων ρημάτων	[**διπλοί** τύποι ισότιμοι:]*ανέβω – ανεβώ ανέβη – ανεβή άρεσα – άρεζα δήτε – δέστε ειδώθηκα – ιδωθώ* κλπ.	370-3/968
234. τοπικά επιρρήματα	*παρακεί* (**και** *παρέκει*, *πάρα κει*)	377/984
235. τοπικά επιρρήματα	(*α*)*πάνω* (*επάνω*)	377/984
236. τοπικά επιρρήματα	*μέσα* (*μες*)	377/984
237. τοπικά επιρρήματα	(*ε*)*μπρός* (*μπροστά*)	377/984
238. τοπικά επιρρήματα	*αντίκρυ* **και** *αντικρύ*	377/984
239. τοπικά επιρρήματα	*απέναντι* (**και** *αγνάντια*)	377/984
240. χρονικά επιρρήματα	*ακόμη* (*ακόμα*)	378/988
241. χρονικά επιρρήματα	(*ε*)*ψες*	378/988
242. χρονικά επιρρήματα	(*ε*)*ξώρας*	379/989
243. τροπικά επιρρήματα	*έξαφνα* (*άξαφνα*, *ξαφνικά*)	379/991
244. τροπικά επιρρήματα	(*ε*)*πίστομα*	379/991
245. τροπικά επιρρήματα	*μόνο* **και** *μονάχα* (*μοναχά*)	379/991
246. τροπικά επιρρήματα	*καθαυτό* (*καθαυτού*)	379/991
247. τροπικά επιρρήματα	μερικά από τα επιρρήματα σε *-α* (*-ά*) μπορούν να σχηματιστούν **και** σε *-ως* (*-ως*): *άσχετα – ασχέτως* κλπ.	380/994
248. τροπικά επιρρήματα	το τροπικό λέγεται *άμεσα* αλλά στην ανάγκη **και** *αμέσως*, αντίθετο του *έμμεσα* ή *εμμέσως*	381/995
249. ποσοτικά επιρρήματα	*τουλάχιστο*(*ν*)	382/998
250. *τουλάχιστο*, *πιθανό*	το *τουλάχιστο* μπορεί να πάρη στο τέλος ένα ν όταν ακολουθή λέξη από φωνήεν, το *πιθανό* και όταν βρίσκεται στο τέλος της φράσης	382 σημ. 1
251. βεβαιωτικά επιρρήματα	*αλήθεια* (*αληθινά*)	382/1000
252. δισταχτικά επιρρήματα	*τάχα* (*τάχατε*)	382/1000
253. δισταχτικά επιρρήματα	*πιθανό*(*ν*)	382/1000

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
254. αρνητικά επιρρήματα	*δε(ν)*	382/1000
255. αρνητικά επιρρήματα	*μη(ν)*	382/1000
256. δισταχτικά επιρρήματα	*μην* (*μη*)	382/1001
257. επιρρήματα – ορθογραφία	*(ε)φέτος*	385/1008
258. επιρρήματα – ορθογραφία	τα επιρρήματα *εδώ*, *εκεί* μπορεί να πάθουν αφαίρεση […]: *έλα δω* κλπ.	385-6/1008
259. επιρρήματα – ορθογραφία	τα επιρρήματα *εμπρός* και *εψές* έχουν **και δεύτερους** τύπους *μπρος*, *ψες*, και αυτοί γράφονται χωρίς να σημειώνεται αφαίρεση	386/1008
260. επιρρήματα – ορθογραφία	οι προθέσεις *με*, *σε*, *για*, *κατά*, *παρά*, *από* παρουσιάζονται **και** χωρίς το τελικό τους φωνήεν	387/1012
261. προθέσεις - *παρά*	*παρά λίγο* (αλλά **και** *παρ' ολίγο*)	391/1026
262. προθέσεις	*αντί* (*αντίς*)	391/1027
263. προθέσεις	*εναντίο*(*ν*)	392/1030
264. προθέσεις	*μέσο*(*ν*)	392/1030
265. παραταχτικοί σύνδεσμοι	το *και* έχει εμπρός από φωνήεν **και** τον τύπο *κι*	394/1034
266. παραταχτικοί σύνδεσμοι	περιπτώσεις που μπορεί να γραφή *και* **ή** *κι*	394/1034
267. υποταχτικοί σύνδεσμοι	*πριν* (*πριν να*)	397/1049
268. υποταχτικοί σύνδεσμοι	*όσο* (*ενόσω*)	397/1049
269. υποταχτικοί σύνδεσμοι	*μη*(*ν*)	398/1058
270. επιφωνηματικές εκφράσεις	*Θεέ* (*μου*)*! Χριστέ* (*μου*)	403/1073
271. επιφωνηματικές εκφράσεις	*ώρα καλή* (*καλή ώρα*)	403/1074
272. επιφωνηματικές εκφράσεις	*καλή*(*ν*) *όρεξη*	403/1074
273. επιφωνηματικές εκφράσεις	(*και*) *εις έτη πολλά*	403/1074
274. ορθογραφία	[**ακαταστασία** στην ορθογραφία – **ποικίλες** γραφές]	405-6/1077
275. ορθογραφία	πλάι στο *στυλώνω* λέγεται **και** το λαϊκό *αναστυλώνω* (και *αναστύλωμα*)	409 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
276. ορθογραφία	[**ακαταστασία** στην ορθογραφία οικογενειακών ονομάτων]	425-6/1100
277. ορθογραφία	συμβαίνει το ίδιο όνομα ή η ίδια ρίζα να παρουσιάζουν κατά τον κάτοχό τους **διπλές** και **πολλαπλές** γραφές: *Αντίπας*, *Αντύπας* και *Αντίππας* κλπ.	426/1100
278. ορθογραφία	[**ακαταστασία** στη μεταγραφή ξενικών ονομάτων]	426-7/1101

ΣΤ′. Ως προς τη συχνότητα

1. φθόγγοι / δίφθογγοι	γενικά η προφορά των ελληνικών με το σύστημα των φθόγγων τους, τη **συχνότητά** τους στην ομιλία και την εναλλαγή τους στη φράση (οι **περισσότερες** συλλαβές απαρτίζονται από ένα σύμφωνο και ένα φωνήεν) είναι αρκετά εύηχη. Τα φωνήεντα, πέντε μόνο, δεν παρουσιάζουν την ποικιλία που έχουν άλλες γλώσσες· οι δίφθογγοι, αν και ποικίλοι, δεν είναι **συχνοί**. Από τα φωνήεντα το *α* είναι το πιο **συχνό**· ακολουθεί το *ι*· το πιο **σπάνιο** είναι το *ου*. Το *ι*, αν και **συχνότερο** παρά στην αρχαία ή στη μεταγενέστερη γλώσσα, αφού τόσα αρχαία φωνήεντα και δίγθογγοι ταυτίστηκαν στην προφροά (*ι*) δεν είναι είναι υπερβολικά συχνό, επειδή πολλά (*ι*) δε διατηρήθηκαν	20/28
2. διπλά σύμφωνα ανάμεσα σε δύο λέξεις	**συνήθως** απλοποιούμε	34 σημ. 1
3. *ζ* εμπρός από τα ηχηρά σύμφωνα	γράφεται μόνο **εξαιρετικά** σε **μερικές** ξένες λέξεις	34 σημ. 2
4. προφορά *σλ*	στο *Μαράσλειο* προφέρεται **συνήθως** *ζλ*	34/69
5. εσωτερικά ρινικά συμπλέγματα *μπ, ντ, γκ*	έχουν **κάποτε** και μια δεύτερη *αναλυμένη* προφορά	35/72
6. προσωπικές αντωνυμίες *τον*, *την*	**καμιά φορά** παίρνουν τον τύπο *τονε*, *τηνε*	49 σημ. 1
7. *τα δάκρυά σου – τα δάκρυα σου*	**κάποτε** λέγονται και τα δύο	49/101
8. ορθογώνια παρένθεση / αγκύλες	**κάποτε** χρησιμοποιούμε την ορθογώνια παρένθεση, ιδίως σ’ επιστημονικές μελέτες	64/126

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
9. αποσιωπητικά (…)	**κάποτε** χρησιμοποιούμε τ' αποσιωπητικά σε δισταχτική ομιλία, χωρίς ν' αποσιωπούμε τίποτε	64/128
10. αποσιωπητικά (…)	δείχνουν **κάποτε** ένα σταμάτημα στην ομιλία	64/129
11. παύλα (—)	σημειώνεται **κάποτε**, για να υποδηλωθή πως η φράση έμεινε ατέλειωτη	65/130
12. παύλα, ύστερ' από την τελεία	**συνήθως** αρχίζει τότε και νέα γραμμή	65/130
13. εισαγωγικά	χρησιμοποιούνται **συχνά** στο διάλογο	66/132
14. εισαγωγικά – διπλή τελεία	**συνήθως** σημειώνεται πριν από τα εισαγωγικά διπλή τελεία	66/133
15. συντομογραφίες	**συχνότερες** και πιο καθιερωμένες συντομογραφίες	67-9/137
16. εσωτερική – εξωτερική χασμωδία	η εξωτερική χασμωδία είναι **συχνότερη** από την εσωτερική	72/145
17. συνεκφώνηση	**πολύ συχνή** στη συμπροφορά: *Τρέχα να ιδής*	73/147
18. συνίζηση	λέμε **συνήθως** *αδιάβροχο*, *βασίλειο* κλπ., αλλά μπορεί να πούμε και *αδιάβροχο*, *βασίλειο* κλπ.	73/149
19. έκθλιψη	στον ποιητικό λόγο γίνεται η έκθλιψη και στα όμοια φωνήνετα **πολύ συχνότερα**	76/160
20. έκθλιψη	στην περίπτωση των όμοιων φωνηέντων κάνομε **συνήθως** διαβάζοντας και εκθλίψεις που δε σημειώνονται	76/160
21. τελικό φωνήεν προταχτικής λέξης	**κάποτε** εκθλίβεται (*κυρ' Αννιώ*)	77/163
22. αφαίρεση	*όπου – που* (**συχνά**)	79/173
23. αλλαγή και αφαίρεση	μερικές λέξεις παρουσιάζουν **κάποτε** τρεις τύπους, με δυο διαφορετικά αρχικά φωνήεντα και με αφαίρεση: *επάνω – απάνω - πάνω*	80/176
24. αλλαγή	**κάποτε** οι τύποι με διαφορετικό φωνήεν αποτελούν ξεχωριστές συγγενικές λέξεις, με κάπως διαφορετική σημασία: *εργαλείο – αργαλειός*, *ίχνος - αχνάρι*	80/177
25. τελικό *ν*	χάνεται **συνήθως** στη γενική πληθυντική *χρονών*, *μηνών*, όταν είναι λόγος για ηλικία: *πόσω χρονώ(ν);*	82/183
26. τελικό *ν*	η αιτιατική *μια* **μπορεί να** πάρη ένα τελικό *ν*, όταν ακολουθή λέξη που αρχίζει από *α*: *μιαν άλλη φορά*	82/183
27. τελικό *ν*	λένε **συνήθως** στο τέλος της φράσης: *ένα βαρύ γλυκύν*, *δεν έχει κανένα άλλον*. **Κάποτε** και: *εκεί έχει αέρα καλόν*	83/184

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
28. συμφωνικά συμπλέγματα	οι λόγιες [λέξεις] κανονίζονται συχνά κατά τις δημοτικές (*πτωχοκομείον – φτωχοκομείο*), και **πάντοτε** όσο πρόκειται για σχηματιστικές καταλήξεις (*προκηρύχτηκε* κατά το *αρπάχτηκε*)	86/194
29. προτιμώμενο θέμα στη σύνθεση	η προτίμηση του ενός ή του άλλου θέματος ρυθμίζεται από πολλούς λόγους, καθώς είναι [..] η σχετική **συχνότητα** στην ομιλία του κάθε θέματος κλπ.	108-9 σημ. 2
30. λαϊκή και λόγια παραγωγή και σύνθεση	οι λόγιες παραγωγικές καταλήξεις, που βρίσκονται μόνο σε λέξεις λόγιες, δεν έχουν **συνήθως** την παραγωγικότητα των λαϊκών	111/249
31. λαϊκή – λόγια σύνθεση	σχηματίστηκαν **τις τελευταίες ιδίως δεκαετίες** λαϊκά σύνθετα από λέξεις λόγιες και λαϊκές (*τηλεγραφό-ξυλο*), **κάποτε** και μόνο από λόγιες (έτσι το παρασύνθετο *εξω-φρεν-ικός*)	112 σημ. 1
32. παραγωγή – ρήματα παράγωγα από ονόματα	η κατάληξη *–άρω*, **σπανιότερα** *–έρνω*, που **συνηθίζεται** σε ρήματα ξένης καταγωγής	117/258
33. παραγωγή – ρήματα παράγωγα από ονόματα	**σπανιότερες** παραγωγικές καταλήξεις *-βολώ*, *-κοπώ*, -λογώ, -μανώ	117/259
34. *μπροστάρης*	**εντελώς μονωμένο** είναι το παράγωγο από το επίρρημα *μπροστά μπροστάρης*	118 σημ. 1
35. παραγωγή – ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	**σπανιότερες** είναι οι καταλήξεις: *-τορας, -άτορας, -ιάς, -έας*	119/262
36. παραγωγή – ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	**συχνά** τα παραδείγματα που μεταπηδούν από τη μια σημασία στην άλλη [ρήματα που σημαίνουν ενέργεια ή το αποτέλεσμα της ενέργειας]	119 σημ. 2
37. παραγωγή – ουσιαστικά από ρήματα	*-άλα* (**σπάνια**): *κρεμώ – κρεμάλα* κλπ.	121/264
38. υποκοριστικά	**συχνότερες** υποκοριστικές καταλήξεις	123/268
39. υποκοριστικά	**σπανιότερες** υποκοριστικές καταλήξεις	123/269
40. υποκοριστικά	**σπάνιες** λόγιες καταλήξεις *–άριο, -ίδιο, -ίσκος*	123/270
41. μεγεθυντικά	τα μεγεθυντικά **συνηθίζονται** στη γλώσσα του σπιτιού, είναι όμως **σπάνια** στη συνηθισμένη ομιλία και ακόμη **πιο σπάνια** στο γραπτό λόγο. Σχηματίζονται από λίγες σχετικώς λέξεις	126/276
42. μεγεθυντικά	μεγεθυντικές καταλήξεις **λιγότερο συχνές**: *-μάνα* κλπ.	126-7/278

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
43. τοπικά	η λόγια κατάληξη *–ιο* (**σπάνια**): *εστιατόριο* κλπ.	127/280
44. εθνικά ή πατριδωνυμικά	**σπάνιες** είναι οι καταλήξεις *-άτης, -ήτης*	128/283
45. εθνικά σε *–ιος, -αίος*	**λιγότερο συχνές** είναι οι λόγιες καταλήξεις σε *-ιος*: *Αιγύπτιος* κλπ.· *-αίος*: *Ευρωπαίος*	129/283
46. εθνικά ή πατριδωνυμικά	καταλήξεις **σπανιότερες** / ανώμαλα εθνικά	130-1/285
47. αντρωνυμικά	**σπανιότερες** ή ιδιωματικές είναι οι καταλήξεις *–ιά, -ού*	131 σημ. 2
48. ποικίλες παραγωγικές καταλήξεις	σπανιότερες παραγωγικές καταλήξεις	133/289
49. παραγωγή	**σπάνιες** και απαρχαιωμένες καταλήξεις	134/290
50. παραγωγή – ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα	οι **συχνότερες** παραγωγικές καταλήξεις	134-5/292
51. παραγωγή – ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα	**σπανιότερες** παραγωγικές καταλήξεις	135/293
52. παράγωγα σε *-ότητα*	έχουν **σπανιότερα**, ιδίως στην ποιητική γλώσσα, τον τύπο *-ότη*	135/292
53. παραγωγή	**σπανιότερες** οι καταλήξεις *-ερός, -ικός, -τήριος*	136/296
54. παραγωγή	**σπανιότερες** είναι οι καταλήξεις *-ιδερός, -ουλός*	141/304
55. παραγωγή – επίθετα από επιρρήματα	το (**σπανιότερο**) *σιμά - σιμοτινός*	142/306
56. αχώριστα μόρια	τα σύνθετα με το στερητικό *α-* και με το *ξε-* είναι **αφθονώτατα**. Τα σύνθετα με το *ανα-* είναι **λιγότερα** σχετικώς	143/311
57. στερητικό *ανα-*	*α-*, (**σπανιότ**.) *ανα-*	143/312
58. *ξε-*	**συχνότατο** στην ομιλία	143/313
59. λόγια αχώριστα μόρια	από τις αρχαίες προθέσεις μερικές λέγονται και σήμερα **κάποτε**	144/315
60. λόγια αχώριστα μόρια	από τα λόγια αχώριστα μόρια το *διά* και το *συν* **ιδίως συνηθίζονται** και σε σύνθετα λαϊκά	144/316
61. *στενόχωρος*	**σπανιότερα** και *στενάχωρος*	154/342
62. λέξεις που δε λέγονται πάντοτε με το ίδιο συνθετικό φωνήεν	υπάρχει **κάποια τάση** να συμμορφωθούν οι ανωμαλίες στα σύνθετα που γίνονται λαϊκότερα και που τα αισθανόμαστε ακόμη σύνθετα. Έτσι λέγεται **συνήθως**: *αγγελιο-φόρος*, *αγορο-πωλησία* και όχι *αγγελιαφόρος*,	158/357

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	αγοραπωλησία. Λέγεται ακόμη **συχνά**: *λαμπαδοφορία* αντί *λαμπαδηφορία*. Ακούονται και μερικά σύνθετα με συνθετικό *(σ)ο* αντί *(σ)ιο*: *επιθεωρησογράφος*	
63. α′ συνθετικό ρήμα	αν είναι ρήμα το α′ συνθετικό, μπαίνει **συνήθως** στη σύνθεση το αοριστικό του θέμα και **πιο σπάνια** το ενεστωτικό	160/361
64. α′ συνθετικό ρήμα	τα παραταχτικά ρήματα σχηματίζονται **συνήθως** από το ενεστωτικό θέμα: *ανοιγοκλείνω* κλπ. Αλλά και *αναψοκοκκινίζω* κλπ.	160/361
65. σύνθεση με αρχαίες προθέσεις	αρχαίες προθέσεις που **δε συνηθίζονται** πια	161 σημ. 3
66. σύνθετα – α′ συνθετικό άκλιτο	άλλοτε πάλι το απλό ρήμα είναι λέξη λόγια που λέγεται **σπάνια**: *ενοχλώ - οχλώ*	162/366
409. β′ συνθετικό ρήμα	όταν το σύνθετο είναι ουσιαστικό, το ρήμα σχηματίζεται σε *-(τ)ης*, (**σπανιότερα**) *-ας* ή (σε λόγια **ιδίως** σύνθεση) *-ος*: *βγάζω – μαχαιροβγάλτης* κλπ.	166-7/386
67. τονισμός συνθέτων	πολλά σύνθετα που το ρήμα τους **δε συνηθίζεται** σήμερα: *οπισθόδομος – οικοδόμος* κλπ.	170/396
68. μεταφορά	οι μεταφορές είναι **συχνότατες** στη γλώσσα	184/419
69. παρώνυμα	μερικοί δεν τις ξεχωρίζουν και τις μπερδεύουν, ιδίως όταν πρόκειται για λέξεις λόγιες και όχι τόσο **συνηθισμένες**	187/426
70. διφορούμενος τονισμός	αυτό γίνεται […] σε μερικές λόγιες λέξεις που **δεν είναι αρκετά γνωστές και κοινές**	189 σημ. 1
71. *στρόγγυλος*	**σπανιότ**.	189 σημ. 4
72. *σκότεινος*	**κάποτε** λέγεται και *σκότεινος*	189 σημ. 4
73. συνώνυμα	οι ποιητές χρησιμοποίησαν **συχνά** λέξεις του τόπου τους […] όχι γιατί ήθελαν να μεταχειριστούν λέξεις **σπάνιες** και ξεχωριστές	192 σημ. 1
74. ταυτόσημα	από τις **συχνότερες** ταυτόσημες λέξεις είναι ονόματα πουλιών, ψαριών, φυτών, παιδικών παιχνιδιών και άλλες ακόμη, που για το νόημα που έχουν **δεν πολυσυνηθίζονται** στην καθημερινή επικοινωνία των ανθρώπων	194/439
75. φωνητικά διπλόμορφα	είναι **συχνότερες** οι περιστάσεις όπου ο ένας φωνητικός τύπος είναι κοινότερος ή που είναι δυνατό να προτιμηθή	196-7/445

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
76. ιδιωτισμοί	**ξεχωριστά συχνοί** είναι εκείνοι που γίνονται με την επανάληψη της ίδιας, όμοιας, συνώνυμης ή αντίθετης λέξης	198/450
77. λόγιοι ιδιωτισμοί	εκτός από τους λαϊκούς ιδιωτισμούς λέγονται, αν και **συνήθως δεν έχουν τόσο πλατιά χρήση**, και ιδιωτισμοί λόγιοι: *έφτασε στο άκρον άωτο της ευτυχίας*	199/453
78. στερεότυπες εκφράσεις	λέγοναι ακόμη **κάποτε** παροιμίες αρχαίες, γνωμικά και άλλες φράσεις αρχαϊκές, εκκλησιστικές **προπάντων**, ή ιστορικές και λογοτεχνικές: *συν Αθηνά και χείρα κίνει* κλπ.	199-200/453
79. στερεότυπες εκφράσεις	οι λόγιοι ιδιωτισμοί έχουν **συνήθως** γραμματικά στοιχεία που **δε συνηθίζονται** πια στη σημερινή γλώσσα	200/453
80. μετασχηματισμένοι χαϊδευτικοί τύποι	**συνηθίζονται** στον κύκλο του σπιτιού, των συνομηλίκων και των φίλων και άλλοι τύποι, **συχνά** συντομώτεροι	203/461
81. μετασχηματισμένοι χαϊδευτικοί τύποι	**συχνά** περισσότερα από ένα βαφτιστικά μετασχηματίζονται στην ίδια λέξη: *Τάκης* μπορεί ν' αντιστοιχή στο *Δημήτρης*, *Κωσταντίνος* κλπ.	203/461
82. μετασχηματισμένοι χαϊδευτικοί τύποι	**συχνότατοι** μετασχηματισμοί χαϊδευτικοί είναι η *Φιφή* και η *Φωφώ*	203/461
83. οικογενειακά ονόματα – πατρωνυμικά	**μερικά συνηθίζονται** στη γενική	204/462
84. οικογενειακά ονόματα – πατρωνυμικά	**τα περισσότερα** είναι υποκοριστικά βαφτιστικών	204/462
85. οικογενειακά ονόματα	**σπανιότερα** είναι τα μητρωνυμικά: *Γιαννάκαινας*	204/462
86. οικογενειακά ονόματα – επαγγελματικά	οι **συχνότερες** καταλήξεις είναι: *-άς, -άρης, -τζής*	204/462
87. οικογενειακά ονόματα – ξενικά	**κάποτε** ελληνικά ονόματα πήραν ξενική κατάληξη: *Αυγέρης – Αβέρωφ, Τσακάλης – Τσακάλωφ*	205/462
88. οικογενειακά ονόματα – ξενικά	πολλά οικογενειακά **συνηθίζονται** σήμερα εξελληνισμένα, λ.χ. *Μπαλαμπάνογλου – Βαλαβάνης* κλπ.	205/462
89. οικογενειακά ονόματα	**συνηθίζονται** στη λαϊκή γλώσσα και στη γλώσσα του σπιτιού ως παραγωγικές	205/464

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	πατρωνυμικές οι καταλήξεις: *-όπουλο, -άκι* κλπ.	
90. τοπωνυμίες – μορφή	**ξεχωριστά συχνοί** έγιναν από τις τελευταίες δεκαετίες, οι προσφυγικοί συνοικισμοί των Ελλήνων από τη Θράκη και τη Μικρασία, που πρόσθεσαν στ' όνομα της παλιάς τους πατρίδας το επίθετο *νέος*: *Νέος Μαρμαράς* κλπ.	208/470
91. κλητικό επιφώνημα	**κάποτε**, προπάντων στα ονόματα των προσώπων, μεταχειριζόμαστε το κλητικό επιφώνημα *ε*: *ε Γιώργη!* Στην ποιητική γλώσσα μεταχειριζόμαστε **κάποτε** το κλητικό επιφώνημα *ω*: *ω ουρανέ*	212 σημ. 1
92. κύρια ονόματα	**τυχαίνει συχνά** να έχουν το ίδιο όνομα —βαφτιστικό ή οικογενειακό— δύο ή περισσότερα πρόσωπα ή πράματα	213/487
93. παραγωγή θηλυκών από ουσιαστικά που ώς τώρα δεν είχαν	στις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζεται **συχνά** ανάγκη να σχηματιστούν θηλυκά και από ουσιαστικά που ως τώρα δεν είχαν	217 σημ. 1
94. ουσιαστικά με δύο γένη	υπάρχουν και περιπτώσεις που το ένα γένος είναι **λιγότερο κοινό**: ο *αρραβώνας* και σπανιότερα η *αρραβώνα* κλπ.	219/505
95. δοτική	η δοτική εξαφανίστηκε **εντελώς**. Έμεινε απολιθωμένη σε σύνθετα καθώς *ενόσω* (*εν όσω*), *τωόντι* (*τω όντι*) και σε μερικές στερεότυπες λόγιες εκφράσεις και φράσεις: *φύσει* κλπ.	227/521
96. αιτιατική	η αιτιατική είναι **πολύ συχνότερη** παρά στην αρχαία γλώσσα, αφού, απλή ή εμπρόθετη, πήρε **συχνότατα** τη θέση της γενικής ή της δοτικής	227/521
97. γενική	η γενική, αν και πήρε κάποτε τη θέση της παλιάς δοτικής […] έχει **περιορισμένη χρήση**	227/521
98. τονική εξίσωση	η **τάση** δηλαδή, ο τόνος της ενικής αιτιατικής (ή ονομαστικής) να φυλάγεται και στις άλλες πτώσεις αρσενικών και θηλυκών, τουλάχιστον του ενικού (κανόνας του βασικού τόνου)	228/521
99. γενική πληθυντικού	τη γενική του πληθυντικού δεν τη σχηματίζουν όλα τα ουσιαστικά. **Κάποτε** λείπει ή σχηματίζεται δύσκολα	229/522
100. γενική πληθυντικού	οι τύποι αυτοί της γενικής **σε μερικές περιστάσεις** ατόνησαν και αχρηστεύτηκαν	229 σημ. 1
101. γενική πληθυντικού	**κάποτε** ακούονται γενικές που φυλάγουν το βασικό τόνο αμετακίνητο (λ.χ. *των πεπονόφλουδων*), μολονότι πάλι **δεν**	229 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	πολυσυνηθίζονται ούτε στην περίπτωση αυτή (*των φτερούγων*)	
102. ατονία της γενικής	στο γραπτό πάλι λόγο, όπου τα νοήματα διατυπώνονται πυκνότερα και παρουσιάζεται μεγαλύτερη η ανάγκη της γενικής, οι λόγιες λέξεις που υπάρχουν σ' αυτόν **αφθονώτερες** έχουν **συνήθως** και τον τύπο της γενικής	230/524
103. ατονία της γενικής	[όσο και αν] χρειάζωνται οι γενικές στο γραπτό λόγο **περισσότερο** παρά στον προφορικό	230/524
104. ουσιαστικά αρσενικά σε *-ος*	στα προπαροξύτονα αρσενικά σε *-ος* κατεβάζομε **συνήθως** τον τον στη γενική του ενικού στην παραλήγουσα: *ο άγγελος – του αγγέλου* κλπ.	237/540
105. ουσιαστικά αρσενικά σε *-ος*	τα οικογενειακά προπαροξύνονται **συνήθως**: *του Μαντούβαλου* κλπ. Όταν προηγήται το *κύριος, κυρία*, τονίζεται **συχνά** η γενική στην παραλήγουσα	237/541
106. *χρονώ(ν)*	η γενική πληθυντική του *χρόνος* τονίζεται στη λήγουσα, όταν είναι λόγος για ηλικία, **κάποτε** και σε άλλες περιστάσεις. Τότε χάνεται **συνήθως** το τελικό *ν*: *πόσω(ν) χρονώ(ν)* είναι; κλπ.	237/544
107. οικογενειακά ονόματα	**γενικά** έχουν την **τάση** να σχηματίζωνται, όπως και άλλες νεώτερες λέξεις, ανισοσύλλαβα σε *-άδες, -ήδες, -αίοι*	238 σημ. 1
108. *γυναίκα*	στη γενική του ενικού έχει και δεύτερο, **σπανιότερο** τύπο σε *-ός* το *γυναίκα – γυναικός*	241 σημ. 1
109. *θεία – θεια, πεθερά*	σχηματίζουν **συνήθως** ανισοσύλλαβα τη γενική πληθυντική το *θεία – θεια, πεθερά*	242/556
110. ουσιαστικά θηλυκά σε *-η*	από τα θηλυκά σε *-η* σχηματίζουν τη γενική πληθυντική κανονικά τα **περισσότερα** οξύτονα: *των επιγραφών*, και **μερικά** παροξύτονα, που κατεβάζουν και τον τόνο στη λήγουσα: *των αναγκών* κλπ. Τα προπαροξύτονα δεν τη σχηματίζουν **σχεδόν ποτέ**	243-4/558
111. *αδερφών – εξαδέρφων*	οι ισοσύλλαβοι τύποι *αδερφών – εξαδέρφων* **συνηθίζονται περισσότερο** για το αρσενικό	244/558
112. ουσιαστικά θηλυκά σε *-η*	μερικά θηλυκά σε *-η* σχηματίζουν **συχνά** όλο τον πληθυντικό ανισοσύλλαβα: *αδερφή – αδερφάδες* κλπ.	244 σημ. 1
113. ουσιαστικά θηλυκά σε *-η* αρχαιόκλιτα	στην ποιητική γλώσσα, **κάποτε** και στην πεζογραφία, η ονομαστική, αιτιατική και	245 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	κλητική του πληθυντικού σχηματίζονται σύμφωνα με τη λαϊκή χρήση σε *-ες*: *θέσες* κλπ.	
114. ουσιαστικά θηλυκά σε *-ω*	ο πληθυντικός των θηλυκών σε *-ω* είναι **σπάνιος**, ιδίως στα οξύτονα	245/564
115. ουσιαστικά θηλυκά σε *-ος* αρχαιόκλιτα	η ενική ονομαστική σχηματίζεται **κάποτε** και σε *-ο*: *η άβυσσο*	246/568
116. ουσιαστικά θηλυκά σε *-ος* αρχαιόκλιτα	η κλητική είναι **σπάνια** και τελειώνει συνήθως σε *-ο*: *Παρθένο μου* κλπ.	246/568
117. υποκοριστικά σε *–άκι, -ούλι*	τα υποκοριστικά σε *-άκι, -ούλι* δε σχηματίζουν **συνήθως** γενική	250/578
118. ουσιαστικά ουδέτερα σε *-ος*	**πολλά** από τα ουδέτερα σε *-ος* **δε συνηθίζονται** σε όλες τις πτώσεις, μάλιστα του πληθυντικού	251/583
119. ουσιαστικά ουδέτερα σε *-μα*	από τ' αφηρημένα ουδέτερα σε *–μα* μερικά **συνηθίζονται** μόνο στον πληθ. αριθμό: *γεράματα, τρεχάματα.* Άλλα πάλι **συνηθίζονται περισσότερο** στον εν. αριθμό: *κάμα*	252/588
120. ουσιαστικά ουδέτερα σε *-σιμο*	τα ουδέτερα σε *-σιμο* έχουν **σπάνια** και γενική του ενικού σε *-σιμου*: *του πλύσιμου*	252/590
121. κλητική	η κλητική συνηθίζεται **προπάντων** στα ονόματα των προσώπων (ή ζώων), κύρια ή και κοινά: *Ελένη, γιατρέ, καπετάνιο*. Λέγεται **κάποτε** και για τα ονόματα των πραγμάτων, **ιδίως** όταν προσωποποιούνται, όπως γίνεται **πολλές φορές** στην ποίηση. Αυτός είναι ο λόγος που **μερικά** σχηματιστικά παραδείγματα δε σχηματίζουν **συχνά** την κλητική, **μερικά** μάλιστα **σχεδόν καθόλου**	253 σημ. 1
122. άκλιτα ουσιαστικά – προταχτικά	**κάποτε** γράφονται τα προταχτικά αυτά σα σύνθετα, σε μία λέξη, και κάποτε πάλι σε δύο, χωρίς ενωτικό	254/596
123. διπλόμορφα ουσιαστικά [*γέροντας – γέρος* κλπ.]	οι τύποι σε *–ος* είναι **πιο συχνοί**	258/609
124. διπλόμορφα ουσιαστικά	έχουν **κάποτε** και δεύτερο τύπο, στην ενική ονομαστική μόνο, το *έρωτας – έρως, Μίνωας – Μίνως*	258/610
125. φωνητικά διπλόμορφα	στο *(η)μέρα* λέγονται **συνήθως** οι τύποι χωρίς το αρχικό *η* στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική και των δύο αριθμών, ιδίως ύστερ' από λέξη που τελειώνει σε φωνήεν […] Η πληθυντική γενική λέγεται **συνήθως** με το	259/612

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	αρχικό *η*, εκτός όταν γίνεται λόγος για ηλικία, χρονικό διάστημα	
126. φωνητικά διπλόμορφα	το *πράγμα* **συνηθίζεται** χωρίς το *γ* μόνο στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική, του ενικού και του πληθυντικού, για έννοιες της καθημερινής ζωής […] *Το πράγμα – τα πράγματα*, μαζί με τις γενικές *του πράγματος – των πραγμάτων* λέγονται για κάπως ανώτερες έννοιες	259/613
127. επίθετα με το αρσενικό σε *-ής*	*δεξής* (αλλά **συχνότερα** *δεξιός*)	266/630
128. επίθετα με το αρσενικό σε *-ύς*, *-ής*	η ενική γενική του αρσενικού και του ουδέτερου είναι **σπάνια**	266/631
129. *πολύς*	η ενική γενική του αρσενικού και του ουδετέρου είναι **πολύ σπάνιες**: *του πιο πολύ κόσμου* (**ακόμη σπανιότερα**: *πολλού*)	268/639
130. ανώμαλα συγκριτικά	*πολύς – περισσότερος* (**σπαν**. *πιότερος*)	271/650
131. υπερθετικός βαθμός	**κάποτε** και το μονολεχτικό συγκριτικό επίθετο παίρνει εμπρός του το *πιο*, π.χ. *πιο καλύτερος*	271 σημ. 1
132. υπερθετικός βαθμός	**σπανιότερα** λέγουν και *καλός – καλότατος*	271 σημ. 2
133. παραθετικά των επιρρημάτων	το *νωρίς* έχει **σπάνια** και υπερθετικό *νωρίτατα*	274/663
134. αριθμητικά	το αριθμητικό *δύο* […] έχει […] για τη γενική και το **σπανιότερο** τύπο *δυονών*	277/673
135. τακτικά αριθμητικά	για τ' αριθμητικά απάνω από το *είκοσι* **πολύ συχνότερα** λέμε αναλυμένα *ένα και μισό* κλπ.	280/695
136. πολλαπλασιαστικά αριθμητικά	**κάποτε**, όταν πρόκειται για διαίρεση, **μερικοί** μεταχειρίζονται στη θέση του *διπλός*, *τριπλός* το *διττός*, *τριττός*	281 σημ. 1
137. περιληπτικά αριθμητικά	τα περιληπτικά σε *-αριά* συνοδεύονται **σχεδόν πάντοτε** από το *καμιά*: *θα ήταν καμιά εικοσαριά άνθρωποι*	282/701
138. απόδοση αριθμών με το αλφάβητο	η αρίθμηση με το ελληνικό αλφάβητο […] είναι […], γενικά, **λιγότερο συχνή** σήμερα από άλλοτε	284/705
139. προσωπικές αντωνυμίες	οι αδύνατοι τύποι είναι **συχνότεροι** από τους δυνατούς και **συνηθίζονται** όταν θέλωμε να πούμε κάτι χωρίς έμφαση ή αντιδιαστολή	287/718
140. προσωπικές αντωνυμίες – κλίση	και το *αυτέ* χρησιμεύει **κάποτε** για κλητική του δεύτερου προσώπου […]: *άκου, αυτέ* κλπ.	288 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
141. προσωπικές αντωνυμίες περιφραστικές	η περιφραστική αυτή αντωνυμία [*του λόγου μου*] είναι στο πρώτο πρόσωπο **σπάνια**	291/737
142. κτητικές αντωνυμίες	**σπανιότερα** λέγεται στην ίδια σημασία [οι συγγενείς, οι σπιτικοί] και ο ενικός: *απόμεινε χωρίς δικό και φίλο* κλπ.	293/746
143. δειχτικές αντωνυμίες	το *τούτος* έχει **σπανιότερα** και τον τύπο *ετούτος*	295/755
144. αναφορικές αντωνυμίες	το **συχνότατο** άκλιτο *που*	296/763
145. αναφορικές αντωνυμίες	στη θέση του αναφορικού *που* λέγεται **σπανιότερα** στη λαϊκή γλώσσα το *όπου*	296 σημ. 1
146. αναφορικές αντωνυμίες	το *που* είναι **πολύ συχνό** και στην ομιλία και στο γραπτό λόγο	297/766
147. αναφορικές αντωνυμίες	στη γενική λέγεται **κάποτε** και ο αοριστολογικός τύπος *ότινος*	298 σημ. 3
148. αναφορικές αντωνυμίες	στη θέση του *όποιος* λέγεται, **κάποτε**, στη λαϊκότερη γλώσσα, το *όπου*	298 σημ. 4
149. αοριστολογικές αναφορικές αντωνυμίες	οι αοριστολογικές αναφορικές αντωνυμίες *όποιος, ό,τι* παίρνουν μεγαλύτερη αοριστία όταν συνοδεύωνται από το αοριστολογικό *κι αν* (*και αν*) ή **σπανιότερα** το *και να*	299/773
150. ερωτηματικές αντωνυμίες	για γενική του *ποιος* […] χρησιμεύει και η γενική *τίνος* για τον ενικό και (**σπανιότερα**) *τίνων* για τον πληθυντικό	300/778
151. αόριστες αντωνυμίες *ο δείνα, ο τάδε*	η ενική ονομαστική του αρσενικού **μπορεί να** τελειώνη και σε *ς· ο τάδες*, (**σπανιότ**.) *ο δείνας*	302/793
152. φωνές	υπάρχουν μεταβατικά ρήματα που βρίσκονται **σπανιότερα** στον παθητικό τύπο: […] *πονιέται*	306/809
153. φωνές	σε μερικές περιστάσεις ο παθητικός τύπος είναι **σπάνιος** ή λείπει	306/809
154. φωνές	μερικά αποθετικά ρήματα έχουν **σπανιότερα** και τον ενεργητικό τύπο: *στέκομαι – στέκω* κλπ.	307/810
155. παρακείμενος	ο πρώτος [τύπος του παρακειμένου] έχει **συχνά** αδυνατισμένη τη σημασία [του συντελεσμένου]	311/830
156. προσταχτική	η προσταχτική έχει ενεστώτα (*γράφε*), αόριστο (*γράψε*) και **πολύ σπάνια** παρακείμενο (*έχε γραμμένο*)	314/845
157. προσταχτική	**κάποτε** σχηματίζεται και πρώτο πληθυντικό πρόσωπο: *ας πάμε να φύγωμε*	315/846

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
158. αρχαϊκή εσωτερική αύξηση	τα **πιο συνηθισμένα** από τα ρήματα που παίρνουν την αρχαϊκή εσωτερική αύξηση είναι: *εγκρίνω – ενέκρινα* κλπ.	321/873
159. σχηματισμός των ρημάτων	**κάπως συχνότερα** λέγονται με *ε* και στη συνηθισμένη πεζογραφία οι μονοσύλλαβοι ρηματικοί τύποι: *βρούνε* κλπ.	325/882
160. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	οι προσταχτικές μερικών **πολυσυνήθιστων** ρημάτων της πρώτης συζυγίας παρουσιάζουν ανώμαλους σχηματισμούς: […] *στέκα – στεκάτε* κλπ.	335/897
161. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	σχηματίζουν το β′ πρόσωπο της ενεστωτικής προσταχτικής σε *-α*, *-ατε*, διατηρώντας **κάποτε** και τους ομαλούς τύπους, τα ρήματα *στέκομαι*, στέκω: *στέκα – στεκάτε* (αλλά **συχνότεροι** είναι οι αοριστικοί τύπου *στάσου – σταθήτε*)· κλπ.	335/897
162. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	σχηματίζουν το β′ εν. πρόσωπο της αοριστικής προσταχτικής σε *-α* (**κάποτε** και το β′ πληθυντικό σε *-άτε*) τα ρήματα *ανεβαίνω*: *ανέβα* (*ανεβήτε*)· κλπ.	335/897
163. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	το *μπαίνω* και το *βγαίνω* σχηματίζουν το β′ εν. πρ. αορ. σε *-α* και **σπανιότερα** σε *-ές*: *έβγα* (και *βγες*) – *βγήτε*, *έμπα* (και *μπες*) – *μπήτε*	335/897
164. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	η μονολεχτική προσταχτική του ενεστώτα είναι **σπάνια**. Λέγεται **μόνο** σε μερικά ρήματα, ιδιόπαθα ή αποθετικά: γίνου κλπ.	336/899
165. σχηματισμός των ρημάτων	η προσταχτική αυτή [μονολεχτική] είναι **σπανιότατη** στα ρήματα της δεύτερης συζυγίας: *κάθου* κλπ.	336 σημ. 1
166. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	του *σηκώνομαι* ο παθητικός αόριστος έχει β′ εν. πρόσωπο *σηκώσου* και **συχνότερα** *σήκω*	337/900
167. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	η προσταχτική τελειώνει **συχνά**, όπως και στα ρήματα της πρώτης τάξης, σε -α: *τηλεφώνα*, *φίλα*	340/904
168. συναιρεμένα ρήματα	διατηρούν όμως **κάποτε** πλάι [στους συναιρεμένους τύπους] και τους ασυναίρετους, αν και **λιγότερο συχνούς** στην καθημερινή ομιλία	342/910
169. συναιρεμένα ρήματα	*τρώ(γ)ω* […] *τρώ(γ)ει* […] *τρώνε* (**σπάν**. *τρώγουν*) […] *τρώ(γ)ε*	342/910
170. συναιρεμένα ρήματα	*θα φά(γ)η* […] *θα φάνε* (**σπάν**. *θα φάγουν*) […]*φά(γ)ε* […] *φά(γ)ει*	342/910

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
171. κατηγορίες ενεστωτικών θεμάτων	από τις έξι αυτές κατηγορίες **περισσότερα** παραδείγματα έχουν η τέταρτη με τα ρήματα σε *-ζω* (*-άζω*, *-ιάζω*, *-ίζω*), η πέμπτη με τα ρήματα σε *-νω*, και **μάλιστα** σε *-ώνω*, και η έκτη	347/916
172. διπλοσχημάτιστα ρήματα	πολλών διπλοσχημάτιστων ρημάτων **μόνο** ο ένας τύπος είναι **κοινός** πλάι σε άλλους **σπανιότερους** ή ιδιωματικούς. Αναφέρεται μόνο ο κοινός: *ανάβω*, *αρέσω*, *αστράφτω*, κλπ.	351/928
173. διπλοί αόριστοι	ρήματα που σχηματίζουν διπλό αόριστο είναι **πολλά**, όταν ιδίως λογαριαστούν τύποι **λιγότερο κοινοί** ή ιδιωματικοί. Στα παρακάτω παραδείγματα αναγράφονται μόνο οι κοινοί τύποι, ενώ η λογοτεχνία μεταχειρίζεται **κάποτε** και τους **λιγότερο συχνούς**: *δίστασα*, *ζήτησα*, *κράτησα* κλπ.	354/935
174. διπλοί αόριστοι	το *μαζεύω* έχει αόριστο *μάζεψα* και (**σπάν**.) *έμασα*	354/937
175. ιδιορρυθμίες αορίστου	το *βαστώ* και το *πετώ* έχουν αόριστο σε *-αξα*: *βάσταξα* (**σπανιότ**. *βάστηξα*), *πέταξα*	355/939
176. διπλοί αόριστοι	ο αόριστος *έκανα* είναι στην κοινή **πιο συχνός** από τον *έκαμα*	355-6 σημ. 1
177. ιδιορρυθμίες αορίστου	**σπανιότερα**, **ιδίως** στη λογοτεχνία, έχουν τους σχηματισμούς σε *-κα* και τα ρήματα *δίνω*, *αφήνω*: *έδωσα* και *έδωκα*, *άφησα* και *αφήκα* (*άφηκα*). Οι τύποι αυτοί με *κ* λέγονται **σπανιότερα** και στον μέλλοντα και στην υποταχτική του αορίστου: *θα δώκω*, *να τ' αφήκης*	356 σημ. 1
178. ιδιορρυθμίες αορίστου	*να μπω* (**σπαν**. *να 'μπω*)	358/944
179. ιδιορρυθμίες αορίστου	*να γίνω* (**σπαν**. *να γενώ*)	358/944
180. ιδιορρυθμίες αορίστου	*γίνει* (**σπαν**. *γενή*)	358/944
181. ιδιορρυθμίες αορίστου	*έγινα* (**σπάν**. *γίνηκα*)	358/945
182. ανώμαλες παθητικές μετοχές	**κάποτε** η παθητική μετοχή αναπληρώνεται από τη μετοχή παράλληλου ρήματος· έτσι λέγεται: *αρχίζω – αρχισμένος* και **συνήθως** (*αρχινώ*) *αρχινισμένος* ή *αρχινημένος*	366/958
183. ανώμαλα ρήματα	οι **λιγότερο συχνοί** ή και **σπανιότεροι** [τύποι] αναγράφονται μέσα σε παρένθεση ή και	370 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	παραλείπονται [στον κατάλογο ανώμαλων ρημάτων της §968, σσ. 371-3]	
184. κατάλογος ανώμαλων ρημάτων	[σε παρένθεση οι **λιγότερο συχνοί** τύποι:] *άφησα* (*αφήκα*) – *άφησε* (*άσε*) (*αφήθηκα*) *έβγα* (*βγες*) *δες* (*ιδέ*) κλπ.	370-3/968
185. ενεργητική μετοχή	σχηματίζουν ενεργητική μετοχή και **μερικά** αποθετικά ρήματα που έχουν **σπανιότερα** και τον ενεργητικό τύπο: *στέκομαι* (*στέκω*) – *στέκοντας* κλπ.	374/971
186. παθητική μετοχή	σχηματίζεται και από ρήματα της ενεργητικής φωνής, που δεν έχουν άλλους τύπους της παθητικής. Με αυτή φανερώνεται **συνήθως** κατάσταση φυσική, σωματική ή ψυχική, **κάποτε** και ενέργεια	374/973
187. τοπικά επιρρήματα	**σπανιότ**. *εδώθε*, *εκείθε*, *ολούθε*	377/984
188. τοπικά επιρρήματα	(**σπανιότ**.) *σιμά*	377/984
189. τοπικά επιρρήματα	(**σπανιότ**.) *δίπλα*	377/984
190. τοπικά επιρρήματα	**σπανιότ**. *περίγυρα, γύρωθε*	377/984
191. χρονικά επιρρήματα	*αμέσως* (**σπάν**. *ευθύς*)	378/988
192. χρονικά επιρρήματα	*κιόλας* (**σπανιότ**. *κιόλα*)	378/988
193. χρονικά επιρρήματα	[το *κιόλας*] στην αρχή της φράσης: *Κιόλας σε παλιότερη εποχή*. Στην τελευταία αυτή σημασία **συχνότερο** είναι το *ήδη*	378 σημ. 2
194. τροπικά επιρρήματα	*σιγά* (**σπανιότ**. *αγάλια*)	379/991
195. τροπικά επιρρήματα	ξεχωριστά **πολυάριθμα** είναι τα επιρρήματα σε *-α*, τροπικά τα **περισσότερα**	380/993
196. δισταχτικά επιρρήματα	(**σπανιότ**.) *άραγε*	382/1000
197. αφαιρέσεις	εννοείται πως οι αφαιρέσεις αυτού του είδους [σε αντωνυμίες που αρχίζουν από *ε*, επιρρήματα *εδώ*, *εκεί*] **δεν είναι συχνές** στη **συνηθισμένη** πεζογραφία	386/1008
198. προθέσεις	από τις προθέσεις τέσσερεις, οι *με*, *σε*, *για*, *από*, είναι **συχνότατες** και έχουν ποικίλες σημασίες. Άλλλες, καθώς οι *προς*, *μετά*, *παρά*, *δίχως* έχουν **περιορισμένη χρήση**	387/1011
199. σημασίες των προθέσεων	μεταχειριζόμαστε **κάποτε** την πρόθεση *σε* ελλειπτικά με γενική, όταν εννοούμε τη λέξη *σπίτι* ή άλλη ανάλογη: *ήμουν στου θείου σου*	388/1014
200. *εις*	το *εις*, παλιότερος τύπος του *σε*, βρίσκεται **σπάνια**, σε μερικές στερεότυπες ή ιστορικές φράσεις, σε δημοτικά τραγούδια κτλ: *και εις έτη πολλά* κλπ.	388/1015

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
201. *κατά*	η πρόθεση *κατά* **σπάνια** συντάσσεται με γενική σε φράσεις στερεότυπες καθώς *κατά διαβόλου* […] και σε φράσεις λόγιες καθώς: *ο πόλεμος κατά των Περσών*	390/1024
202. *μετά*	η πρόθεση *μετά* είναι **σπάνια**	390/1025
203. *μετά*	σημαίνει ό,τι και το *έπειτα από*, *ύστερα από*, χρονικά, **κάποτε** και τοπικά	390/1025
204. *μετά*	**κάποτε** λέγεται και επιρρηματικά: *θα σου το πω μετά*	390/1025
205. προθέσεις	[η πρόθεση *αντί*] **συχνά** συνοδεύεται από τη πρόθεση *για* και τότε **συνηθίζεται περισσότερο** ο τύπος *αντίς*	391/1027
206. προθέσεις *χωρίς*, *δίχως*	**συχνότερη** είναι η πρόθεση *χωρίς*	392/1029
207. παραταχτικοί σύνδεσμοι	το *ουδέ*, *μηδέ* λέγονται **σπάνια**, **προπάντων** στον ποητικό λόγο	394/1034
208. παραταχτικοί σύνδεσμοι	το *ούτε* είναι **πιο συχνό** από το *μήτε*	394/1034
209. υποταχτικοί σύνδεσμοι	από τους ειδικούς συνδέσμους **συχνότερος** είναι ο *πως*	396/1045
210. υποταχτικοί σύνδεσμοι	το λόγιο *ότι*, **σπάνιο** στην ποητική γλώσσα, είναι και γενικά **σπανιότερο** από το ισοδύναμο *πως*	396/1046
211. υποταχτικοί σύνδεσμοι	**σπανιότερα** χρησιμεύουν για χρονικοί σύνδεσμοι και οι ακόλουθες λέξεις: *ό,τι* […] *ως*	397/1051
212. υποταχτικοί σύνδεσμοι	το *γιατί* εισάγει **κάποτε** και παραταχτικές προτάσεις	397/1052
213. μόρια	**πολύ συχνά** στη γλώσσα μας και με μεγάλη **συνήθως** ποικιλία στη χρήση	399/1061
214. ορθογραφία	(*ίδις*) κύρια αρχαία ονόματα αρσ. Γράφονται **συνήθως** με *ι* στην παραλήγουσα	412/1084
215. ορθογραφία	(*ιο*) ουσ. ουδέτερα. **Συνήθως** [γράφονται] μει *ι*	413/1084
216. ορθογραφία	το σύμπλεγμα (*ρια*), (*ριο*) κτλ. γράφεται **συνήθως** χωρίς *γ* ύστερα από *ρ*: *ανάριος*, *καινούριος* κλπ.	424/1098
217. ορθογραφία	τα θηλυκά σε (*ι*) [πρέπει να γράφωνται] με *η*: *Βασιλική* κλπ. και όχι, όπως γίνεται **κάποτε**, ξενότροπα, με *υ* ή με *ι*: *Πόλυ* κλπ.	425/1099

Ζ′. Με διαφορά σημασίας

1. μακριοί φθόγγοι	μόνο εξαιρετικά έχομε φωνήεντα και σύμφωνα μακριά, λ.χ. **για έμφαση, δισταγμό**	20/27
2. παύσεις	**σύμφωνα με το νόημα** του λόγου μας	21/29

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
3. συνίζηση	μερικές λέξεις έχουν **διαφορετική σημασία**, κατά που προφέρονται συνιζημένα ή ασυνίζητα: *έννοια* (έγνοια, φροντίδα) – *έννοια* (όρος λογικής)	73-4/151
4. *ίσιος - ίσος*	εκτός από το *ίσιος* λέγεται και *ίσος*, **όταν πρόκειται για σύγκριση ποσών ή μεγεθών**: *δυο ποσά ίσα, είμαστε ίσοι*	74/152
5. αφαίρεση	σε μερικές λέξεις ο τύπος που λέγεται με το αρχικό φωνήεν έχει και **διαφορετική σημασία**: *εστία – στια· ομιλία – μιλιά· όπου – που* (συχνά)	79/173
6. αλλαγή	κάποτε οι τύποι με διαφορετικό φωνήεν αποτελούν ξεχωριστές συγγενικές λέξεις, **με κάπως διαφορετική σημασία**: *εργαλείο – αργαλειός, ίχνος – αχνάρι*	80/177
7. *υψηλός – ψηλός – αψηλός*	το *ψηλός* συνηθίζεται **στην κυριολεξία**: *ψηλή κορφή*. Το *υψηλός*, **σε αφηρημένη ή μεταφορική σημασία**: *υψηλά νοήματα, Υψηλότατος·* το *αψηλός* μόνο στην ποίηση	80/177
8. τελικό *ν*	εξαιρετικά μπορεί να φυλάγεται το τελικό *ν* του αρσ. άρθρου *τον* σε κύρια ονόματα άγνωστα, που αλλιώς θα μπορούσε **να τα πάρη κανείς για ουδέτερα**	82/183
9. τελικό *ν*	στις αντωνυμίες *αυτός, εκείνος, τούτος* γένους αρσενικού με ακόλουθο άρθρο χάνεται συνήθως το τελικό *ν*, όταν φυλάγεται το τελικό *ν* της αιτιατικής του άρθρου: *αυτό(ν) τον άνθρωπο* κλπ. Έτσι **ξεχωρίζεται όπου χρειάζεται το αρσενικό από το ουδέτερο**	82-83/184
10. απλοποίηση συλλαβών	*αστραποπελέκι – αστροπελέκι, διδάσκαλος – δάσκαλος, διαβιβάζω* (και **με αλλαγή σημασίας**) - *διαβάζω*	84/189
11. λεξιλόγιο	ελληνικές λέξεις που με την επίδραση της εβραϊκής γλώσσας και του χριστιανισμού πήραν **νέα σημασία**: *άγγελος* κλπ.	93/203
12. λεξιλόγιο	λέξεις ξένες ελληνικής καταγωγής [αντιδάνειες] – **με αλλαγμένη** τη μορφή και **τη σημασία** [*καμάρα* κλπ.]	98/216
13. λεξιλόγιο	λαϊκές λέξεις που συχνά **άλλαξαν ως προς τη σημασία** τους (*πετεινός*: πουλί – κόκορας)	100/221
14. λεξιλόγιο	συχνά δώσαμε σε μια κληρονομημένη λαϊκή λέξη μια **αρχαία σημασία**, π.χ. *μοίρα*: η τύχη, το πεπρωμένο και το μερίδιο	101/222

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
15. λεξιλόγιο	συχνά οι **σημασίες που δώσαμε** στις αρχαίες λόγιες λέξεις δεν ήταν οι αρχαίες παρά άλλες, ευρωπαϊκές, π.χ. *γυμνάσιο*	101/223
16. λεξιλόγιο	διαφορά των λόγιων από τις λαϊκές λέξεις – διαφορά μόνο **στη σημασία**	101/222
17. λεξιλόγιο	διαφορά των λόγιων από τις λαϊκές λέξεις — διαφορά στη φωνητική και **στη σημασία** — **σημασιολογικά ζεύγη**	103/227
18. λεξιλόγιο	[**σημασιολογικά ζεύγη**] τα παραδείγματα είναι αφθονώτερα όταν λογαριαστούν και οι ποιητικές και λαϊκότερες λέξεις: *βιος – βίος* κλπ.	103/227
19. λεξιλόγιο – παράλληλοι φωνητικοί τύποι	δεν είναι πάντοτε εντελώς **αντίστοιχοι για τη χρήση**. Λ.χ. το *εκκλησία* **σημαίνει** το ίδιο με το *εκκλησιά* (ναός), αλλά λέμε μόνο: *ορθόδοξη* ή *επισκοπιανή εκκλησία* και όχι *εκκλησιά*	103 σημ. 2
20. προτιμώμενο θέμα στη σύνθεση	η προτίμηση του ενός ή του άλλου θέματος ρυθμίζεται από πολλούς λόγους, καθώς είναι το είδος του παραγώγου ή συνθέτου και η **σημασία** του	108-9 σημ. 2
21. επιλογή θέματος για παραγωγή – σύνθεση	κάποτε παρουσιάζεται **διαφορά σημασίας**: *Παπαγιάννης* ο Γιάννης ο παπάς – *Παπαδογιάννης* ο Γιάννης του παπά	110/245
22. επιλογή θέματος για παραγωγή – σύνθεση	από την ίδια πρωτότυπη λέξη μπορεί να παράγωνται λέξεις που ν' ανήκουν στο ίδιο μέρος του λόγου και που μπορεί να έχουν **διαφορετική σημασία**, π.χ. *πατρικός - πατερικός*	110/246
23. παράλληλες παραγωγικές καταλήξεις	μπορεί να έχουν και **διαφορετική σημασία**	111/250
24. οικογένειες λέξεων	η κοινή ρίζα των λέξεων μιας οικογένειας παρουσιάζει συχνά δύο φωνητικούς τύπους (τον ένα λαϊκό και τον άλλο λόγιο), που μπορεί να έχουν και **διαφορετική σημασία**: *θωρώ – θωριά* κλπ., *θεωρώ – θεωρία* κλπ.	113/253
25. παραγωγή – ουσιαστικά από ρήματα	*-εία* και *-ειά*: *δουλεύω – δουλεία* και *δουλειά* με **διαφορετική σημασία**	121/264
26. υποκοριστικά με διαφορετικές καταλήξεις	και με κάποια **διαφορά στη σημασία**: *σάκα· σακί – σακάκι – σακούλι – σακούλα – σακίτσα – σακίδιο*	125/272
27. υποκοριστικά	μερικά υποκοριστικά πήραν **διαφορετική σημασία** από το πρωτότυπο και δεν τα	125/274

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	αισθανόμαστε πια για υποκοριστικά: *μπαμπακούλα* κλπ.	
28. υποκοριστικά – ουδέτερα σε *-άκι*	διαφορετικά από τα υποκοριστικά σε *-άκι* είναι μερικά άλλα ουδέτερα ουσιαστικά σε *-άκι* που ή δεν ήταν ποτέ παράγωγα υποκοριστικά ή **έχουν πια χάσει τη σημασία τους αυτή**: *αυλάκι* κλπ.	125/274
29. υποκοριστικά – μη υποκοριστικά	λέξεις σε *-ίτσα*, *-ούδα*, *-ούδι*, *-ούλι*, που **δεν είναι πια ή δεν ήταν ποτέ υποκοριστικά**: *βίτσα* κλπ.	125 σημ. 2
30. μεγεθυντικά	μερικά μεγεθυντικά πήραν **σημασία διαφορετική**: *κουτάλα, μαντίλα, κέφαλος, χτένα*	126/277
31. εθνικά σε *-άνος*	μερικά λέγονται και οξύτονα: *Αμερικάνος* (**ιδίως για** τους Έλληνες της Αμερικής) και *Αμερικανός*	129/283
32. εθνικά ή πατριδωνυμικά	αντί *Σικελός* λέγεται και *Σικελιώτης* **στη σημασία** του έποικος Έλληνας της αρχαίας Σικελίας	130 σημ. 1
33. *–λόγος*	**σημαίνει** το όργανο: βίδα – βιδολόγος (αλλά και β′ συνθετικό σε λόγιες λέξεις καθώς *γλωσσολόγος*)	134/290
34. επίθετα σε *-τός*	**σημαίν**[**ουν**] ό,τι και η παθητική μετοχή — αλλά όχι πάντοτε εντελώς το ίδιο	136/296
35. *-γος*	*άπραγος* (**διαφορετικό από** το *άπραχτος*)	137/296
36. παραγωγή – επίθετα από ουσιαστικά	με **διαφορά σημασίας** (*Ρωμαίος*) *ρωμαϊκός* και (*Ρωμιός*) *ρωμαίικος*	140/301
37. παραγωγή – επίθετα από ουσιαστικά	πρόσεξε τη **διαφορά** του *θεϊκός* και *θειικός*	140/301
38. *θεο-*	φυλάγει σε πολλά σύνθετα την αρχική της **σημασία**: *θεοκατάρατος* κλπ· σε πολλά όμως παίρνει **σημασία επιτατική**: *θεόκαλος* κλπ.	149/327
39. σύνθεση	συχνά όμως με τη σύνθεση περιορίζεται η **σημασία** και εκφράζεται έτσι κάτι που δεν εκφραζόταν πριν με τα δύο συνθετικά χωριστά	151/332
40. σύνθετα σε *-ση, -σία*	έχουν και τους δύο τύπους, με **διαφορά σημασίας** το *υπόκριση* και (*υποκριτής*) *υποκρισία* και το *παράλυση* και (*παράλυτος*) *παραλυσία*	163/371
41. *–ιά*	η κατάληξη *-ιά* […] έχει **πλήθος σημασίες**	179/411
42. παράγωγα συνώνυμα	κάποτε από την ίδια αρχική λέξη σχηματίζονται με διαφορετικές καταλήξεις διαφορετικά παράγωγα **συνώνυμα**: *παιδί –*	179/411

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	παιδιάτικος – παιδιάστικος – παιδιακίσιος – παιδιακίστικος κλπ.	
43. σύνθεση	πολλά από τα σύνθετα εκφράζουν **νέα έννοια** ή **απόχρωση** διαφορετική από τις **σημασίες** των δύο συνθετικών χωριστά	179-80/412
44. ποιητικά σύνθετα	πολλές φορές εκφράζουν μονολεχτικά **νέες έννοιες**, ιδίως όταν πρόκειται για **αποχρώσεις**	180-1/413
45. λόγιο λεξιλόγιο και παραγωγικό	κάποτε πολιτογραφήθηκαν με διαφορετικές παραγωγικές καταλήξεις ή με διαφορετική σύνθεση λόγια **συνώνυμα**: *κόσμος*: *κόσμιος – κοσμικός* κλπ.	180-1/414
46. λόγιο λεξιλόγιο και παραγωγικό	λόγια παράγωγα καθιερώθηκαν κάποτε πλάι στ' αντίστοιχα λαϊκά, με **διαφορετική σημασία** ή σε **διαφορετική χρήση**: *μέσος*, *μεσαίος – μεσιανός* κλπ.	181/414
47. λόγια σύνθετα από προθέσεις	**λεπτές αποχρώσεις** εκφράζονται και με σύνθετα από προθέσεις, καθώς *προκαθορίζω*, *προσύμφωνο* κλπ.	182/414
48. σημασία των λέξεων	οι **αλλαγές των σημασιών**	183-6/416-21
49. σημασία των λέξεων	διαφορά της **συγκεκριμένης** και της **αφηρημένης σημασίας**	183-4/416
50. σημασία των λέξεων	η αδιάκοπη **αλλαγή των σημασιών**	184/417
51. σημασία των λέξεων	η **σημασία** των λέξεων δεν είναι σταθερή, πάγια και μοναδική. Συχνά μάλιστα συμβαίνει να παραμερίζουν οι νεώτερες **σημασίες** τις παλιές, π.χ. *καράβι*	184/417
52. σημασία των λέξεων	**κυριολεξία** και **μεταφορά**	184-5/418-20
410. μεταφορά	σε μερικές περιστάσεις συνηθίζεται **για τη μεταφορά** λόγιος φωνητικός τύπος ή λόγια λέξη: *ψηλό βουνό – υψηλά νοήματα, ζεστό νερό – θερμά συγχαρητήρια, κουκούτσι – πυρήνας μιας εργασίας*	185/420
53. σημασία των λέξεων	**αλλαγές της σημασίας** – **άπλωμα**	185/421
54. σημασία των λέξεων	**αλλαγές της σημασίας** – **στένεμα**	185-6/421
55. ομώνυμα ή ομόηχα	ομώνυμα ή ομόηχα λέγονται οι λέξεις που προφέρονται το ίδιο, έχουν όμως **διαφορετική σημασία**, π.χ. *ρόκα*	186/422
56. ομόηχα – διαφορετικές λέξεις	διαφέρουν από τα ομόηχα οι λέξεις που έχουν πάρει **σημασίες** αρκετά **διαφορετικές** μεταξύ τους, ώστε να μας φαίνεται πως πρόκειται για	187/425

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	δυο διαφορετικές λέξεις, καθώς λ.χ. *μοναχός*: μόνος, αλλά και καλόγερος	
57. *ανθρώπινος - ανθρωπινός*	με κάποια **διαφορά σημασίας**	189/430
58. *γερανός*	πάντα οξύτονο **όταν σημαίνη** το πουλί, λέγεται και προπαροξύτονο αλλά συνήθως οξύτονο **όταν σημαίνη** μηχανή που σηκώνει βάρη ή κεραία καταρτιού	189/430
59. συνώνυμα	**συνώνυμα** [ορισμός – διαφοροποίηση – υφολογική αξιοποίηση – πλουτισμός με αρχαίες λέξεις]	190-3/433-7
60. συνώνυμα	[με] ουσιαστικές **διαφορές των εννοιών** που εκφράζονται, π.χ. *πέτρα*, *πετρίτσα* κλπ.	191/434
61. συνώνυμα	[με] **διαφορετικό χρωματισμό της ίδιας περίπου έννοιας**: *πέθανε*, *τελείωσε* κλπ.	191/434
62. συνώνυμα	κληρονομιά από την αρχαιότητα και την κλασική της φιλολογία, που φύλαξε μαζί με τις αρχαίες λέξεις τόσες **έννοιες** του αρχαίου πολιτισμού	193/437
63. ταυτόσημα – συνώνυμα	μερικές λέξεις που για πολλούς είναι ταυτόσημα, έχουν κάποια **διαφορά** και είναι στ' αλήθεια **συνώνυμα**· λ.χ. *δόλωμα – πλάνος*	193-4 σημ. 1
64. ταυτόσημα – συνώνυμα	στα **συνώνυμα** ανήκουν, και όχι στα ταυτόσημα, και λέξεις που **δεν εκφράζουν το ίδιο ακριβώς πράμα**, καθώς λ.χ. οι ποικίλες λέξεις που μεταχειρίζονται στα διάφορα μέρη για τα παραθυρόφυλλα κατά το είδος τους: *παντζούρια* ή *ξώφυλλα* κλπ.	193-4 σημ. 1
65. *έκφραση*	η λέξη *έκφραση*, που σημαίνει γενικά τον τρόπο που εκφράζεται κανείς, τον τρόπο που διατυπώνεται ένα νόημα, έχει και **πιο περιορισμένη σημασία**. **Σημαίνει** ένωση στερεότυπη από δύο ή περισσότερες λέξεις	197 σημ. 7
66. ιδιωτισμοί	**ιδιωτισμοί**	197-201/448-58
67. ιδιωτισμοί [ορισμός]	συνηθίζομε στη γλώσσα μας πολλές εκφράσεις που λέγονται μόνο σ' αυτή και έχουν πάρει **ξεχωριστή σημασία**	197/448
68. *ιδιωτισμός – ιδιωματισμός*	οι ιδιωτισμοί είναι στοιχεία **εκφραστικά** και αναντικατάστατα , που πλουτίζουν την κοινή γλώσσα. Οι ιδιωματισμοί είναι στοιχεία διαλεχτικά, που συνηθίζονται σε διάφορα ιδιώματα	197/449

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
69. αόριστο άρθρο – αριθμητικό	υπάρχει διαφορά ανάμεσα στη **σημασία** και τη **χρήση** του αόριστου άρθρου και του αριθμητικού	212/483
70. γραμματικό και φυσικό γένος	το γραμματικό γένος […] πολύ συχνά δεν αντιστοιχεί στο φυσικό γένος που έχει η αντίστοιχη **έννοια** και έτσι η απόδοση του φυσικού γένους με το γραμματικό καταντά συχνά αυθαίρετη […] πολλά ονόματα ανθρώπων ή ζώων δεν έχουν το γένος που τους ταιριάζει	216/495
71. αρσενικό γένος	το αρσενικό γένος είναι γενικά το δυνατότερο προσωπικό γένος. Έτσι **παριστάνομε** με αυτό όχι μόνο πρόσωπα αρσενικού γένους παρά και γενικά ένα πρόσωπο, όταν δε μας ενδιαφέρη ιδιαιτέρως το γένος του	216/496
72. ουσιαστικά ουδέτερα	ουσιαστικά ουδέτερα, ιδίως στον πληθυντικό, είναι συχνά **κοινά για** όντα αρσενικού και θηλυκού γένους	216/496
73. θηλυκά με διπλούς τύπους	*γιάτραινα* και *γιατρίνα* **σημαίνει** συνήθως τη γυναίκα του γιατρού, ενώ *γιάτρισσα* **σημαίνει** συνήθως τη γυναίκα που κάνει το γιατρό	217/499
74. θηλυκά με διπλούς τύπους	*ξενοδόχαινα* (μόνο **για** τη γυναίκα του ξενοδόχου) και *ξενοδόχα*	217 σημ. 1
75. θηλυκά ζώων	στα επίκοινα ουσιαστικά, όταν είναι ανάγκη **να οριστή το φυσικό γένος**, προτάσσεται το επίθετο *αρσενικός* ή *θηλυκός*: *το αρσενικό ζαρκάδι* κλπ.	218/501
76. θηλυκά ζώων	για μερικά ζώα κοτοικίδια ή με μεγαλύτερη πάντοτε σημασία για τον άνθρωπο **ξεχωρίζεται το φυσικό γένος**	218-9/502
77. νεογνά και μικρά ζώων	**ξεχωρίζονται με** ιδιαίτερες λέξεις ή καταλήξεις	219/503
78. *το δείπνο – ο δείπνος*	το *δείπνο* λέγεται στο αρσενικό γένος μόνο [στη φράση] *ο μυστικός δείπνος*	219/504
79. ουσιαστικά με δύο γένη	πολλές φορές τα ουδέτερα έχουν υποκοριστική σημασία: *γάτα – γατί*, *στάμνα – σταμνί*. Συνήθως όμως τα ουδέτερα σε *-ι* δεν ξεχωρίζουν ως προς τη **σημασία** από τον αρσενικό ή θηλυκό τύπο: *άμαξα – αμάξι* κλπ.	219-20/506
80. ουσιαστικά με δύο γένη	πολλές φορές το αρσενικό ή το θηλυκό έχουν **μεγεθυντική σημασία**: *μύτη – μύτος*, *κεφάλι – κεφάλα*	220/506

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
81. ουσιαστικά με δύο γένη – το γένος αλλάζει κατά τη σημασία	πολλές λέξεις παρουσιάζουν δύο γένη, αλλά αυτά δεν έχουν πάντα **την ίδια εντελώς σημασία**: *βροντή* [–] *βρόντος* κλπ.	220/507
82. ουσιαστικά με δύο γένη	μερικά ουσιαστικά με διπλό γένος ήταν στην αρχή επίθετα, που κατά το ουσιαστικό που συνόδευαν και που παραλείφτηκε κατάντησαν ουσιαστικά με **διαφορετική σημασία**: *πληρεξούσιος* (*υπουργός*) – *πληρεξούσιο* (*έγγραφο*) κλπ.	221/508
83. λέξεις φωνητικά όμοιες, αλλά μ' εντελώς διαφορετική σημασία	σε ιδιαίτερη κατηγορία ανήκουν λέξεις φωνητικά όμοιες, αλλά μ' εντελώς **διαφορετική σημασία** και πολλές φορές χωρίς σχέση ετυμολογική: *ο άνεμος – η ανέμη* κλπ.	221/509
84. σημασία του ενικού και του πληθυντικού	συχνά ωστόσο σχηματίζουν και τ' αφηρημένα πληθυντικό, ιδίως όταν είναι **λόγος για** τις εκδηλώσεις της ιδιότητας που εκφράζει ο ενικός: *κάνει πολλές χωριατιές* κλπ.	222/511
85. σημασία του ενικού και του πληθυντικού	κάποτε ο πληθυντικός έχει **μεγεθυντική** ή **επιτατική σημασία**: *τι καμώματα είναι αυτά* κλπ.	222/511
86. σημασία του ενικού και του πληθυντικού	κάποτε ο πληθυντικός **εκφράζει κάτι δυσάρεστο ή ενοχλητικό**: *έφτασαν οι ζέστες* κλπ.	222-3/511
87. ο αριθμός των ουσιαστικών	ιδιαίτερη **σημασία** του ενικού και του πληθυντικού	222-5/511-7
88. διαφορά σημασίας κατά τον αριθμό	κατά τον αριθμό έχουν **διαφορετική σημασία** ή παίρνουν συνήθως **διαφορετική σημασία** τ' ακόλουθα ουσιαστικά: *γυαλί – γυαλιά* κλπ.	225/517
89. ουσιαστικά αρσενικά σε *-ος*	η γενική πληθυντική του *χρόνος* τονίζεται στη λήγουσα, όταν είναι **λόγος για** ηλικία, κάποτε και σε άλλες περιστάσεις. Τότε χάνεται συνήθως το τελικό *ν*: *πόσω(ν) χρονώ(ν)* είναι; κλπ.	237/544
90. διπλόκλιτα ουσιαστικά	με διπλό γένος στον πληθυντικό. (Οι δύο τύποι του πληθυντικού **διαφέρουν** κάποτε **στη σημασία**.)	257/606
91. διπλόκλιτα ουσιαστικά	*οι δεσμοί*, και με **σημασία αφηρημένη**, *δεσμοί φιλίας - τα δεσμά*	257/606
92. διπλόκλιτα ουσιαστικά	*οι καπνοί*, λ.χ **του** καπνοδόχου, **του** κανονιού, **του** τσιγάρου – *τα καπνά*, **για** το φυτικό προϊόν	257/606

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
93. διπλόκλιτα ουσιαστικά	*οι λαιμοί – τα λαιμά* **για** την επιφάνεια του λαιμού και συνήθως **για** την αρρώστια του λαιμού	257/606
94. διπλόκλιτα ουσιαστικά	*οι ναύλοι* (*οι ναύλοι είναι τώρα υψωμένοι*) – *τα ναύλα* (*δεν έχει να πληρώση τα ναύλα του*)	257/606
95. διπλόκλιτα ουσιαστικά	*οι ουρανοί* (*άνοιξαν οι ουρανοί, πήγε στους ουρανούς*) – *τα ουράνια*	257/606
96. διπλόκλιτα ουσιαστικά	*οι σκελετοί – τα σκελετά* (θήκες για εμπορεύματα, βιβλία κτλ.)	258/606
97. διπλόκλιτα ουσιαστικά	*οι σταθμοί – τα σταθμά,* στη **σημασία** *ζύγια* (*έχει δύο μέτρα και δύο σταθμά*)	258/606
98. διπλόκλιτα ουσιαστικά	*οι χρόνοι* (και γραμματικός όρος: *οι χρόνοι των ρημάτων*) – *τα χρόνια*	258/606
99. διπλόμορφα ουσιαστικά	έχουν δύο τύπους, τον ένα με μια συλλαβή λιγότερη, και με **διαφορετική** συνήθως **σημασία**	258/608
100. *γέροντας – γέρος*	το *γέροντας* συνηθίζεται […] και ως **τιμητική προσφώνηση**	258/609
101. φωνητικά διπλόμορφα ουσιαστικά	οι δύο φωνητικοί τύποι δε χρησιμοποιούνται στην κλίση πάντοτε αδιάφορα. Η προτίμησή μας για τον ένα ή τον άλλο κανονίζεται από την πτώση, τη λέξη που προηγείται ή το **νόημα** που έχουν	259/611
102. φωνητικά διπλόμορφα	στο *(η)μέρα* λέγονται συνήθως οι τύποι χωρίς το αρχικό *η* στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική και των δύο αριθμών, ιδίως ύστερ' από λέξη που τελειώνει σε φωνήεν […] Η πληθυντική γενική λέγεται συνήθως με το αρχικό *η*, εκτός όταν γίνεται **λόγος για** ηλικία, χρονικό διάστημα	259/612
103. φωνητικά διπλόμορφα	το πράγμα συνηθίζεται χωρίς το *γ* μόνο στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική, του ενικού και του πληθυντικού, για **έννοιες της καθημερινής ζωής** […] *Το πράγμα – τα πράγματα*, μαζί με τις γενικές *του πράγματος – των πραγμάτων* λέγονται για κάπως **ανώτερες έννοιες**	259/613
104. διπλοκατάληχτα ζεύγη	μερικά ουσιαστικά έχουν διπλοκατάληχτο πληθυντικό με **διαφορετικές σημασίες** [π.χ.] *αράπης – αράπηδες* που έχουν μαύρο χρώμα [–] *αραπάδες* οι ντόπιοι κάτοικοι της Αιγύπτου κλπ.	260/617

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
105. βαθμοί του επιθέτου	το *κοντότερος* λέγεται **για** το ανάστημα, το ύψος· το *κοντύτερος* συνηθίζεται μόνο **για** απόσταση και μάκρος	270/646
106. ελλειπτικά παραθετικά	δε σχηματίζουν παραθετικά […] πολλά επίθετα που **σημαίνουν** ιδιότητα ή ποιότητα που δεν παρουσιάζει βαθμούς	273/659
107. αριθμητικά	τ' απόλυτα αριθμητικά **σημαίνουν** μοιρασιά, όταν λέγωνται με δίπλωση ή όταν συνοδεύωνται από την πρόθεση *από*: *περπατούσαν ένας ένας* κλπ.	278/681
108. αριθμητικά	στη στερεότυπη φράση *ένα προς ένα* ενώνοντα τα όμοια αριθμητικά με την πρόθεση *προς* **για** να ξεχωριστή το άτομο μεσα από την ομάδα	278/682
109. αριθμητικά	για να **φανερώσωμε** τις αριθμητικές πράξεις […]	278/683
110. αριθμητικά	ο **καθορισμός** του χρόνου με τους αριθμούς	278-9/684
111. αριθμητικά	ο **καθορισμός** του τόκου	279/685
112. αριθμητικά	η αριθμητική προσέγγιση [πώς **δηλώνεται**]	279/686-7
113. αριθμητικά	**έκφραση** απεριόριστα μεγάλου βαθμού	279/688
114. τακτικά αριθμητικά	για να **δηλωθή** η σειρά των ιστορικών προσώπων	280/691
115. τακτικά αριθμητικά	κλασματικά αριθμητικά [πώς **δηλώνονται**]	280/693
116. τακτικά αριθμητικά	για την **έννοια** του *ενός δευτέρου*	280/694
117. κτητικές αντωνυμίες	στον πληθυντικό αριθμό η κτητική αντωνυμία με το άρθρο, *οι δικοί μου* (*σου* κτλ.) όταν παίρνεται απόλυτα, είναι ουσιαστικό που **σημαίνει**: οι συγγενείς, οι σπιτικοί […] Σπανιότερα λέγεται στην ίδια **σημασία** και ο ενικός: *απόμεινε χωρίς δικό και φίλο* κλπ. Απόλυτα συνηθίζεται και η ευχή *και στα δικά σου* κλπ.	293/746
118. οριστικές αντωνυμίες	το *μοναχός* είναι κάπως **δυνατότερο** από το *μόνος* και συχνά έχει και κάποια **έννοια** μοναξιάς	295/752
119. αναφορικές αντωνυμίες	όταν το *που* ισοδυναμή μ' εμπρόθετο η σχέση που **φανερώνεται** μπορεί να είναι ποικίλη. Η **σημασία** του *που* φαίνεται από το **νόημα** της φράσης: *το παιδί που του* (από το οποίο) *πήραν το βιβλίο* κλπ.	296-7/765
120. αναφορικές αντωνυμίες	συχνά μάλιστα συμβαίνει να υπάρχουν στην ίδια σειρά του λόγου πολλά *που* με **διαφορετική σημασία**: *Οι άνθρωποι που είδαμε και που τους μιλούσες* κλπ.	297/766

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
121. αοριστολογικές αναφορικές αντωνυμίες	οι αοριστολογικές αναφορικές αντωνυμίες *όποιος, ό,τι* **παίρνουν μεγαλύτερη αοριστία** όταν: αα) συνοδεύωνται από το αοριστολογικό *κι αν* (*και αν*) ή σπανιότερα το *και να* […] ββ) συνθέτωνται με το αοριστολογικό *-δήποτε* […] Με τον τρόπο αυτό γίνεται αοριστολογική και η αντωνυμία *όσο*	299/773
122. αναφορικές αντωνυμίες	[**διαφορά** κατά τον τονισμό] ενώ ο σύνδεσμος *ότι* έχει μόνο το δικό του τόνο, η αντωνυμία και το χρονικό *ό,τι* παίρνουν συχνά και τον τόνο της φράσης	299 σημ. 1
123. ερωτηματικές αντωνυμίες	για γενική του *ποιος*, όταν πρόκειται να **δηλωθή** η καταγωγή ή η ιδιοχτησία, χρησιμεύει και η γενική *τίνος* [-] *τίνων*	300/778
124. αόριστες αντωνυμίες	το *κανείς* έχει δυο **σημασίες**: *κάποιος* και *ούτε ένας*. α) Όταν η φράση είναι θετική έχει **σημασία** αόριστη και **σημαίνει** *κάποιος* […] β) Όταν η φράση είναι αρνητική μπορεί να έχη και τις δυο σημασίες: αρνητική, *ούτε ένας*, και αόριστη, *κάποιος*. Από τον τόνο της φωνής καταλαβαίνει κανείς κάθε φορά τη σωστή **σημασία** […] γ) Όταν έρχεται σαν απάντηση σ' ερώτηση, το *κανείς* έχει αρνητική **σημασία**	300-1/783
125. αόριστες αντωνυμίες	το *κάτι* λέγεται και σαν επίρρημα, συνήθως ειρωνικά, με τη **σημασία** *λίγο, κάπως*: *κάτι νωρίς μας έρχεσαι!*	301/786
126. αόριστες αντωνυμίες	*τίποτε* (*τίποτα*). – Είναι άκλιτο και έχει δυο **σημασίες**, αόριστη και αρνητική, όπως και το *κανένας*. Είναι αόριστο στη θετική φράση: *πες μας τίποτε* κλπ. β) Μπορεί να έχη και τις δύο **σημασίες** όταν βρίσκεται σε αρνητική φράση ή ως απάντηση σ' ερωτηματική: *δεν ξέρω τίποτε* κλπ.	301/787
127. αόριστες αντωνυμίες	το σωστό **νόημα** βγαίνει τότε [όταν το *τίποτε* βρίσκεται σε αρνητική φράση ή ως απάντηση σ' ερωτηματική], όπως και στο *κανείς*, από τον τόνο της φωνής. Στη σειρά λ.χ. των δυο φράσεων «Τι λέει εκεί;» ρώτησε η γριά. – «Τίποτε σχετικό με το χειρόγραφο» […], το *τίποτε* θα μπορούσε να **σημαίνη** *κάτι* ή *τίποτε*	302 σημ. 1
128. αόριστες αντωνυμίες - *κάμποσος*	το *κάμποσος* λέγεται στον πληθυντικό και με τη **σημασία** του *πολλοί, αρκετοί*: *ήταν κάμποσοι μαζεμένοι* κλπ.	302/789

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
129. αόριστες αντωνυμίες - *κάμποσος*	με ποιοτική **σημασία** λέγεται στη φράση: *κάνει τον καμπόσο*	302/789
130. αόριστες αντωνυμίες	οι ποσοτικές αντωνυμίες *πόσος*, *τόσος*, *όσος* χάνουν συνήθως […] στη γενική πληθυντική το τελικό τους *ν* όταν είναι ο λόγος για ηλικία: *όταν ήμουν δεκαοχτώ χρονώ παλικάρι*	303/797
131. φωνές	διαφορετική **σημασία** κατά τη φωνή. – Κάποτε ο παθητικός τύπος έχει και ενεργητική **σημασία**, διαφορετική όμως από τη **σημασία** του ενεργητικού: *ανοίγω – ανοίγομαι* (στη θάλασσα, σε παιχνίδια) κλπ.	307/81
132. φωνές	μόνο η μετοχή του παρακειμένου των αποθετικών ρημάτων μπορεί να έχη όχι μόνο ενεργητική **σημασία** (*καθισμένος* κλπ.) αλλά και παθητική (*προσκυνημένος*), κάποτε μάλιστα μόνο παθητική (*ονειρεμένος*, *προφασισμένος*)	307/813
133. χρόνοι	**σημασία** των χρόνων στην οριστική – ενεστώτας : α) διάρκεια β) επανάληψη γ) κάτι που βαστά μια στιγμή ή πολύ λίγο	310/828
134. χρόνοι	**σημασία** των χρόνων στην οριστική – παρακείμενος	310-1/829-30
135. χρόνοι	**σημασία** των χρόνων στην οριστική – παρατατικός: α) εξακολουθητικά β) μ' επανάληψη	311/831
136. χρόνοι	**σημασία** των χρόνων στην οριστική – αόριστος: α) με διάρκεια μιας στιγμής β) με (μεγαλύτερη) διάρκεια ή με διακοπές	311/832-3
137. χρόνοι – παρατατικός και αόριστος	ο παρατατικός και ο αόριστος **αναφέρονται** και οι δυο στα περασμένα· ενώ όμως με τον παρατατικό τονίζομε την εξακολούθηση, τη διάρκεια που είχε μια πράξη, με τον αόριστο αντικρίζομε την πράξη και τη διάρκειά της στο σύνολό της, παρμένη συνοπτικά, αδιάφορο αν έγινε μια στιγμή ή αν βάσταξε ή αν έγινε με διακοπές	311/833
138. χρόνοι	**σημασία** των χρόνων στην οριστική – υπερσυντέλικος	311/834
139. χρόνοι	**σημασία** των χρόνων στην οριστική – μέλλοντας: α) απλός μέλλοντας αα) εξακολουθητικός 1. με αδιάκοπη συνέχεια 2. με επανάληψη ββ) συνοπτικός 1. βαστώντας μια	311-2/835

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	στιγμή (ή πολύ λίγο) 2. με διάρκεια ή μ' επανάληψη β) συντελεσμένος μέλλοντας	
140. *έστω*	[με] παραχωρητική **σημασία** στη θέση του *ας είναι*	312/837
141. τρόποι	εξακολουθητικοί – συνοπτικοί – συντελεσμένοι χρόνοι [διαφορές κατά τη **σημασία**]	312-3/838-40
142. χρόνοι – σημασία των χρόνων στις άλλες εγκλίσεις	όσο για το χρόνο που **φανερώνουν**, οι ρηματικοί χρόνοι παίρνουν συνήθως τη **σημασία** τους από το **νόημα του λόγου**	314/842
143. συνταχτικές εγκλίσεις	υπάρχουν και άλλες προσωπικές εγκλίσεις, που δεν έχουν όμως ξεχωριστούς γραμματικούς τύπους. Αναγνωρίζονται από το **νόημα** που παίρνουν στη σύνταξη του λόγου […]: Συνταχτικές εγκλίσεις είναι: α) Η δυνητική […] β) Η πιθανολογική […] γ) Η ευχετική	315/847
144. σχηματισμός των ρημάτων	οι τύποι αυτοί [σε *–μασταν –σασταν*] […] χρησιμεύουν να **ξεχωριστή** καλύτερα ο παθητικός παρατατικός από τον ενεστώτα. Αλλιώς οι δυο αυτοί χρόνοι δεν **ξεχωρίζονται** εύκολα	325 σημ. 1
145. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	το *κοπιάζω* έχει κατά τον τύπο και **διαφορετική σημασία**: *κόπιασε* (λ.χ.*κόπιασε μέσα*) και *κοπίασε* (λ.χ. *κοπίασε πολύ ώσπου να πετύχη*)	336/898
146. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	η τάξη που θ' ακολουθήσουν μερικά ρήματα κανονίζεται κάποτε: […] από τη **σημασία** τους. Λ.χ. *λειτουργά ο παπάς* αλλά *λειτουργεί μια υπηρεσία*	341/908
147. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	*κουνάς* (ή *κουνείς*), *ξεκινάς*, *ξανακινάς* αλλά *κινείς* (βάζεις σε κίνηση) [διαφορά στη **σημασία** κατά τον τύπο]	341/908
148. υποταχτική	σε ρήματα που έχουν το ίδιο θέμα στον ενεστώτα και στον αόριστο, [πρέπει να γράφεται] κατά το **νόημα**: *άμα σ' αρέσει – άμα σ' αρέση* κλπ.	344 σημ. 3
149. παράλληλα ρήματα	παράλληλα ρήματα με **διαφορετική σημασία**.– Τα παράλληλα ρήματα έχουν κάποτε **διαφορετικές σημασίες**. Μπορούν να λογαριαστούν τότε για εντελώς διαφορετικές λέξεις: *κονταίνω* [-] *κοντεύω* κλπ.	349-50/922-5
150. παράλληλα ρήματα	κάποτε ο δεύτερος τύπος βρίσκεται μόνο σε σύνθετα από τύπο ρηματικό παράλληλο και τότε είναι φυσικό να υπάρχη και **διαφορά σημασίας**: *ξενίζω – αποξενώνω* κλπ.	350/923

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
151. παράλληλα ρήματα	σε μερικά παραδείγματα εκφράζεται συχνά με τους παράλληλους τύπους η **διαφορετική διάθεση** του ρήματος: *πικρίζω* [-] *πικραίνω* κλπ.	350/924
152. παράλληλα ρήματα	συχνά είναι τα παραδείγματα όπου το ρήμα σε *-ίζω* είναι **μεταβιβαστικό** ενός ρήματος της ίδιας ρίζας […]: *θυμούμαι – θυμίζω* κλπ.	350/925
153. διπλοσχημάτιστα ρήματα	διπλοσχημάτιστα ρήματα με **διαφορετική σημασία**.– Όπως τα παράλληλα ρήματα, έχουν και μερικά διπλοσχημάτιστα κατά το ενεστωτικό τους θέμα **διαφορετική σημασία**: *συνάζω λουλούδια στον κήπο* αλλά *συνάγω ένα συμπέρασμα* κλπ.	352/929
154. διπλοσχημάτιστα ρήματα	μερικά διπλοσχημάτιστα ρήματα έχουν το δεύτερό τους ενεστωτικό θέμα μόνο σε μερικά σύνθετα: *νιώθω – μετανιώνω* κλπ.	352/930
155. διπλοσχημάτιστα ρήματα	ανάλογη **διαφορά** [δεύτερο ενεστωτικό θέμα μόνο σε σύνθετα] παρουσιάζουν συχνά τα λόγια σύνθετα: (*αγγέλω*), *παραγγέλνω* [-] *αναγγέλλω*, *απαγγέλω* κλπ. [με αυτονόητη διαφορά **σημασίας**]	352/930
156. διπλοί αόριστοι	ο αόριστος *έκανα* είναι στην κοινή πιο συχνός από τον *έκαμα*, είναι όμως προτιμότερος ο τύπος με το *μ*, επειδή έτσι **ξεχωρίζομε** με το διαφορετικό θέμα το εξακολουθητικό από το συνοπτικό	355-6 σημ. 1
157. μ᾽ ένα ή με δύο λ;	μ᾽ ένα ή με δύο λ; - Τα ρήματα με δύο *λ* στο ενεστωτικό θέμα, στο αοριστικό έχουν μόνο ένα […] *Ποτέ μην αναβάλλωμε ό,τι πρέπει να γίνη αμέσως – πρέπει να το αναβάλωμε για αύριο* κλπ. [με διαφορά **σημασίας**]	360/946
158. απρόσωπα ρήματα	όσα από αυτά τα ρήματα συνηθίζονται και σε πλατύτερη ή σε άλλη **σημασία** σχηματίζουν τότε και άλλα πρόσωπα: *μη με βρέχης*, *θα σου τις βρέξω* κλπ.	369/966
159. απρόσωπα ρήματα	μερικά απρόσωπα ρήματα παύουν να είναι απρόσωπα όταν αλλάξουν φωνή: *βράδιασε – βραδιάστηκα*, *ξημέρωσε – ξημερωθήκαμε* [διαφορά **σημασίας**]	369/966
160. απρόσωπα ρήματα	κάποτε γίνονται απρόσωπα και ρήματα συνηθισμένα, όταν **φανερώνουν** φυσικό φαινόμενο: *ρίχνει πολύ χαλάζι* κλπ.	369/966
161. απρόσωπα ρήματα	χρησιμεύουν γι᾽ απρόσωπα και πολλά άλλα ρήματα, τότε όμως παίρνουν **ειδική σημασία** ή	369-70/966

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	αυτό γίνεται μόνο σε ορισμένες φράσεις. Τέτοια ρήματα είναι: *αλλάζει* (*έτσι αλλάζει, τότε αλλάζει*), *ακούεται* (*ακούεται πως θα γίνη ο γάμος*) κλπ.	
162. απρόσωπα ρήματα	έτσι [παίρνουν απρόσωπη **σημασία**] και τα ρήματα στις φράσεις: *μου δόθηκε, δε στάθηκε μπορετό, του κατέβηκε, έχει και παραέχει, δεν έχει μα και ξεμά*	370/966
163. ενεργητική μετοχή	συνήθως **προσδιορίζει** το υποκείμενο της πρότασης τροπικά, χρονικά, αιτιολογικά, υποθετικά (ή παραχωρητικά)	373/970
164. ενεργητική μετοχή	η ενεργητική μετοχή που λέγεται με χρονική **σημασία** τυχαίνει κάποτε να **λέγεται για** κάτι προτερόχρονο και όχι σύγχρονο, αλλά αυτό είναι τυχαίο και συμπτωματικό: *αρπάζοντας το τουφέκι άνοιξε την πόρτα*	374 σημ. 1
165. παθητική μετοχή	συχνά **ισοδυναμεί μ'** επίθετο: *έτρεχε φοβισμένη* κλπ.	374/972
166. παθητική μετοχή	σχηματίζεται και από ρήματα της ενεργητικής φωνής, που δεν έχουν άλλους τύπους της παθητικής. Με αυτή **φανερώνεται** συνήθως κατάσταση φυσική, σωματική ή ψυχική, κάποτε και ενέργεια	374/973
167. παθητική μετοχή	κάποτε η ίδια παθητική μετοχή μπορεί να έχη κατά την περίσταση και ενεργητική και παθητική **σημασία**: *ένας διαβασμένος άνθρωπος – το διαβασμένο βιβλίο* κλπ.	374-5/974
168. παθητική μετοχή	μερικές παθητικές μετοχές **σημαίνουν** τον άξιο να πάθη εκείνο που φανερώνει το ρήμα: *κόρη ζηλεμένη* […] και άλλες **ισοδυναμούν**, όπως τα ευχετικά σύνθετα, μ' ευχή ή με κατάρα: έλα δω *ευλογημένε*	375/975
169. μετοχή παθητικού ενεστώτα	εκτός από τη μετοχή του παθητικού παρακειμένου σχηματίζεται, σπάνια, σε μερικά ρήματα από το ενεστωτικό τους θέμα και μετοχή παθητικού ενεστώτα. Η μετοχή αυτή τελειώνει σε *-άμενος*, *-ούμενος*, *-όμενος* και είναι συνήθως επίθετο ρηματικό. Συχνά έχει καταντήσει ουσιαστικό: *τον είδα τρεμάμενο* κλπ. [αλλαγή **σημασίας** κατά το μέρος του λόγου]	375/976
170. μετοχή παθητικού ενεστώτα	τα θηλυκά των μετοχών σε *-όμενος*, *-ούμενος*, σχηματίζονται προπαροξύτονα όταν οι τύποι αυτοί είναι αισθητοί στη μετοχική ή στην	375-6/978

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	επιθετική τους **σημασία** και παροξύτονα όταν έχουν γίνει ουσιαστικά: […] *η εφαπτόμενη του κύκλου* […] μα και *η εφαπτομένη*. Μερικά **διοφορούνται**: *κατηγορούμενη – κατηγορουμένη, προστατεύόμενη – προστατευομένη*. Ανάλογα τονίζονται και οι παλιές μετοχές *προϊστάμενος – προϊστάμενη* και *προϊσταμένη, συνισταμένη*	
171. επιρρήματα	κατά τη **σημασία** τους είναι τα επιρρήματα πέντε ειδών: α) τοπικά, β) χρονικά, γ) τροπικά, δ) ποσοτικά και ε) βεβαιωτικά, δισταχτικά ή αρνητικά	377/983
172. τοπικά επιρρήματα	μερικά τοπικά επιρρήματα συνηθίζονται και σε άλλη **σημασία**, ιδίως χρονική. Το τοπικό λ.χ. *κάπου* έχει χρονική συνήθως **σημασία** στο *κάπου κάπου* […] Το *εκεί που* είναι χρονικός σύνδεσμος	378/987
173. χρονικά επιρρήματα	το επίρρημα *ποτέ*, αρνητικό κανονικά, **σημαίνει** σ' ερωτηματική πρόταση και το *καμιά φορά*: *Το είδες ποτέ σου;*	378 σημ. 1
174. χρονικά επιρρήματα	το χρονικό επίρρημα *κιόλας* **λέγεται**: α) Για κάτι που έγινε πιο γρήγορα απ' ό,τι περιμέναμε […] β) Στη **σημασία** *αμέσως*, *στη στιγμή* […] γ) Μ' επιδοτική **σημασία** […] δ) Στη **σημασία** του *πια*	378 σημ. 2
175. χρονικά επιρρήματα	με χρονική **σημασία** λέγονται και μερικά τοπικά επιρρήματα: *κοντά* (*τώρα κοντά*) και τα τροπικά *μαζί, αραιά*	379/989
176. τροπικά επιρρήματα	μερικά επιρρήματα σε *-ως* έχουν **διαφορετική σημασία** από τα όμοιά τους σε *-α*: *το αγόρασες ακριβά* [-] *ακριβώς αυτό εννοούσα και εγώ*	381/995
177. τροπικά επιρρήματα	το χρονικό επίρρημα *αμέσως* λέγεται μόνο έτσι, σε *-ως*, ενώ το τροπικό λέγεται *άμεσα* αλλά στην ανάγκη και *αμέσως*, αντίθετο του *έμμεσα* ή *εμμέσως* [διαφορά **σημασίας**]	381/995
178. ομοιωματικό μόριο *σαν*	και με **σημασία** περιοριστική, *σαν καλό μου φαίνεται* κλπ.	381/996
179. ομοιωματικό μόριο *ως*	κάποτε το *ως* έχει και επιδοτική **σημασία**, *ακόμη*: *το ξέρουν ως και τα παιδιά*	381/997
180. ποσοτικά επιρρήματα	στα ποσοτικά επιρρήματα ανήκει και το επιτατικό *πάρα*, που προτάσσεται σ' επιρρήματα και άλλες λέξεις για να δυναμώση την **έννοιά** τους	381/999

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
181. *μάλιστα*	το *μάλιστα* είναι όχι μόνο βεβαιωτικό αλλά και επιδοτικό (*ακόμη*): *Ο Παύλος μάλιστα πήρε και άλλο βραβείο* [διαφορά **σημασίας**]	383/1002
182. αναδιπλωμένα επιρρήματα	πολλά επιρρήματα λέγονται δύο φορές και τότε δυναμώνει το **νόημά** τους: *απάνω απάνω* κλπ. Τ' αναδιπλωμένα επιρρήματα έχουν κάποτε **ξεχωριστό χρωματισμό** ή και **διαφορετική σημασία**: *ίσια ίσια* κλπ.	383/1033
183. συνδυασμοί επιρρημάτων	*λίγο πολύ* (**διαφορετικό** από το *πολύ λίγο*)	383/1003
184. επιρρηματική χρήση των ουσιαστικών	σε πολλές περιστάσεις καταντούν να έχουν επιρρηματική **σημασία** και ουσιαστικά (σε αιτιατική): *πηγαίνω σχολείο* κλπ.	383/1004
185. επιρρηματική χρήση των ουσιαστικών	πολλά τέτοια ουσιαστικά διπλασιάζονται για να **εκφράσουν**: α) τη συνέχεια: *περπατούσε άκρη άκρη* κλπ, και β) διανομή: *πήγαιναν παρέες παρέες*	384/1004
186. προθέσεις	μόνο οι προθέσεις *για* και *από* συντάσσονται και με ονομαστική, όταν **σημαίνουν** αφετηρία, κατάσταση ή αποτέλεσμα και τ' όνομα που συνοδεύουν **αναφέρεται** στο υποκείμενο: *το ξέρω από μικρός* κλπ.	387/1011
187. προθέσεις	από τις προθέσεις τέσσερεις, οι *με*, *σε*, *για*, *από*, είναι συχνότατες και έχουν ποικίλες **σημασίες**. Άλλες, καθώς οι *προς*, *μετά*, *παρά*, *δίχως* έχουν **περιορισμένη χρήση**	387/1011
188. προθέσεις	οι κυριότερες **σημασίες** των προθέσεων	387-93/1013-1031
189. σημασίες των προθέσεων – *με*	**σημαίνει** το μαζί, τη συνοδεία […] **σημαίνει** ακόμη: β) τ' όργανο, το μέσο ή την ύλη […] γ) Τον τρόπο […] δ) το χρόνο	387-8/1013
190. σημασίες των προθέσεων – *σε*	**σημαίνει**: α) διεύθυνση προς κάτι […] ή το τέρμα […] β) στάση ή ενέργεια μέσα σε μια περιοχή […] γ) το χρόνο ή την προθεσμία […] δ) την αναφορά […] ε) τον τρόπο	388/1014
191. σημασίες των προθέσεων – *σε*	μεταχειριζόμαστε κάποτε την πρόθεση *σε* ελλειπτικά με γενική, όταν **εννοούμε** τη λέξη *σπίτι* ή άλλη ανάλογη: *ήμουν στου θείου σου*	388/1014
192. σημασίες των προθέσεων – *για*	**σημαίνει**: α) αιτία […] β) σκοπό ή τέρμα […] γ) *για χάρη, για σωτηρία* κτλ. […] δ) αναφορά […] ε) αντικατάσταση […] ζ) ιδιότητα […] η) ανταπόδοση […] θ) διάρκεια […] ι) ομοίωση ή τρόπο […] κ) επίκληση	388-9/1016

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
193. σημασίες των προθέσεων – *ως*	**σημαίνει** την έκταση και το τέρμα, τοπικά ή χρονικά	389/1017
194. σημασίες των προθέσεων – *ίσαμε*	την ίδια **σημασία** με το *ως* έχει και η πρόθεση *ίσαμε*	389/1021
195. σημασίες των προθέσεων – *προς*	**σημαίνει** τη διεύθυνση και το περίπου, τοπικά ή χρονικά […] **σημαίνει** ακόμη, μ' επέκταση της αρχικής **σημασίας**: β) τη σχέση ή αναφορά εν γένει […] γ) το σκοπό	389-90/1022
196. σημασίες των προθέσεων – *κατά*	**σημαίνει**: α) συμφωνία, σχέση και τρόπο […] β) διεύθυνση […] γ) την προσέγγιση	390/1024
197. σημασίες των προθέσεων – *μετά*	**σημαίνει** ό,τι και το *έπειτα από*, *ύστερα από*, χρονικά, κάποτε και τοπικά	390/1025
198. σημασίες των προθέσεων – *παρά*	**σημαίνει**: τη διαφορά προς το λιγότερο […] β) εναντιότητα	391/1026
199. σημασίες των προθέσεων – *αντί*	**σημαίνει** αντικατάσταση	391/1027
200. σημασίες των προθέσεων – *από*	**σημαίνει** απόμάκρυνση, χωρισμό, αφαίρεση […] **σημαίνει** ακόμη: β) καταγωγή ή προέλευση […] γ) διανομή […] δ) μετάπτωση ή αλλαγή […] ε) ένα σύνολο μοιρασμένο […] ζ) την ύλη ή το περιεχόμενο […] η) την αιτία […] θ) το ποιητικό αίτιο […] ι) αναφορά […] κ) διαφορά ή σύγκριση […] λ) το *μέσα από*	391/1028
201. σημασίες των προθέσεων - *από*	φράσεις καθώς έρχομαι *από του πεθερού μου* κτλ. είναι ελλειπτικές (**εννοούμε** το *σπίτι*)	392/1028
202. σημασίες των προθέσεων – *χωρίς, δίχως*	**σημαίνουν** έλλειψη, στέρηση	392/1029
203. προθέσεις	κάποτε **παίρνονται** προθετικά τα επιρρήματα *εναντίο*(*ν*), *εξαιτίας*, το *πλην* και το *μέσο*(*ν*)	392/1030
204. παραταχτικοί σύνδεσμοι	οι σύνδεσμοι *και*, *ούτε*, *μήτε* μπορεί να λέγωνται και μ' επιδοτική **σημασία** […]: *ο Κώστας είναι ψηλότερος και από τον Παύλο*	392/1034
205. παραταχτικοί σύνδεσμοι	η **σημασία** του διαχωριστικού συνδέσμου *ή* είναι διπλή: α) Φανερώνει με μεγαλύτερη ακρίβεια τις δυνατότητες της εναλλαγής χωρίς αυστηρή αντίθεση […] β) Φανερώνει το διλημματικό «ένα από τα δυο»	394/1035
206. παραταχτικοί σύνδεσμοι	οι σύνδεσμοι *μα*, *αλλά*, *όμως*, *και όμως*, *ωστόσο* καταντούν συχνά **συνώνυμοι** και συναλλάζονται στο γραπτό λόγο, έχουν όμως και κάποια διαφορά μεταξύ τους ως προς τη	395/1039

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	δύναμη που **φανερώνουν** την αντίθεση ή ασυμφωνία	
207. παραταχτικοί σύνδεσμοι	ο αντιθετικός σύνδεσμος *παρά* […] **σημαίνει**: α) Περιορισμό με αντίθεση […] β) Αντίθεση δυνατή	395/1040
208. παραταχτικοί σύνδεσμοι	μ᾽ επιδοτική **σημασία** συνηθίζονται το *όχι μόνο … παρά*, *όχι μόνο … αλλά και …*	396/1042
209. παραταχτικοί σύνδεσμοι	ο σύνδεσμος *λοιπόν*, συνηθίζεται ιδίως στην αφήγηση και στη γλώσσα του σπιτιού, στην αρχή του λόγου, κάποτε και με **σημασία** προτρεπτική	396/1043
210. υποταχτικοί σύνδεσμοι	ο ειδικός σύνδεσμος *που* **φανερώνει** κάτι πραγματικότερο παρά ο *πως*, αλλά και με χαλαρότερη εξάρτηση	396/1045
211. υποταχτικοί σύνδεσμοι	παίρνουν το *που* και προτάσεις που ακολουθούν μερικά επιφωνήματα, καθώς *κρίμα* κλπ. (Εδώ το *που* έχει κυρίως **σημασία** αιτιολογική).	396/1045
212. υποταχτικοί σύνδεσμοι	**για** ειδικός σύνδεσμος χρησιμεύει και το μόριο *να*, ύστερ᾽ από τα ρήματα *πιστεύω*, *φαντάζομαι*, *λέγω* (στη **σημασία** του *νομίζω*) κτλ., όταν πρόκειται να **δηλωθή** αμφιβολία για το **εκφραζόμενο** από την ειδική πρόταση: *Πιστεύω να τα καταφέραμε* κλπ.	397/1048
213. υποταχτικοί σύνδεσμοι	ειδικότερα φανερώνουν οι σύνδεσμοι αυτοί [χρονικοί] ποικίλες χρονικές **αποχρώσεις** […] ο καιρός που έγινε κάτι, η στιγμή […] το σύγχρονο ως διάρκεια […] το σχεδόν σύγχρονο […] το προτερόχρονο […] το υστερόχρονο […] η επανάληψη […] το τέρμα	397/1049
214. υποταχτικοί σύνδεσμοι	το *αφού* συνταγμένο μ᾽ ενεστώτα και παρατατικό οριστικής είναι συνήθως αιτιολογικό […] συνταγμένο με μέλλοντα ή αόριστο μπορεί να είναι και αιτιολογικό και χρονικό [διαφορά **σημασίας**]	397 σημ. 1
215. υποταχτικοί σύνδεσμοι	*για να* (**δυνατότερο** από το *να*)	398/1056
216. μόρια	πολύ συχνά στη γλώσσα μας και με μεγάλη συνήθως ποικιλία στη **χρήση**	399/1061
217. μόρια	το μόριο *ας* **σημαίνει** συνήθως προτροπή ή συγκατάθεση	399/1062
218. μόρια	το μόριο *θα* είναι κατά τη **σημασία**: α) μελλοντικό […] β) δυνητικό […] γ) πιθανολογικό	399/1063

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
219. μόρια	το **βουλητικό** μόριο *να*	399/1064
220. μόρια	το **δειχτικό** μόριο *να*	399/1065
221. μόρια	το μόριο *μα* είναι **ορκωτικό**	399/1066
222. μόρια	το μόριο *για* είναι **προτρεπτικό**	399/1067
223. μόρια	υπάρχει και *για* **ερωτηματικό αιτιολογικό**, απαρχαιωμένο: *Για δε λες τίποτε;*	400 σημ. 1
224. άκλιτα	Πίνακας συγκεντρωτικός ακλίτων με πολλαπλή γραμματική **λειτουργία** (ή ομωνύμων)	400-1/1069
225. άκλιτα – *πριν*	επίρρημα χρονικό – σύνδεσμος χρονικός [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία και τη λειτουργία]	400/1069
226. άκλιτα – *σαν*	επίρρημα ομοιωματικό – σύνδεσμος χρονικός, αιτιολογικός, υποθετικός [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία και τη λειτουργία]	400/1069
227. άκλιτα – *ως*	επίρρημα ποσοτικό, ομοιωματικό – σύνδεσμος χρονικός [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία και τη λειτουργία]	400/1069
228. άκλιτα – *μόνο*	επίρρημα ποσοτικό – σύνδεσμος αντιθετικός [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία και τη λειτουργία]	400/1069
229. άκλιτα – *καθώς*	επίρρημα τροπικό – σύνδεσμος χρονικός [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία και τη λειτουργία]	401/1069
230. άκλιτα – *μόλις*	επίρρημα χρονικό, τροπικό, ποσοτικό – σύνδεσμος χρονικός [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία και τη λειτουργία]	401/1069
231. άκλιτα – *για*	[με διαφορετικό τονισμό:] πρόθεση – σύνδεσμος διαχωριστικός – μόριο προτρεπτικό [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία και τη λειτουργία]	401/1069
232. άκλιτα – *να*	[με διαφορετικό τονισμό:] σύνδεσμος τελικός, αποτελεσματικός – μόριο βουλητικό – δειχτικό [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία, τη λειτουργία, τον τονισμός]	401/1069
233. άκλιτα – *μα*	[με διαφορετικό τονισμό:] σύνδεσμος αντιθετικός – μόριο ορκωτικό [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία, τη λειτουργία, τον τονισμός]	401/1069
234. άκλιτα – *που*	[με διαφορετικό τονισμό:] επίρρημα τοπικό – σύνδεσμος ειδικός, αιτιολογικός,	401/1069

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	αποτελεσματικός [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία, τη λειτουργία, τον τονισμό]	
235. άκλιτα – *πάρα-παρά*	επίρρημα ποσοτικό – πρόθεση – σύνδεσμος αντιθετικός, συγκριτικός [διαφορά στη **σημασία** κατά την κατηγορία και τη λειτουργία]	401/1069
236. επιφωνήματα	τα επιφωνμήματα **φανερώνουν**: Θαυμασμό […] Απορία […] Πόνο, λύπη […] Στενοχώρια […] Περίπαιγμα, ειρωνεία […] Ευχή […] Επιδοκιμασία, έπαινο […] Κάλεσμα […] Παρακίνηση […] Άρνηση […] Αβεβαιότητα	402/1072
237. επιφωνήματα	μερικά από τα επιφωνήματα δεν έχουν μόνα τους **έννοια**. Την παίρνουν από το **νόημα του λόγου** και από τον τόνο και το χρωματισμό της φωνής	402/1072
238. επιφωνήματα από ονοματοποιία	φωνές που μιμούνται με το φωνητικό τους τύπο και **εκφράζουν** φαινόμενα του εξωτερικού κόσμου	403/1075
239. επιφωνήματα από ονοματοποιία	φωνές που μεταχειριζόμαστε **για να** καλέσωμε, για να διώξωμε, για να παρακινήσωμε σε κάτι κτλ.	403/1076
240. ορθογραφία	*αναστυλώνω* (και *αναστύλωμα*) με τις **σημασίες**: στηρίζω […], σηκώνω, υψώνω […] αναζωογονώ, δυναμώνω	409 σημ. 1

Η′. Υφολογική διαφοροποίηση[1]

1.	όμοια σύμφωνα προφέρονται διπλά	σε μερικές λόγιες σύνθετες λέξεις, για **έμφαση**	34 σημ. 1
2.	κόμμα (,)	**δεν έχει μόνο λογική αξία**	60/117
3.	ερωτηματικό (;) – θαυμαστικό (!)	δεν έχ[ουν] μόνο λογική αξία αλλά και **συναισθηματική**	61/119
4.	ευφωνικό *γ*	σε μερικές λέξεις αναπτύσσεται ένα *γ* **ευφωνικό** ανάμεσα σε δύο φωνήεντα:: (*αέρας*) *αγερικό*	81/182
5.	ανάπτυξη *γ* ανάμεσα σε δύο φωνήντα	αναπτύσσεται ένα *γ* **ευφωνικό** ανάμεσα σε δύο φωνήεντα, ιδίως όταν αυτά έχουν την ίδια προφορά: (*αέρας*) *αγερικό – έκαιγε*, *έκλαιγε*, *καίγεται*	81/182
6.	τελικό *ν*	καμιά φορά στο στίχο γι' αποφυγή της **χασμωδίας** μπαίνει ένα *ν* στα ουδέτερα σε *–ι* και σε *–ο*: *Καράβιν έρχετ' απ' τη Χιο*	83/184

[1] Για την «ποιητική γλώσσα» και τη «γλώσσα της λογοτεχνίας» βλ. επίσης ενότητα Δ′.

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
7. αλλαγή του γραμματικού είδους	ένα επίθετο ουδέτερο μπορεί να γίνη, στο **ανώτερο** ιδίως **ύφος**, ουσιαστικό αφηρημένο: *το ωραίο, το καλό, το σωστό*	105/233
8. προτιμώμενο θέμα στη σύνθεση	η προτίμηση του ενός ή του άλλου θέματος ρυθμίζεται από πολλούς λόγους, καθώς είναι […] η **αναλογία**, η **ευφωνία**, η **σαφήνεια**	108-9 σημ. 2
9. υποκοριστικά	υποκοριστικά μεταχειριζόμαστε και για να κάνωμε **ευγενικότερη** την παράκλησή μας: *δώσε μου ένα καφεδάκι*	123/267
10. υποκοριστικά	κατάληξη *–έλι* (με κάποια **μειωτική** συνήθως σημασία)	124/269
11. μεγεθυντικά ποιοτικά ή κτητικά	με σημασία **περιγελαστική** [π.χ. *κεφάλας*]	126/275
12. παραγωγικό	**πλούτος** και **εκφραστικότητα** του παραγωγικού	179-83/411-5
13. παράγωγα – σύνθετα	ο εκφραστικός **πλούτος** μιας γλώσσας δε βασίζεται μόνο στο πλήθος των λέξεων και τις σημασίες τους παρά και στην ευκολία που έχει να σχηματίζη παράγωγα και σύνθετα, καθώς και στην **εκφραστικότητά** τους	179/411
14. αφομοίωση ξένων λέξεων	ευκολία [της γλώσσας μας] ν' αφομοιώνη και να συνταιριάζη στον πραγωγικό της **πλούτο** τις ξένες λέξεις που πολιτογράφησε και να σχηματίζη από αυτές άφθονα παράγωγα και σύνθετα	179/411
15. παραγωγικές καταλήξεις	οι παραγωγικές καταλήξεις είναι αφθονώτατες και συχνά πολύ γόνιμες και **εκφραστικές**, έτσι που να εκφράζωνται με αυτές λεπτές **αποχρώσεις**	179/411
16. σύνθεση	ξεχωριστά πλούσια είναι η σύνθεση, ανώτερη σχεδόν και από της αρχαίας γλώσσας [...] και γενικά η γλώσσα αποχτά με [τα σύνθετα] **συντομία** και **παραστατικότητα**	179-80/412
17. σύνθεση	την **εκφραστικότητα** βοηθεί η σύνθεση των ρημάτων με προθέσεις, νέες ή αρχαίες	180/412
18. ποιητικά σύνθετα	τα ποιητικά σύνθετα [...] κάνουν την έκφραση συχνά **πυκνότερη** και δίνουν στο ύφος **ομορφιά**, **δροσιά** και **ποητικότητα**	180/413
19. σύνθετα	η **πύκνωση** [της έκφρασης] παρουσιάζεται και στις παροιμίες με το **επιγραμματικό** τους ύφος: *όποιος μικρομάθη δε γερονταφήνει* κλπ.	180 σημ. 1
20. ποιητικά σύνθετα	πολλές φορές εκφράζουν μονολεχτικά νέες έννοιες, ιδίως όταν πρόκειται για **αποχρώσεις**	180-1/413

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
21. ποιητικά σύνθετα	η αρετή των **εκφραστικών** συνθέτων	181/413
22. ρήματα λόγια σύνθετα από προθέσεις	η **εκφραστικότητα** της γλώσσας μεγάλωσε και με πολλά ρήματα λόγια σύνθετα από προθέσεις. Πλάι στα λαϊκά *γράφω*, *ξεγράφω* κλπ. λέμε και *συγγράφω*, *προγράφω* κλπ.	182/414
23. σημασίες των λέξεων	**κυριολεξία** και **μεταφορά**	184-5/418-20
24. μεταφορά	για να πούμε πιο **χτυπητά** και **εκφραστικά** πως κάτι είναι πολύ μαύρο λέμε με μια εικόνα: *ήταν μαύρο σαν πίσσα*	184/419
25. μεταφορά	μερικές λέξεις λέγονται μόνο **μεταφορικά**: *μαϊμουδιά* κλπ.	185/419
26. συνώνυμα	[με] διαφορετικό **χρωματισμό** της ίδιας περίπου έννοιας: *πέθανε*, *τελείωσε* κλπ.	191/434
27. συνώνυμα	[τα συνώνυμα με διαφορετικό **χρωματισμό** της ίδιας έννοιας] βοηθούν να διαφοροποιήσωμε το **ύφος** που μεταχειριζόμαστε μιλώντας και ιδίως γράφωντας. Οι συνώνυμες λέξεις μπορεί να έχουν το ίδιο ακριβώς νόημα αλλά κατά την περίσταση και κατά το είδος εκείνου που γράφομε θα προκρίνωμε άλλη λέξη	191/435
28. συνώνυμα	αν θέλωμε να **ειρωνευτούμε**	191/435
29. συνώνυμα	κάποτε λέμε με περισσότερη **εγκαρδιότητα** για τους πεζούς στρατιώτες οι *φαντάροι* και τα *φανταράκια*	191/435
30. συνώνυμα	η διοικητική πάλι γλώσσα […] προτιμά λέξεις **αχρωμάτιστες** και όχι τόσο συνηθισμένες	191/435
31. ιδιωτισμοί	οι ιδιωτισμοί είναι στοιχεία **εκφραστικά** και αναντικατάστατα , που πλουτίζουν την κοινή γλώσσα.	197/449
32. ιδιωτισμοί	ιδιωτισμοί [στοιχεία **εκφραστικά**]	197-198/448-51
33. ιδιωτισμοί	λόγιοι ιδιωτισμοί – λόγιες παροιμίες και φράσεις [**εκφραστικά** στοιχεία]	199-201/453-8
34. παροιμιακές φράσεις	στερεότυπες εκφράσεις […], γεννημένες συχνά από παροιμίες, που με κάποια μεταφορά χαρακτηρίζουν **παραστατικότερα** ό,τι θα λεγόταν αλλιώς με κυρολεξία: *σιγανό ποτάμι* κλπ.	198/451
35. στερεότυπες εκφράσεις	στο φραστικό **πλούτο** της γλώσσας ανήκουν ακόμη και της χαρίζουν **εκφραστικότητα** και **ομορφιά** μερικά άλλα **εκφραστικά** μέσα [οι	198-9/452

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	παροιμίες, τα γνωμικά, φράσεις ιστορικές, φράσεις λογοτεχνικές]	
36. στερεότυπες εκφράσεις	παροιμίες, φράσεις λαϊκές που εκφράζουν κάτι με **παρομοίωση επιγραμματικά**	199/452
37. στερεότυπες εκφράσεις	γνωμικά [:] φανερώνουν μια πραχτική αλήθεια ή δίνουν παραγγέλματα για τη λαϊκή ζωή [στοιχεία **εκφραστικά**]	199/452
38. στερεότυπες εκφράσεις	φράσεις ιστορικές, γεννημένες από ιστορικά ή τοπικά περιστατική ή που ειπώθηκαν από ιστορικά πρόσωπα [στοιχεία **εκφραστικά**]	199/452
39. στερεότυπες εκφράσεις	φράσεις **λογοτεχνικές**, παρμένες από τη **λογοτεχνία**, που μνημονεύονται για μια αλήθεια που εκφράζουν, για την **επιγραμματικότητα** ή την **ομορφιά** τους	199/452
40. λόγιοι ιδιωτισμοί	εκτός από τους λαϊκούς ιδιωτισμούς λέγονται, αν και συνήθως δεν έχουν τόσο πλατιά χρήση, και ιδιωτισμοί λόγιοι: *έφτασε στο άκρον άωτο της ευτυχίας* [στοιχεία **εκφραστικά**]	199/453
41. στερεότυπες εκφράσεις	λέγοναι ακόμη κάποτε παροιμίες αρχαίες, γνωμικά και άλλες φράσεις αρχαϊκές, εκκλησιαστικές προπάντων, ή ιστορικές και λογοτεχνικές: *συν Αθηνά και χείρα κίνει* κλπ. [στοιχεία **εκφραστικά**]	199-200/453
42. λόγιες φράσεις	δεν πρέπει να γίνεται χωρίς λόγο κατάχρηση στις λόγιες εκφράσεις, όταν υπάρχη ισοδύναμη λαϊκή, **εκφραστικότερη** μάλιστα, η όταν είναι εύκολο να μπη στη θέση της μια άλλη πιο απλή	200-1/458
43. ουσιαστικά με δύο γένη	*κεφάλι – κεφαλή* (κ. **μεταφορ**.)	220/507
44. σημασία του ενικού και του πληθυντικού	κάποτε ο πληθυντικός έχει μεγεθυντική ή **επιτατική** σημασία: *τι καμώματα είναι αυτά* κλπ.	222/511
45. σημασία του ενικού και του πληθυντικού	κάποτε ο πληθυντικός εκφράζει κάτι **δυσάρεστο** ή **ενοχλητικό**: *έφτασαν οι ζέστες* κλπ.	222-3/511
46. κύρια ονόματα στον πληθυντικό	όταν χρησιμοποιούνται **μεταφορικά**: *εξαντλήθηκαν οι Πακτωλοί*	223/513
47. το *άπαντο*	το *άπαντο* λέγεται συνήθως **ειρωνικά**	224/514
48. ατονία της γενικής	όσο πιο ελληνικά συλλογιζόμαστε, στη βάση της γλώσσας του ελληνικού λαού, τόσο περιορίζεται στο σωστό μέτρο ο αριθμός των γενικών και **ζωντανεύει** μάλιστα η έκφραση όταν χρησιμοποιούνται άλλα φραστικά μέσα	230/524

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	[…] Είναι σωστό να αποφεύγωνται τα πολλά αφηρημένα ουσιαστικά με τις αλληλοεξαρτημένες γενικές· ο λόγος γίνεται **εκφραστικότερος** στις περιπτώσεις που μπορούμε να μεταχειριστούμε στη θέση τους ρήμα με αιτιατική. Το ρήμα, το ενεργητικό προπάντων, έχει **κίνηση** και γεννά **εποπτεία ζωντανεύοντας** εμπρός στα μάτια μας ό,τι γίνεται, ενώ το ουσιαστικό με την **ηρεμία** του δίνει στη φράση κάποια **αλυγισιά**	
49. διπλοκατάληχτα ουσιαστικά	το ουδέτερο *χείλι – χείλος* (μόνο **μεταφορικά**)	260/616
50. επίθετα σε *-ος, -α, -ο*	η ενική αιτιατική των αρσενικών επιθέτων σε *–ος* παίρνει κάποτε ένα *ν* για **ευφωνία** […]: *τον καλόν άνθρωπο* κλπ.	264/627
51. επίθετα με το αρσενικό σε *-ύς, -ής*	**ευφωνικό** *ν* της αιτιατικής	266/631
52. βαθμοί του επιθέτου	όταν ένα επίθετο σχηματίζη το συγκριτικό του και μονολεχτικά, λόγοι **ύφους** και **αρμονίας** κανονίζουν στη γραπτή γλώσσα την προτίμηση του συγκριτικού τύπου, ιδίως όταν βρίσκωνται στη σειρά περισσότερο από ένα επίθετα: *θα συντονίσωμε όλο και στενώτερα και πιο αρμονικά τις προσπάθειές μας*	270/647
53. αριθμητικά – οι φωνητικοί τύποι	τα παροξύτονα αριθμητικά *μία* και *δύο* συνηθίζονται ιδίως όταν λέγωνται με κάποια **έμφαση**: *δεν ήταν ούτε μία ούτε δύο*	277/671
54. τακτικά αριθμητικά	[λέμε αναλυμένα και] τα μικρότερα αριθμητικά, ιδίως για **έμφαση**: *είναι τρεις και μισή* κλπ.	280/695
55. προσωπικές αντωνυμίες	η προσωπική αντωνυμία παραλείπεται όταν είναι υποκείμενο και δε χρειάζεται **έμφαση**	287/717
56. προσωπικές αντωνυμίες	οι αδύνατοι τύποι […] συνηθίζονται όταν θέλωμε να πούμε κάτι χωρίς **έμφαση** ή **αντιδιαστολή**	287/718
57. προσωπικές αντωνυμίες	συχνά μεταχειριζόμαστε τους δυνατούς τύπους μαζί με τους αδύνατους, και αυτό δείχνει μεγαλύτερη **έμφαση** παρά όταν οι αδύνατοι τύποι είναι μόνοι […]: *εμένα δε με ρωτούν*	289/727
58. προσωπικές αντωνυμίες	όταν παραθέτωνται αντωνυμίες διάφορων προσώπων ή και ονόματα, είναι πιο **ευγενικό** να μιλούμε για τον εαυτό μας τελευταίο και όχι ν’ αρχίζωμε από το *εγώ*, όπως κάνουν πολλοί	290/731

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
59. προσωπικές αντωνυμίες – χρήση και σημασίες	όταν αποτεινόμαστε σ' ένα πρόσωπο μεταχειριζόμαστε την προσωπική αντωνυμία: α) Στον ενικό αριθμό. – Για πρόσωπα που **συγγενεύομε ή συνδεόμαστε μαζί τους**, που έχομε **οικειότητα** ή **εγκαρδιότητα**, επίσης **όταν μιλούμε σε πρόσωπα κατώτερα** στην ηλικία ή στην κοινωνική ιεραρχία […] β) Στον πληθυντικό αριθμό. **Για πρόσωπα άγνωστα** ή που **δε συνδεόμαστε μαζί τους** στενώτερα ή που θέλομε ν' αποφύγωμε την **οικειότητα**, ή για να δείξωμε **φιλοφροσύνη** ή **σεβασμό**, **όταν μιλούμε σε ανώτερους** συνήθως στην ηλικία ή στην κοινωνική ιεραρχία [διαφοροποίηση κατά το ακροατήριο - **ευγένεια**]	290/732
60. προσωπικές αντωνυμίες περιφραστικές	στη λαϊκότερη γλώσσα συνηθίζονται για περισσότερη **ευγένεια** και μερικές άλλες προσωπικές αντωνυμίες περιφραστικές, απαρχαιωμένες σήμερα [π.χ. *του λόγου* + γενική]	291/736
61. προσωπικές ανωνυμίες περιφραστικές	η αντωνυμία *του λόγου μου* κτλ., απαρχαιωμένη πια σήμερα, λέγεται στις πόλες μόνο **προς κατώτερους** ή με σημασία **ειρωνική** ή **μειωτική**	291/737
62. προσωπικές αντωνυμίες περιφραστικές	και οι δύο αυτές αντωνυμίες [*η αφεντιά μου* και *η ευγενεία μου*] μπορεί να πάρουν **ειρωνική** σημασία […] Στο πρώτο πρόσωπο λέγονται μόνο **ειρωνικά**	291/737
63. κτητικές αντωνυμίες	όταν δεν υπάρχη **έμφαση** χρησιμεύει για κτητική αντωνυμία η γενική των αδύνατων τύπων της προσωπικής	292/741
64. κτητικές αντωνυμίες	το -(*τ*)*ους* δεν είναι τόσο **έυφωνο** σε φράσεις καθώς: *τους νόμους τους* κλπ.	292/742
65. κτητικές αντωνυμίες	όταν υπάρχη **έμφαση** ή **αντιδιαστολή** ή στην απόλυτη χρήση μεταχειριζόμαστε [τους τύπους *δικός μου* κλπ.]	292/743
66. κτητικές αντωνυμίες	κάποτε χρησιμοποιούμε την κτητική αντωνυμία **για να μην ξαναμεταχειριστούμε** το ουσιαστικό που δηλώνει το κτήμα: *στο σπίτι μου ή στο δικό σου;*	293/743
67. ιδιόπαθες αντωνυμίες	κάποτε η ιδιόπαθη αντωνυμία **δυναμώνει** με την αντωνυμία *ο ίδιος*: *αυτά να τα λες στον ίδιο τον εαυτό σου*	294/748

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
68. οριστικές αντωνυμίες	το *μοναχός* είναι κάπως **δυνατότερο** από το *μόνος* και συχνά έχει και κάποια έννοια μοναξιάς	295/752
69. αναφορικές αντωνυμίες	δεν είναι **ωραίο** να γίνεται κατάχρηση με την επισώρευση πολλών *που*	297/766
70. αναφορικές αντωνυμίες	όταν το *που* αντιστοιχή σε πλάγια πτώση, για περισσότερη **σαφήνεια** συνοδεύεται από την κατάλληλη προσωπική ή δειχτική αντωνυμία […]: *Ο Γιάννης, που τον είδα χτες* κλπ.	297/767
71. αναφορικές αντωνυμίες	το αναφορικό *ο οποίος* μπαίνει στη θέση του *που* […] όταν έτσι αποφεύγεται η **ασάφεια**	298/769
72. αναφορικές αντωνυμίες	το αναφορικό *ο οποίος* μπαίνει στη θέση του *που* […] όταν υπάρχουν στην ίδια περίοδο πολλά *που*, για λόγους **ύφους**	298/769
73. αναφορικές αντωνυμίες	μένει σε μερικές περιπτώσεις κάποια **αοριστία**, που την αποφεύγομε γράφοντας το *ο οποίος*	298/769
74. αναφορικές αντωνυμίες	το αναφορικό *ο οποίος* είναι σπάνιο στη λογοτεχνία και συχνά **βαραίνει τη φράση** με τις τέσσερεις συλλαβές του και με τις **χασμωδίες** του	298 σημ. 2
75. αόριστες αντωνυμίες	το παροξύτονο *καμία* λέγεται όταν υπάρχη **έμφαση**	300/782
76. αόριστες αντωνυμίες	το *κάτι* λέγεται και σαν επίρρημα, συνήθως **ειρωνικά**, με τη σημασία *λίγο*, *κάπως*: *κάτι νωρίς μας έρχεσαι!*	301/786
77. αόριστες αντωνυμίες – *παν*	η σημασία του *πάντα* **δυναμώνει** όταν συνοδεύεται από το *όλα*: *όλα τα πάντα*	303/795
78. χρόνοι – παρακείμενος	ο δεύτερος τύπος του παρακειμένου φανερώνει το συντελεσμένο κάπως **εντονώτερα** και **καθαρότερα** από τον πρώτο: *το έχω ακούσει – το έχω ακουσμένο*. Ο πρώτος έχει συχνά **αδυνατισμένη** τη σημασία αυτή και μπορεί να καταντήση στη σημασία του αορίστου: *πήγες στην Πόλη; - πήγα ή έχω πάει – είμαι πηγεμένος*	311/830
79. πληθυντικός της ευγένειας	μεταχειριζόμαστε από ευγένεια τον πληθυντικό του β′ προσώπου και όταν αποτεινόμαστε σ' ένα πρόσωπο, **σεβαστό**, **ανώτερο** στην ηλικία ή στην κοινωνική ιεραρχία, **ξένο** ή όπως και να είναι **όχι οικείο** [διαφοροποίηση κατά το ακροατήριο - **ευγένεια**]	316/853
80. πληθυντικός «μεγαλοπρεπείας»	στη θέση του ενικού μεταχειριζόμαστε σε μερικές περιστάσεις και για το πρώτο πρόσωπο τον πληθυντικό. Αυτό γίνεται: α) Από **διακριτικότητα**, όταν θέλωμε να μιλήσωμε πιο	316/854

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	αόριστα για τον εαυτό μας […] β) Από **μετριοφροσύνη**. Αυτό γίνεται από συγγραφείς: *στο βιβλίο μας αυτό προσπαθήσαμε να δείξωμε* κτλ.	
81. α′ πρόσωπο σε πληθυντικό	το α′ πρόσωπο του πληθυντικού αντίς το α′ του ενικού το μεταχειρίζονται και πρόσωπα με μεγάλα αξιώματα («πληθυντικός της **μεγαλοπρέπειας**»).	316-7/854
82. αλλαγή προσώπου	κάποτε γίνεται αλλαγή προσώπου, και λέγεται το α′ πληθυντικό στη θέση του β′ ενικού, από **συμπάθεια** ή από **λεπτότητα** και για να **μετριαστή** εκείνο που αποδίνεται με το ρήμα σ' εκείνον που του μιλούμε: *λοιπόν, πότε φεύγομε;*	317/855
83. συλλαβική αύξηση	η άτονη συλλαβική αύξηση φυλάγεται σε μερικές περιστάσεις, ιδίως όταν θέλωμε ν' αποφύγωμε κάποια **ασάφεια** ή για λόγους **ευφωνίας** και **ρυθμού**	320/868
84. συλλαβική αύξηση	αυτό [αποφυγή **ασάφειας**] γίνεται και στη **ζωντανή** γλώσσα, περισσότερο όμως στη γραπτή και ιδίως στον ποιητικό λόγο	320/868
85. σχηματισμός των ρημάτων	αυτό [προσθήκη *ε* στους ρηματικούς τύπους σε *-ν*] γίνεται ιδίως στην ποιητική γλώσσα για τις ανάγκες του μέτρου και της **ευφωνίας**	325/882
86. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπά*] και *αγαπάει* (*-η*), προπάντων στην ποιητική γλώσσα. Χρήσιμο και στην πεζογραφία για **ευφωνικούς** ιδίως λόγους, όταν λ.χ. ακολουθή λέξη με αρχικό φωνήεν και μάλιστα *α*: *καταντάει άνοστο*, *φυσάει αεράκι*	338 σημ. 1
87. διπλοσχημάτιστα ρήματα	στην ποιητική γλώσσα συνηθίζονται και άλλα όμοια ρήματα της δεύτερης συζυγίας, για λόγους **ποιητικούς**, **μετρικούς**, **ευφωνίας**: *αναγαλλιάζω – αναγαλλιώ*, *αναβρύζω – αναβρώ* κλπ.	351-2 σημ. 1
88. ρήματα ελλειπτικά	κάποτε [μεταχειριζόμαστε συνώνυμο ρήμα ή περίφραση] για περισσότερη **σαφήνεια** σε ρήματα που έχουν τον ίδιο παρατατικό με τον αόριστο, καθώς *κρίνω, κλίνω, τείνω, οικτείρω*	368-9/964
89. *πώς όχι*	απαντώντας με το *πώς όχι* σε αρνητική ερώτηση **αποφεύγομε την αβεβαιότητα** που θ' άφηνε η απάντηση με το *ναι*: *Δεν έρχεσαι; Πώς όχι*, δηλ. *έρχομαι*	383/1003
90. αναδιπλωμένα επιρρήματα	πολλά επιρρήματα λέγονται δύο φορές και τότε **δυναμώνει** το νόημά τους: *απάνω απάνω* κλπ. Τ' αναδιπλώμένα επιρρήματα έχουν	383/1033

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	κάποτε ξεχωριστό χρωματισμό ή και διαφορετική σημασία: *ίσια ίσια* κλπ.	
91. σημασίες των προθέσεων	στην περίπτωση που αγωνίζεται κανείς μαζί με κάποιον, λ.χ. σε άμιλλα ή σα σύμμαχος, φίλος, μπορεί να μπη για μεγαλύτερη **σαφήνεια** το *μαζί*: *πολέμησαν μαζί με τους συμμάχους*	387-8 σημ. 1
92. σημασίες των προθέσεων	αν η φράση *πόλεμος με*, *πολεμώ με* δε φαίνεται αρκετή να δηλώση την εχθρότητα, μεταχειριζόμαστε τις επιρρηματικές εκφράσεις *ενάντια σε* (*κάποιον*), *εναντίον* (*κάποιου*) [για μεγαλύτερη **σαφήνεια**]	387-8 σημ. 1
93. προθέσεις	με το μεταχείρισμα [της πρόθεσης *προς*] **πλουτίζεται** η έκφραση	390/1023
94. παραταχτικοί σύνδεσμοι	για **έμφαση** μπορεί να μπη ο σύνδεσμος [*ή, είτε*] και πριν από την πρώτη λέξη ή πρόταση: *Ή εγώ ή εσύ*	395/1036
95. παραταχτικοί σύνδεσμοι	οι σύνδεσμοι *μα*, *αλλά*, *όμως*, *και όμως*, *ωστόσο* […] έχουν […] κάποια διαφορά μεταξύ τους ως προς τη **δύναμη** που φανερώνουν την αντίθεση ή ασυμφωνία. Έτσι το *ωστόσο* είναι μάλλον μεταβατικό, μόλις **υποδηλώνοντας** την αντίθεση· ακολουθούν το *μα* και το *αλλά*, κάπως πιο **δυνατά**, το **δυνατότερο** *όμως* (αυτό μπορεί να ενώνη, αν και όχι πάντα, και κώλα ή περιόδους και τότε ακολουθεί επάνω τελεία ή τελεία), και το **εντονώτερο** *και όμως*, που μπορεί να εισάγη και ένσταση ή αντίρρηση	395/1039
96. υποταχτικοί σύνδεσμοι	το λόγιο *ότι* […] το μεταχειριζόμαστε: α) όταν αλλιώς **σωρεύωνται** πολλά *πως*, ιδίως σε αλυσιδωτή εξάρτηση, β) στην αρχή μιας περιόδου, γ) για λόγους **ευφωνίας**, καθώς λ.χ. όταν **σωρεύωνται** στη φράση πολλά *π*: *μου είπε πως πρέπει*	396-7/1046
97. υποταχτικοί σύνδεσμοι	*για να* (**δυνατότερο** από το *να*)	398/1056

Θ′. Σύμφωνα με το γλωσσικό αίσθημα, τις συνήθειες και τις προτιμήσεις των ομιλητών και των συγγραφέων

1. φθόγγοι – γράμματα	**βαθιά ριζωμένη συνήθεια** όταν μιλούμε για γλώσσα και για φθόγγους να πηγαίνη ο νους μας σε λέξεις τυπωμένες	10/13-14
2. πολλών γραμμάτων η προφορά	διαφέρει κάποτε και κατά την **ατομική** προφορά	28/46

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
3. μία λέξη ή δύο	γράφονται με μια λέξη και φράσεις ρηματικές καθώς *σούρτα, φέρτα, δώστου*, όπου χάθηκε η **αίσθηση** πως αποτελούνται από χωριστές λέξεις	37/76
4. προφορά *κ* αντί δίψηφου *γκ*	**πολλοί** γράφουν *νκ* αντί *γκ*: *γκρανκάσα*	35/73
5. ενωτικό (-)	**μερικοί** χρησιμοποιούν χωρίς ανάγκη το ενωτικό και ανάμεσα σε ζευγάρια από λέξεις, τις ίδιες: *φορές φορές* κλπ.	52/106
6. σημεία στίξης	η χρήση των σημείων της στίξης ποικίλλει κατά τις εποχές, τις τυπογραφικές συνήθειες και κατά τους **ανθρώπους**, την **ψυχική τους διάθεση** και το **σκοπό** που επιδιώκουν	53/107
7. κόμμα (,)	τη χρήση του τη ρυθμίζει η **υποκειμενική** κρίση εκείνου που γράφει και το είδος των γραφομένων	60/117
8. η σωστή χρήση	δεν αποκλείει άλλωστε την ελαστικότητα στην έκτασή της και αυτή απόκειται στην **προσωπική εκτίμηση**	61/117
9. διπλή παύλα	**μερικοί συγγραφείς** χρησιμοποιούν κάποτε δύο παύλες	65/131
10. συναλοιφή – ακέραιοι τύποι	μεγαλύτερη **ελευθερία** έχουμε στο διάλογο, στη λογοτεχνία και προπάντων στην ποιητική γλώσσα	75/155
11. *παρ' όσο, παρ' ότι, παρ' όλο που, παρέκει*	λένε **πολλοί**	76 σημ. 1
12. κράση	οι τύποι με *ο* από το *ου-ε* της συμπροφοράς γράφονται σε μια λέξη και με *ο*, όχι με *ω*, καθώς συνηθίζουν **μερικοί**	78/169
13. κράση	**πολλοί** σημειώνουν σε μια λέξη, σα να έγινε κράση, και φράσεις καθώς *σούδωσα*	78/170
14. αφομοίωση ξένων λέξεων	όλοι όσοι τις μεταχειριζόμαστε δεν **αισθανόμαστε** καμιά διαφορά από τις ντόπιες	96/211
15. λεξιλόγιο – καταγωγή	ξένες λέξεις – συχνά, με το να εκφράζουν ανώτερες έννοιες πολιτισμού, όρους επιστημονικούς ή τεχνικούς, περιορίστηκαν σε **μικρό κύκλο ειδικών**	97/213
16. ατονημένες παραγωγικές καταλήξεις	δεν μπορούν να λογαριαστούν για **ζωντανές**, όσο και αν υπάρχουν σε λέξεις που τις λέμε. Δεν τις **αισθανόμαστε** για παραγωγικές και ούτε σχηματίζονται πια από αυτές νέες λέξεις,	110/247

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	π.χ. *-ερός* σε αντίθεση με *-ρός* (*λαμπερός – λαμπρός*)	
17. ατονημένες παραγωγικές καταλήξεις *-ος, -ή* (*βοσκός*, *βοσκή*)	δεν είναι πια σήμερα για μας και για το **γλωσσικό** μας **αίσθημα ζωντανές** ως παραγωγικές καταλήξεις	110/247
18. λαϊκή – λόγια παραγωγή και σύνθεση	δεν είναι πάντοτε **εύκολο** να χωριστή από τη λαϊκή η λόγια παραγωγή και ιδίως η σύνθεση	111-2 σημ. 1
19. οικογένειες λέξεων	όταν μερικά από τα παράγωγα έχουν διαφορετική σημασία ή αλλαγμένη τη φωνητική μορφή (όταν προπάντων υπάρχουν μεταξύ του και λόγιες λέξεις), θολώνεται το **γλωσσικό** μας **αίσθημα** και δεν **αισθανόμαστε** πια πως οι συγγενικές αρχικά [λέξεις] ανήκουν στην ίδια οικογένεια: *καράβι, καραβάκι* κλπ. και από το άλλο μέρος *καραβίδα*	113/253
20. οικογένειες λέξεων	για το συνηθισμένο **γλωσσικό αίσθημα** είναι συνήθως ορισμένες οι λέξεις που τις **αισθανόμαστε** συγγενικές, όχι όμως και για εκείνον που έχει κάποια γνώση της μητρικής γλώσσας και της ιστορίας της	113 σημ. 1
21. παραγωγή – ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	**ατονημένες** παραγωγικές καταλήξεις: *-ά*: *φέρνω – φορά* κλπ., *-ή*: *αλλάζω – αλλαγή* κλπ., *-ος*: *ελέγχω – έλεγχος* κλπ.	122/264
22. υποκοριστικά	μερικά υποκοριστικά πήραν διαφορετική σημασία από το πρωτότυπο και δεν τα **αισθανόμαστε** πια για υποκοριστικά: *μπαμπακούλα* κλπ.	125/274
23. υποκοριστικά όπως *λαγουδάκι*, *φυλλαράκι*	για το **γλωσσικό αίσθημα** των περισσότερων Ελλήνων σχηματίστηκαν ίσια από το *λαγός*, *φύλλο*	125 σημ. 1
24. *-ίτης, -ότης, -ιώτης*	**ατονημένες** παραγωγικές καταλήξεις	134/291
25. παραγωγή – επίθετα από ουσιαστικά	λόγιες παραγωγικές καταλήξεις **ατονημένες**	139-40/299
26. λόγια αχώριστα μόρια	από τα λόγια αχώριστα μόρια το *διά* και το *συν* ιδίως συνηθίζονται και σε σύνθετα λαϊκά, για σήμερα όμως μπορούν να θεωρηθούν όλα τους **ατονημένα** παραγωγικά στοιχεία	144/316
27. λόγια αχώριστα μόρια	μερικά από τα λόγια μόρια έχουν πολύ περιορισμένη παραγωγικότητα· συνηθίζονται σ' ελάχιστες λέξεις, λόγιες, συχνά με **περιορισμένη χρήση**	144/316

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
28. ζευγαρωτά – [διάμεσα] σύνθετα	τα όρια ανάμεσα στα δυο αυτά είδη των παραταχτικών συνθέτων **δεν ξεχωρίζονται** πάντοτε **εύκολα**, για λόγους ουσιαστικούς ή **ψυχολογικούς**	148 σημ. 1
29. α′ συνθετικό	μπορεί κάποτε, τη στιγμή της σύνθεσης, **εκείνοι** που την έκαναν να είχαν στο νου και άλλη συγγενική λέξη. Το *γκρεμοτσακίζομαι* μπορεί να συντέθηκε από το *γκρεμίζομαι* και το *τσακίζομαι*, μπορεί όμως κατά τη σύνθεση **να ήρθε στο νου** το *γκρεμός*: *τσακίζομαι στον γκρεμό*	155 σημ. 2
30. σύνθετα σε *-όπολη*	**μερικοί** λένε και άλλα σύνθετα σε *-ούπολη*, ενώ το σωστό είναι σε *-όπολη*: *κοσμόπολη* κλπ.	157/353
31. λέξεις που δε λέγονται πάντοτε με το ίδιο συνθετικό φωνήεν	υπάρχει κάποια τάση να συμμορφωθούν οι ανωμαλίες στα σύνθετα που γίνονται λαϊκότερα και που τα **αισθανόμαστε** ακόμη σύνθετα.	158/357
32. α′ συνθετικό άκλιτο	από τις προθέσεις μόνο οι *κατά, παρά, από* είναι **ζωντανά** στοιχεία για τη σύνθεση	161/365
33. α′ συνθετικό άκλιτο	στη λαϊκότερη γλώσσα και η [πρόθεση] *μετά* (*ματά*) [είναι **ζωντανό** στοιχείο για τη σύνθεση]	161 σημ. 2
34. σύνθεση σε *-ση* (*αγρ-ανάπαυση*)	σύμφωνα με το νεώτερο **γλωσσικό αίσθημα**	163 σημ. 2
35. χαλαρά και καταχρηστικά σύνθετα	το **αίσθημα** για την ενότητα της νέας λέξης μπορεί να γεννηθή και μόνο από τη συχνή παράθεση δυο λέξεων μέσα στη φράση, και έτσι τα όρια ανάμεσα στην παράθεση και στη σύνθεση **δεν παρουσιάζονται πάντοτε καθαρά**. Γι᾽ αυτό κάποτε **αμφιβάλλομε** αν συντελέστηκε η σύνθεση και αν πρέπη να γράψωμε μία ή δυο λέξεις	178/409
36. νέα σύνθετα	και είναι δυνατό να σχηματιστούν **από τον καθένα** ή από τους **συγγραφείς** νέα σύνθετα, που **αμφιβάλλει** κανείς αν έχουν ξαναειπωθή ή αν είναι νεολογισμοί	180/412
37. νέα σύνθετα	για να καθιερωθούν όμως πρέπει φυσικά ν᾽ ανταποκρίνωνται σε ανάγκη και να ικανοποιούν το **γλωσσικό αίσθημα**	180/412
38. λεξιλογική ανανέωση	η γλώσσα της παιδείας και της επιστήμης είναι πια ανάγκη [...] να ξαναβαφτιστή στη **ζωντανή** λαϊκή έκφραση	183/415
39. ομόηχα – διαφορετικές λέξεις	διαφέρουν από τα ομόηχα οι λέξεις που έχουν πάρει σημασίες αρκετά διαφορετικές μεταξύ	187/425

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	τους, ώστε να **μας φαίνεται πως** πρόκειται για δυο διαφορετικές λέξεις, καθώς λ.χ. *μοναχός*: μόνος, αλλά και καλόγερος	
40. παρώνυμα	μερικοί **δεν τις ξεχωρίζουν** και τις **μπερδεύουν**, ιδίως όταν πρόκειται για λέξεις λόγιες και όχι τόσο συνηθισμένες	187/426
41. διφορούμενος τονισμός	αυτό γίνεται […] σε ονόματα που λέγονται συνήθως σε πτώση που δε βαστούσε ίσως στην αρχαία γλώσσα το βασικό τόνο (*της συντελείας του αιώνος* κλπ.) και έτσι **ξεγελιέται** κανείς ή απομένει **αβεβαιότητα** ως προς τον τονισμό της ονομαστικής	189 σημ. 1
42. διφορούμενος τονισμός	αυτό γίνεται […] σε μερικές λόγιες λέξεις που δεν είναι αρκετά **γνωστές και κοινές**	189 σημ. 1
43. *ατμοσφαίρα – ατμόσφαιρα*	η λόγια αυτή λέξη εξαρχής τονίστηκε και με τους δύο τρόπους. Θα έπρεπε να προπαροξυτονηθή και κατά την αρχαία γραμματική και κατά τη νέα, όσο τη **νιώθομε** σύνθετη	189 σημ. 2
44. *μεσαιώνας*	το λόγιο *μεσαιώνας* τονίστηκε από **πολλούς** και προπαροξύτονα	189 σημ. 3
45. *Κηφισιά – Κηφισία – Κηφισσία*	η σημερινή τοπωνυμία *Κηφισιά*, ονομασμένη από το ποτάμι *Κηφισός*, μετονομάστηκε *Κηφισία* (και μάλιστα *Κηφισσία*), επειδή **νομίστηκε** πως αυτός ήταν ο αρχαίος τύπος της λέξης	190 σημ. 2
46. διφορούμενος τονισμός	λέξεις που υπάρχει **αμφιβολία** σε ποια συλλαβή θα τονιστούν	190/432
47. λέξεις σπάνιες και ξεχωριστές	όπως τις **αισθάνεται** συνήθως ο **σημερινός αναγνώστης**	192 σημ. 1
48. ταυτόσημα – συνώνυμα	μερικές λέξεις που για **πολλούς** είναι ταυτόσημα, έχουν κάποια διαφορά και είναι στ' αλήθεια συνώνυμα· λ.χ. *δόλωμα – πλάνος*	193-4 σημ. 1
49. ταυτόσημα	αλλού πάλι ονομάζουν *καϊσιά* τα βερίκοκα ενώ στην Αθήνα **πολλοί** τα ξεχωρίζουν	194 σημ. 4
50. φωνητικά διπλόμορφα	υπάρχουν και μερικές άλλες [λέξεις], λόγιες, που λέγονται κάποτε λανθασμένα ή που **μερικοί αμφιβάλλουν** πώς πρέπει να τις πουν. Σωστό είναι να λέμε *ανησυχητικός* και όχι *ανησυχαστικός* κλπ.	197/447
51. λόγιες φράσεις	οι αρχαϊκές φράσεις, και μάλιστα οι ιστορικές, μπορεί φυσικά να λέγωνται με τον αρχαϊκό τους τύπο· αν όμως αυτός δεν είναι	200/455

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	ευκολονόητος ή **γνωστός**, μπορεί να λέγωνται πιο απλά	
52. ορθογραφία κύριων και κοινών ονομάτων – κεφαλαία	σε μερικές περιστάσεις τη χρησιμοποίηση του κεφαλαίου την κανονίζει η **προσωπική μας κρίση** και **διάθεση**	215/491
53. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	υπάρχουν μερικές λέξεις που συχνά πολλοί **αμφιβάλλουν** για το γένος τους ή και τις μεταχειρίζονται στραβά, δίνοντάς τους καμιά φορά έτσι άλλη σημασία από εκείνη που χρειάζεται	221/510
54. γενική πληθυντικού	οι τύποι αυτοί της γενικής σε μερικές περιστάσεις **ατόνησαν** και αχρηστεύτηκαν	229 σημ. 1
55. ατονία της γενικής	στην καθημερινή ομιλία **δεν αισθανόμαστε καμιά δυσκολία** από την **ατονία** αυτή της γενικής	230/524
56. οικογενειακά ονόματα	δεν είναι σωστό, όπως γίνεται από **πολλούς Αθηναίους**, να μεταχειρίζεται κανείς οικογενειακά ονόματα που κλίνονται, σα να ήταν άκλιτα: *είδα τους Ψάλτη* κλπ.	239/546
57. διπλοκατάληχτα ουσιαστικά	**μερικοί** λένε *οι εύζωνες* αντί *οι εύζωνοι*, που είναι το σωστό	260/615
58. πολλαπλασιαστικά αριθμητικά	κάποτε, όταν πρόκειται για διαίρεση, **μερικοί** μεταχειρίζονται στη θέση του *διπλός*, *τριπλός* το *διττός*, *τριττός*	281 σημ. 1
59. προσωπικές αντωνυμίες	σε πολλά μέρη της Ελλάδας […] μεταχειρίζονται τους αδύνατους τύπους της αιτιατικής *με, σε, τον ,την ,το , τις, τα*, εκεί που στην κοινή συνηθίζομε το *μου, σου, του, της, τους* για γενική του προσώπου, σαν έμμεσο αντικείμενο, και λένε έτσι: *θα σε πω* κλπ. […] Το ίδιο κάνουν και **μερικοί νεώτεροι συγγραφείς** από την Πόλη και τη Βόρ. Ελλάδα	288 σημ. 2
60. προσωπικές αντωνυμίες	**μερικοί** μεταχειρίζονται το *αυτός* σα συνώνυμο του *ακόμη και* σ' εκφράσεις καθώς: *Από την απόφασή τους θα εξαρτηθή αυτή η αυτάρκεια της χώρας* κλπ.	290-1/733
61. κτητικές αντωνυμίες	στη θέση του εγκλιτικού *τους* **μερικοί συγγραφείς** μεταχειρίζονται το *των*	292/742
62. αναφορικές αντωνυμίες	κάποτε παραλείπεται […] η προσωπική αντωνυμία [που συνοδεύει το *που*] αλλά συνήθως την **αποζητούμε**: *ο Γέρος* (ο Κολοκοτρώνης) *απογύρευε εκείνη την*	297 σημ. 2

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	πανέμορφη ζωή που τον αγέρα μονάχα είχε πάρει	
63. φωνές	**μερικοί** μεταχειρίζονται τ' αποθετικά ρήματα και σε παθητική έννοια: *τα καπνά επεξεργάστηκαν φέτος κακά* κλπ. Όσο και αν η χρήση ανταποκρίνεται σε μιαν ανάγκη, δεν τη δέχεται εύκολα το **γλωσσικό μας αίσθημα** και είναι καλό ν' αποφεύγεται	307/814
64. α′ πρόσωπο σε πληθυντικό	στη θέση του ενικού μεταχειριζόμαστε σε μερικές περιστάσεις και για το πρώτο πρόσωπο τον πληθυντικό [από μετριοφροσύνη]. […] Αυτό γίνεται από **συγγραφείς**: *στο βιβλίο μας αυτό προσπαθήσαμε να δείξωμε* κτλ.	316/854
65. συλλαβική αύξηση	κανονικά μεταχειρίστηκαν την άτονη συλλαβική αύξηση **μερικοί Εφτανησιώτες συγγραφείς**: *δεν εμπορούσαν* κλπ.	320 σημ. 2
66. αύξηση	για το **γλωσσικό αίσθημα** η αύξηση (εκτός από την τονισμένη αύξηση της αρχής) δεν είναι πια σήμερα, καθώς στην αρχαία αττική γλώσσα, **απαραίτητο** στοιχείο για να δηλωθή ο περασμένος χρόνος. Απεναντίας, **αποζητούμε** το ίδιο χρονικό θέμα σε όλες τις εγκλίσεις του ίδιου χρόνου. Αυτός είναι ο λόγος που μερικοί αοριστικοί τύποι, που επικράτησαν στην οριστική με την αύξηση ενώ αυτή είχε γενικά **ατονήσει**, μετάδωσαν το νέο τους αυτό θέμα σε όλες τις εγκλίσεις του αορίστου, επιβάλλοντας μάλιστα την ίδια ρίζα στο ενεστωτικό θέμα	321-2/874
67. αύξηση	σήμερα **πολλοί**, ακόμη και γραμματισμένοι, κάνουν το λάθος και μεταφέρουν την αρχαϊκή αύξηση της οριστικής στην προσταχτική του αορίστου και αλλού, και λένε λ.χ. *προσέταξέ τον*, *διέταξέ τον* κλπ. Τα συχνά αυτά «λάθη» δείχνουν **πόσο ξένη μάς είναι** σήμερα η εσωτερική αυτή αύξηση, όσο και αν οι τύποι με την αύξηση **μάς φαίνωνται** σε μερικά παραδείγματα αναντικατάστατοι	322 σημ. 1
68. σχηματισμός των ρημάτων	τους τύπους σε *-μασταν, -σασταν* μεταχειρίζονται και πολλοί **σύγχρονοι συγγραφείς**	325 σημ. 1
69. σχηματισμός των ρημάτων – α′ συζυγία	οι τύποι *δένουμαι*, *δένουνται*, με *ου*, αντί *δένομαι*, *δένονται*, δεν είναι τόσο κοινοί και δεν	337 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	ανήκουν στη γλώσσα της πεζογραφίας, αν και τους έχουν μεταχειριστή **μερικοί συγγραφείς**	
70. ορθογραφία αορίστου	χρειάζεται προσοχή στην ορθογραφία μερικών διπλοσχημάτιστων ή άλλων ρημάτων σε (*-ίζο*) και σε (*ο*), που **αμφιβάλλεται** το ενεστωτικό τους θέμα ή που μπερδεύεται με άλλων ρημάτων: Γράφομε με *ι*: *βουίζω – βούισα* κλπ. αλλά γράφομε με η: *βοώ – βόησα* κλπ.	359/946
71. ορθογραφία αορίστου	όσοι **προτιμούν** τους παλιούς τύπους *δυσφημώ*, *διευκρινώ* θα πρέπη να γράφουν *δυσφήμησα*, *διευκρίνησα*, *δυσφήμηση*, *διευκρίνηση*	359 σημ. 2
72. ορθογραφία αορίστου	όσοι τυχόν **προτιμούν** στη σημασία αυτή [του *εγχειρίζω*] το *εγχειρώ*, πρέπει να γράφουν *εγχείρησα*, *εγχειρήθηκα – εγχείρηση* με *η*	359-60 σημ. 3
73. μετοχή παθητικού ενεστώτα	[τις μετοχές σε *–όμενος*, *-ούμενος*] τις μεταχειρίζονται όμως κάποτε **μερικοί συγγραφείς**	376/979
74. χρονικά επιρρήματα	**μερικοί συγγραφείς** δίνουν στο *κιόλας* πλατύτερη χρήση: *Είδαμε κιόλας σε προηγούμενο κεφάλαιο*	378 σημ. 2
75. επιτατικό *πάρα*	λέγοντας *πάρα πολύ* δε δυναμώνομε μόνο την έννοια του *πολύ*· κάποτε το μεταχειριζόμαστε για να φανερώσωμε το υπερβολικά πολύ, το περισσότερο απ' ό,τι έπρεπε. Δεν έχει καθοριστή στη γλώσσα μας η χρήση αυτή πάγια και κάποτε μένει **αμφιβολία** για τη σωστή σημασία	382 σημ. 2
76. προθέσεις	**μερικοί** μεταχειρίζονται στη θέση του *ως* την αρχαία πρόθεση *μέχρι*: *από Μακεδονία μέχρι Ταίναρο*	389/1019
77. προθέσεις	**πολλοί** χωρίς ανάγκη λένε μαζί με το *χωρίς*, *δίχως* την πρόθεση *με*: *με χωρίς ζάχαρη*, *με δίχως τίποτε*	392/1029
78. προθέσεις	**μερικοί** μεταχειρίζονται το *επί* (μ' αιτιατική) χωρίς καμιά ανάγκη στη θέση της απλής αιτιατικής ή της αιτιατικής με το *για*, για να φανερώσουν χρονική διάρκεια: *επί αιώνες*, *επί πολύν καιρό*	392 σημ. 1
79. παραταχτικοί σύνδεσμοι	στη θέση του *ωστόσο* **μερικοί συγγραφείς** μεταχειρίζονται χωρίς ανάγκη το λόγιο *εν τούτοις*	395 σημ. 1
80. παραταχτικοί σύνδεσμοι	**πολλοί συγγραφείς** μεταχειρίζονται στην περίπτωση αυτή [αντί του *παρά*] και το *αλλά*, μερικοί και το *μα*	396/1041

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
81. ακαταστασία της ορθογραφίας	ορθογραφία που **αμφιβάλλεται** από πολλούς (*κάθισα – κάθησα*)	405/1077
82. ακαταστασία της ορθογραφίας	**πολλοί** επιμένουν σε γραφές αντιεπιστημονικές, καθυστερημένες και αδικαιολόγητες (ἡ *γυναῖκες*, ᾗ *γυναῖκες, πειά, τρελλός*)	405/1077
83. ακαταστασία της ορθογραφίας	**άλλοι** διατηρούν γραφές στηριγμένες στην ιστορική αρχή, που μεγαλώνουν όμως χωρίς λόγο τις πραχτικές δυσκολίες της ορθογραφίας (*τραύα*, *τραυειέμαι*)	405/1077
84. ακαταστασία της ορθογραφίας	είναι άφθονες οι λέξεις που **πολλοί αμφιβάλλουν** πώς θα γραφή η ρίζα τους (λ.χ. *λιβάδι*), αλλά και ως προς τις καταλήξεις συχνά βασιλεύει **αμφιβολία** και ακαταστασία	405/1077
85. ορθογραφικές απλουστεύσεις	μεταγράφονται φωνητικά οι νέες ελληνικές λέξεις που δεν είναι **φανερή** η σχέση τους με τις αρχαίες, λ.χ. *αγόρι* (αντί *ἀγώρι*)	407/1080
86. ορθογραφία	γράφονται με ένα σύμφωνο […] Λέξεις αρχαίας καταγωγής, όταν με το να έχουν αλλάξει φωνητικά δε μας είναι πια **φανερή** και **γνώριμη** η σχέση τους με τον παλιό τύπο	419/1093
87. ορθογραφία	οι μετασχηματισμένοι χαϊδευτικοί τύποι, με τις **ατομικές** συχνά παραμορφώσεις, είναι φυσικό να παίρνουν και κάποια μεγαλύτερη ορθογραφική **ελευθερία**	425/1099
88. ορθογραφία	δεν είναι σωστό **τρίτοι** ν' αλλάζουν την ορθογραφία ξένων οικογενειακών ονομάτων	426/1100

Ι'. Ως προς την αυστηρότητα της εφαρμογής

1.	μία ή δύο λέξεις	**δεν είναι εύκολο** μερικές φορές να οριστή	37/75
2.	μία ή δύο λέξεις (π.χ. *πάρα κάτω – παρακάτω*)	**κατά την περίσταση** και **κατά το διαφορετικό τονισμό**	38/76
3.	οξεία στη θέση της βαρείας	στη σχολική πράξη έχει επικρατήσει να σημειώνεται	45/91
4.	συνδετικό (‿)	**δε χρειάζεται** παρά εντελώς **εξαιρετικά** […] **περιττό** να σημειώσουμε […] τη συνεκφώνηση με το συνδετικό	51/103
5.	διαλυτικά	περιπτώσεις που σημειώνονται **εξαιρετικά**	51-2/105
6.	ενωτικό (-)	**δε χρειάζεται** σε προταχτικά ονόματα καθώς το *κυρ* κλπ.	52 σημ.1
7.	κόμμα (,)	όταν η σύνδεση είναι *συμπλεχτική* ή *διαχωριστική* **δε χρειάζεται** συνήθως κόμμα	59/115

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
8. κόμμα (,)	όταν είναι *αντιθετική* [η σύνδεση], **μπορεί** αυτό [το κόμμα] να μπαίνη, ιδίως όταν είναι μεγάλη [η πρόταση]	59/115
9. κόμμα (,)	**δε χρειάζεται** συνήθως κόμμα πρόταση που εισάγεται με το *παρά* σα δεύτερος όρος της σύγκρισης (εκτός αν είναι πολύ μεγάλη)	59/115
10. κανόνες για κόμμα – στίξη	**δεν είναι απόλυτοι**	60/116
11. η σωστή χρήση	δεν αποκλείει άλλωστε την **ελαστικότητα** στην έκτασή της και αυτή απόκειται στην προσωπική εκτίμηση	61/117
12. *ω, η, υ, ει, οι υι, αι, ξ, ψ*, οξεία, περισπωμένη, βαρεία, άφωνα, ένα από τα δύο όμοια κλπ.	**περιττά**, από την άποψη της ιδανικής ορθογραφίας	69-70/139
13. συναλοιφή – ακέραιοι τύποι	**μεγαλύτερη ελευθερία** έχομε στο διάλογο, στη λογοτεχνία και προπάντων στην ποιητική γλώσσα	75/155
14. ριζική λέξη	**δεν μπορούμε να κρίνωμε** αν μια απλή λέξη της γλώσσας μας είναι ριζική ή όχι, αν δεν εξετάσωμε και την παλιότερη γλώσσα	108 σημ. 1
15. προτιμώμενο θέμα στη σύνθεση	η **προτίμηση** του ενός ή του άλλου θέματος ρυθμίζεται από πολλούς λόγους, καθώς είναι το είδος του παραγώγου ή συνθέτου και η σημασία του, η σχετική συχνότητα στην ομιλία του κάθε θέματος, η αναλογία, η ευφωνία, η σαφήνεια	108-9 σημ. 2
16. αποκοπή συλλαβών α′ συνθετικού	μπορεί να είναι **φαινομενική**, όταν η σύνθεση έγινε παλαιότερα, από συντομώτερο τύπο, λ.χ. *αλυσοδένω*	155 σημ. 1
17. α′ συνθετικό	**δε φαίνεται πάντοτε καθαρά**, ποιο ήταν το α′ συνθετικό (*τρυποκάρυδο*).	155 σημ. 2
18. λέξεις που δε λέγονται πάντοτε με το ίδιο συνθετικό φωνήεν	υπάρχει κάποια **τάση** να συμμορφωθούν οι ανωμαλίες στα σύνθετα που γίνονται λαϊκότερα και που τα αισθανόμαστε ακόμη σύνθετα	158/357
19. β′ συνθετικό ουσιαστικό	όταν το σύνθετο είναι ουσιαστικό, το β′ συνθετικό συνήθως δεν αλλάζει κατάληξη. Στον κανόνα αυτόν υπάρχουν ωστόσο και **διάφορες εξαιρέσεις**	162/369
20. τονισμός συνθέτων	υπάρχει η **τάση** τα ουδέτερα σε *-ί* να σχηματίζωνται σε *-ο* προπαροξύτονα	169/393

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
21. τονισμός συνθέτων	όταν το β′ συνθετικό είναι αρσενικό σε -ος η θέση του τόνου παρουσιάζει **μεγαλύτερη ποικιλία** αλλά και **αφθονώτερες εξαιρέσεις**, έτσι που **για λίγες μόνο περιστάσεις είναι δυνατό να οριστούν κανόνες**	169/394
22. τονισμός συνθέτων	η μετακίνηση του τόνου στη σύνθεση, όσο το δυνατό ψηλότερα από τη λήγουσα, είναι πανάρχαιος νόμος της ελληνικής γλώσσας, που του έμεινε ως σήμερα πιστή [...] Αν όμως ήδη στην αρχαία γλώσσα διασταυρώνονταν κάποτε **αντίθετοι κανόνες και τάσεις**, που γεννούσαν ανωμαλία, δεν είναι δυνατό να λείπη αυτή ούτε από τη σημερινή γλώσσα, που το παραγωγικό της , όσο και αν νεωτέρισε δεν έγινε ανεξάρτητο από το αρχαίο —και όπου ακόμη η **σύγχρονη χρήση θολώθηκε** με τις λόγιες λέξεις που καθιερώνουν δικό τους τονισμό	171/398
23. χαλαρά σύνθετα	παρουσιάζουν **διάμεσο σταθμό** ανάμεσα στην παράθεση μέσα στη φράση και στη σύνθεση	177/406
24. νέες λέξεις	ποιητική γλώσσα, κινημένη από την **τάση** ν' ανανεώση την έκφραση	180/413
25. λεξιλογική ανανέωση	σε πολλές περιπτώσεις θα μπορή να χρησιμοποιούνται **κατά την περίσταση** παράλληλες εκφράσεις από τη λαϊκή και τη λόγια γλώσσα [...], ενώ σε άλλες [...] είναι φανερό ότι η έκφραση ζωντανεύει με το συγχρονισμό της	183/415
26. τονικά παρώνυμα	λέξεις με **διφορούμενο** τονισμό	189/431
27. διφορούμενος τονισμός	αυτό γίνεται […] σε μερικές σύνθετες λέξεις επειδή οι τονικοί κανόνες της σύνθεσης **δεν είναι πάντοτε ενιαίοι και αποκλειστικοί** ή **διασταυρώνονται από αντίθετες αναλογίες**	189 σημ. 1
28. αμφίβολος τονισμός	παρατηρούμε κάποια **τάση** να τονιστούν οι λέξεις αυτές [*αεροπλάνο*, *κινηματογράφος*] στην προπαραλήγουσα	190 σημ. 1
29. συνώνυμα	στην καθημερινή ιδιωτική ομιλία **μπορεί** να μεταχειριζόμαστε λέξεις και εκφράσεις που δε λέγονται στον κόσμο ή δημόσια και προπάντων δεν ανήκουν στη συνηθισμένη γραπτή γλώσσα —ακόμη λιγότερο στην πρότυπη σχολική	191/435
30. λόγιες φράσεις	οι αρχαϊκές φράσεις, και μάλιστα οι ιστορικές, **μπορεί** φυσικά να λέγωνται με τον αρχαϊκό τους τύπο· αν όμως αυτός δεν είναι	200/455

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	ευκολονήτος ή γνωστός, μπορεί να λέγωνται πιο απλά	
31. ορθογραφία κύριων και κοινών ονομάτων – κεφαλαία	σε μερικές περιστάσεις τη χρησιμοποίηση του κεφαλαίου την κανονίζει **η προσωπική μας κρίση και διάθεση**, **το είδος των γραφομένων** (περιγραφή, ρητορεία· σε γράμμα μερικοί προτιμούν να γράφουν το *εσείς*, *σας* κτλ. με κεφαλαίο)	215/491
32. *η Πάρνηθα*	το θηλυκό έρχεται σήμερα **ευκολώτερο** στη νέα γλώσσα	221 σημ. 2
33. γενική	η γενική, αν και πήρε κάποτε τη θέση της παλιάς δοτικής […] έχει **περιορισμένη χρήση**	227/521
34. γενική πληθυντικού	τη γενική του πληθυντικού δεν τη σχηματίζουν όλα τα ουσιαστικά. **Κάποτε λείπει ή σχηματίζεται δύσκολα**	229/522
35. πληθυντικός των οικογενειακών ονομάτων	τα οικογενειακά ονόματα […] παρουσιάζουν —με την **ποικιλία** ιδίως που έχουν οι καταλήξεις τους στην ενική ονομαστική και με τη φωνητική τους μορφή— **ποικιλία** και κάποιο **σάλο** στο σχηματισμό του πληθυντικού. Γενικά έχουν την **τάση** να σχηματίζωνται, όπως και άλλες νεώτερες λέξεις, ανισοσύλλαβα, σε *-άδες*, *-ήδες*, *-αίοι*	238 σημ. 1
36. άκλιτα ουσιαστικά – προταχτικά	**κάποτε** γράφονται τα προταχτικά αυτά σα σύνθετα, σε μία λέξη, **και κάποτε πάλι** σε δύο, χωρίς ενωτικό	254/596
37. επίθετα – ουσιαστικά	**δεν υπάρχουν όρια καθαρά** ανάμεσα στο επίθετο και το ουσιαστικό· και στην καθημερινή γλώσσα βλέπει κανείς ουσιαστικά που παίρνονται για επίθετα […] και επίθετα που παίρνονται για ουσιαστικά […] Σε άλλες περιστάσεις είναι **δύσκολο ν' αποφασίσωμε** αν μια λέξη είναι επίθετο ή ουσιαστικό	260-1 σημ. 1
38. βαθμοί του επιθέτου	όλα τ' άλλα επίθετα, νεώτερα ή νεώτερου τύπου, ή ακόμη και σε *-ος* ιδίως πολυσύλλαβα ή ξένης καταγωγής, ή ουσιαστικά μ' επιθετική έννοια σχηματίζουν το συγκριτικό **μόνο** περιφραστικά […] Η κατάληξη *-τερος* συνηθίζεται σ' επίθετα ήδη αρχαία […] ή σε μερικά νεώτερα, λιγοσύλλαβα συνήθως, που τους μοιάζουν στον τύπο	270 σημ. 1
39. αριθμητικά – απόδοση των	σε μερικές περιστάσεις χρησιμοποιούνται **αδιάφορα** τα κεφαλαία ή τα μικρά γράμματα	283/705

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
αριθμών με το αλφάβητο		
40. αόριστες αντωνυμίες – *κάμποσος*	όταν λέγεται απόλυτα **μπορεί** και να παροξύνεται: *ήταν καμπόσοι*	302/789
41. αόριστες αντωνυμίες *ο δείνα, ο τάδε*	η ενική ονομαστική του αρσενικού **μπορεί** να τελειώνη και σε *ς*· *ο τάδες*, (σπανιότ.) *ο δείνας*	302/793
42. μεταβατικά – αμετάβατα ρήματα	τα μεταβατικά και τ᾽ αμετάβατα ρήματα **δε χωρίζονται με αυστηρά όρια**. Πολλά μεταβατικά ρήματα συνηθίζονται και αμετάβατα, και πολλά άλλα πάλι, που είναι αμετάβατα, συνηθίζονται και μεταβατικά	305/804
43. συλλαβική αύξηση	ο ορθογράφηση με *ω* των περασμένων χρόνων της οριστικής, εφαρμοσμένη και σε ρήματα σύνθετα με προθέσεις ή σε παράγωγα από λέξεις σύνθετες με αυτά, θα είχε για αποτέλεσμα να ορθογραφούνται με *ω* και ρήματα καθώς *εξορκίζω* κλπ. Τέτοιες όμως γραφές **δε θα μπορούσαν να εξασφαλιστούν με κανόνα γενικό** παρά με απαρίθμηση όλων των σχετικών τύπων	320 σημ. 3
44. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	η **τάση** της κοινής είναι να τρέπωνται σε *-άς* όλο και περισσότερα ρήματα που λέγονται κανονικά σε *-είς*	341 σημ. 1
45. τροπικά επιρρήματα	μερικά από τα επιρρήματα σε *-α* (*-ά*) **μπορούν** να σχηματιστούν και σε *-ως* (*-ως*): *άσχετα – ασχέτως* κλπ.	380/994
46. άκλιτα	οι όροι επίρρημα, πρόθεση, σύνδεσμος δεν αναφέρονται, καθώς έγινε φανερό, σε είδη λέξεων εντελώς ξεχωριστά παρά σε λειτουργίες διαφορετικές, που μπορεί να τις έχη η ίδια λέξη, κατά τη θέση που παίρνει μέσα στην πρόταση· γι᾽ αυτό είναι κάποτε **δύσκολο να ορίση κανείς ακριβώς** σε ποιο μέρος του λόγου ανήκει ένα άκλιτο	399/1060
47. ορθογραφία	όσα λέγονται σχετικά με τις καταλήξεις **δεν αποτελούν πάντοτε κανόνες**, αφού αυτό δεν μπορεί να γίνη	407/1081
48. ορθογραφία	οι μετασχηματισμένοι χαϊδευτικοί τύποι, με τις ατομικές συχνά παραμορφώσεις, είναι φυσικό να παίρνουν και κάποια **μεγαλύτερη ορθογραφική ελευθερία**, αλλά και εδώ είναι γενικά καλό να συμμορφώνωνται στον κανόνα,	425/1099

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	και να γράφωνται με απλά σύμφωνα: *Κοκός*, *Λιλή*, και με πιο απλά φωνήνετα (*ε*, *ι*, *ο*): *Πόπη*, όσο δεν υπάρχει αντίθετος λόγος	
49. ορθογραφία – μεταγραφή ξενικών	τα ξενικά κύρια ονόματα, τοπωνυμίες και ανθρωπωνύμια, γεννούν, όταν θελήσωμε να τ' αποδώσωμε ελληνικά, πολύπλοκα ζητήματα με τις **αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις που παρουσιάζουν** και με την **αδυναμία μας να εφαρμόσωμε ένα σύστημα** […] Καταντά έτσι όχι μόνο **δυσκολώτατο αλλά και άσκοπο να επιδιώξη κανείς ενιαίο σύστημα** μεταγραφής. Το σωστότερο είναι να εφαρμοστουν […] **καθοδηγητικές γραμμές**	427/1101
50. ορθογραφία – μεταγραφή ξενικών	όταν στην ξένη γλώσσα διαφέρουν ορθογραφία και προφορά, τα ξενικά κύρια μεταγράφονται **κατά την περίσταση, κατά την προφορά ή κατά τη γραφή, ή και κατά τα δύο μαζί**: *Τολστόη*(ς) (προφ. *Ταλστόι*), *Μασσαχουσέττη* (αγγλ. *Massachusetts*, προφ. *masatšousets*)	427/1103

ΙΑ′. Λάθη και καταχρήσεις - Παραινέσεις και διορθωτικές οδηγίες

1. *με τάξη – μετάξι* κλπ.	ακουστικές παρανοήσεις	23/33
2. το *τσ* και το *τζ* παριστάνουν δυο φθόγγους διαφορετικούς	δεν πρέπει να μπερδεύωνται, καθώς γίνεται συχνά	31/61
3. συμπλέγματα *ντζ*, *ντσ*	πρέπει να ξεχωρίζωνται στην προφορά	32/62
4. δίψηφα *μπ, ντ, γκ, γγ*	η χρησιμοποίηση των δίψηφων *μπ, ντ, γκ, γγ* για ν' αποδοθούν άλλοτε δίψηφα και άλλοτε ρινικά συμπλέγματα [...]είναι ατέλεια του αλφαβήτου. Γεννά δυσκολίες αναγνωστικές	36 σημ. 1
5. συλλαβή που τη συναπαρτίζουν στοιχεία από δυο λέξεις	δε χωρίζεται στο συλλαβισμό· δεν θα ήταν σωστό να συλλαβίζωμε *κι-εγώ* κλπ.· πρέπει να φυλαχτή στο τέλος του στίχου ολόκληρη η συλλαβή αχώριστη: *κι ε-γώ* κλπ.	39 σημ. 1
6. οξεία στη θέση της βαρείας	στη σχολική πράξη έχει επικρατήσει να σημειώνεται οξεία στη θέση της βαρείας	45/91
7. σημείωση βαρείας σε ομόηχες λέξεις	για λόγους αναγνωστικούς	46/92

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
8. *άρματα* (οχήματα) – *άρματα* (όπλα), *ο όρος – το όρος*	δεν πρέπει να μπερδεύωνται	48/98
9. συνδετικό (⌣)	δε χρειάζεται παρά εντελώς εξαιρετικά	51/103
10. συνδετικό (⌣)	περιττό να [το] σημειώσουμε	51/103
11. διαλυτικά	[περιπτώσεις που είναι περιττά]	51/105
12. λέξεις που μόνο σύνθετες υπάρχουν στην προφορική γλώσσα, καθώς *γαλλοελληνικός*	πολύ άτοπο είναι να γράφωνται μ' ενωτικό	53/106
13. κόμμα (,)	δεν πρέπει να γίνεται κατάχρησή του	56/113
14. κόμμα (,)	όταν με το κόμμα ευκολύνωμε το σωστό διάβασμα	60/115
15. κόμμα (,)	χωρίς κόμμα δυσκολεύεται κανείς να καταλάβη αμέσως [ορισμένες] φράσεις	60/115
16. θαυμαστικό (!) έπειτα από τα γράμματα του αλφαβήτου που σημαίνουν αριθμούς	είναι λάθος να σημειώνεται	62/121
17. διπλή τελεία (:)	δε συνηθίζεται στα ελληνικά όσο θα έπρεπε	63 σημ. 1
18. παρένθεση ( )	θα έπρεπε να χρησιμοποιήται μόνο εξαιρετικά, όταν τα παρένθετα λόγια αποχωρίζωνται καθαρά στο νόημα και στη διατύπωση από το επίλοιπο κείμενο και δεν υπάρχη σ' αυτό λέξη που αναφέρεται στα λόγια μέσα στην παρένθεση	63 σημ. 2
19. εισαγωγικά	μέσα στα εισαγωγικά μπορεί να κλειστούν μέσα σε κόμματα μικρές παρενθετικές φράσεις από λίγες λέξεις, χωρίς να είναι ανάγκη να κλείσουν πριν από αυτές τα εισαγωγικά και να ξανανοίξουν πάλι	66/134
20. συντομογραφίες	καλό είναι ν' αποφεύγωνται οι πολλές και μάλιστα οι ασυνήθιστες συντομογραφίες σε κείμενα προορισμένα για τον πολύ κόσμο	69/137
21. μονοτονικό	για την ορθογραφία της εθνικής γλώσσας φτάνει ένα μόνο σημάδι, ενώ τα πνεύματα είναι εντελώς περιττά. Μια μεταρρύθμιση που θα πραγματοποιούσε την αλλαγή αυτή θα ευκολύνη σημαντικά τη σχολική διδασκαλία και θα έχη τη σπουδαιότητά της για όλες τις ερχόμενες γενεές του ελληνικού λαού.	71/142

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
22. τύποι χωρίς το *ι* ύστερ' από το *σ*, *ζ*, καθώς *δροσά*	δεν ανήκουν στην κοινή γλώσσα και πρέπει ν' αποφεύγωνται	74 σημ. 1
23. έκθλιψη	καλό είναι να γίνεται έκθλιψη κανονικά, εκτός όταν θέλωμε να τονίσωμε χωριστά μια λέξη	75/158
24. κατάχρηση έκθλιψης	κάποτε γεννά στον αναγνώστη ασάφεια: *δεν ήθελ' ακόμη τίποτε*	76/160
25. έκθλιψη	δεν είναι ούτε αναγκαίο ούτε σωστό να γίνεται κατάχρηση της έκθλιψης	76/160
26. *κι* αντί για *και*	είναι προτιμότερο να μη γίνεται αυτό συχνά στη συνηθισμένη γραπτή γλώσσα	76/161
27. *μες* αντί για *μέσα*	είναι προτιμότερο να μη γίνεται η αποκοπή αυτή συχνά στη συνηθισμένη πεζογραφία	76/162
28. αφαίρεση στη συμπροφορά – ακέραιοι τύποι	στη συνηθισμένη πεζογραφία είναι σωστό να προτιμούμε τους ακέραιους τύπους	77/165
29. κορωνίδα	περιττό να σημειώνεται	78/169
30. κράση	οι τύποι με *ο* από το *ου-ε* της συμπροφοράς γράφονται σε μια λέξη και με *ο*, όχι με *ω*, καθώς συνηθίζουν μερικοί	78/169
31. κράση	αδικαιολόγητες οι γραφές *θ' αρθούμε*, *μ' πούπε*	78/169
32. τελικό *ν*	εξαιρετικά μπορεί να φυλάγεται το τελικό *ν* του αρσ. άρθρου *τον* σε κύρια ονόματα άγνωστα, που αλλιώς θα μπορούσε να τα πάρη κανείς για ουδέτερα	82/183
33. τελικό *ν*	στις αντωνυμίες *αυτός*, *εκείνος*, *τούτος* γένους αρσενικού με ακόλουθο άρθρο χάνεται συνήθως το τελικό *ν*, όταν φυλάγεται το τελικό *ν* της αιτιατικής του άρθρου: *αυτό*(*ν*) *τον άνθρωπο* κλπ. Έτσι ξεχωρίζεται όπου χρειάζεται το αρσενικό από το ουδέτερο	82-83/184
34. ορθογραφία των συμφωνικών συμπλεγμάτων	παραθέτονται εδώ άφθονα δείγματα για καθοδήγηση	87-9/195
35. λεξιλόγιο – λέξεις ελληνικές στη θέση των ξενικών	δεν είναι απαραίτητο η κάθε ξένη έννοια που μας γίνεται γνωστή να ονομάζεται με την ξένη της ονομασία, ούτε είναι σωστό μιλώντας ν' ανακατώνωμε χωρίς ανάγκη λέξεις ξένες και μάλιστα με μορφή ξενική και ακανόνιστη (λ.χ. *ροζ*, *μερσί*). […] όσο εγκαιρότερα γίνεται η προσπάθεια του εξελληνισμού τόσο ευκολώτερα μπορεί να πάρη τη θέση της ξένης [λέξης] μια ελληνική, φτάνει μόνο να είναι	98-9/217

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	αυτή κατάλληλη, εύηχη, σύντομη, ευκολονόητη […] Κακή είναι και η συνήθεια να βαφτίζωνται τα παιδιά με ονόματα ξενικά	
36. παραγωγή – επίθετα από ονόματα	πρόσεξε τη διαφορετική ορθογραφία του *στοά* και του παράγωγου *στωικός*	140/303
37. παραγωγή – επίθετα από επιρρήματα	πρόσεξε το *ύστερα – στερνός* (και επίρρημα *στερνά*), *σιγά – σιγανός* και *σιγαλός*	142/306
38. λόγια σύνθετα	πολλοί κάνουν λάθος [και] λένε *απο-θανατίζω*, ενώ το σωστό είναι *απ-αθανατίζω*. Και μερικοί λένε *απα-γοητεύω*, ενώ το σωστό είναι *απο-γοητεύω*. Επικράτησε ωστόσο και λέγεται *πολεμοφόδιο*, αν και το σωστό θα ήταν *πολεμ-εφόδιο*	154/342
39. σύνθετα σε *-όπολη*	μερικοί λένε και άλλα σύνθετα σε *–ούπολη*, ενώ το σωστό είναι σε *–όπολη*: *κοσμόπολη* κλπ. Επικράτησε ωστόσο το *μεγαλούπολη*	157/353
40. λέξεις που δε λέγονται πάντοτε με το ίδιο συνθετικό φωνήεν	υπάρχει κάποια τάση να συμμορφωθούν οι ανωμαλίες στα σύνθετα που γίνονται λαϊκότερα και που τα αισθανόμαστε ακόμη σύνθετα. Έτσι λέγεται συνήθως: *αγγελιο-φόρος*, *αγορο-πωλησία* και όχι *αγγελιαφόρος*, *αγοραπωλησία*. Λέγεται ακόμη συχνά: *λαμπαδοφορία* αντί *λαμπαδηφορία*. Ακούονται και μερικά σύνθετα με συνθετικό *(σ)ο* αντί *(σ)ιο*: *επιθεωρησογράφος*	158/357
41. παρασύνθετα	*αρεοπαγίτης* (και όχι *αρειοπαγίτης*)	176/403
42. παρασύνθετα	νεώτερα λόγια σύνθετα που σημαίνουν επαγγέλματα ή καταστήματα μειχτά, π.χ. *οινομαγειρείο* κλπ. Τα παρασύνθετα αυτού του είδους, πολυσύλλαβα και άνοστα, γεννήθηκαν συνήθως στο χαρτί και μερικά τους μόνο γράφονται. Μερικά είναι πιθανόν απαραίτητα, δε θα έπρεπε όμως να γίνεται κατάχρηση με τις συνθέσεις αυτές. Όπου είναι δυνατό, θα έπρεπε να αποφεύγωνται	176-7/404
43. χαλαρά σύνθετα	τον τελευταίο καιρό μερικοί συνήθισαν από ξενισμό να γράφουν ένα είδος σύνθετα όπου το κάθε συνδετικό διατηρεί τον τύπο του, την κατάληξή του και τον τόνο του. Συνθετικό φωνήεν δεν υπάρχει, και στη θέση του μπαίνει ένα ενωτικό: *ο ποιητής-φιλόσοφος* κλπ. Τέτοιου είδους σύνθετα δεν είναι σύμφωνα με το πνεύμα της ελληνικής γλώσσας και θα ήταν καλύτερα να μη γράφωνται. Στη θέση τους	177-8/408

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	μπορεί κατά την περίσταση: α) να μπη ένα πραγματικό σύνθετο: *γιατροφιλόσοφος*, β) να εξηγηθή η μια λέξη με την άλλη ή να διατυπωθή διαφορετικά η φράση· αντί *ο άνθρωπος-πουλί*: *ο άνθρωπος που πετά*, αντί *η μητέρα-γλώσσα*: *η πρωταρχική γλώσσα*. Θα ήταν άλλωστε και γενικότερα σωστό να μην καταφεύγη κανείς χωρίς ανάγκη σε ξενισμό· είναι ζήτημα αν οι περισσότεροι που γράφουν *ο ποιητής-φιλόσοφος* λέγουν τίποτε περισσότερο από το ελληνικό *ο ποιητής φιλόσοφος* ή *ο φιλόσοφος και ποιητής*.	
44. λόγια σύνθετα	δε θα έπρεπε ωστόσο να γίνεται κατάχρηση ρημάτων σύνθετων με προθέσεις, όταν φτάνουν τ᾽ απλά για να εκφράσουν το ίδιο	182/414
45. λεξιλογική ανανέωση	είναι ανάγκη, μαζί με το άπλωμα της παιδείας, να διαδοθούν και να εκλαϊκευτούν σε πλατύτερα στρώματα λέξεις λόγιες που εκφράζουν έννοιες του νεοελληνικού πολιτισμού. Και από το άλλο μέρος, θα έπρεπε να γνωρίσουν και οι κάτοικοι των πόλεων με τη βοήθεια της λογοτεχνίας και της παιδείας λέξεις λαϊκές, σχετικές με την ελληνική φύση, την ελληνική ζωή, τις συνήθειες της [...] Αλλά και γενικότερα δεν είναι δυνατό να σταματήση μία ανανεωτική κίνηση για να χρησιμοποιηθούν λαϊκά γλωσσικά στοιχεία που λέγονται ήδη [...] [Η] γλώσσα της παιδείας και της επιστήμης είναι πια ανάγκη, για να μεγαλώση η επίδραση και η απόδοσή τους, να πλησιάση και λεξιλογικά προς τα πλατύτερα εθνικά στρώματα και να ξαναβαφτιστή στη ζωντανή λαϊκή έκφραση	182-3/415
46. παρώνυμα	παρώνυμα που δεν πρέπει να μπερδεύωνται	187/427
47. παρώνυμα	[παρώνυμα που δεν πρέπει να μπερδεύωνται]	187-8 σημ. 1-10
48. τονικά παρώνυμα	πρέπει να θυμάται κανείς την ορθογραφία της κάθε λέξης	188/429
49. τονικά παρώνυμα	μερικά τονικά παρώνυμα από την ίδια ρίζα κάποτε μπερδεύονται, π.χ. *ηπειρώτικος - ηπειρωτικός*	188-9/430
50. *ατμοσφαίρα – ατμόσφαιρα*	η λόγια αυτή λέξη εξαρχής τονίστηκε και με τους δύο τρόπους. Θα έπρεπε να προπαροξυτονηθή και κατά την αρχαία	189 σημ. 2

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	γραμματική και κατά τη νέα, όσο τη νιώθομε σύνθετη, ο παροξύτονος ωστόσο τύπος ρίζωσε και λέγεται όσο τουλάχιστον και ο προπαροξύτονος	
51. αμφίβολος τονισμός	υπάρχουν μερικές λέξεις, προπάντων σύνθετες ή λόγιες, που μερικοί αμφιβάλλουν σε ποια συλλαβή πρέπει να τις τονίσουν ή που τονίζονται λανθασμένα. Είναι σωστό να τονίζωμε: *αντραδέρφη*, *γυναικαδέρφη* κλπ.	190/432
52. αμφίβολος τονισμός	είναι πιο κανονικό να τονίζωμε *αεροπλάνο*, *κινηματογράφος*, αν και παρατηρούμε κάποια τάση να τονιστούν οι λέξεις αυτές στην προπαραλήγουσα	190 σημ. 1
53. ποιητικά στοιχεία	φυσικά όμως δε θα έπρεπε να γίνεται ως προς το ζήτημα αυτό κατάχρηση	192 σημ. 1
54. συνώνυμα	είναι χρήσιμο να μελετά κανείς πλάι στους λαογραφικούς θησαυρούς τους δόκιμους συγγραφείς, που καθιέρωσαν τη χρήση [συνωνύμων]	192/437
55. συνώνυμα	δίνεται έτσι με τις αρχαίες λέξεις ευκαιρία να πλουτιστή η νέα γλώσσα και ο πολιτισμός που εκφράζει. Αλλά δεν πρέπει να καταφεύγωμε στην αρχαία γλώσσα χωρίς ανάγκη παίρνοντας λέξεις ταυτόσημες και περιττές παρά μόνο όταν πρόκειται για λέξεις με αποχρώσεις, που μπορούν να χρησιμέψουν στην εννοιολογική εμβάθυνση και διαφοροποίηση του λεξιλογικού πλούτου και που μας χρειάζονται πραγματικά	193/437
56. ταυτόσημα	έργο της λογοτεχνίας είναι να κατευθύνη προς μεγαλύτερη λεξιλογική ενοποίηση, διατηρώντας μερικές [ταυτόσημες λέξεις] ως συνώνυμα, όπως έγινε ήδη με λέξεις καθώς *κούπα* κλπ.	193-4 σημ. 1
57. ιδιωματισμοί	οι ιδιωματισμοί πρέπει ν' αποφεύγωνται, εκτός από τις περιστάσεις που δεν υπάρχει λέξη πιο κοινή για την έννοια που εκφράζουν ή όταν είναι δυνατό να χρησιμέψουν ως συνώνυμα	195/441
58. φωνητικά διπλόμορφα	συχνότερες οι περιστάσεις όπου ο ένας φωνητικός τύπος είναι κοινότερος ή που είναι δυνατό να προτιμηθή [λ.χ. *σφήκα* αντί *σφήγκα*]	196-7/445
59. φωνητικά διπλόμορφα	μερικές ξένες λέξεις που λέγονται στη γλώσσα μας με *γκ* αλλά και με *γ* είναι προτιμότερο να γράφωνται με γ: *γρίλια* (*γκρίλια*) κλπ.	197/446

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
60. φωνητικά διπλόμορφα	είναι προτιμότερες οι γραφές με *γ, β, δ* αντί *γκ, μπ, ντ* σε [ξένες] λέξεις καθώς *Βαγδάτη* κλπ.	197/446
61. φωνητικά διπλόμορφα	λέξεις που λέγονται κάποτε λανθασμένα — Εκτός από τις λέξεις που λέγονται με δεύτερο φωνητικό τύπο υπάρχουν και μερικές άλλες, λόγιες, που λέγονται κάποτε λανθασμένα ή που μερικοί αμφιβάλλουν πώς πρέπει να τις πουν. Σωστό είναι να λέμε *ανησυχητικός* και όχι *ανησυχαστικός* κλπ.	197/447
62. *ιδιωτισμός – ιδιωματισμός*	η λέξη *ιδιωτισμός* δεν πρέπει να μπερδεύεται με τη λέξη *ιδιωματισμός*. Οι ιδιωτισμοί είναι στοιχεία εκφραστικά και αναντικατάστατα , που πλουτίζουν την κοινή γλώσσα. Οι ιδιωματισμοί είναι στοιχεία διαλεχτικά, που συνηθίζονται σε διάφορα ιδιώματα, είναι όμως άγνωστα στην κοινή και δεν πρέπει να γράφωνται σ᾽ αυτή χωρίς ιδιαίτερο λόγο	198/449
63. λόγιες φράσεις	οι αρχαϊκές φράσεις, και μάλιστα οι ιστορικές, μπορεί φυσικά να λέγωνται με τον αρχαϊκό τους τύπο· αν όμως αυτός δεν είναι ευκολονήτος ή γνωστός, μπορεί να λέγωνται πιο απλά	200/455
64. ιδιωτισμοί αρχαϊκοί	ιδιωματισμοί αρχαϊκοί που κάποτε δε λέγονται σωστά — Όσοι μεταχειρίζονται λόγιους ιδιωτισμούς και αρχαϊκές φράσεις πρέπει να τα λένε χωρίς λάθη: Το σωστό είναι *μάλλον ή ήττον* και όχι *μάλλον και ήττον*. Στη δημοτική λένε *λίγο πολύ* κλπ.	200/457
65. λόγιες φράσεις	οι λόγιοι αυτοί ιδιωτισμοί και οι αρχαϊκές φράσεις μπορεί να λέγωνται και να γράφωνται· μερικές αρχαϊκές εκφράσεις παίρνουν τη θέση και μερικών ακλίτων. Ωστόσο δεν πρέπει να γίνεται χωρίς λόγο κατάχρηση στις λόγιες εκφράσεις, όταν υπάρχη ισοδύναμη λαϊκή, εκφραστικότερη μάλιστα, η όταν είναι εύκολο να μπη στη θέση της μια άλλη πιο απλή. Έτσι λ.χ. οι λόγιοι ιδιωτισμοί *άπαξ διά παντός, για παν* (*κάθε*) *ενδεχόμενο* κλπ. μπορούν να λέγωνται *μια για πάντα, για καλό κακό* κλπ.	200-1/458
66. αόριστο άρθρο	δεν πρέπει να γίνεται κατάχρηση του αόριστου άρθρου *ένας, μια, ένα*. Σε πολλές περιπτώσεις δε χρειάζεται, και το μεταχείρισμά του είναι κάποτε ξενισμός, καθώς λ.χ. στη φράση: *πράμα φυσικό για* (*έναν*) *άνθρωπο με πολλές δουλειές*	212/484

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
67. ορθογραφία κύριων και κοινών ονομάτων – κεφαλαία	είναι καλύτερο να γράφεται με μικρό στα ποιήματα η αρχή κάθε στίχου […] Είναι αρκετή η διάκριση που γίνεται με το άλλαγμα της σειράς του στίχου	215/490
68. ορθογραφία κύριων και κοινών ονομάτων – κεφαλαία	θα έπρεπε στο ίδιο έργο να ακολουθή κανείς για την ίδια κατηγορία λέξεις ενιαίο σύστημα. Γενικά δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται χωρίς λόγο πάρα πολλά κεφαλαία	215/491
69. παραγωγή θηλυκών από ουσιαστικά που ώς τώρα δεν είχαν	στις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζεται συχνά ανάγκη να σχηματιστούν θηλυκά και από ουσιαστικά που ως τώρα δεν είχαν. Η λαϊκή γλώσσα δημιουργεί συνήθως τις λέξεις που χρειάζονται κατά τα παραπάνω πρότυπα: *εισπραχτόρισσα*, *σκουπιδιάρισσα*, *τραμβαγέρισσα· δικηγορίνα*, *λουστρίνα*, *προεδρίνα· ειρηνοδίκαινα*, *ξενοδόχαινα* (μόνο για τη γυναίκα του ξενοδόχου) και *ξενοδόχα*. Σε όσα ονόματα δε σχηματίζουν ιδιαίτερα θηλυκά και είναι ανάγκη να δηλωθή το θηλυκό, για να μη γεννηθή αμφιβολία μπορούμε να μεταχειριστούμε το αρσενικό προσθέτοντας τη λέξη *γυναίκα*: *οι γυναίκες συγγραφείς*	217 σημ. 1
70. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	υπάρχουν μερικές λέξεις που συχνά πολλοί αμφιβάλλουν για το γένος τους ή και τις μεταχειρίζονται στραβά, δίνοντάς τους καμιά φορά έτσι άλλη σημασία από εκείνη που χρειάζεται. Είναι καλύτερα να λέγεται *ο Πίνδος*, *η Πάρνηθα*, *το Ρέθυμνο*, *τα Φάρσαλα*. Ο *Αυλώνας* λέγεται και *η Αυλώνα*. Ο *Ακροκόρινθος* είναι γένους αρσενικού. Δεν πρέπει να μπερδεύωνται *ο άθλος* (το κατόρθωμα) και *το άθλο* (βραβείο, έπαθλο), *η στήλη* (αναμνηστική, επιτάφια, ηλεκτρική) και *ο στύλος* (κολόνα που στηρίζει κάτι), *οι Στύλοι του ναού του Ολυμπίου Διός*	221-2/510
71. λέξεις που υπάρχει αμφιβολία ως προς το γένος τους	ανάλογα με ό,τι παρατηρήθηκε για το *Πίνδος*, είναι καλύτερο και συμφωνότερο με τη λαϊκή γραμματική να λέγωνται σε αρσενικό γένος οι λέξεις *άσφαλτος, άμμος, παράγραφος, υπόνομος, ψήφος*	221-2 σημ. 1-5
72. σημασία του ενικού και του πληθυντικού	ο πληθυντικός μερικών ονομάτων που σχηματίζουν μόνο ενικό αναπληρώνεται στην	223/512

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	ανάγκη από τον πληθυντικό ενός συνωνύμου: *η ηχώ – οι αντίλαλοι* κλπ.	
73. γενική πληθυντικού	σε όλες αυτές τις περιστάσεις που δυσκολευόμαστε να μεταχειριστούμε τον κανονικό τύπο, υπάρχουν τ' ακόλουθα μέσα να τον αναπληρώσωμε αν τύχη και μας χρειαστή: α) Από την ίδια λέξη ο αντίστοιχος ανισοσύλλαβος τύπος του πληθυντικού: *ο λεβέντης – οι λεβέντες – των λεβέντηδων* κλπ. Αυτός χρειάζεται κάποτε και για να ξεχωριστή το θηλυκό από το αρσενικό, που αλλιώς θα ομωνυμούσαν: *οι πεθεροί – των πεθερών,* αλλά και *οι πεθερές – των πεθεράδων*. β) Συγγενικός τύπος της ίδιας λέξης: *οι δασκάλες – των δασκαλισσών* κλπ. γ) Εμπρόθετη αιτιατική, ιδίως με την πρόθεση *από*: *το χρώμα από τις φτερούγες* κλπ. δ) Το γύρισμα της φράσης, έτσι που να μη χρειαστή η γενική που ακούεται δυσάρεστα	229-30/523
74. ατονία της γενικής	στο γραπτό πάλι λόγο, όπου τα νοήματα διατυπώνονται πυκνότερα και παρουσιάζεται μεγαλύτερη η ανάγκη της γενικής, οι λόγιες λέξεις που υπάρχουν σ' αυτόν αφθονώτερες έχουν συνήθως και τον τύπο της γενικής. Αλλά και εκεί δεν είναι σωστό να γίνεται κατάχρηση, όπως κάνουν όσοι επηρεάζονται υπερβολικά από το ύφος που συνηθίζεται σε μερικές ξένες γλώσσες. Όσο και αν χρειάζωνται οι γενικές στο γραπτό λόγο περισσότερο παρά στον προφορικό, δεν είναι παντού απαραίτητες εκεί που τις μεταχειρίζονται πολλοί, ούτε και χρειάζονται στο βαθμό που τις είχε η συνθετικότερη αρχαία γλώσσα. Όσο πιο ελληνικά συλλογιζόμαστε, στη βάση της γλώσσας του ελληνικού λαού, τόσο περιορίζεται στο σωστό μέτρο ο αριθμός των γενικών και ζωντανεύει μάλιστα η έκφραση όταν χρησιμοποιούνται άλλα φραστικά μέσα […] Είναι σωστό να αποφεύγωνται τα πολλά αφηρημένα ουσιαστικά με τις αλληλοεξαρτημένες γενικές· ο λόγος γίνεται εκφραστικότερος στις περιπτώσεις που μπορούμε να μεταχειριστούμε στη θέση τους ρήμα με αιτιατική. Το ρήμα, το ενεργητικό	230/524

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	προπάντων, έχει κίνηση και γεννά εποπτεία ζωντανεύοντας εμπρός στα μάτια μας ό,τι γίνεται, ενώ το ουσιαστικό με την ηρεμία του δίνει στη φράση κάποια αλυγισιά	
75. οικογενειακά ονόματα	δεν είναι σωστό, όπως γίνεται από πολλούς Αθηναίους, να μεταχειρίζεται κανείς οικογενειακά ονόματα που κλίνονται, σα να ήταν άκλιτα: *είδα τους Ψάλτη* κλπ.	239/546
76. ουσιαστικά θηλυκά σε *-ω*	ο πληθυντικός των θηλυκών σε *-ω* είναι σπάνιος, ιδίως στα οξύτονα. Όταν είναι ανάγκη να σχηματιστή, σχηματίζεται έτσι: *οι Φρόσες, των Φρόσων, τις Φρόσες*. Κάποτε, στα οξύτονα ιδίως, αναπληρώνεται με άλλο τύπο: *Μαριγώ – Μαριγούδες Μαριγούλες*	245/564
77. ελλειπτικά ουσιαστικά	*δείλι*: οι επίλοιπες πτώσεις αναπληρώνονται από το *δειλινό*	255/599
78. ιδιόκλιτα ουσιαστικά	το *μηδέν* δε σχηματίζει πληθυντικό. Όταν είναι λόγος για αριθμητικό ψηφίο ή για βαθμό, τον σχηματίζομε από τη λέξη *μηδενικό*: *τα μηδενικά*	257/604
79. διπλοκατάληχτα ουσιαστικά	μερικοί λένε *οι εύζωνες* αντί *οι εύζωνοι*, που είναι το σωστό	260/615
80. επίθετα σε *-ος, -α, -ο*	η ενική αιτιατική των αρσενικών επιθέτων σε *-ος* παίρνει κάποτε ένα *ν* για ευφωνία ή όταν αλλιώς υπάρχη φόβος να συγχυστή με τον ουδέτερο τύπο ή όταν το επίθετο είναι στο τέλος της φράσης: *τον καλόν άνθρωπο* κλπ.	264/627
81. επίθετα σε *-ης, -α, -ικο*	το ουδέτερο, όσο σχηματίζεται, αναπληρώνεται από το ουδέτερο των επιθέτων σε *-ικος*. Η γενική του πληθυντικού των θηλυκών λείπει και αναπληρώνεται με τα παράγωγα σε *-ικος*: *των ζηλιάρικων*	267/635
82. βαθμοί του επιθέτου	όταν ένα επίθετο σχηματίζη το συγκριτικό του και μονολεχτικά, λόγοι ύφους και αρμονίας κανονίζουν στη γραπτή γλώσσα την προτίμηση του συγκριτικού τύπου, ιδίως όταν βρίσκωνται στη σειρά περισσότερο από ένα επίθετα: *θα συντονίσωμε όλο και στενώτερα και πιο αρμονικά τις προσπάθειές μας*	270/647
83. αριθμητικά – απόδοση των αριθμών με το αλφάβητο	σημειώνεται συνήθως *στ'* αντί *ς'* από λάθος ή και επειδή λείπει στα τυπογραφεία το σχετικό στοιχείο	283 σημ. 3

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
84. αριθμητικά – ορθογραφία	για τις χρονολογίες είναι καλύτερο να μεταχειρίζεται κανείς, εκτός όταν πρόκειται για επιγραφές σε μάρμαρο, τα μικρά γράμματα	284/705
85. αριθμητικά – ορθογραφία	δεν είναι σωστό να γράφεται, όπως διαβάζομε κάποτε, *Βος*, *Γος* (τότε και *Αος*!) αντί *Α΄*, *Β΄* κτλ., ούτε *Α! Β!* ή *α! β!* με θαυμαστικό	284/707
86. αριθμητικά – λατινικοί αριθμοί	θα ήταν καλύτερα να αποφεύγωνται και να χρησιμοποιούνται μόνο οι πρώτοι τους, εξαιρετικά και μόνο όταν είναι απόλυτη ανάγκη	285/709
87. προσωπικές αντωνυμίες	σε πολλά μέρη της Ελλάδας, στις βόρειες επαρχίες και στην Πόλη, μεταχειρίζονται τους αδύνατους τύπους της αιτιατικής *με, σε, τον ,την ,το, τις, τα*, εκεί που στην κοινή συνηθίζομε το *μου, σου, του, της, τους* για γενική του προσώπου, σαν έμμεσο αντικείμενο, και λένε έτσι: *θα σε πω* κλπ. […] Το ίδιο κάνουν και μερικοί νεώτεροι συγγραφείς από την Πόλη και τη Βόρ. Ελλάδα […] Η χρήση αυτή είναι καλό να αποφεύγεται	288-9 σημ. 2
88. προσωπικές αντωνυμίες	όταν παραθέτωνται αντωνυμίες διάφορων προσώπων ή και ονόματα, είναι πιο ευγενικό να μιλούμε για τον εαυτό μας τελευταίο και όχι ν᾽ αρχίζωμε από το *εγώ*, όπως κάνουν πολλοί. Όχι λοιπόν *εγώ και εσύ* κλπ. *παρά εσύ και εγώ* κλπ.	290/731
89. προσωπικές αντωνυμίες	μερικοί μεταχειρίζονται το *αυτός* σα συνώνυμο του *ακόμη και* σ᾽ εκφράσεις καθώς: *Από την απόφασή τους θα εξαρτηθή αυτή η αυτάρκεια της χώρας* κλπ. Η χρήση αυτή πρέπει να αποφεύγεται	290-1/733
90. κτητικές αντωνυμίες	στη θέση του εγκλιτικού *τους* μερικοί συγγραφείς μεταχειρίζονται το *των* όταν προηγήται όνομα σε *-τους* ή *-ους*, ιδίως οξύτονο. Το *-(τ)ους* δεν είναι τόσο εύφωνο σε φράσεις καθώς: *τους νόμους τους* κλπ. Έτσι μπορεί να γραφτή: *όσοι πρωτόγραψαν τη ζωντανή γλώσσα του έθνους των και της εποχής τους*	292/742
91. αναφορικές αντωνυμίες	δεν είναι ωραίο να γίνεται κατάχρηση με την επισώρευση πολλών *που*. Καλό είναι ν᾽ αποφεύγωμε την επανάληψή τους όταν μπορή να γίνη αυτό, γυρίζοντας τη φράση ή	297/766

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	χρησιμοποιώντας στη θέση τους τα συνώνυμα *όπου* (επίρρημα), *ο οποίος*	
92. αναφορικές αντωνυμίες	αυτό [κατάχρηση με την επισώρευση πολλών *που*] γίνεται λ.χ. στην αφήγηση	297 σημ. 1
93. αναφορικές αντωνυμίες	το αναφορικό *ο οποίος* μπαίνει στη θέση του *που* στις ακόλουθες περιστάσεις: Α) Όταν έτσι αποφεύγεται η ασάφεια. Αυτό γίνεται: αα) Όταν βρίσκωνται στη φράση δυο λέξεις που θα μπορούσε να είναι λέξεις της αναφοράς: *το παιδί του λοχαγού, που είχε βρεθή εκεί* κλπ. […] ββ) Όταν το αναφορικό ισοδυναμή μ' εμπρόθετο. Στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιούμε μιλώντας συχνότερα το *που*, αλλά μένει σε μερικές περιπτώσεις κάποια αοριστία, που την αποφεύγομε γράφοντας το *ο οποίος*: *η γυναίκα που αγόρασα τα μήλα – η γυναίκα από την οποία αγόρασα τα μήλα* κλπ. Β) Όταν υπάρχουν στην ίδια περίοδο πολλά *που*, για λόγους ύφους, αν δεν είναι δυνατό να περιοριστούν αυτά με άλλο τρόπο	298/769
94. αναφορικές αντωνυμίες	το αναφορικό *ο οποίος* είναι σπάνιο στη λογοτεχνία και συχνά βαραίνει τη φράση με τις τέσσερεις συλλαβές του και με τις χασμωδίες του. Είναι όμως συχνά και περιττό, όσο μπορούμε να μεταχειριστούμε στη θέση του χωρίς δυσκολία το *που*, ακόμη κάποτε και το εμπρόθετο: *εκείνος που μιλούσαμε* κλπ.	298 σημ. 2
95. ερωτηματικές αντωνυμίες	δεν πρέπει να μπερδεύωνται το *για τι* και το ερωτηματικό αιτιολογικό επίρρημα *γιατί*	300/776
96. αναφορικές αντωνυμίες	το χρονικό *ό,τι* είναι διαφορετικό από την αντωνυμία *ό,τι*. Σημειώνεται και σ' αυτό η υποδιαστολή για λόγους αναγνωστικούς	299 σημ. 1
97. φωνές	σε μερικές περιστάσεις ο παθητικός τύπος είναι σπάνιος ή λείπει. Στη θέση του μεταχειριζόμαστε τότε τον τύπο της ενεργητικής φωνής, γυρίζοντας διαφορετικά τη φράση, ή μια περίφραση: *βοηθώ – βρίσκω, βρήκα βοήθεια* αντί *βοηθιέμαι, βοηθήθηκα*	306/809
98. φωνές	τυχαίνει κάποτε να μας χρειάζεται ένας παθητικός τύπος από ρήμα αποθετικό με έννοια ενεργητική. Στην περίπτωση αυτή καταφεύγομε: α) Σε ρήμα συνώνυμο, που να έχη παθητικό τύπο· λ.χ. το *χρησιμοποιούμαι* για παθητικό του *μεταχειρίζομαι* […] β) Σε	307/811

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	περίφραση από το ρήμα *είμαι* ή *γίνομαι* και ρηματικό επίθετο ή ουσιαστικό: *σέβομαι τη γνώμη σου – μου είναι σεβαστή η γνώμη σου* κλπ.	
99. φωνές	μερικοί μεταχειρίζονται τ᾽ αποθετικά ρήματα και σε παθητική έννοια: *τα καπνά επεξεργάστηκαν φέτος κακά* κλπ. Όσο και αν η χρήση ανταποκρίνεται σε μιαν ανάγκη, δεν τη δέχεται εύκολα το γλωσσικό μας αίσθημα και είναι καλό ν᾽ αποφεύγεται	307/814
100. α′ πρόσωπο σε πληθυντικό	στη θέση του ενικού μεταχειριζόμαστε σε μερικές περιστάσεις και για το πρώτο πρόσωπο τον πληθυντικό. Αυτό γίνεται: α) Από διακριτικότητα, όταν θέλωμε να μιλήσωμε πιο αόριστα για τον εαυτό μας […] β) Από μετριοφροσύνη. Αυτό γίνεται από συγγραφείς: *στο βιβλίο μας αυτό προσπαθήσαμε να δείξωμε* κτλ. Αλλά είναι περιττό· πολύ πιο απλό να μιλήση κανείς στον ενικό. Αν όμως χρησιμοποιηθή ο πληθυντικός πρέπει να διατηρηθή ώς το τέλος, και στ᾽ ακόλουθα ρήματα, και όχι να συναλλάζεται με τον ενικό, καθώς γίνεται συχνά	316/854
101. συλλαβική αύξηση	η άτονη συλλαβική αύξηση φυλάγεται σε μερικές περιστάσεις, ιδίως όταν θέλωμε ν᾽ αποφύγωμε κάποια ασάφεια ή για λόγους ευφωνίας και ρυθμού, καθώς λ.χ. όταν το ρήμα αρχίζη από σύμφωνο, το ίδιο ή συγγενικό με σύμφωνο που βρίσκεται στην τελευταία συλλαβή της προηγούμενης λέξης: *τους εστρώσαμε* αντί *τους στρώσαμε* (που θα μπορούσε ν᾽ ακουστή: *του στρώσαμε*) κλπ.	320/868
102. συλλαβική αύξηση – ορθογραφία	όταν η προηγούμενη λέξη είναι ο σύνδεσμος *και*, γράφεται αυτός ολόκληρος, και το ρήμα που ακολουθεί γράφεται χωρίς την άτονη αύξηση: *και γράφαμε*, όχι *κι εγράφαμε*	321/871
103. αύξηση	σήμερα πολλοί, ακόμη και γραμματισμένοι, κάνουν το λάθος και μεταφέρουν την αρχαϊκή αύξηση της οριστικής στην προσταχτική του αορίστου και αλλού, και λένε λ.χ. *προσέταξέ τον*, *διέταξέ τον* κλπ. Τα συχνά αυτά «λάθη» δείχνουν πόσο ξένη μάς είναι σήμερα η εσωτερική αυτή αύξηση, όσο και αν οι τύποι με	322 σημ. 1

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	την αύξηση μάς φαίνωνται σε μερικά παραδείγματα αναντικατάστατοι	
104. σχηματισμός των ρημάτων	ο διαφορισμένος τύπος σε *-μασταν* μένει πάντοτε χρήσιμος και απαραίτητος. Ακόμη και ο τύπος σε *-σασταν* για το β′ πληθ. πρόσωπο φαίνεται αναγκαίος, επειδή ο τύπος σε *-σαστε* συνηθίζεται στα περισσότερα μέρη και για τον ενεστώτα: *Πού καθόσαστε;* κλπ.	325 σημ. 1
105. σχηματισμός των ρημάτων – β′ συζυγία	[*αγαπά*] και *αγαπάει* (*-η*), προπάντων στην ποιητική γλώσσα. Χρήσιμο και στην πεζογραφία για ευφωνικούς ιδίως λόγους, όταν λ.χ. ακολουθή λέξη με αρχικό φωνήεν και μάλιστα *α*: *καταντάει άνοστο*, *φυσάει αεράκι*	338 σημ. 1
106. υποταχτική	από συνταχτική άποψη συντάσσονται με οριστική τα μόρια που εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις όταν πρόκειται για κάτι επιθυμητό ή που το προσδοκούμε ή για επανάληψη χρονικά αόριστη. Από την άποψη αυτή θα έπρεπε να συντάσσεται με οριστική το υποθετικό μόριο *αν*, όταν η πρόταση που εισάγει είναι βέβαιη (*αν θέλεις, έρχομαι*) και θα έπρεπε ακόμη να συντάσσωνται με οριστική: α) Το *αν* που εισάγει πλάγιο λόγο: *τον ρώτησα αν επιμένει*. – β) Το πιθανολογικό *θα*: *Πού είναι ο Πέτρος; – Θα παίζει στο δρόμο*. – γ) Το παραχωρητικό *ας*: *Το παιδί φωνάζει. – Ας φωνάζει*. – δ) Το δισταχτικό *να* (*τάχα*): *Να θέλει; Λέω να έχει φτάσει*. Επικράτησε ωστόσο να γράφεται υποταχτική γενικά ύστερα από το *αν*, *θα*, *να*, *ας*	343/913
107. υποταχτική	από τους τύπους της υποταχτικής οι ενεστωτικοί ξεχωρίζουν μόνο ορθογραφικά από τους τύπους της οριστικής, ενώ οι αοριστικοί ανήκουν αποκλειστικά στην υποταχτική. Με τον παραπάνω κανόνα ρυθμίζεται ορθογράφηση των ομώνυμων ενεστωτικών τύπων, των μόνων που μπορεί να μπερδευτούν πραγματικά και να γραφτούν λανθασμένα […] Η υποταχτική του αορίστου λέγεται: ή μόνη της ή με τα μόρια που παίρνει και η ενεστωτική υποταχτική ή με τ’ ακόλουθα άκλιτα: *άμα*, *αφού*, *ίσως*, *ανίσως*, απαγορευτικό ή δισταχτικό *μη*, *μήπως*, *μόλις*, *όποτε*, *πριν*, *προτού*, *σαν*, *ωσότου*, *ώσπου να*, *αν τύχη και*,	343-4 σημ. 3

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	και τ' αναφορικά: *που*, *όποιος*, *όπου*, *όπως*, *όσος*, *ό,τι*, *καθώς*, *ως*: *άμα φύγης*, *μόλις μιλήσης*, *ωσότου το κρίνη*. Σύμφωνα με αυτά πρέπει να γράφεται: *όποιος μπορεί να γράψη*, *αν και προσπαθείς – όσο και αν προσπαθής*, *ό,τι κάνεις* (ενεστ.) – *ό,τι κάμης*, και σε ρήματα που έχουν το ίδιο θέμα στον ενεστώτα και στον αόριστο, κατά το νόημα: *άμα σ' αρέσει – άμα σ' αρέση*, *όποιος κλίνει – όποιος κλίνη*, *όποτε συγκρίνεις – όποτε συγκρίνης*, *φοβούμαι μήπως έτσι ευκολύνεις – ευκολύνης*, *αφού πάει – αφού πάη*	
108. παράλληλα ρήματα	από τους παρακάτω παράλληλους τύπους που λέγονται στην κοινή γλώσσα, είναι προτιμότερος για την πεζογραφία ο ένας, που σημειώνεται έξω από την παρένθεση: *δαγκάνω* (*δαγκώνω*), *μαζεύω* (*μαζώνω*), *κιτρινίζω* (*κιτρινιάζω*), *ξοδεύγω* (*ξοδιάζω*), *τελειώνω* (*τελεύω*), *φυλακίζω* (*φυλακώνω*) – *αρχίζω* (*αρχινίζω*, *αρχινώ*), *βουλιάζω* (*βουλώ*)	349/921
109. διπλοσχημάτιστα ρήματα	από τους παρακάτω διπλούς ενεστώτες που λέγονται στην κοινή γλώσσα, είναι προτιμότερος για την πεζογραφία ο ένας, που σημειώνεται έξω από την παρένθεση: *αλείβω* (*αλείφω*), *βάζω* (*βάνω*), *βγάζω* (βγάνω), *βυζαίνω* (*βυζάνω*), *ζεύω* (*ζεύγω*), *ξεχνώ* (*ξεχάνω*), *πασαλείβω* (*πασαλείφτω*), *ρίχνω* (*ρίχτω*), *σιάχνω* (*σιάζω*), *σκάβω* (*σκάφτω*), *σκύβω* (*σκύφτω*), *σκοντάβω* (*σκοντάφτω*), *ψήνω* (*ψένω*)· *κολλώ* (*κολνώ*), *κρεμώ* (*κρεμνώ*), *σφαλώ* (*σφαλνώ*), *χαλώ* (*χαλνώ*) […] *απολύω* (*απολνώ*), *αρπάζω* (*αρπώ*), *κοιτάζω* (*κοιτώ*), *κοιμίζω* (*κοιμώ*), *κοπανίζω* (*κοπανώ*), *σκορπίζω* (*σκορπώ*), *στοιχηματίζω* (*στοιχηματώ*), *συλλογίζομαι* (*συλλογιέμαι*)· […] *λαχταρώ* (*λαχταρίζω*), *ξενυχτώ* (*ξενυχτίζω*), *ξεψυχώ* (*ξεψυχίζω*), *παραστρατώ* (*παραστρατίζω*)	351/927
110. διπλοί αόριστοι	ο αόριστος *έκανα* είναι στην κοινή πιο συχνός από τον *έκαμα*, είναι όμως προτιμότερος ο τύπος με το *μ*, επειδή έτσι ξεχωρίζομε με το διαφορετικό θέμα το εξακολουθητικό από το συνοπτικό	355-6 σημ. 1
111. ορθογραφία αορίστου	τ' αρχαία *δυσφημώ*, *διευκρινώ* λέγονται συνήθως σήμερα σε *-ίζω*, ανάλογα με τα όμοια ρήματα *δυσφημίζω – δυσφήμισα* (*δυσφήμιση*)	359 σημ. 2

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	και *διευκρινίζω – διευκρίνισα* (*διευκρίνιση*). Όσοι προτιμούν τους παλιούς τύπους *δυσφημώ*, *διευκρινώ* θα πρέπη να γράφουν *δυσφήμησα*, *διευκρίνησα*, *δυσφήμηση*, *διευκρίνηση*. Τα λόγια *σαφηνίζω*, *αποσαφηνίζω*, *διασαφηνίζω*, έχουν και τους τύπους *αποσαφώ – αποσάφησα* (*αποσάφηση*), *διασαφώ – διασάφησα* (*διασάφηση*)	
112. ορθογραφία αορίστου	το *εγχειρίζω – εγχειρίζομαι – εγχειρίστηκα* λέγεται και για το *κάνω εγχείριση*. Πρέπει τότε να γράφεται και η *εγχείριση* με *ι*. Όσοι τυχόν προτιμούν στη σημασία αυτή το *εγχειρώ*, πρέπει να γράφουν *εγχείρησα*, *εγχειρήθηκα – εγχείρηση* με *η*, όπως άλλωστε γράφεται και η *εγχειρητική*	359-60 σημ. 3
113. ιδιορρυθμίες αορίστου	για παθητικό του *κάνω* χρησιμεύουν το *γίνομαι*, το *φτιάνομαι* και άλλα συνώνυμα	365/954
114. ανώμαλες παθητικές μετοχές	μερικές αρχαίες μετοχές λέγονται ως ουσιαστικά ή ως επίθετα και τότε κρατούν τον αρχαίο αναδιπλασιασμό: *εκτεταμένος* κλπ. Αλλιώς, λέγεται κανονικά: *είμαι πεισμένος* κλπ.	367/959
115. διπλές παθητικές μετοχές	υπάρχουν και άλλες παθητικές μετοχές με δεύτερο τύπο, σ' αυτές όμως μπορεί να προτιμηθή ο πιο κοινός. Αυτός είναι: *αγγιγμένος*, *αφημένος*, *βασταγμένος* κλπ.	367/961
116. ρήματα ελλειπτικά	στη θέση των χρόνων που λείπουν μεταχειριζόμαστε συνώνυμο ρήμα ή περίφραση. Έτσι λ.χ. για το ρήμα *έρπω* κλπ. θα πούμε στον αόριστο *σύρθηκα* (*στον τοίχο*) κλπ. Το ίδιο γίνεται κάποτε για περισσότερη σαφήνεια σε ρήματα που έχουν τον ίδιο παρατατικό με τον αόριστο, καθώς *κρίνω, κλίνω, τείνω, οικτείρω*	368-9/964
117. μετοχή παθητικού ενεστώτα	τα θηλυκά των μετοχών σε *-όμενος*, *-ούμενος*, σχηματίζονται προπαροξύτονα όταν οι τύποι αυτοί είναι αισθητοί στη μετοχική ή στην επιθετική τους σημασία και παροξύτονα όταν έχουν γίνει ουσιαστικά: […] *η εφαπτόμενη του κύκλου* […] μα και *η εφαπτομένη*. Μερικά διοφορούνται: *κατηγορούμενη – κατηγορουμένη, προστατευόμενη – προστατευομένη*. Ανάλογα τονίζονται και οι παλιές μετοχές *προϊστάμενος – προϊστάμενη* και *προϊσταμένη, συνισταμένη*	375-6/978

Γραμματικό φαινόμενο	**Διαφοροποίηση**	**σ. / §**
118. τροπικά επιρρήματα	οι επιρρηματικοί τύποι σε *-ως* είναι χρήσιμοι στην περίσταση που το προσδιοριζόμενο επίθετο (ή η μετοχή) τελειώνει και αυτό σε *-α* και θα μπορούσε τότε να γεννηθή ασάφεια, όταν το επίρρημα θα τελείωνε σε *-α*. Θα πούμε καλύτερα: *όλα αυτά είναι απολύτως σωστά* (και όχι *απόλυτα σωστά*) […] αλλά και: *σημαντικά καλύτερα*, *εξαιρετικά ωραία* (γιατί στα παραδείγματα αυτά δε γίνεται σύγχυση)	380-1/994
119. τροπικά επιρρήματα	το χρονικό επίρρημα *αμέσως* λέγεται μόνο έτσι, σε *-ως*, ενώ το τροπικό λέγεται *άμεσα* αλλά στην ανάγκη και *αμέσως*, αντίθετο του *έμμεσα* ή *εμμέσως*	381/995
120. *πάρα πολύ*	θα ήταν καλό στη δεύτερη αυτή περίπτωση [όταν το *πάρα πολύ* φανερώνει το υπερβολικά πολύ, το περισσότερο απ' ό,τι έπρεπε] να λέμε *με το παραπάνω*, *υπερβολικά*: *έφαμε με το παραπάνω, είναι με το παραπάνω καλός, υπερβολικά καλός*, ή να χρησιμοποιούμε, όπου είναι δυνατό, το *πάρα* σύνθετο με ρήμα: *παραείναι πεισματάρης, παράγινε το κακό*	382 σημ. 2
121. *πάρα – παρά*	το επιτατικό επίρρημα *πάρα* […] δεν πρέπει να μπερδεύεται με την πρόθεση *παρά*	382/999
122. *πώς όχι*	για καταφατική απάντηση χρησιμεύει και το *πώς όχι*. Απαντώντας με το *πώς όχι* σε αρνητική ερώτηση αποφεύγομε την αβεβαιότητα που θ' άφηνε η απάντηση με το *ναι*: *Δεν έρχεσαι; Πώς όχι*, δηλ. *έρχομαι*	383/1003
123. επιρρήματα – ορθογραφία	όταν προηγήται [των επιρρημάτων *εδώ*, *εκεί*] το *και* μπορεί αυτό να γραφή και *κι*: *κι εδώ* (όχι *και δω*)	386/1008
124. προθέσεις	μερικοί μεταχειρίζονται στη θέση του *ως* την αρχαία πρόθεση *μέχρι*: *από Μακεδονία μέχρι Ταίναρο*. Αυτό είναι καλό ν' αποφεύγεται	389/1019
125. προθέσεις	η πρόθεση *προς*, όχι πολύ συχνή στη λαϊκή γλώσσα, έγινε κάπως συχνότερη με τη σημερινή χρήση. Στην κοινή γλώσσα μπορεί ν' αντικατασταθή με τις προθέσεις *κατά*, *σε*, *με*, *για*, χωρίς άλλο όμως με το μεταχείρισμά της πλουτίζεται η έκφραση	390/1023
126. προθέσεις	η *από* χρησιμεύει ακόμη για ν' αντικαταστήση τη γενική, ιδίως σε ονόματα που τη σχηματίζουν δύσκολα	391/1028

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
127. προθέσεις	πολλοί χωρίς ανάγκη λένε μαζί με το *χωρίς*, *δίχως* την πρόθεση *με*: *με χωρίς ζάχαρη*, *με δίχως τίποτε*	392/1029
128. προθέσεις	μερικοί μεταχειρίζονται το *επί* (μ' αιτιατική) χωρίς καμιά ανάγκη στη θέση της απλής αιτιατικής ή της αιτιατικής με το *για*, για να φανερώσουν χρονική διάρκεια: *επί αιώνες, επί πολύν καιρό*	392 σημ. 1
129. παραταχτικοί σύνδεσμοι	όταν γίνεται επανάληψη του συνδέσμου [*ή, είτε*] μεταχειριζόμαστε τον ίδιο πάντα. Μπορεί όμως μαζί με περισσότερα *είτε* να χρησιμοποιηθή και το *ή*	395/1036
130. παραταχτικοί σύνδεσμοι	στη θέση του *ωστόσο* μερικοί συγγραφείς μεταχειρίζονται χωρίς ανάγκη το λόγιο *εν τούτοις*	395 σημ. 1
131. *πως – πώς*	δεν πρέπει ν' ανακατώνεται ο ειδικός σύνδεσμος *πως* με το τροπικό επίρρημα *πώς*	396/1046
132. *που – πού*	δεν πρέπει ν' ανακατώνεται ο ειδικός σύνδεσμος *που* με το τροπικό επίρρημα *πού*	396/1046
133. *ότι – ό,τι*	δεν πρέπει ν' ανακατώνεται ο ειδικός σύνδεσμος *ότι* με το χρονικό σύνδεσμο *ό,τι* και με την αναφορική αντωνυμία *ό,τι*	396/1046
134. υποταχτικοί σύνδεσμοι	το λόγιο *ότι*, σπάνιο στην ποιητική γλώσσα, είναι και γενικά σπανιότερο από το ισοδύναμο *πως*. Το μεταχειριζόμαστε: α) όταν αλλιώς σωρεύωνται πολλά *πως*, ιδίως σε αλυσιδωτή εξάρτηση, β) στην αρχή μιας περιόδου, γ) για λόγους ευφωνίας, καθώς λ.χ. όταν σωρεύωνται στη φράση πολλά *π*: *μου είπε πως πρέπει*. Μπορούμε ακόμη να μεταχειριστούμε το [*ότι*] δ) όταν ο ειδικός σύνδεσμος χωρίζεται από την πρόταση που εισάγει με παρένθετη πρόταση: *Είναι αλήθεια ότι, ενώ μας το είχε ανακοινώσει εγκαίρως, εμείς δε φροντίσαμε να τον περιμένωμε*	396-7/1046
135. μόρια – ορθογραφία	υποδιαστολή του χρονικού *ό,τι* για λόγους αναγνωστικούς	400 σημ. 2
136. ορθογραφία	ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ	405-428 /1077-1105
137. ακαταστασία της ορθογραφίας	πολλές λέξεις της γλώσσα μας, λόγιες ή λαϊκές, που διατήρησαν τον αρχαίο τύπο, έχουν ορθογραφία που αμφιβάλλεται από πολλούς (*κάθισα – κάθησα*) ή δεν ορθογραφούνται	405-6/1077

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	σωστά (λ.χ. το *προάστιο* γράφεται *προάστειο*) ή μπερδεύονται με άλλες λέξεις και στραβογράφονται (*ἐφορεία* και *εὐφορία*, *λατρεία* και *εἰδωλολατρία*). Και από το άλλο μέρος οι νεώτερες λέξεις της γλώσσας μας γεννούν πυκνές δυσκολίες: Γράφονται με πολλαπλές γραφές (*μαζί*, *μαζύ*, *μαζῆ*, *μαζῇ* κλπ.)· δεν εφαρμόζεται στην ορθογράφηση όλων των λέξεων με την απαιτούμενη ακολουθία το ίδιο σύστημα· πολλοί επιμένουν σε γραφές αντιεπιστημονικές, καθυστερημένες και αδικαιολόγητες (*η γυναῖκες, ᾗ γυναῖκες, πειά, τρελλός*), ενώ άλλοι διατηρούν γραφές στηριγμένες στην ιστορική αρχή, που μεγαλώνουν όμως χωρίς λόγο τις πραχτικές δυσκολίες της ορθογραφίας (*τραύα*, *τραυειέμαι*). Είναι άφθονες οι λέξεις που πολλοί αμφιβάλλουν πώς θα γραφή η ρίζα τους (λ.χ. *λιβάδι*), αλλά και ως προς τις καταλήξεις συχνά βασιλεύει αμφιβολία και ακαταστασία ή επειδή δεν επικράτησε η σωστή γραφή ή επειδή υπάρχουν διαφορετικές αντιλήψεις και τρόποι να εφαρμοστή η ιστορική αρχή στη γραφή τους: *βράδυ – βραδυνός*, *βραδυά* κτλ., ή *βραδινός*, *βραδιά*, *βραδιάζω* κτλ.	
138. Ορθογραφικός Οδηγός	απομένει στον Οδηγό […]να διαφωτίση απορίες, αβεβαιότητες και δυσκολίες, να προλάβη λάθη ορθογραφικά σχετικά με διάφορες λέξεις, αλλά και γενικότερα να βοηθήση να ρυθμιστή και να ενοποιηθή η σχολική ορθογραφία σε σύστημα θεμελιωμένο επιστημονικά, σε βάση όσο γίνεται πιο απλή σύμφωνα με τις αρχές της μεταρρυθμισμένης ιστορικής ορθογραφίας, που εξαρχής εφαρμόστηκε στη σχολική δημοτική και της έχει γίνει πια παράδοση	406/1078
139. Ορθογραφικός Οδηγός	[καταχωρίστηκαν στον Ορθογραφικό Οδηγό] και λέξεις λόγιες λ.χ. *ακκισμός*) ή ξένες (λ.χ. *ραφινάτος*), χωρίς αυτό να σημαίνη πως συσταίνεται η χρήση τους στη σχολική γλώσσα	406 σημ. 1
140. Ορθογραφικός Οδηγός	οι κυριότερες […] αρχές μπορούν αν συνοψιστούν στα ακόλουθα: 1) Η ορθογραφία της γλώσσας μας δεν είναι δυνατό ν' ακολουθήση αλύγιστα την ιστορική αρχή,	406/1079

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	όπως επιχειρήθηκε σε παλιότερα χρόνια […] Λόγοι κοινωνικοί, εθνικοί, εκπαιδευτικοί απαιτούν ν' απλοποιηθή η ιστορική ορθογραφία. 2) Το ορθογραφικό σύστημα της μητρικής γλώσσας πρέπει να μπορή να διάσκεται και να μαθαίνεται, με κανόνες γραμματικούς σχετικά ευκολοθύμητους, που να μην προϋποθέτουν τη γνώση της αρχαίας γλώσσας και της γραμματικής της. […] 3) […] είναι φυσικό να διατηρούμε, γενικά και συνολικά, την ιστορική ορθογραφία και σύμφωνα με αυτή να ορθογραφούμε τις αρχαίες λέξεις της σημερινής μας γλώσσας […] Για πραχτικούς όμως λόγους μπορούμε να μην την ακολουθήσωμε, όσο δεν ερχόμαστε σε άμεση ή σε μεγάλη αντίθεση με την αρχαία ορθογραφία […] ή όπου αντιστέκονται διδαχτικές ανάγκες επιταχτικές	
141. Ορθογραφικός Οδηγός	γράφονται, όπως είναι και ετυμολογικά σωστό, οι τύποι *βασιλιάς* (και όχι *βασιληάς* ή *βασιλειάς*) κλπ.	406/1080
142. Ορθογραφικός Οδηγός	μεταγράφονται φωνητικά οι νέες ελληνικές λέξεις που δεν είναι φανερή η σχέση τους με τις αρχαίες, λ.χ. *αγόρι* (αντί *ἀγώρι*), *τραβώ* (*τραυῶ*), καθώς και οι μεταχριστιανικές γενικά λέξεις και καταλήξεις ξένης καταγωγής, που γράφονται με απλά φωνήεντα: *ροδάκινο* αντί *ρωδάκινο*, *τσιρότο* (*τσιρώτο*)· με *γκ* αντί *γγ*: *ξίγκι*· με απλά σύμφωνα αντί με δύο όμοια (εκτός από τα κύρια): *ακουμπώ* (*ακκουμπώ*), *κανέλα* (*καννέλλα*), *πίτα*, *βοσκοπούλα*· με *β*: *καβγάς*, *Σλάβος* κτλ.	407/1080
143. Ορθογραφικός Οδηγός	*τοπίο* (καλύτερα έτσι)	408/1082
144. Ορθογραφικός Οδηγός	πρόσεξε τη διαφορά: *αλείφω, άλειμμα – αλοιφή* κλπ.	408-10/1083
145. Ορθογραφικός Οδηγός	πρόσεξε ακόμη: *αρχηγία - αρχηγείο* κλπ.	410-1/1083
146. Ορθογραφικός Οδηγός	*ηγουμενία* (καλύτερα έτσι)	411/1084
147. Ορθογραφικός Οδηγός	*εταιρεία* (καλύτερα έτσι)	412/1084
148. Ορθογραφικός Οδηγός	πρόσεξε τη διαφορά: *αυτόφωρος – διάφορος, παράφορος* κλπ.	415/1086

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
149. Ορθογραφικός Οδηγός	πρόσεξε ακόμη: *γεωγραφία, γεωμετρία, γεωπονία* κτλ. – *γαιάνθρακας, γαιοκτήμονες* κλπ.	417/1089
150.	οι παθητικές καταλήξεις *-μαι, -σαι, -ται* δεν πρέπει να μπερδεύωνται με τις ενεργητικές καταλήξεις *-με, -σε, -τε* των ομώνυμων ρηματικών τύπων. Γράφομε: *εγώ σηκώνομαι, πληρώνομαι* και *εμείς σηκώνομε, πληρώνομε* κλπ.	417-8/1089
151. Ορθογραφικός Οδηγός	γράφονται με δύο όμοια σύμφωνα: α) Λέξεις αρχαίας καταγωγής που γράφονταν έτσι και στην αρχαία γλώσσα […] β) Πολλά οικογενειακά ονόματα […] γ) Τα ξενικά κύρια ονόματα, που γράφονται έτσι και στην ξένη γλώσσα	419/1092
152. Ορθογραφικός Οδηγός	γράφονται με ένα σύμφωνο: α) Λέξεις αρχαίας καταγωγής, όταν με το να έχουν αλλάξει φωνητικά δε μας είναι πια φανερή και γνώριμη η σχέση τους με τον παλιό τύπο. Επίσης λέξεις που ανήκουν στη μεταγενέστερη γλώσσα […] β) Οι νεώτεροι φωνητικοί τύποι, που γεννήθηκαν με αποβολή ή αφομοίωση εξακολουθητικού προς τος ακόλουθο εξακολουθητικό σύμφωνο […] γ) Οι λέξεις ξένης καταγωγής, εκτός από τα κύρια ονόματα […] Διατηρούν ωστόσο το διπλό τους σύμφωνο οι ξένες λέξεις που είχαν μπη ήδη στην αρχαία γλώσσα, καθώς και οι εβραϊκές	419/1093
153. Ορθογραφικός Οδηγός	*Βρετανία* (καλύτερα έτσι)	421/1094
154. Ορθογραφικός Οδηγός	γράφονται με [ένα] *ρ*: α) Λέξεις αρχαίες ή και νέες, που σύμφωνα με τον αρχαίο κανόνα γράφονται με *ρ* […] β) οι ρηματικοί τύποι οι σύνθετοι με το επίρρημα *ξανά* ή το αχώριστο *ξε-* […] γ) Οι αυξημένοι ρηματικοί τύποι των περασμένων χρόνων […] δ) Τα νεώτερα σύνθετα […] ε) Οι ξένες λέξεις	422/1094
155. Ορθογραφικός Οδηγός	*βοριάς* (καλύτερα έτσι)	422/1094
156. Ορθογραφικός Οδηγός	*ορός* (καλύτερα έτσι)	422/1094
157. Ορθογραφικός Οδηγός	γράφονται με *γγ*: α) όσες λέξεις γράφονταν έτσι στην αρχαία γλώσσα και τα παράγωγά τους […] β) μερικές ακόμη νεώτερες λέξεις	423/1095

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	ελληνικής καταγωγής με αρχαίο *γ*: *αγγούρι*, *σπαράγγι*, γ) μερικά ξενικά κύρια με *ng* […] δ) μερικά οικογενειακά	
158. Ορθογραφικός Οδηγός	το πρώτο μέρος του καταχρηστικού διφθόγγου (*ια*), (*ιο*), (*ιου*), (*ιε*) (*ιι*) γράφεται: Α) με *ι*. Αυτό γίνεται σε λέξεις α) με ετυμολογικό αρχαίο *ι* […] β) νεώτερες ελληνικές […] γ) ξένης καταγωγής […] δ) με ετυμολογικό αρχαίο *ε*, *αι* […] Β) Με *η*, *υ*, *ει*, *οι*, σε λέξεις κληρονομημένες	424/1097
159. Ορθογραφικός Οδηγός	είναι ανάγκη να ενοποιηθή περισσότερο ο τύπος των βαφτιστικών ονομάτων, ο ορθογραφικός, αλλά κάποτε και ο φωνητικός, ώστε να αναγράφωνται ομοιόμορφα στα μητρώα και στους καταλόγους κάθε είδους. Εδώ γίνονται μόνο μερικές υποδείξεις. Οι καταλήξεις πρέπει ν' ακολουθούν τους σχετικούς ορθογραφικούς κανόνες […] Ο τονισμός πρέπει ν' ακολουθή και αυτός τους γενικούς τονικούς κανόνες […] Οι ρίζες διατηρούν τον πιο κοινό φωνητικό τύπο, με την ιστορική του ορθογραφία […]οι μετασχηματισμένοι χαϊδευτικοί τύποι, με τις ατομικές συχνά παραμορφώσεις, είναι φυσικό να παίρνουν και κάποια μεγαλύτερη ορθογραφική ελευθερία, αλλά και εδώ είναι γενικά καλό να συμμορφώνωνται στον κανόνα, και να γράφωνται με απλά σύμφωνα: *Κοκός*, *Λιλή*, και με πιο απλά φωνήνετα (*ε*, *ι*, *ο*): *Πόπη*, όσο δεν υπάρχει αντίθετος λόγος	425/1099
160. Ορθογραφικός Οδηγός	τα οικογενειακά νεοελληνικά ονόματα παρουσιάζουν από ορθογραφική άποψη […] μεγάλη ακαταστασία και συχνά γράφονται αντίθετα με την ετυμολογία τους, με διπλά σύμφωνα: *Πάλλης* κλπ.· με αδικαιολόγητα *η*, *υ*, *ω*, *αι* κτλ.: *Γρυπάρης* (από το *γρίπος*) κλπ., και με ορθογραφικούς εξελληνισμούς: *Λάγιος – Λάιος*, κάποτε άνισους: *Βουρνάζος* κλπ. αλλά και *Μπουρνάζος* κλπ. Από το άλλο πάλι μέρος χρησιμοποιούνται και γραφές φωνητικές καθώς *Καργιωτάκης*, *Στεργιόπουλος*, ή και αντίθετες με την ετυμολογία: *Σχινάς* αντί *Σχοινάς* κλπ. Έτσι συμβαίνει το ίδιο όνομα ή η ίδια ρίζα να παρουσιάζουν κατά τον κάτοχό	425-6/1100

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	τους διπλές και πολλαπλές γραφές: *Αντίπας*, *Αντύπας* και *Αντίππας* κλπ.· ή να γράφωνται όμοια, διαφορετικής καταγωγής ονόματα: *Καριώτης*, από την *Ικαριά*, αλλά και από την *Καρυά*. Η ορθογραφική αυτή πολυτυπία γεννά δυσκολίες […] Θα ήταν καλό να συγχρόνιζαν οι κάτοχοι τέτοιων ονομάτων την ορθογραφία τους, φυσικά όμως δεν είναι σωστό τρίτοι ν' αλλάζουν την ορθογραφία ξένων οικογενειακών ονομάτων — εκτός όταν αυτά αναγράφωνται γενικά ή όταν αυτοί δεν είναι γνωστοί. Είναι όμως πάντα σωστό να διατηρηθή η καθιερωμένη ορθογραφία ιστορικών ονομάτων: *Κοραής*, *Βηλαράς*, *Σολωμός*. Μόνο σε γενικά γραφικά ζητήματα καταλήξεων σχηματιστικών, τονισμού κτλ. είναι σωστό να ενοποιηθή η ορθογραφία των οικογενειακών. Από την άποψη αυτή είναι άτοπο και άσκοπο να γράφωνται μερικά οικογενειακά με το απαρχαιωμένο *τζ* ενώ προφέρεται *τσ*: *Μουτζόπουλος*	
161. Ορθογραφικός Οδηγός	για όσα [ξενικά] κύρια έχει καθιερωθή από καιρό μια γραφή (εξελληνισμένη) ή μια ορθογραφία, φυλάγεται αυτή αμετάβλητη: *Λιψία* (όχι *Λάιψιγκ*) κλπ.	427/1102
162. Ορθογραφικός Οδηγός	όσα ξενικά κύρια δεν έχουν πάγια γραφή στα ελληνικά […] ρυθμίζονται […] με τις ακόλουθες απόψεις: α) όταν στην ξένη γλώσσα διαφέρουν ορθογραφία και προφορά, τα ξενικά κύρια μεταγράφονται κατά την περίσταση, κατά την προφορά ή κατά τη γραφή, ή και κατά τα δύο μαζί […] β) Όταν τα ξενικά κύρια μεταγράφωνται σύμφωνα με την ορθογραφία της ξένης γλώσσας, ορθογραφούνται ελληνικά σύμφωνα μ' εκείνη όσο αυτό δεν έχει αποτέλεσμα ν' αλλάξη και η προφορά τους: […]1. […] στα ξενικά κύρια ονόματα τα *u* (γαλλ.), *y*, *ai* αποδίδονται με *υ*, *αι* […] 2. τα ξενικά όμοια σύμφωνα αποδίδονται με όμοια […] 3. Δεν αποδίδονται με *η*, *ω*, τα φωνήεντα ή οι δίφθογγοι (*ι*), (*ο*) που είναι ή που θεωρούνται μακρόχρονα, εκτός από μερικές λέξεις που καθιερώθηκαν έτσι παλιότερα […] 4. […] αποδίνονται με *ι*, *ε*, *ο* μερικά ξένα	427-8/1103

Γραμματικό φαινόμενο	Διαφοροποίηση	σ. / §
	φωνήεντα και δίφθογγοι, που μεταγράφονται συνήθως με *η*, *ει*, *οι*, *αι*, *ω* […] 5. Το αρχικό ξενικό *h* […] άλλοτε αποδίνεται με το *χ* και άλλοτε δεν αποδίνεται καθόλου […] 6. Τα ξενικά *b*, *d*, *g* μεταγράφονται κατά την περίσταση *μπ*, *ντ*, *γκ* αλλά και *β*, *γ*, *δ* (ιδίως σ' εξελληνισμένους τύπους) […] Τα ξενικά *mb*, *nt*, *nk* μεταγράφονται *μπ*, *ντ*, *γκ* (ή και *νκ*) […] Το τελικό *ng* μεταγράφεται συνήθως *γκ* […] Το τελικό *nd* μεταγράφεται *ντ*	
163. Ορθογραφικός Οδηγός	για την περίσταση που θα θέλαμε ν' αποδώσωμε και στη γλώσσα μας την προφορά μερικών ξενικών φθόγγων, χρήσιμων για τα κύρια προπάντων ονόματα, θα μπορούσαν να καθιερωθούν για τα γαλλικά u, *eu*, *ch*, *g* τα ελληνικά *υ*, *ο* με μία ή δύο τελείες από πάνω του *ϋ*, *ϊ* κλπ.	428/1104
164. Ορθογραφικός Οδηγός	όταν αποτεινόμαστε σ' επιστημονικό κοινό, σε κείμενα επιστημονικότερα, και όταν πρόκειται για ονόματα που δεν έχουν ακόμη πάρει ελληνικό τύπο, ή όσο τα μεταχειριζόμαστε με τον ξενικό τύπο, μπορούμε να τα γράφωμε, όπως και στις ξένες λέξεις, με το λατινικό αλφάβητο: *Dante*, *Beethoven*, *Freud*	428/1105